

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

На правах рукопису

ЗІНЧЕНКО АЛЬБІНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 378.14-057.875: [373-377.5] (043.3)

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:

Ігнатенко Ганна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Глухів – 2015

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВНЗ – вищий навчальний заклад

ПТНЗ – професійно-технічний навчальний заклад

ПТО – професійно-технічна освіта

ПТУ – професійно-технічне училище

ОКХ – освітньо-кваліфікаційна характеристика

ОПП – освітньо-професійна програма

НДРС – науково-дослідна робота студентів

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	2
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ПТНЗ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	14
1.1. Завдання та функції вчителів технологій у профорієнтаційній роботі в умовах взаємодії з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти.	14
1.2. Готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ як педагогічний феномен.	30
1.3. Обґрунтування критеріїв і рівнів готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та закладів профтехосвіти.	48
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ З ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДІВ ПРОФТЕХОСВІТИ	65
2.1. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в процесі співробітництва школи та професійно-технічних навчальних закладів.	68
2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти.	77
2.3. Методика формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно- технічних навчальних закладів.	99

Висновки до другого розділу	127
-----------------------------------	-----

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ПТНЗ.....	129
---	------------

3.1. Організація педагогічного експерименту.	129
---	-----

3.2. Результати експериментально-дослідної роботи з формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.	147
---	-----

Висновки до третього розділу.....	170
-----------------------------------	-----

ВИСНОВКИ	173
-----------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	178
--	------------

ДОДАТКИ.....	209
---------------------	------------

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобалізації та посилення конкуренції у світовому економічному просторі загострюється проблема відтворення і використання трудового потенціалу, який у свою чергу визначається характером формування та реалізації здатності до праці кожного громадянина і значною мірою залежить від обґрунтованого вибору професії. Дієва система професійної орієнтації населення є чинником, що сприяє успішному професійному самовизначенню та реалізації людини.

Своєчасний та обґрунтований вибір молоддю професії, професійного навчального закладу набуває непересічного особистісного, соціального і економічного значення, оскільки суттєво впливає на результати праці, соціальну адаптацію і авторитет людини у суспільстві, колективі, на рівень її добробуту; сприяє ефективній реалізації особистісного потенціалу. Концептуальні ідеї модернізації профорієнтаційної роботи закладені в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2025 рр. Вони актуалізуються положеннями Національної рамки кваліфікацій, Закону України «Про вищу освіту».

У професійному самовизначенні молоді в умовах сьогодення можна виділити низку проблем. Серед них: 1) низька престижність робітничих професій, пов'язана з «піднесенням» школою і засобами масової інформації «вищих професій»; 2) конфлікт бажань та здібностей майбутнього абітурієнта з його матеріальними можливостями.

Саме тому актуальною є проблема дієвої допомоги молоді у професійному самовизначенні. Формування готовності учнів школи до усвідомленого вибору професії і працевлаштування є багатограним і складним процесом, який не можна здійснювати необдуманно. Його ефективність може забезпечити тільки чітко організована, систематична, послідовна і тривала спільна профорієнтаційна робота школи, професійних навчальних закладів, підприємств, що враховує всю різноманітність впливів

на вибір молодою людиною професії. Традиційно склалась система професійної орієнтації, за якою більшість молоді зорієнтована на вступ до ВНЗ, тоді як шлях отримання професії у системі ПТО ігнорується. Таку ситуацію можна пояснити тим, що у свідомості школярів престижними є професії, що вимагають вищої освіти, а не робітничі, які можна здобути в закладах ПТО. Із упровадженням незалежного оцінювання ситуація дещо змінилась. Нині випускники школи, які набрали менше певного обсягу балів, не можуть претендувати на вступ до ВНЗ, але у них є можливість здобути робітничу професію в ПТНЗ. У цьому випадку необхідно, щоб випускник мав резервний план свого професійного становлення.

Нині ринок праці перенасичений кадрами з вищою освітою, водночас бракує кваліфікованих робітників, роботодавці гостро відчують потребу в робітничих кадрах.

Робітничі професії недооцінені у суспільстві, тому потрібна цілеспрямована профорієнтаційна робота, яку доцільно розпочинати ще в школі. Слід зауважити, що за таких умов необхідна не тільки професійна, але й соціальна орієнтація молоді на працю, на статус робітника. Педагоги, психологи мають розкривати молоді позитивні сторони робітничої праці.

У загальноосвітніх навчальних закладах саме на уроках трудового навчання та технологій учні залучаються до предметно-перетворювальної діяльності, відбувається процес ознайомлення їх із професіями. Отже, від учителів технологій залежить подальша зацікавленість молодого покоління професіями, які можна здобути у професійно-технічних навчальних закладах. Але однією з важливих проблем є недостатня готовність учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Теоретико-методологічні засади підготовки учителів технологій закладені в працях В. Курок [129], В. Сидоренка [92], В. Стешенка [213] та ін. Використання інноваційних технологій у підготовці педагогів досліджено Е. Ганіним [42], О. Коберником [112], О. Зосименко [95; 96], П. Лузаном

[137] та ін.

Важливе значення для розроблення психолого-педагогічних основ профорієнтаційної роботи мають праці Д. Закатнова [70;71], О. Капустіної [104], О. Мельника [146; 181], Є. Павлютенкова [160], М. Тименка [163; 218], В. Сидоренка [201], Б. Федоришина [225], М. Янцура [243; 244; 246] та інших. Особливо слід наголосити на дослідженнях, пов'язаних з можливостями профорієнтаційної роботи на уроках трудового навчання (В. Симоненко [202], М. Шабдінов [236] та ін.). У роботах А. Войтка [38], В. Зінченка [228], Г. Климова [110; 111], М. Опачко [157], М. Янцура [245] досліджена система підготовки спеціалістів із професійної орієнтації (організаторів профорієнтаційної роботи, профконсультантів, психологів).

Процес підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями розглянуто в дисертаціях В. Андарало [2], Л. Бондарчука [15], М. Весни [33], Р. Жумабоева [66], С. Золотоухіної [94], Г. Климова [110], Л. Крившенко [125], В. Селезньова [198], Б. Утегенової [222], Н. Шадієва [238] та ін.

Дидактичні засади профорієнтаційної підготовки вчителя технологій обґрунтовано в дисертації В. Харламенко [229] (розроблено дидактичні основи курсу «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи»). Технологію підготовки методиста з професійної орієнтації досліджено М. Ховричем [234]. Формування у майбутніх учителів технологій готовності до професійної орієнтації учнів основної школи розглянуто у роботі Д. Завітренко. Системно охарактеризовано процес і засоби формування профорієнтаційної компетентності майбутнього учителя технологій у роботах Х. Процко, зокрема, розроблено нову програму курсу «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи» [177; 183]. Водночас питання підготовки вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та закладів профтехосвіти спеціально не вивчались і потребують системного дослідження.

Актуальність даної проблеми посилюється наявними суперечностями між:

– потребами суспільства у фахівцях, які володіють високим рівнем готовності до спільної профорієнтаційної роботи школи із закладами професійно-технічної освіти, та недостатнім рівнем готовності випускників напряму підготовки 6.010103 «Технологічна освіта» до такої діяльності;

– необхідністю проведення профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі спільно з професійно-технічними навчальними закладами та недостатньою розробленістю продуктивної методики підготовки майбутніх учителів технологій до цієї діяльності;

– потенційними можливостями освітнього процесу підготовки майбутніх учителів технологій в аспекті формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами професійно-технічної освіти та консервативністю підходів щодо модернізації змісту навчальних дисциплін на засадах інтердисциплінарної методології.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка і є складовою частиною комплексної наукової теми «Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи» (номер державної реєстрації 0109U002764).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, за яких здійснюватиметься успішне формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. На основі аналізу теорії та емпіричного досвіду конкретизувати завдання та обґрунтувати основні функції вчителів технологій щодо профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів.

2. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів, з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти.

4. Виявити і обґрунтувати педагогічні умови, розробити модель та методику формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з професійно-технічними навчальними закладами.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів технологій у ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети дисертаційної роботи використовувалися такі **методи**: а) *теоретичні*: аналіз нормативно-правової документації, психолого-педагогічної й методичної літератури, навчальних програм, дисертацій, матеріалів конференцій та періодичних фахових видань з метою визначення сучасного стану розробленості проблеми професійної орієнтації; порівняння та узагальнення позицій провідних учених щодо поставленої проблеми; визначення напрямів та основних понять

дослідження; моделювання – для розроблення моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів та визначення ефективних шляхів її реалізації; б) *емпіричні*: методи збирання та оброблення матеріалу (спостереження за навчальним процесом, анкетування, проведення індивідуальних та групових бесід, аналіз завдань пошуково-творчого характеру) з метою визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; методи експертного оцінювання; педагогічний експеримент для перевірки методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; в) *математичної статистики*: описову статистику, яка передбачає групування, ранжування, графічну інтерпретацію, знаходження мір центральної тенденції, показників розсіяння; методи перевірки статистичних гіпотез – (критерій χ^2 та t-критерій) з метою визначення вірогідності та об'єктивності отриманих результатів дослідження; кореляційний аналіз, котрий слугує встановленню емпіричних зв'язків між параметрами досліджуваних об'єктів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів: розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії; визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів; узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика

профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту; цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики;

– розроблено структурно-компонентну модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів, яка є ідеальним відображенням механізмів розвитку досліджуваного особистісного утворення в системі трьох блоків: цільового, організаційно-змістового та оцінювально-результативного;

– визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти;

удосконалено:

– методику підготовки майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної діяльності, що передбачає цілеспрямоване залучення студентів до інтерактивних технологій і форм навчання (педагогічна практика, проблемні заняття, інтердисциплінарне проектування, портфоліо, мозковий штурм, ділові ігри, професіографічні екскурсії, диспути тощо);

конкретизовано:

– сутність поняття «готовність учителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів»;

подальшого розвитку набула:

– технологія застосування інтердисциплінарного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні методичних рекомендацій із питань профорієнтаційної роботи у школах та закладах професійно-технічної освіти, модернізації змісту навчальних дисциплін, оволодіння студентами профорієнтаційними знаннями та уміннями на засадах інтерактивних технологій і форм навчання

(педагогічні ігри, інтердисциплінарне проектування, проблемні заняття тощо), що розроблялися і використовувалися автором під час педагогічного експерименту, а згодом увійшли до таких навчально-методичних видань для викладачів та студентів, як «Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти», «Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів».

Результати дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі вищих навчальних закладів, у системі підвищення кваліфікації педагогів для подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів технологій, а також з метою створення програм навчальних дисциплін професійної підготовки, організації самостійної, науково-дослідної, позааудиторної роботи студентів, підготовки програм педагогічних практик, розширення проблематики курсових, дипломних і магістерських робіт.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 1505 від 12.06.2015 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка № 32 від 04.09.2015 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 198 від 28.09.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1376/01 від 24.06.2015 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Технологизация и инновационность образования как факторы развития экономики в современных условиях» (Брянськ, 2012); «Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика» (Суми, 2012); «Психолого-педагогические основы проектирования инновационной образовательной среды» (Брянськ, 2012); «Актуальні проблеми соціального включення в Європейський освітній простір» (Глухів, 2014); Глухівські

наукові читання – 2014 «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2014); «Освітня галузь «Технологія»: реалії та перспективи» (Київ, 2015); Глухівські наукові читання – 2015 «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2015);

– *всеукраїнських*: «Проблеми та перспективи підготовки вчителя технологій у вищій школі» (Глухів, 2010); «Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2011); «Основні напрями модернізації вищої освіти в контексті викликів епохи» (Глухів, 2011); «Вища педагогічна освіта України: історичний досвід та сучасні євроінтеграційні процеси» (Глухів, 2012); «Інноваційні технології у професійній підготовці педагогічних кадрів до роботи в умовах сільської школи» (Глухів, 2013); «Актуальні проблеми профільної та професійної підготовки учнів старших класів загальноосвітньої школи» (Умань, 2013); «Проблеми та перспективи професійної освіти в сучасних умовах» (Умань, 2013); «Педагогічна майстерність викладача у системі професійної освіти» (Глухів, 2014); «Мистецтво української вишивки – життєдайне джерело творчості (пам'яті Героя України, заслуженого майстра народної творчості України В. С. Роїк)» (Полтава, 2014).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 14 публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у періодичних зарубіжних виданнях, 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 2 методичних рекомендацій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (253 найменування, з них 5 іноземною мовою), 16 додатків на 44 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок. Основний зміст дослідження викладено на 177 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ПТНЗ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Завдання та функції вчителів технологій у профорієнтаційній роботі в умовах взаємодії з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти.

Досліджуючи готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, насамперед необхідно схарактеризувати важливість та нагальність означеної проблеми.

Розвиток державності, який задекларувала Україна у 1991 році й продовжує нині, однією з умов має неупинний розвиток національної економіки, базис якої складає виробництво.

Виробництво за будь-якої автоматизації, роботизації та комп'ютеризації не може функціонувати без інженерів, техніків і кваліфікованих робітників. І саме робітничої ланки у сучасному виробництві не вистачає.

У суспільстві виникла суттєва диспропорція у системі підготовки кадрів. Наявна потреба у фахівцях виробничих професій, насамперед робітничих, а система освіти продовжує значну підготовку кадрів з вищою освітою (юристів, економістів, фінансистів тощо). На це звернено увагу в багатьох публікаціях у періодиці та мережі Інтернет [29; 30; 46; 68; 70; 72; 98; 107; 121; 171; 179; 180; 190; 203; 206; 233; 242].

Зокрема, Н. Величко вказує, що проблема невідповідності попиту і пропозицій на ринках праці ускладнюється недостатньою професійною орієнтацією молоді та значною кількістю ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Ця ситуація призвела до збільшення кількості фахівців із вищою освітою порівняно з обсягом робітничих професій майже вдвічі. Ринок робочої сили

перенасичений бухгалтерами, юристами, економістами. Водночас у структурі попиту переважають запити на кадри робітничих професій [29].

В. Юрженко звертає увагу на те, що нерозвиненість загальнодержавної і відомчої профорієнтаційної діяльності, відсутність системи професійної орієнтації ... створюють передумови для повного ігнорування молоддю робітничих професій [242, с. 129].

У домінуванні спрямованості громадян на вищу освіту немає нічого негативного, особливо коли навчання відбувається за кошти фізичних і юридичних осіб, що не створює додаткових навантажень на бюджет. Працівники з вищою освітою потрібні будь-якому виробництву, бо за рахунок високого рівня загальної освіченості вони здатні працювати більш ефективно і творчо.

Однак у осіб, які закінчили навчання у ВНЗ і не мають можливості реалізувати свої сили і потенційні можливості у здобутій професії, виникає стресова ситуація, зумовлена необхідністю зміни професії. Актуалізується потреба у перенавчанні як альтернатива виконанню некваліфікованої низькооплачуваної роботи. Досить часто перенавчання спрямоване на отримання диплома кваліфікованого робітника.

Аналогічна стресова ситуація трапляється у випадку, коли випускник школи через недостатній рівень знань, хворобу або інші причини під час проходження незалежного оцінювання не набрав достатньої кількості балів для вступу до ВНЗ.

У значної кількості випускників школи відсутні (не сформовані) резервні професійні наміри, про що свідчать результати багатьох досліджень [11; 13; 29; 44; 69; 128; 145].

Резервний, запасний професійний намір є необхідним елементом професійного плану (професійної кар'єри, освітньо-професійної траєкторії).

Водночас працівники системи ПТО і науковці висловлюють глибоке занепокоєння якістю наборів до ПТНЗ, що висвітлено у Концепції державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 роки,

схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1723-р. Зокрема, у ній вказано на необхідність створення соціальної реклами престижу робітничих професій, що передбачає посилення профорієнтаційної роботи серед різних категорій населення [119].

Основна мета шкільної освіти – готувати молодь до життя, до подальшого професійного самовизначення і трудової діяльності, які забезпечать задоволення потреб особистості та розвиток суспільства. У статті 3 Закону України «Про загальну середню освіту» вказано: «Загальна середня освіта – цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво, засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності» [75].

Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) наголошує: «Основними завданнями загальноосвітньої школи є: ... виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією ..., трудова підготовка у школі повинна забезпечувати ознайомлення учнів з основами сучасного виробництва, сприяти професійному самовизначенню школярів, формуванню в них якостей, необхідних для трудової діяльності в різних сферах виробництва, обслуговування, побуті і подальшого їх навчання та професійного удосконалення» [178].

Зміст навчальних предметів має великі можливості для ознайомлення учнів з багатьма професіями.

Основною метою вчителя-предметника під час профорієнтаційної роботи в будь-якому профілі навчання є:

- ознайомлення учнів з різними видами праці й професії;
- вивчення нахилів, здібностей, професійних інтересів школярів;

– консультування учнів з питань, які пов'язані з продовженням навчання та працевлаштуванням.

Учитель повинен продумати, з якою професією доречно ознайомити учнів у межах програмної теми, врахувати міжпредметні зв'язки під час проведення профорієнтації.

Для проведення профорієнтаційної роботи в межах свого предмета вчитель повинен мати теоретичну та практичну підготовку.

Теоретична підготовка охоплює знання:

- цілей, завдань профорієнтації;
- технологій, реалізації профорієнтаційної роботи в умовах відповідного предмета;
- психолого-педагогічних основ проблеми.

Практична підготовка передбачає:

- володіння методикою профорієнтаційної роботи в умовах викладання відповідного предмета;
- володіння вміннями та навичками організації профорієнтаційних заходів (бесід, зустрічей, екскурсій тощо).

Основними формами профорієнтаційної роботи вчителя-предметника є:

- бесіди про професії, які пов'язані з матеріалом, що вивчається;
- екскурсії на підприємства, виставки;
- вечори-зустрічі зі спеціалістами різних галузей виробництва;
- тематичні, літературно-художні вечори, усні журнали тощо.

Профорієнтаційна робота належить до важливих напрямів фахової діяльності вчителя технологій, що відображено у його освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Адже, саме вивчаючи предмети освітньої галузі «Технології», учні залучаються до різних видів предметно-перетворювальної діяльності. Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 у змісті освітньої галузі «Технології», передбачено «створення умов для самореалізації, розвитку

підприємливості та професійного самовизначення кожного учня» [56], що передбачає:

- ознайомлення учнів зі сферами людської діяльності та видами праці; професійною діяльністю людини в умовах ринку праці; вимогами професії до людини; професійною придатністю особистості; морально-етичними нормами професійної діяльності; індивідуальною освітньою траєкторією;

- формування у них здатності збирати та аналізувати інформацію про професію, будувати індивідуальну освітню траєкторію, оцінювати значення морально-етичних норм у професійній діяльності, визначати власні індивідуальні особливості та зіставляти їх з вимогами різних професій; аналізувати власні здібності та вимоги майбутньої професії, специфіку її предмета, знарядь і умов праці, вплив новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці, розуміти значення морально-етичних норм успішної професійної кар'єри, оцінювати власні можливості професійної освіти та працевлаштування, виявляти активне ставлення до обраної професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії.

Аналіз науково-методичної літератури [64; 65; 113; 144; 145; 202; 213; 214; 215; 230] дає можливість ознайомитися зі станом розробленості питань щодо включення до змісту трудового навчання навчального матеріалу стосовно умов праці, змісту робітничих професій різних галузей виробництва, але у той же час є підставою констатувати, що науковці не акцентують увагу на важливості спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ з метою підвищення престижності робітничих професій серед учнів, засвоєння ними знань про отримання первинної професії у системі ПТО.

Бесіди ж з учителями технологій та студентами старших курсів вищих педагогічних навчальних закладів напряму підготовки 6.010103 «Технологічна освіта», результати проведеного анкетування засвідчили, що вони недостатньо володіють інформацією про організацію навчально-виховного процесу в ПТНЗ, не уявляють своїх завдань та функцій в забезпеченні спільної профорієнтаційної роботи, загалом не виявляють

готовності до такої взаємодії.

Спільна робота вчителів технологій та інженерів-педагогів є важливим чинником у підвищенні престижу робітничих професій серед школярів. Продуктом спільної профорієнтаційної роботи має стати особистість, підготовлена до діяльності в мінливих соціально-економічних умовах життя суспільства.

Зупинимось більш детально на можливостях профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Педагогічні працівники ПТНЗ і школи починають усвідомлювати необхідність спільної роботи з формування професійних інтересів у школярів, однак єдина система профорієнтації, націлена на формування стійких професійних інтересів і схильностей у них, що охоплює весь період навчання, ще перебуває на стадії розроблення. Безперечно починає рух одна підсистема (школа), друга (ПТНЗ) підтримує і доповнює її. Елементи у системі «школа-ПТНЗ» взаємопов'язані. Завдання створення єдиної, ефективної системи взаємодії передбачає чітке розуміння рівнів, на яких ця взаємодія може здійснюватися.

У словнику української мови поняття «взаємодія» тлумачиться, як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [209].

Це також: дія в одному напрямі; дія з паралельним прикладенням сил; дія сторін, спрямована на досягнення єдиної мети; дія сторін, мета яких у кінцевому результаті узгоджується.

З поняттям «взаємодія» дійсно пов'язані поняття «співробітництво» – спільна діяльність, спільні дії та «узгодженість» (узгоджувати – надавати відповідності до чого-небудь, єдності з чим-небудь; встановлювати відповідність, єдність між чимось [209].

Окремим проявом взаємодії є педагогічна взаємодія – процес, що складається з багатьох компонентів, дидактичних, виховних і соціально-педагогічних взаємодій і наявний у всіх видах діяльності вчителя технологій

і майстра виробничого навчання та викладача спеціальних дисциплін. В основі цього процесу лежить співробітництво. Взаємодія відіграє найважливішу роль у людському спілкуванні, ділових і партнерських відносинах. Педагогічна взаємодія може розглядатись як процес соціально-психологічний (взаємодія в колективі) та інтегральний (об'єднуючи різні виховні впливи в конкретному суспільстві) і припускає рівність відносин [162, с. 296].

Основними характеристиками взаємодії є: взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовплив, координація дій. Взаємодія – не самоціль, а важливий засіб успішного вирішення поставлених соціальних, навчальних, виховних і розвивальних завдань.

Педагогічна взаємодія загалом, на нашу думку, може відбуватись на різних рівнях і проявляти у різних формах, а саме:

Взаємодія підпорядкування (ієрархії, субординації) педагог – учень (мікрорівень).

Педагогічна взаємодія узгодження (координації) між педагогами (мезарівень). Така ж взаємодія може бути і між учнями.

Педагогічна взаємодія між закладами, установами (метарівень).

Є. Коротаєва наголошує, що педагогічна взаємодія є важливою умовою ефективності педагогічного процесу, що передбачає доцільну організацію спілкування учасників навчального процесу: відносини співпраці і взаємодопомоги, широкий обмін новою інформацією, прагнення прийти один одному на допомогу при виникненні труднощів [123].

Конкретизуючи зміст педагогічної взаємодії, І. Андрощук вказує, що для її створення необхідно проектувати умови, що сприяють:

- активному залученню всіх учасників освітніх процесів до обговорення і виконання дії при прийнятті рішень на різних етапах організації взаємодії;

- формуванню дослідницької позиції всіх суб'єктів освіти;

- об'єктивації поведінки, що передбачає отримання постійного

зворотного зв'язку;

– побудові партнерського спілкування, що означає визнання та прийняття цінності особистості кожного, її думки, інтересів, особливостей, прагнень, перспективи особистісного зростання [4, с. 18].

Для успішного проведення профорієнтації адміністрації ПТНЗ мають співпрацювати з адміністраціями загальноосвітніх навчальних закладів, організовуючи заходи, які дозволять учням шкіл отримати інформацію про певний ПТНЗ, де вони можуть отримати професійну підготовку. Ці заходи будуть більш успішними, якщо залучати до участі в них майстрів виробничого навчання і викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ разом із класними керівниками, вчителями-предметниками.

Загалом змістом взаємодії є спільна діяльність шкільного колективу і колективу ПТНЗ: трудова, профорієнтаційна, виховна, що сприяє розширенню соціальних та міжособистісних контактів, збагаченню соціального й індивідуального досвіду учнів. Організаційна взаємодія передбачає формування її такими основними шляхами:

а) залучення учнів і працівників ПТНЗ до спільних заходів на базі школи;

б) діяльність учнів та вчителів школи на базі ПТНЗ;

в) спільна діяльність поза школою і ПТНЗ.

У цьому аспекті профорієнтаційна робота передбачає:

– зустрічі представників училищ з випускниками для надання інформації щодо ПТНЗ;

– оформлення професійної інформації про ПТНЗ на шкільних стендах;

– показ на загальношкільних заходах продукції (колекцій столярних, слюсарних виробів, моделей одягу, зачісок тощо), виготовленої учнями ПТНЗ;

– запрошення учнів випускних класів шкіл на випускні іспити в ПТНЗ (у групи кравців, перукарів, трикотажників, вишивальниць, кулінарів,

кондитерів тощо);

- запрошення учнів шкіл на конкурси фахової майстерності, щорічний конкурс, відомий у різних містах України як «Всеукраїнський фестиваль моди» тощо;

- зустрічі учнів шкіл з випускниками ПТНЗ і т. д.

Але, як засвідчують наукові розвідки [22; 25; 70; 71; 72; 155; 203 206; 223], наш власний досвід в організації профорієнтаційної роботи в напрямі взаємодії школа – ПТНЗ є суттєві недоліки: відсутність системності, епізодичність, формальність, ігнорування особистісного підходу, а як наслідок неврахування індивідуальних потреб та інтересів учнів.

Слід зазначити, що кардинальні зміни у свідомості молоді щодо вибору робітничих професій неможливі без зміни соціально-економічних умов та умов праці на виробництві, без підвищення якості самого виробництва. Потреби і запити молодих людей зросли і їх часто не задовольняють умови праці, оснащення виробництва, рівень заробітної плати, можливості для реалізації особистого потенціалу тощо. Втім дослідники приділяють недостатньо уваги вивченню чинників, які впливають на обрання учнем, як подальшої професії, так і навчального закладу. Це стосується насамперед обрання школярами робітничих професій шляхом вступу на навчання до ПТНЗ.

З метою виявлення окреслених проблем (що спонукало учнів до вступу в ПТНЗ, які їхні інтереси та захоплення, чи збираються працювати за професією після її набуття, чи планують продовжити навчання у ВНЗ, як вони оцінюють привабливість різних професій і видів діяльності та своєї професії, як ставляться до занять підприємницькою діяльністю) нами був розроблений комплексний опитувальник для учнів ПТНЗ (Додаток Г). Опитуванням був охоплений 141 учень ПТНЗ різних регіонів України за спеціальностями: механізатор-гідромеліоратор, оператор комп'ютерного набору, електрогазозварник, муляр-штукатур, кухар-кондитер, формувальник ручного набору, верстатник широкого профілю, електрик-ремонтник.

На запитання «Чи планували Ви вступ до ПТНЗ під час навчання в школі?» 72 % вказали, що ні, 5 % – не дали відповіді та 23 % – так. Це свідчить про те, що для переважної більшості випускників школи вступ до ПТНЗ не був запланованим заздалегідь (рис 1.1.).

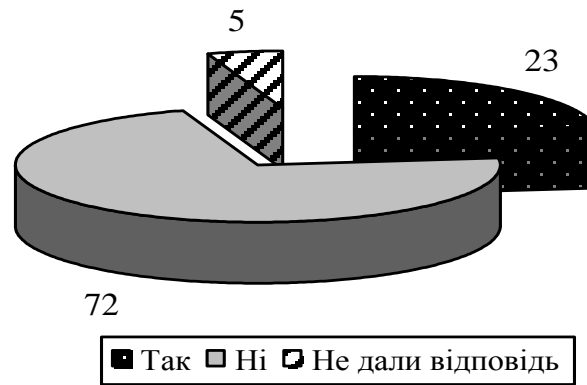

Рис. 1.1. Планомірність вибору здобуття професії в умовах ПТНЗ (у %)

Для визначення чинників впливу на вибір здобуття професії саме в умовах ПТНЗ респондентам було запропоновано запитання «Що вплинуло на Ваш вибір професії, за якою навчатесь?» 36 % – можливість подальшого працевлаштування, 22 % – порада батьків, 38 % – зацікавленість обраним видом діяльності, 19 % – місце розташування навчального закладу, 13,5 % – можливість отримувати велику заробітну плату, 13,5 % – інші варіанти відповідей (учні мали можливість обирати декілька варіантів відповіді).

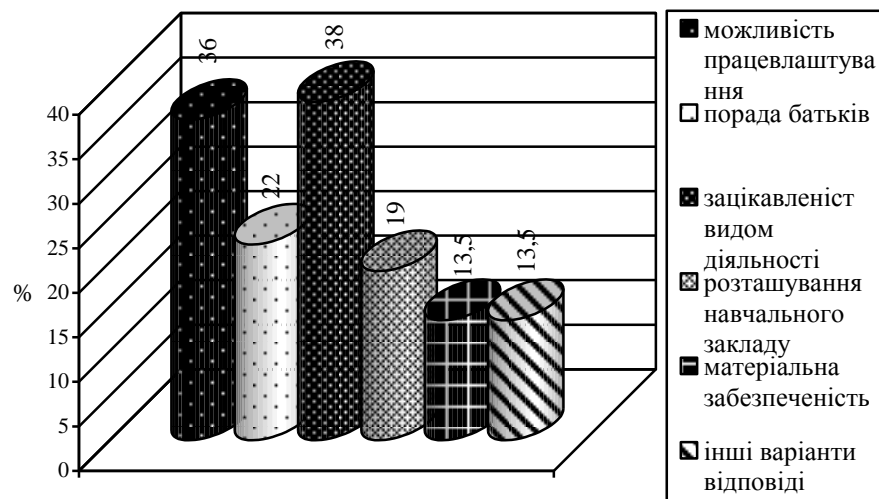

Рис. 1.2. Розподіл відповідей на запитання «Що вплинуло на вибір професії, за якою Ви навчатесь?»

Результати засвідчили, що обрання майбутньої професії залежить від багатьох чинників, але тільки 38 % опитаних вказали на зацікавленість обраним видом діяльності, що вказує на недостатній рівень внутрішньої мотивації вступу на навчання.

Зазначене також підтверджене результатами відповідей на наступне запитання «Чи пов'яжете Ви своє подальше працевлаштування з обраною професією?»: так – 31 %, не вирішено – 59 %, і ні – 10 %.

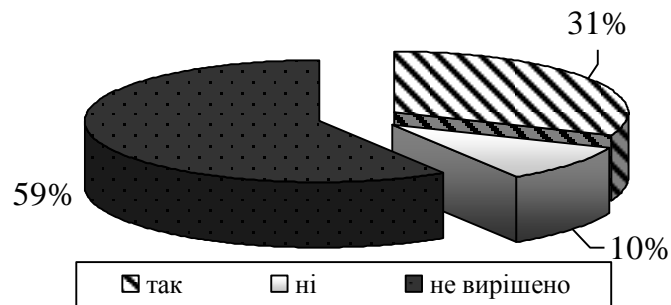

Рис. 1.3. Розподіл відповідей на запитання «Чи пов'яжете Ви своє подальше працевлаштування з обраною професією?»

Відповіді на запитання, яке стосувалося визначення планів на подальше продовження навчання розподілились таким чином: університет (стаціонарна форма навчання) – 21 %, університет (заочна форма навчання) – 31 %, технікум (коледж) (стаціонар) – 10 %, технікум (коледж) (заочна форма навчання) – 6 % і не планують продовжувати своє подальше навчання – 32 %.

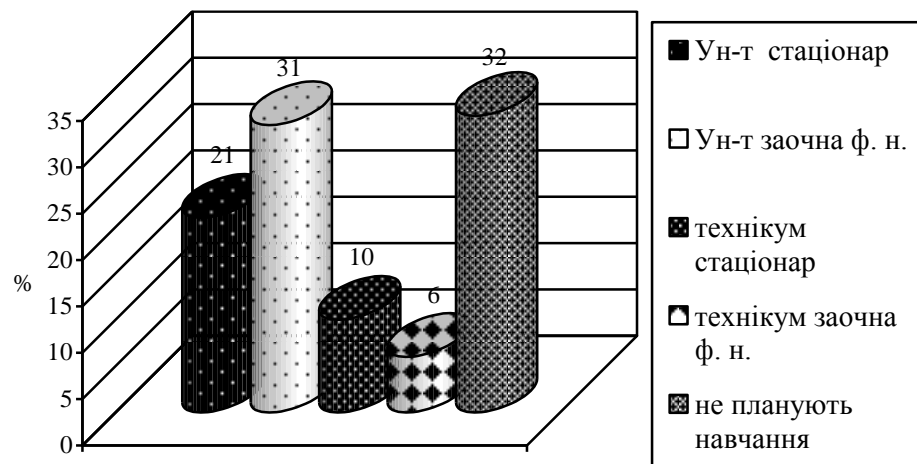

Рис. 1.4. Плани учнів щодо продовження освіти після закінчення ПТНЗ

Зазначене вказує, що для 68 % респондентів навчання у закладах профтехосвіти є проміжною ланкою в здобутті професійної освіти.

Оцінювання учнями, які взяли участь в опитуванні, престижності професій продемонструвало таке співвідношення балів (максимальна оцінка – 9): робітничі професії, такі як – сталевар, електрогазозварник, штампувальник, радіотехнік, машиніст бульдозера, маляр, продавець, закрійник та ін. – отримали від 3,4 до 4,8 балів (винятком є водій автомобіля – 6). Такі професії, як лікар, юрист, менеджер, бухгалтер, службовець банку, працівник митниці, військовослужбовець та ін. – від 5,5 до 6,8, причому відзначимо, що професії вчителя і вихователя дитсадка отримали середню оцінку – 5 балів, підприємець не за отриманою спеціальністю – 6,8 балів, а за своєю спеціальністю – 7,8.

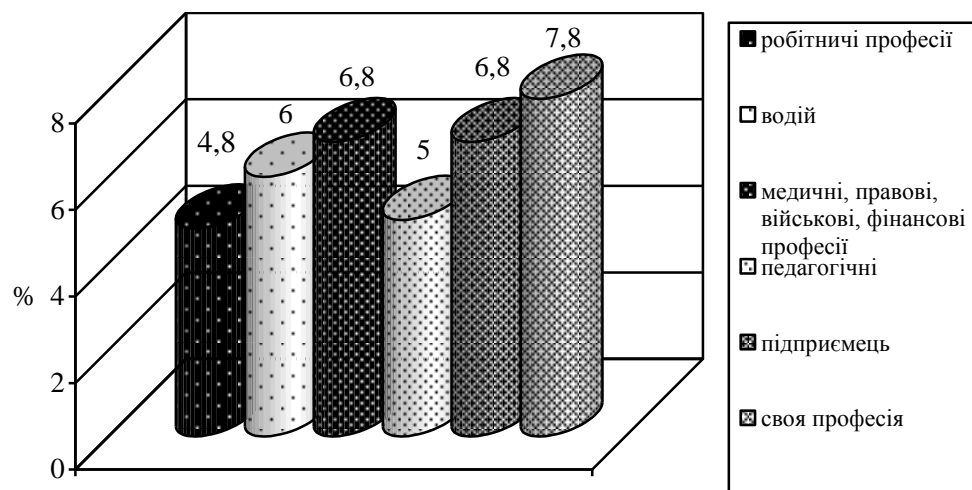

Рис. 1.5. Оцінювання учнями ПТНЗ престижності різних професій за 9-бальною шкалою.

Отже отримані результати опитування засвідчили, що престиж робітничих професій серед молоді залишається низьким. Але зазначимо, що незважаючи на різні мотиви вступу до ПТНЗ, обрану професію учні ПТНЗ оцінюють досить високо, хоча і не мають упевненості, що будуть працювати за фахом.

Таким чином, беручи до уваги аналіз літератури з проблеми дослідження, результати опитувальника, правомірним буде висновок, що

учні, які вступили на навчання до ПТНЗ не завжди пов'язують власне професійне становлення з обраною професією, для багатьох учнів вступ до ПТНЗ не був запланованим, а став результатом ряду об'єктивних факторів, зокрема, неможливість навчатися у вищому навчальному закладі.

Отже, профорієнтаційна робота в школі недостатньо спрямована на розкриття можливостей професійного становлення випускників шляхом здобуття робітничої професії у закладах ПТО, учні заздалегідь не зорієнтовані на розроблення резервного професійного плану.

У вирішенні означеної проблеми чільне місце належить покращенню профорієнтаційної роботи в системі школа – ПТНЗ, зокрема активізації співпраці вчителя технологій з інженерно-педагогічним колективом.

Проблема взаємодії школи і ПТНЗ широко досліджувалась у 80-90-ті роки минулого століття (М. Вайнштейн [20–21], А. Вайсбург [22–24], Н. Дьяченко [62], В. Кривоплясов [34], А. Сейтешев [193–195] та інш.). Це відбувалось у кардинально інших соціально-економічних умовах ніж нинішні, але вказана проблема не вирішена і набуває гостроти з кожним роком.

Взаємодію вчителя технологій з працівниками ПТНЗ можна деякою мірою вважати соціальною взаємодією.

Соціальна взаємодія – процес безпосереднього або опосередкованого впливу соціальних об'єктів один на одного, у якому сторони, що взаємодіють, пов'язані циклічною причинною залежністю. Соціальна взаємодія як вид зв'язку являє собою інтегрованість дій, функціональну координацію їх наслідків, тобто систему дій. Вона виникає зі спільної участі об'єктів взаємодії у складній, рухомій мережі соціальних відносин, задаючи способи реалізації спільної діяльності, будучи підставою суспільної солідарності [186].

Система основних компонентів взаємодії вчителя технологій з майстром виробничого навчання й викладачем спеціальних дисциплін визначається відповідно до мети, принципів, форм, методів і змісту

профорієнтаційної роботи.

Розглянемо детальніше зміст взаємодії вчителя технологій з працівниками ПТНЗ, що забезпечує спільне планування, аналіз, організацію, контроль і корегування профорієнтаційної діяльності на основі обміну інформацією за допомогою різних комунікативних засобів.

Зміст взаємодії вчителя технологій і працівників ПТНЗ виявляється у таких напрямках діяльності [20; 24]:

- взаємодія у роботі з соціальними партнерами;
- взаємодія в організації профільного навчання на базі ПТНЗ;
- взаємодія у процесі методичної роботи;
- взаємодія під час організації виховної роботи: туристична робота, патріотичне виховання тощо.

Слід також виділити основні форми та методи, за якими можлива така взаємодія:

- організація спільних гуртків, клубів;
- проведення факультативних занять на базі ПТНЗ;
- організація спільних навчально-виробничих підприємств;
- проведення спільних конкурсів професійної чи творчої майстерності, виставок робіт, презентацій творчих робіт тощо;
- організація спільних спортивних секцій, змагань та інших заходів: волонтерство, спільні роботи з упорядкування навколишньої території тощо.

Проведення такої діяльності потребує формування готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ. Перш ніж перейти до визначення сутності такої готовності, слід зупинитись на завданнях та функціях учителя технологій у спільній профорієнтаційній діяльності.

Виходячи з основних завдань профорієнтації, які наведені у «Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» [174], конкретизуємо їх стосовно діяльності вчителя технологій у взаємодії з ПТНЗ.

Завданнями вчителя технологій стосовно спільної профорієнтаційної

роботи з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ є:

а) вивчення та аналіз інформації про систему професійно-технічної освіти регіону;

б) розроблення пропозицій до плану роботи школи щодо співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ;

в) організація спільної навчальної та позанавчальної діяльності учнів ПТНЗ та школи з метою орієнтації останніх на отримання робітничих професій, підвищення їх престижності;

г) залучення до співпраці викладачів спецпредметів для розкриття на уроках трудового навчання та технологій не тільки змісту, умов праці кваліфікованих робітників різних галузей, але й шляхів отримання професії в умовах ПТНЗ, шляхів подальшого кар'єрного зростання;

д) допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу) шляхом «проби сил» в умовах ПТНЗ.

З визначених основних завдань впливають функції педагога щодо окресленої проблеми.

Функція (лат. Functio – виконання) – це зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта у даній системі відносин [226, с. 526].

Професійні функції – це ті функції, які мають безпосереднє відношення до навчально-виховної діяльності педагога. Їх так само багато, як і видів діяльності.

Усі види педагогічної діяльності вчителя здійснюються за допомогою групи функцій, докладно описаних у роботах Н. Кузьміної [127], В. Сластьоніна [208], О. Щербакова [241] та інших. Розглядаючи педагогічну діяльність як систему дій учителя, спрямованих на досягнення педагогічних цілей через вирішення педагогічних завдань, Н. Кузьміна виділяє п'ять тісно взаємопов'язаних компонентів педагогічної діяльності: гностичний, проектувальний, конструктивний, організаторський і комунікативний [127].

Вважаємо, що професійні функції педагога тільки умовно можуть бути

розглянуті окремо, а насправді вони взаємопов'язані. На основі аналізу досліджень конкретизуємо основні функції вчителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі з ПТНЗ:

1. *Гностична функція:*

а) визначення стану профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ з орієнтування учнів на робітничі професії;

б) визначення рівня обізнаності учнів зі сферою матеріального виробництва;

в) дослідження інформованості учнів про робітничі професії та заклади профтехосвіти.

2. *Пректувальна функція:*

а) перспективне планування та інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу в спільній профорієнтаційній роботі школи і ПТНЗ;

б) планування комунікаційного забезпечення в системі взаємодії школи і ПТНЗ;

в) розроблення і створення спільних із ПТНЗ гуртків, планування заходів, спрямованих на ознайомлення і виявлення індивідуальних особливостей учнів.

3. *Конструктивна функція:*

а) інформаційне забезпечення спільної з ПТНЗ педагогічної діяльності (уроків, ігор, практикумів, екскурсій, спільних конкурсів з участю школи і ПТНЗ тощо);

б) комунікативне забезпечення: вибір засобів, форм, методів профорієнтаційного впливу на учнів під час ознайомлення їх з робітничими професіями;

в) психологічне забезпечення – врахування психологічних умов, що сприяють взаємодії учнів школи і ПТНЗ.

4. *Організаційна функція:*

а) організація спільної діяльності педагогів школи і ПТНЗ як носіїв інформації про робітничі професії;

б) організація спільної навчально-пізнавальної та трудової діяльності учнів школи та професійно-технічних навчальних закладів;

в) навчання самоорганізації, саморегуляції, самоконтролю.

5. Комунікативна функція:

а) структурування груп і колективів для залучення їх до навчально-виховного процесу взаємодії школи і ПТНЗ;

б) регламентація взаємовідносин між педагогами і школярами та педагогами і учнями ПТНЗ з метою розвитку відчуття товариства і взаємодопомоги.

Реалізація вказаних функцій у педагогічній діяльності вчителя технологій сприятиме формуванню в школярів позитивного ставлення до робітничих професій, а як наслідок – внесення робітничих професій до основного чи резервного професійного плану випускників шкіл.

На основі викладеного вище можемо констатувати, що цілеспрямована підготовка вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ є необхідною умовою формування компетентного педагога. Далі слід охарактеризувати сутність та структуру готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

1.2. Готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ як педагогічний феномен.

Розглянувши завдання та функції діяльності вчителя технологій у спільній профорієнтаційній роботі з закладами профтехосвіти, слід зупинитись на характеристиці їх готовності до цієї діяльності.

Насамперед варто: дати вичерпне визначення поняття «готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ», співвіднести його з іншими спорідненими

категоріями, розкрити структуру готовності, визначити чинники, які впливають на формування готовності.

На нинішньому етапі розвитку освіти існує потреба у підготовці фахівців, які володіють готовністю використовувати професійні знання, уміння, навички та способи діяльності під час організації спільної профорієнтаційної роботи в системі школа – ПТНЗ.

Однак, в процесі підготовки до професійної діяльності, яка реалізується в межах існуючої системи навчання, майже не здійснюється підготовка до спільної профорієнтаційної роботи вчителя технологій з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ. Це пов'язано з тим, що в програмах підготовки майбутніх учителів технологій цей напрям не визначений.

Така ситуація склалася внаслідок того, що в нормативних документах, зокрема в ОКХ учителя технологій, не обґрунтовано взаємозв'язок профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ.

Розглянемо базові в ракурсі нашого дослідження поняття: готовність, підготовленість, підготовка, компетентність, профорієнтаційна компетентність, готовність до взаємодії з ПТНЗ.

У словнику української мови «готовність» подається як стан готового, виконання необхідних приготувань, підготовленість до чого-небудь; бажання зробити що-небудь; згода, схильність до чого-небудь або виявлення бажання зробити що-небудь [209].

Синонімами до цього слова є «здатність» і «спроможність».

Здатність – можливість, уміння здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином [209].

Спроможність – здатність до здійснення чого-небудь [209].

Підготовленість – готовність для якої-небудь діяльності, здатність до неї [209].

Готовність до діяльності з психолого-педагогічних позицій охарактеризовано в працях К. Дурай-Новакової [60], М. Дьяченка,

Л. Кандибовича [61], Л. Кондрашової [118], А. Ліненко [133], А. Пуні [185], В. Сластьоніна [207], Д. Узнадзе [221] та ін.

У психолого-педагогічній літературі немає однозначного тлумачення поняття «готовність», причому психологічні і педагогічні визначення дещо різняться. Охарактеризуємо деякі з них, зупинившись спочатку на психологічних підходах, а згодом на педагогічних.

Підвалини психологічної теорії налаштованості (установки) обґрунтував Д. Узнадзе. Він визначив готовність (установку) як налаштованість – психічний стан, у якому індивід спрямований активність у певній ситуації. Цей стан обумовлюється потребою і виникає при необхідності її вирішення. За твердженням психолога, налаштованість стимулює поведінку індивіда для визначення оптимальних способів вирішення професійних та інших завдань, хоча, як він вважає, налаштованість часто не усвідомлюється [221].

Інший психолог А. Пуні, розглядаючи питання готовності до спортивних змагань, визначає її як психічний стан, у якому активізуються певні особистісні характеристики, завдяки чому розгортається динаміка психічних процесів [185, с. 12].

Відомий дослідник К. Платонов вважає, що психологічна готовність особистості до професійної діяльності явище багатоаспектне і є: результатом трудового виховання, що проявляється у бажанні трудитись, усвідомленні потреби брати участь у трудовій діяльності; готовністю до певної праці; наслідком спеціального навчання, виховання й соціальної зрілості особистості; результатом психологічної підготовки і внутрішньої мобілізації [170].

Досліджуючи готовність студентів до навчання, С. Кусакіна виділила такі її компоненти:

– мотиваційно-професійний – спрямованість на навчання за професією, профінформованість, самостійність і усвідомленість вибору

майбутньої професії як остаточного на даному етапі свого професійного і життєвого становлення;

- когнітивно-темповий компонент, який містить дві складових: інтелектуальну (наявність достатнього інтелектуального розвитку на рівні засвоєння програмового матеріалу школи), та організаційно-темпову (прояв високого темпу читання швидкості письма, навичок опрацювання текстової інформації, високого рівня переключення уваги);

- вольовий компонент, що характеризує здатність до самоорганізації і саморегуляції поведінки [130].

Психологи Л. Подоляк та В. Юрченко розглядають готовність до трудової діяльності як потребу в праці, що проявляється у здатності до певної професійної діяльності і є наслідком спеціального професійного навчання. Вона є результатом не тільки професійного становлення, а й соціальної зрілості особистості [172, с. 278–279].

Подальшим розвитком психологічного підходу до поняття «готовність» став особистісний підхід, висвітлений у працях М. Дьяченка, Л. Кандибовича, А. Ліненко, В. Сластьоніна та ін.

В роботах М. Дьяченка і Л. Кандибовича готовність трактується як налаштування на виконання діяльності, яке обумовлюється мотивами й позитивним ставленням до цієї діяльності. До складу готовності входять переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, уміння, навички, налаштування на певну поведінку [61, с. 335–337].

Тобто до складу психологічної готовності до професійної діяльності входять такі компоненти: позитивне ставлення до того чи іншого виду діяльності, професії; професійні риси характеру, адекватні вимогам діяльності; необхідні знання, уміння, навички; стійкі, професійно важливі особливості сприймання, уваги, мислення, емоційних та вольових процесів; психічні стани – зацікавленість, зосередженість, позитивне психічне самопочуття, які сприяють ефективності виконання діяльності та ін.

Учений В. Сластьонін, роботи якого присвячені вивченню педагогічної діяльності, характеризує готовність як здатність особистості до впевненого й ефективного здійснення професійної діяльності. Вона містить: налаштування на усвідомлення завдання, модель (алгоритм) поведінки, визначення засобів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх зіставленні з труднощами та орієнтованість на конкретний результат. В структурі готовності виділяються психічний, науково-теоретичний і практичний компоненти [207, с. 78].

Розглядаючи питання використання інформаційно-комунікаційних технологій для самоосвіти педагогів, Е. Ганін визначає, що готовність до професійної діяльності формується завдяки впливу на свідомість, почуття і поведінку майбутнього фахівця, стійкому внутрішньому переконанню щодо значущості самонавчання, що постає як сукупність взаємодії та взаємопроникнення когнітивного, ціннісно-мотиваційного, рефлексивного та технологічного компонентів [42]. Саме в цьому визначенні акцентується увага на системності готовності, що не зводиться до простої суми складових частин.

Досліджуючи базові компетенції педагогічної діяльності, В. Шадриков визначає готовність як інтегративне особистісне утворення, яке містить професійну спрямованість, професійно важливі якості, знання, навички та уміння; до складу готовності входять когнітивний, комунікативний, емоційно-вольовий і практичний компоненти; дослідник обґрунтував три рівні її прояву [239].

Ретельне вивчення поглядів дослідників на проблему готовності дозволяє констатувати, що професійна готовність є інтегративним утворенням, в структурі якого взаємодіють такі компоненти:

- психологічний – мотивація, емоційна стабільність, соціальна зрілість, здатність до рефлексії;
- теоретичний – оволодіння програмовим матеріалом, передбаченим освітньо-професійною програмою, активність у навчально-професійній діяльності, здатність до доказового аналітичного мислення;

– практичний – рівень умінь, які дозволяють вирішувати професійні завдання, ступінь реалізації професійних функцій (гностичної, проектувальної, конструктивної, організаторської, комунікативної).

Готовність майбутнього фахівця до виконання професійних обов'язків може розглядатись і як характеристика особистості, що має в собі: сукупність теоретичних знань і професійно значущих якостей особистості, функціональні основи для оволодіння професійною роллю, професійну комунікативність, мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої діяльності, здатність адекватно оцінювати мету діяльності і прогнозувати кінцевий результат. До складу готовності включають чотири взаємодіючі компоненти: пізнавальний (когнітивний), емоційний (афективний), поведінковий (конативний), вольовий (Е. Витун) [36].

У середовищі психологів і педагогів наявні й інші підходи до визначення складових готовності. Так, Ю. Вороніна пропонує в її структурі виділяти мотиваційно-особистісний, науково-теоретичний і діяльнісно-практичний компоненти [40].

Під час формування готовності важливу роль відіграють як зовнішні, так внутрішні чинники, що впливають на діяльність студентів. Л. Вінська до них відносить: зміст завдань, їх складність, новизну, творчий характер, умови, в яких проходить діяльність; специфіка стимулювання діяльності; мотиваційна сфера, спрямованість на результат; визначення можливості його досягнення; самооцінка підготовленості; вміння контролювати рівень готовності; вміння самостійно налаштовуватись на досягнення мети» [35].

Відома дослідниця А. Ліненко стверджує, що готовність як «особлива якість особистості» передбачає усвідомлену особистістю мотивацію щодо виконання діяльності. У структурі готовності вона виділяє ставлення до діяльності, або настанову, мотиви діяльності, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх практичного втілення. В її роботах відображені й основні етапи формування готовності до конкретного виду праці [133]:

- 1) позитивне ставлення до діяльності, професії;
- 2) засвоєння теоретичних знань;
- 3) оволодіння практичними вміннями та навичками професійної діяльності;
- 4) удосконалення знань та вмінь безпосередньо у процесі професійної діяльності.

В умовах запровадження в освіту компетентнісного підходу поряд із поняттям «готовність» у наукових дослідженнях часто вживають поняття «компетентність» та «компетенція» [141].

Однією з найважливіших особливостей вищої педагогічної освіти є зростання значення компетентності майбутнього фахівця. Нині важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й передусім компетентним. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для успішної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй роботі; вважає свою професію великою цінністю. У наш час потреба в компетентності є найголовнішою ознакою та потребою кожної людини. Компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності [6].

О. Козирєва визначає компетентність як здатність до актуального виконання професійних дій [116, с.49].

С. Кара вважає, що готовність є основою, підґрунтям, на якому базується професійна компетентність, яку може досягти кожен вчитель за умови постійного саморозвитку, самовдосконалення [105].

Аналіз низки наукових праць, присвячених підготовці фахівців (В. Байденко [6], Н. Бібік, Л. Бірюк [12], Л. Ващенко, О. Локшина [117], А. Бровченко [16], Е. Зеєр [93], І. Зимня [77], Н. Кузьміна [127], Г. Ломакіна [135], А. Маркова [142], О. Онопрієнко [156], С. Пільова [167], О. Пометун [175], А. Радченко [188], Г. Селевко [196], А. Хуторської [235], В. Шадріков

[239], Н. Яциніна [248] та ін.) свідчить про важливість дослідження компетентісного підходу в освіті.

Важливість даної проблеми підтверджується дослідженнями В. Введенського, який зазначає, що у термінологічному арсеналі вітчизняних педагогів і психологів поняття «компетентність» та «компетенція» набули поширення наприкінці 1980-х рр., зарубіжні ж (західні) вчені запровадили основи компетентісного підходу в освіті наприкінці 1960-х рр. [27, с. 51].

У працях європейських та американських дослідників компетентісний підхід знайшов належне обґрунтування [249; 251; 252; 253].

Компетентність є якісною характеристикою особистості, в основі якої лежать знання, обізнаність, досвід певної фахової діяльності.

Поняття «компетенція» переважно використовується як визначення наперед заданого результату навчання чи кола повноважень особи, хоча існує й багато інших тлумачень.

Компетентність, як визначено в Законі України «Про вищу освіту», – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [73].

Однак поняття компетентності не можна зводити лише до володіння знаннями та прирівнювати до інших якостей особистості в її структурі, навіть до таких інтегративних, як самостійність, відповідальність тощо. Під компетентністю слід розуміти «новоутворення суб'єкта діяльності, які формуються під час професійної підготовки та являють собою системний прояв знань, умінь, здібностей та особистісних якостей, що дозволяють успішно вирішувати функціональні завдання, які належать до змісту професійної діяльності» [239].

Т. Садова робить висновок, що сутність і структура понять «готовність до професійно-педагогічної діяльності» і «професійно-педагогічна

компетентність» свідчать про їх тісний взаємозв'язок. Готовність і компетентність є інтегральним багаторівневим особистісним новоутворенням, яке характеризує ступінь підготовленості до діяльності. Однак слід зазначити, що найчастіше термін «готовність до діяльності» науковці пов'язують із процесом професійно-педагогічної підготовки, а компетентність розглядають як результат педагогічної освіти. Поняття «підготовка» і «освіта» близькі за своїм значенням, однак термін «підготовка» використовується, коли йдеться про підготовку до певних видів діяльності майбутнього педагога, тобто у більш вузькому значенні, а поняття «освіта» пов'язано з цілісним формуванням у майбутнього педагога певних знань, навичок і особистісних рис [191].

Н. Кобзар, досліджуючи поняття «компетентність» і «готовність», вказує, що вони збігаються у деяких аспектах. Проте зазначені поняття істотно відрізняються і не підміняють одне одного, оскільки готовність характеризується стійкою мотивацією й налаштованістю на діяльність, а компетентність базується на досвіді. До того ж ці поняття перебувають у тісному взаємозв'язку, адже готовність забезпечує базис для формування компетентності [114].

Ми не можемо цілком погодитися з цими твердженнями, тому що розгляд означених термінів є взаємопереплетеним і відбувається на різних рівнях.

Розглянемо близьке до нашого дослідження поняття «профорієнтаційна компетентність».

М. Янцур під профорієнтаційною компетентністю розуміє набуту в процесі життя і навчання професійну інформованість, яка складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно відобразитись у практичній реалізації особистого професійного плану [247, с. 122].

За визначенням Х. Процко, профорієнтаційна компетентність майбутніх учителів технологій характеризується як інтегративна система, яка

містить здатність майбутніх учителів здійснювати професійні функції в процесі профорієнтаційної роботи, враховуючи різні освітні потреби учнів, забезпечуючи обґрунтоване спрямування професійного самовизначення та створюючи умови для його здійснення [183].

Як уже зазначалось, готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи під час взаємодії школи і ПТНЗ може розглядатись як «проекція» профорієнтаційної компетентності на діяльність у конкретних умовах і додатково передбачає наявність у студентів: розуміння важливості та стійкої мотивації до спільної роботи з ПТНЗ щодо орієнтації школярів на робітничі професії; системи знань про профорієнтацію спільно з закладами профтехосвіти та особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ; умінь та досвіду аналізувати, планувати, організовувати спільну профорієнтаційну роботу з закладами профтехосвіти; здатності до самоаналізу діяльності, визначення сильних і слабких сторін своєї діяльності та особистості, опори на сильні сторони та корегування слабких сторін.

Проаналізувавши значну кількість різноманітних визначень поняття «готовність», його сутність слід зауважити, що більшість дослідників визначає готовність як комплексне явище зі складною структурою, яка відображає усвідомлене, позитивно вмотивоване ставлення до передбачуваної діяльності, наявність знань та сформованість умінь, необхідних для її виконання, та відповідних особистісних якостей.

Окремо слід зупинитись на визначенні готовності до педагогічної діяльності.

У дослідженні К. Дурай-Новакової, присвяченому формуванню готовності студентів до педагогічної діяльності, професійна готовність розглядається як активно-дієвий стан особистості, що забезпечує швидку адаптацію й використання в процесі практичної роботи набутих під час спеціального навчання знань і вмінь. До структури професійної готовності вона включає такі структурні компоненти: 1) мотиваційний (професійно значущі потреби, інтереси й мотиви); 2) орієнтаційно-пізнавальний та

оцінювальний (знання змісту професії, вимог професійних ролей, способів розв'язання професійно-педагогічних завдань, здатність до оцінювання та самооцінювання); 3) емоційно-вольовий (відчуття відповідальності за результати педагогічної діяльності, самоконтроль, вміння керувати іншими, з яких складається виконання професійних обов'язків); 4) операційно-дієвий (мобілізація й актуалізація професійних знань, умінь і навичок та професійно-значущих якостей особистості, адаптація до вимог професійних ролей і до умов педагогічної діяльності); 5) настановчо-поведінковий (налаштованість на сумлінну роботу) [60].

На основі вивчення досвіду вчених стосовно проблем готовності О. Семенов запропонувала власний підхід у розумінні цього поняття: готовність є складним соціально-психологічним утворенням, яке містить у собі комплекс мотиваційно-оцінних якостей особистості, професійно-педагогічних знань і вмінь, навичок і досвіду роботи, необхідних для здійснення успішної педагогічної діяльності. Компонентами готовності, за переконанням науковця, є мотиваційний, комунікативно-інформаційний, операційно-діяльнісний [199].

Розглядаючи готовність учителя до організації позаурочної діяльності школярів, Л. Заремба пропонує такі її структурні компоненти: мотиваційний, особистісний, комплексний [76].

На думку Л. Кондрашової, яка розглядала морально-психологічну готовність студентів до педагогічної діяльності, зміст готовності становлять такі інтегральні характеристики особистості, які охоплюють інтелектуальні, емоційні й вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички. Вона вказує, що готовність до педагогічної діяльності є важливою ознакою професіоналізму педагога і являє собою складне особистісне утворення, що поєднує стійку мотивацію до діяльності, знання теоретичних основ педагогічної діяльності, емоційно-психологічну підготовку і творчі здібності, які сприяють ефективній педагогічній діяльності та нестандартному вирішенню професійних проблем [118].

Вона вважає, що готовність майбутнього педагога до виховної роботи містить такі компоненти:

- мотиваційний (професійні настанови, інтереси, ідеали, бажання здійснювати виховну роботу);
- орієнтаційний (ціннісні орієнтації, пов'язані з професійною діяльністю, професійно-педагогічні орієнтири (алгоритми), принципи, переконання, спрямованість діяти узгоджено з ними);
- пізнавально-операційний (професійна спрямованість психофізіологічних процесів – відчуття, сприймання, мислення, уяви, пам'яті; знань, здібностей, операцій, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності);
- емоційно-вольовий (почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль);
- психофізіологічний (властивості і здібності, які забезпечують майбутньому вчителю класів високу працездатність у виконанні виховних функцій, упевненість у своїх силах, прагнення наполегливо і до кінця доводити розпочату справу, здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, професійна працездатність, активність і саморегулювання, урівноваженість і витримка);
- оцінний (самооцінка своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам) [118, с. 11].

Характеризуючи формування готовності студентів до управління навчальним процесом, А. Фокшек зазначає, що готовність студента до педагогічної діяльності є складним сполученням світоглядних, психологічних, фізіологічних особливостей та якостей особистості, які становлять основу усвідомлення майбутнім педагогом функцій педагогічного процесу [227].

Формування готовності майбутніх учителів до діяльності розглядається Л. Соколовською як закономірний рух від початкового рівня готовності майбутнього фахівця до більш високого відповідно до етапів набуття професійного досвіду, його накопичення та узагальнення; з іншого боку це також цілеспрямований процес зміни внутрішньої структури професійної готовності та зовнішніх форм її прояву під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників [210].

Особистісний характер готовності до педагогічної діяльності відзначає і В. Морозов. Він зазначає, що сутність готовності до педагогічної діяльності характеризує ті вимоги до особистості вчителя, яким він повинен відповідати, щоб одержати очікуваний результат у роботі з учнями [151].

Продуктивними для нас є дослідження Л. Тименко, що стосується готовності майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи зі школярами [217], Д. Завітренко, присвячене формуванню в майбутніх учителів технологій готовності до професійної орієнтації учнів основної школи [67].

О. Мороз додає до структури готовності до педагогічної діяльності ідейно-політичну підготовку, світогляд та загальну культуру вчителя, а також необхідний рівень педагогічних здібностей, професійно-педагогічну спрямованість особистості вчителя [150].

Представники іншої науково-педагогічної школи Л. Кадченко [102] та Г. Троцько [220] під готовністю до педагогічної діяльності мають на увазі складне особистісне утворення, яке забезпечує ефективні результати педагогічної роботи. Воно містить професійну спрямованість (мотивацію, ідеали), професійно-моральний світогляд і переконання, професійні знання, уміння, навички, налаштованість на педагогічну працю, здатність до вирішення професійних проблем, самооцінку наслідків праці (рефлексію), потребу в постійному професійному самовдосконаленні.

Досліджуючи готовність студентів до розвитку творчих здібностей учнів, І. Брякова визначає її як складне цілісне утворення, що містить

розуміння студентами значущості знання психолого-педагогічних механізмів стимулювання розвитку творчих здібностей учнів, володіння спеціальними методиками здійснення означеної діяльності, досвід їх застосування, уміння проаналізувати досягнути результати [18].

У педагогічній науці є різні погляди на формування готовності, різноманітні дефініції поняття «готовність» як до педагогічної діяльності взагалі, так і до кожного її аспекту зокрема. На підставі аналізу структурних компонентів готовності, яка була предметом вивчення багатьох учених, наше дослідження спрямоване на визначення компонентів готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

В. Сластьонін [208] визначає теоретичний і практичний компоненти готовності педагога до здійснення практичної діяльності. Зміст теоретичної готовності полягає в узагальненому вмінні педагогічно мислити, що припускає наявність у педагога аналітичних, прогностичних, проектних і рефлексивних умінь. Зміст практичної готовності виражається в зовнішніх (предметних) уміннях – організаторських і комунікативних.

Дещо різниться підхід до виділення компонентів готовності до педагогічної діяльності О. Кучерявого, котрий доводить, що інтегральна готовність випускників вузу до педагогічної діяльності містить 1) психологічну готовність; 2) практичну готовність до виконання комплексу професійних функцій; 3) готовність до подальшого удосконалення себе як фахівця» [131].

Досліджуючи професійну готовність студентів до морального виховання школярів у контексті особистісних властивостей, В. Бездухов визначив три її структурних компоненти: теоретичні знання, професійні вміння й позитивне ставлення до конкретного виду діяльності [9, с. 18].

Компонентами готовності, за А. Беляєвою, є змістовно-процесуальний, моральний, мотиваційно-цільовий, орієнтовно-професійний [10].

Дослідники звертають увагу на важливість таких чинників, як наявність мотивації до виконання діяльності, рівень розвитку особистісних

якостей, процесів сприйняття, уваги, мислення, вольових й емоційних проявів та виділяють у структурі готовності до діяльності мотиваційний (позитивне ставлення до діяльності), орієнтаційний (знання про особливості певної діяльності), операційний (володіння способами й прийомами професійної діяльності), вольовий (самоконтроль), ціннісний (самооцінка підготовленості до діяльності) компоненти.

Ретельний аналіз та зіставлення охарактеризованих вище підходів до готовності майбутнього педагогічного фахівця до професійної діяльності дало змогу виявити спільні й відмінні погляди вчених на структуру цього поняття. Спільним є те, що більшість науковців, по-різному називаючи той чи інший компонент готовності, виділяє такі його основні складові: знання (когнітивний або теоретичний компонент); мотивацію і ставлення (психологічний компонент); уміння і здатність їх застосовувати (практичний або операційний компонент).

Відмінності, зазвичай, є непринциповими і полягають у кількості компонентів готовності до майбутньої професійної діяльності. Це може бути пояснено теоретичними позиціями дослідників та специфікою предмету конкретного дослідження.

Аналіз наукових праць із проблеми, узагальнення різних поглядів дали можливість визначити такі структурні компоненти готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний (рис. 1.6).

Л. Гайсина наголошує, що мотивація є рушійною силою, що спонукає до діяльності і психологія розглядає її як складне поєднання рушійних сил поведінки, що розкривається у вигляді потреб, інтересів, цілей, ідеалів, що безпосередньо визначає діяльність особистості [41].

Рис. 1.6. Структура готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Так, Н. Гуткіна, аналізуючи готовність до навчання, зазначає, що внутрішня позиція тісно пов'язана з довільною саморегуляцією: «Для того, щоб поведінка усвідомлено регулювалася, людина повинна що-небудь зробити або зрозуміти, для чого їй це потрібно» [51].

Навчання буде продуктивним за умови, коли його зміст стане головною метою студентів і перебуватиме у зв'язку зі способами та засобами, якими ця мета має бути досягнута. Мотиви стимулюють, організовують і спрямовують навчальну діяльність. Мотивація, інтерес, потреба пізнання – все це необхідні умови навчальної діяльності, які є важливим компонентом готовності, бо впливають на створення необхідних взаємин, настанов, досвіду особистості, професійно значущих рис, досконалості в діяльності, майстерності, що забезпечують індивіду свідоме здійснення діяльності [92].

Отже, *мотиваційно-цільовий* компонент готовності студентів до проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ охоплює розуміння важливості проведення спільної роботи, наявність стійкої, усвідомленої потреби в оволодінні знаннями про профорієнтаційну роботу в умовах співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ та її особливості, про систему ПТО регіону, а також уміннями творчо застосувати знання у майбутній професійній діяльності. Зазначений компонент сприяє свідомому засвоєнню визначеної сукупності знань про сутність і завдання спільної профорієнтаційної роботи.

Когнітивний компонент містить сукупність знань: про профорієнтаційну роботу; про сутність і особливості цієї діяльності у взаємодії школи і ПТНЗ; про структуру системи профтехосвіти, про ПТНЗ регіону, про умови здобуття професійної освіти у закладах ПТО, про особливості організації навчально-виробничого процесу в закладах профтехосвіти.

Операційно-діяльнісний компонент готовності передбачає формування у майбутніх учителів технологій професійно-педагогічних умінь, необхідних

для вирішення поставлених освітньо-виховних завдань у процесі профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Цей компонент виявляє рівень оволодіння методикою здійснення такого виду роботи; володіння уміннями налагодження взаємовигідних стосунків, зокрема, оформлення відповідних документів освітнього процесу; передбачає наявність умінь застосовувати теоретичні знання на практиці. Операційно-діяльнісний компонент охоплює всі методи та прийоми, організаційні форми підготовки майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи, потребує певної послідовності інтелектуальних операцій: сприймання, осмислення, узагальнення, систематизації, закріплення, застосування на практиці; творчої самостійності (своєрідність дій, незалежність у роботі); складається із системи необхідних умінь, які сприятимуть упровадженню теоретичних знань у практику.

Рефлексивний компонент передбачає здатність оцінити успіхи та виявити недоліки своєї діяльності і передбачити шляхи її оптимізації з опорою на сильні сторони особистості.

Таким чином, на основі аналізу літератури та власного бачення проблеми готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти розглядаємо як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру, у якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний), ступінь сформованості яких визначає здатність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Розглянувши сутність та структуру готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти, слід звернути увагу на обґрунтування критеріїв, показників та рівнів її розвитку.

1.3. Обґрунтування критеріїв і рівнів готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та закладів профтехосвіти.

Дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти поряд з теоретичним аналізом передбачає: визначення з допомогою обґрунтованих критеріїв та показників рівня її сформованості, тобто підготовленості випускників педагогічних закладів до профорієнтаційної роботи у співпраці школа – ПТНЗ; на основі аналізу наукової літератури та педагогічного досвіду виділення причин наявного рівня підготовленості; вивчення передового досвіду в плані формування у студентів вказаної готовності; визначення шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів технологій у межах нашого дослідження. Розгляду цих питань присвячено цей параграф.

З метою правильної та дієвої організації процесу формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у спільній діяльності школи з закладами профтехосвіти необхідно обґрунтувати показники та рівні прояву цього феномену.

Для визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з інженерно-педагогічними колективами закладів профтехосвіти необхідно визначити критерії оцінювання компонентів; надати характеристику та кількісну оцінку кожному з рівнів.

Рівень готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи під час співпраці школи з закладами профтехосвіти – поняття, яке потребує детального обґрунтування.

Рівень готовності – це показник сформованості, що виражається в ступені оволодіння педагогом системою дій із забезпечення спільної профорієнтаційної роботи в умовах співпраці школи з закладами профтехосвіти.

У психолого-педагогічній літературі дослідники виділяють різну кількість рівнів сформованості готовності – від трьох і більше. За основу класифікації вони беруть різні критерії.

Так, у процесі характеристики рівнів формування вмінь К. Платонов використовує критерії, пов'язані з набутим досвідом та шляхами його вдосконалення: 1) початкові вміння; 2) недостатньо вправна діяльність; 3) окремі загальні вміння; 4) високорозвинуте вміння; 5) майстерність [169, с. 156].

Початкові вміння передбачають усвідомлення мети і пошук способів її досягнення, що ґрунтуються на раніше набутих знаннях і навичках (діяльність методом спроб і помилок). Другий етап характеризується знанням способів виконання дій і використанням несистематичних для даної діяльності навичок, педагог використовує традиційні форми роботи на достатньому рівні, але в нестандартних ситуаціях відчуває труднощі. Третьому етапу відповідають окремі високорозвинені, але вузькі вміння. Термін «високорозвинені вміння» відносять до вмінь, які характеризуються усвідомленістю, цілеспрямованістю, високим ступенем перенесення. Майстерність учителя передбачає досконале володіння різними вміннями, творче їх використання і розвиток.

О. Абдуліна виділяє чотири рівні формування загальнопедагогічних знань і вмінь, які здійснюються у процесі діяльності (пізнавальної і практичної). Вона відзначає, що якість знань і вмінь перебуває у прямій залежності від характеру діяльності, що і є головним критерієм готовності майбутнього педагога до виконання своїх професійних функцій. Визначені нею рівні:

1. Репродуктивний рівень характеризується відтворенням основних теоретичних положень, окремих понять, описом фактів на основі емоційного сприйняття без достатнього розуміння суттєвих зв'язків між ними, виникненням інтересу до нових фактів і їх поясненням, виконанням окремих

дій за зразком без достатнього усвідомлення їх принципів, слабкою кореляцією їх з теоретичними знаннями, наслідування за зразком.

2. Репродуктивно-творчий рівень характеризується усвідомленням основної ідеї і понять з кожної теми, теоретичним осмисленням і аналізом окремих фактів і педагогічних явищ, окремих способів діяльності вчителя на основі педагогічної практики, виконанням частково-пошукових практичних дій у типових ситуаціях.

3. Творчо-репродуктивний рівень характеризується осмисленням провідних педагогічних ідей і системи предметних понять, уміннями встановлювати внутрішньодисциплінарні зв'язки, систематизувати факти, теоретично осмислювати систему методів і прийомів роботи вчителя і окремих власних дій, використовувати знання під час вирішення типових педагогічних задач, розвитком інтересу до самостійного пошуку ефективних шляхів вирішення навчально-виховних задач, самостійним визначенням і осмисленням способів своєї діяльності з урахуванням конкретних умов, виконанням практичних дій у нестандартних ситуаціях.

Творчий рівень характеризується осмисленням закономірностей педагогічного процесу, засвоєнням системи міжпредметних понять, умінням теоретично аналізувати педагогічні факти і явища, аналізувати і проектувати способи своєї діяльності, використовувати теоретичні знання в нових ситуаціях, усвідомленням професійної значущості знань, свідомим і правильним вирішенням педагогічних задач, умінням коректувати свій досвід на основі педагогічної теорії, пошуком нових творчих способів роботи [1, с. 87].

Аналогічний підхід до визначення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи пропонує Є. Попеско: інтуїтивний, репродуктивний, продуктивний, творчий [176].

Л. Спірін за основу визначення рівнів педагогічної діяльності вчителя обирає показники, що характеризують шляхи формування загальнопедагогічних умінь:

1. Допрофесійний рівень – педагогічні дії професійно не усвідомлені, вони здійснюються на основі повсякденного усвідомлення, відсутності вміння ставити і вирішувати на професійному рівні педагогічні задачі. Орієнтовна основа дій при цьому відсутня.

2. Рівень початкового володіння – відбувається усвідомлення своїх виховних функцій, виявляється орієнтовна основа дій у вигляді психолого-педагогічних знань, є вміння постановки і вирішення стандартних педагогічних задач.

3. Рівень обмеженого формування – професійна свідомість педагогічних дій має локальний характер на рівні як буденного, так і теоретично-наукової свідомості. Орієнтовна основа дій розширюється.

4. Рівень достатнього формування – усі дії суб'єкта виховання практично усвідомлені. Орієнтовна основа дій сформована. Учні легко оволодівають новими для себе формами і видами роботи.

5. Рівень успішного володіння професійно-педагогічними діями. Суб'єкт виховання, який перебуває на п'ятому рівні оволодіння професійними вміннями, працює творчо, вирішує нестандартні педагогічні задачі, знаходить повне задоволення і самовираження у цьому виді роботи [212, с. 47].

В. Сластьонін критеріями формування педагогічних умінь обирає психічний аспект розвитку навчально-пізнавальної і практичної діяльності студента, який відображено у п'яти рівнях:

1. Інтуїтивний рівень. Студенти, володіють сукупністю «передпедагогічних» умінь. Починаючи вирішувати педагогічну задачу, вони навіть не усвідомлюють її як задачу і діють за інтуїцією, часто не в змозі пояснити, навіщо у даній ситуації вчиняють так, а не інакше і чого прагнуть досягти.

2. Репродуктивний рівень. Студенти вирішуючи педагогічну задачу, не виходять за межі регламентованих інструкцій і правил, надають перевагу роботі за підказкою, міцним, сталим шаблоном і вивіреном стандартам.

3. Репродуктивно-творчий рівень. Студенти в педагогічній діяльності задовільно опановують вирішення типових задач. У складних і несподіваних ситуаціях орієнтуються з великими зусиллями.

4. Творчо-репродуктивний рівень. Студенти володіють достатньо сформованою системою науково-педагогічних знань, умінь і навичок, які дозволяють загалом успішно виконувати професійні функції. Однак у безперервно мінливих педагогічних ситуаціях оригінальних способів вирішення педагогічних задач зазвичай не шукають. Недостатньо розвинена здатність до прогнозування.

5. Творчий рівень. Студенти мають добре виражену педагогічну спрямованість особистості, у них добре розвинені суспільні професійні вміння як теоретико-аналітичні та прогностичні, так і конструктивні і організаторські. Способи вирішення педагогічних задач звичайно оригінальні. Характерним є пошук нових методик, засобів, прийомів, інструментарію [208, с. 133].

В. Шадриков виокремлює репродуктивний, реконструктивний, реконструктивно-творчий рівні готовності до діяльності [239].

У нашому дослідженні у процесі характеристики готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи школа – ПТНЗ за основу взяті розкриті вище підходи, бо саме вони репрезентують активний діяльнісний аспект у розвитку і формуванні готовності вчителя.

Для того, щоб визначити як проходить процес формування у студентів зазначеної готовності, необхідно дослідити його ефективність, що може розглядатись як міра цільової можливості.

Під час оцінювання навчального процесу С. Архангельський розглядає ефективність як певний результат досягнення поставленої мети [5, с. 362].

Основними показниками ефективності можуть бути: 1) відношення кінцевого результату до витрат на його досягнення; 2) відношення кінцевого результату до часу, який необхідний на його отримання; 3) відношення реального результату до максимально можливого.

Використання першого і останнього показників у педагогічних дослідженнях пов'язано зі значними ускладненнями: 1) важко об'єктивно оцінити засоби, які були застосовані для досягнення необхідного результату; 2) можна передбачити перспективи розвитку особистості, враховуючи їх індивідуальні особливості, але важко їх контролювати і оцінювати. Більшою мірою підходить другий показник, бо час навчання для певної категорії тих, хто навчається однаковий. При цьому мірою ефективності є реальний результат педагогічного процесу. У нашому випадку – рівень розвитку досліджуваної готовності. Тому необхідно визначити критерії, які в подальшому будуть використані для характеристики рівнів готовності.

Завдання розроблення критеріїв – одне із складних завдань будь-якої науки, у тому числі й педагогічної.

Критерій – ознака, за допомогою якої відбувається оцінювання, визначення або класифікація будь-яких об'єктів, процесів чи явищ; підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [209]. Це основа для порівняння, зіставлення предметів або явищ між собою, еталон визначення певної якості, або основне мірило оцінювання будь-якого явища. Питання критеріїв або міри ефективності педагогічної діяльності – це питання про те, які параметри досліджуваного процесу вимірювати. Існує думка, що педагогічні процеси і явища не можуть бути адекватно відображені внаслідок будь-яких кількісних показників. Причиною цього є те, що точні науки використовують значення самих величин досліджуваних явищ, а соціальні – показники цих явищ. Тому в соціальних науках виникає проблема обґрунтування показників [159, с. 32]. Але вивчення кількісних характеристик і визначення їх математичними методами дозволяє глибше зрозуміти і інтерпретувати якісні сторони педагогічного процесу, більш ефективно ним керувати.

У педагогічній, психологічній, соціологічній літературі існує достатня кількість варіантів побудови інструментарію для оцінювання об'єктів, але немає єдиного підходу до технології цього процесу. Для оцінювання

психологічних явищ К. Платонов пропонує використовувати індикатори і параметри [168]. А. Кочетов застосовує зв'язок критеріїв і показників результативності навчання, де: критерії – сукупність реально вимірюваних ознак чи проявів, які характеризують якісні й кількісні зміни в духовному світі вчителя і учнів, показники – зміни, які відбуваються в особистості під час виконання будь-якої діяльності [124]. А. Киверялг пропонує описувати кожний об'єкт, що вивчається, за допомогою ознак [132, с. 18–19].

Соціологи більш детально описують взаємозв'язки компонентів вимірювального апарату. Показники фіксують якісну і кількісну визначеність явищ, що вивчаються. Для свого розкриття показник потребує вимірів кількісного порядку, який називають індикаторами. Індикатори кожного основного поняття (показника) мають складну структуру, яка полягає в більшій або меншій кількості проміжних ступенів [159].

Педагогічні вміння вчителя охоплюють комплекс усвідомлених знань і застосування їх у діяльності за допомогою послідовно виконуваних дій і операцій, які утворюють кількісні та якісні їх характеристики. Під час визначення кількості вимірювань ознак педагогічної діяльності вчителя слід ураховувати якісні їх параметри, щоб не втратити суті змісту виконуваної діяльності. З цього приводу С. Архангельський зазначає, що повноцінною характеристикою навчального процесу може бути тільки така оцінка (вимірювач), яка відображає єдність і взаємозв'язок об'єктивних якісних і кількісних показників. У навчальному процесі багато такого, що не може бути визначеним через «жорсткі» показники [5, с. 181–183].

У нашому дослідженні, на основі аналізу літературних джерел виходимо із такого розуміння співвідношення термінів «критерій», «показник». Під критерієм розуміють комплекс показників, які є еталоном для порівняння предметів або явищ. Показник – ознака, що характеризує якісну і кількісну визначеність предмета чи явища. Індикатор – кількісне вираження показника.

Зауважимо, що окремі показники або індикатори не в змозі повністю

охарактеризувати рівень прояву будь-якого з компонентів готовності. Індикаторів і показників має бути достатня кількість для того, щоб охарактеризувати всі сторони досліджуваного об'єкта.

Щоб виділити критерії оцінювання готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, слід звернути увагу на її багаторівневу структуру. Наприклад, викладач ставить мету – ознайомити учнів з можливостями отримання робітничої професії у ПТНЗ, виховувати позитивне ставлення до робітничих професій, розвивати інтерес до професій. Визначена мета є основним компонентом цілепокладання і потребує відповідного забезпечення навчально-виховного процесу. Для її реалізації учителю необхідно проаналізувати готовність учнів до виконання окресленої мети, стан матеріально-технічного забезпечення і умови проведення навчального процесу. Ця аналітична діяльність учителя позиціонується як один із рівнів дій структури цілепокладання в діяльності вчителя. Далі вчитель формулює завдання, що забезпечують декомпозицію мети, і добирає необхідні матеріали, визначає основні етапи заходу, що реалізує завдання, розробляє його план-конспект (екскурсії, зустрічі, конкурсу тощо) – підструктура другого рівня. Добір об'єктів, засобів досягнення визначеної мети є підструктурою третього рівня. Безпосередня організація процесу реалізації мети є підструктурою четвертого рівня. Таке диференціювання поопераційної діяльності вчителя щодо забезпечення процесу взаємодії з ПТНЗ можна проводити відносно кожного його структурного компонента.

Ми виділили такі ієрархічні етапи, які розкривають готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної взаємодії школи і ПТНЗ:

- 1-й рівень – окремі складові компоненти готовності;
- 2-й рівень – окремі компоненти готовності;
- 3-й рівень – система виділених компонентів у їх єдності, взаємодії, взаємозв'язку, яка відтворює діяльність педагога з організації

профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Як зазначалось вище, об'єктивними критеріями ефективності процесу формування у майбутніх вчителів технології готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти є ті ж критерії, які характеризують рівень розвитку кожного з компонентів готовності. Успішність володіння педагогом готовністю до певного виду діяльності визначається рівнем ефективності процесу, який організовує учитель (студент), показниками якого є рівень навчання, виховання, розвитку. Ці критерії не дозволяють оперативно і глибоко охарактеризувати рівень підготовленості молодого педагога, бо конкретні результати його роботи залежать від того, яким був вихідний рівень навчання, виховання і розвитку. Тому потрібні критерії, які характеризують операційний аспект діяльності вчителя.

У педагогічній науці використовується значна кількість показників оцінювання рівня розвитку готовності: ступінь виявлення в діяльності, повнота, наявність певних етапів, адаптивність, раціональність, перенесення, безпомилковість, евристичність, самостійність, цілісність, послідовність, продуктивність, доцільність, оптимальність, якість і кількість дій, які належать до складу готовності.

Розглядаючи питання формування навчально-пізнавальної активності студентів, П. Лузан запропонував систему показників навчально-пізнавальної активності за трьома критеріями – змістово-результативним, операційним та мотиваційно-динамічним. Дослідником обґрунтовано, що для вимірювання сформованості навчально-пізнавальної активності доцільно застосувати такі показники: рівень оволодіння студентами знаннями, уміннями і навичками; пізнавальна самостійність; самопочуття на заняттях, настрої [137].

О. Орлов для оцінювання результатів педагогічної підготовки використовує когнітивні, діяльнісні й особистісні критерії.

Когнітивні критерії ґрунтуються на кількісних і якісних показниках ефективності процесу навчання: поповнення знань в порівнянні у вихідним

станом знань кожного студента; реальний обсяг знань у порівнянні з вимогами програми; актуалізація знань у нових ситуаціях; ефективність використання знань у практичній діяльності.

Критерії, які характеризують діяльність і сформованість дій: засвоєння теоретичної основи дій та повнота їх операційного забезпечення; інтегрованість; стійкість; гнучкість; перенесення вміння в нові ситуації.

Особистісні критерії дозволяють оцінити характер освітнього процесу: мотиви учіння; особистісний смисл отриманих знань, задоволеність процесом навчання; готовність до саморозвитку [158]. Перераховані критерії відображають різні сторони педагогічних умінь, хоча деякі з них є не зовсім визначеними.

Побудований на основі всієї сукупності виділених показників оціночний апарат буде дуже громіздким, і його не можна буде застосувати на практиці. Оцінюючи готовність майбутнього вчителя, слід виходити із її сутності, виділивши найбільш істотні і прозорі показники, що характеризують критерії. У відповідності їх прояву створюється шкала для оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Діагностика формування у майбутніх учителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ буде дієвою, якщо її здійснювати для кожного з виділених компонентів готовності окремо. Зокрема, такий підхід до визначення критеріїв оцінювання профорієнтаційної компетентності застосувала Х. Процко [182; 184]. Після аналізу літературних джерел з-поміж багатьох критеріїв, які використовуються, було визначено ті, які відповідають компонентам готовності: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний (табл. 1.1).

Критерії оцінювання сформованості готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Мотиваційно-цільовий критерій	Когнітивний критерій	Операційно-діяльнісний критерій	Рефлексивний критерій
Сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації у процесі співпраці з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ	Наявність комплексу психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії школи і ПТНЗ	Володіння уміннями підготовки та проведення спільної з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ профорієнтаційної роботи.	Здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної зі спільною профорієнтаційною роботою школи з закладами ПТО

У педагогіці традиційно склалося, що систему критеріїв розглядають з прив'язкою до рівнів розвитку. Нами було прийнято використання п'яти рівнів: вихідного, низького, середнього, достатнього та високого. Високий рівень готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ пов'язаний із педагогічною майстерністю вчителя, тому про нього можна говорити вже після завершення навчання у ВНЗ та кількох років практичної роботи в школі. Таким чином у межах нашого дослідження увагу зосереджено на формуванні у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ на перших чотирьох рівнях.

Мотиваційно-цільовий критерій визначається через сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та

завданням професійної орієнтації на робітничі професії в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Його показниками є: усвідомлення значення професійної орієнтації як основи успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; сукупність різних груп мотивів, спрямованих на проведення ефективної профорієнтаційної роботи спільно з інженерно-педагогічним колективом закладу профтехосвіти.

Вихідний рівень. Індиферентне ставлення до проведення профорієнтаційної роботи і співпраці з представниками закладів профтехосвіти у цьому напрямі.

Низький рівень. Наявний інтерес до проблеми професійного самовизначення особистості в цілому і в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти.

Середній рівень. Присутній стабільний інтерес до профорієнтаційної роботи, наявне розуміння необхідності співпрацювати з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ з метою ознайомлення учнів з робітничими професіями та закладами профтехосвіти як необхідним елементом профорієнтаційної роботи, відсутня упередженість щодо навчання у ПТНЗ.

Достатній рівень. Усвідомлення необхідності проведення професійної орієнтації на робітничі професії, проявляється зацікавленість у співпраці з представниками закладів ПТНЗ під час профорієнтаційної роботи.

Когнітивний критерій визначає рівень володіння комплексом психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Це наявність системи спеціальних знань про професійне самовизначення школярів; розуміння специфіки, форм, методів та технологій спільної з ПТНЗ роботи під час професійної орієнтації учнів; знання особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти; знання та розуміння проблем ринку праці свого регіону мережі закладів ПТО.

Охарактеризуємо рівні розвитку готовності до спільної

профорієнтаційної роботи школи з ПТНЗ з позиції когнітивного критерію.

Вихідний рівень. Відсутні знання про проблеми та особливості професійного самовизначення школярів, основний та резервний професійні наміри; відсутнє уявлення про проведення профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії. Відсутні знання про особливості організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти.

Низький рівень. Обмежені та фрагментарні знання про проблеми і особливості професійного самовизначення школярів. Відсутні знання про особливості профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії, та про особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ.

Середній рівень. Переважно вірне розуміння стану та особливостей професійного самовизначення учнів, але недостатньо систематизовані знання про організацію профорієнтаційної роботи, спрямованої на робітничі професії. Недостатньо конкретні знання особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти, зокрема, про особливості спільної профорієнтаційної роботи.

Достатній рівень. Наявні систематизовані знання щодо особливостей професійного самовизначення школярів; проявляються знання та практичний досвід діяльності, потрібної для проведення профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти. У майбутнього педагога наявні системні знання про організацію навчально-виховного процесу в ПТНЗ.

Операційно-діяльнісний критерій передбачає характеристику вмінь та досвіду практичного їх застосування для проведення спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ. Володіння вміннями здійснювати аналіз педагогічних профорієнтаційних ситуацій, брати участь в організації та проведенні заходів під час співпраці з ПТНЗ.

Вихідний рівень. Не засвоєно способи вирішення професійних завдань під час проведення спільної профорієнтаційної роботи, вміння відсутні.

Низький рівень. Недостатньо засвоєно способи вирішення професійних завдань під час здійснення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії

школи і ПТНЗ, уміння несистемні, немає зіставлення виконуваних дій з основною метою спільної профорієнтаційної діяльності.

Середній рівень. Засвоєно алгоритм виконання конкретних професійних функцій під час проведення спільної профорієнтаційної роботи, але виникають труднощі у процесі вирішення педагогічних завдань, які моделюють професійну діяльність під час здійснення профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти та в процесі педагогічної практики.

Достатній рівень. Володіння досвідом спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ. Уміння характеризуються системністю і здатністю до перенесення в нові умови.

Рефлексивний критерій характеризує здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної зі спільною профорієнтаційною роботою з закладами ПТО. Основними показниками є: уміння аналізувати досвід організації та проведення спільної професійної орієнтації – як власний, так і інших учасників навчально-виховного процесу; помічати недоліки своєї діяльності та визначати шляхи їх подолання; формувати індивідуальний стиль профорієнтаційної діяльності з опорою на свої сильні сторони.

Вихідний рівень. Неспроможність помічати недоліки під час здійснення профорієнтаційної роботи. Відсутні спроби оцінити власну діяльність.

Низький рівень. Неспроможність об'єктивно оцінити результати власної діяльності; бачення недоліків у власній роботі, але відсутність критичного аналізу помилок та визначення шляхів їх подолання.

Середній рівень. Усвідомлення недоліків у роботі, але неспроможність завжди встановити їх причини. Спрямованість на підвищення рівня власної готовності до організації взаємодії з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ, недостатньо підкріплена роботою над собою.

Достатній рівень. Здатність аналізувати свою профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії з ПТНЗ, помічати помилки в ній та виправляти їх. Сформована потреба у підвищенні рівня власної готовності до організації

спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ.

Слід зазначити, що оцінювання готовності за рефлексивним критерієм дуже приблизне і «аморфне». Воно може здійснюватись тільки шляхом самооцінювання, яке надзвичайно важко об'єктивно перевірити, тому ми не акцентували увагу на застосуванні цього критерію. Крім того, рефлексивний критерій проявляється і реалізується у операційно-діяльнісному. Адже готовність до певного виду діяльності з позиції суб'єкта можна виразити такою загальною схемою: «Вважаю важливим, цінним; знаю для чого; хочу;» (мотиваційно-цільовий компонент) → «Знаю що робити; знаю як діяти;» (когнітивний компонент) → «Вмію діяти» (операційно-діяльнісний компонент) → «Оцінюю процес і результати своєї діяльності; вношу зміни у діяльність» (рефлексивний компонент).

У сформованості кожного компонента готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи, спільної з закладами профтехосвіти, (мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного, рефлексивного) було виділено 5 рівнів: вихідний, низький, середній, достатній, високий. На основі визначених критеріїв було розроблено комплексні тест-опитувальники для студентів та листи експертної оцінки, які характеризували рівень розвитку готовності (додатки Д, Е, Ж). Труднощі у визначенні об'єктивності викликало оцінювання рефлексивного компонента готовності, бо він базувався тільки на самооцінюванні студента.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукового доробку з досліджуваної проблеми, власний педагогічний досвід та проведене дослідження засвідчили, що від учителів технологій у школі та їх спільної роботи з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти залежить подальша зацікавленість молодого покоління робітничими професіями, що вкрай важливо для розвитку галузей виробництва в державі.

Цілеспрямована підготовка вчителя до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ є необхідною умовою формування компетентного педагога. Отже, одним із завдань вищих навчальних закладів, у яких відбувається підготовка вчителів технологій, є формування їх готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школа – ПТНЗ. Зазначимо, що вказана проблема окремо не вивчалась науковцями і тому потребує системного дослідження.

Система основних компонентів взаємодії вчителя технологій із майстром виробничого навчання й викладачем спеціальних дисциплін визначається відповідно до мети, принципів, форм, методів і змісту профорієнтаційної роботи.

Взаємодію вчителя технологій з працівниками ПТНЗ забезпечує спільне планування, організація, контроль, аналіз і корегування профорієнтаційної діяльності на основі обміну інформацією за допомогою різних комунікативних засобів.

Завданнями вчителя технологій стосовно спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ є: а) вивчення та аналіз інформації про систему професійно-технічної освіти регіону; б) розроблення пропозицій до плану роботи школи щодо співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ; в) організація спільної навчальної та позанавчальної діяльності учнів ПТНЗ та школи з метою орієнтації останніх на отримання робітничих професій, підвищення їх престижності; г) залучення до співпраці викладачів спецпредметів для розкриття на уроках трудового навчання та технологій не тільки змісту й умов праці кваліфікованих робітників різних галузей, але й шляхів отримання професії в умовах ПТНЗ, шляхів подальшого кар'єрного зростання; д) допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу) шляхом «проби сил» в умовах ПТНЗ.

Основними функціями вчителів технологій у спільній

профорієнтаційній роботі школи і ПТНЗ є: гностична, проектувальна, конструктивна, організаційна, комунікативна.

Готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи спільно з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ розглядаємо як інтегративне утворення, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру, у якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний), ступінь сформованості яких визначає здатність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Вона передбачає наявність у студентів: розуміння важливості та стійкої мотивації до спільної роботи школи і ПТНЗ з орієнтування школярів на робітничі професії; системи знань про профорієнтацію в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти та особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ; умінь та досвіду аналізувати, планувати, організовувати спільну профорієнтаційну роботу з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти; здатності до самоаналізу профорієнтаційної діяльності, опори на сильні сторони та корегування слабких.

Оцінювання готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти здійснюється за критеріями, які відображають її структуру. Критерії реалізуються через низку показників та індикаторів.

У педагогіці традиційно склалося, що систему критеріїв розглядають з прив'язкою до рівнів розвитку. Нами було прийнято використання п'яти рівнів: вихідного, низького, середнього, достатнього та високого. Однак, як показали наші попередні дослідження, про високий рівень готовності, який пов'язаний з педагогічною майстерністю, можна говорити вже після завершення навчання у ВНЗ та кількох років практичної роботи в школі.

Матеріал розділу висвітлений у 4-х публікаціях автора [78; 88; 89; 91].

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ З ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДІВ ПРОФТЕХОСВІТИ

Розглянувши сутність, структуру, рівні прояву та критерії оцінювання готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії школи з закладами профтехосвіти, слід зупинитись на технології її формування.

Насамперед визначимо поняття «педагогічна технологія», щоб уникнути в подальшому термінологічної плутанини.

Підходів до визначення вказаного терміна дуже багато. Класифікація педагогічних технологій детально вивчалась багатьма дослідниками, зокрема В. Барладим [7], М. Гриньовою [164], В. Монаховим [149], К. Селевко [197], та ін.

Так, В. Барладим пропонує виділити такі педагогічні технології, що набули поширення:

1. Особистісно-орієнтовані технології передбачають підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом його індивідуалізації і диференціації, створення атмосфери комфорту в процесі навчання, співробітництво педагога й учня на суб'єкт-суб'єктному рівні, виявлення й урахування суб'єктивного досвіду кожного учня.

2. Проектні технології передбачають розв'язання різних проблем із використанням дослідницьких методів, стимулювання інтересу учнів до самостійного здобуття знань, розвивають уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, позитивно впливають на розвиток критичного і творчого мислення.

3. Ігрові технології передбачають використання в навчально-виховному процесі різноманітних навчально-педагогічних ігор, ігрову імітацію певної

професійної діяльності, спонукають до самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на пошук, оброблення та засвоєння навчальної інформації.

4. Технології розвитку творчості передбачають надання учням творчих завдань, що, у свою чергу, стимулюватиме їх до пізнавальної діяльності.

5. Діалогові технології – передбачають вирішення питань проблемного характеру (такі, що не мають однозначного вирішення в науці й на практиці) шляхом діалогу.

6. Тренінгові технології передбачають відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальної діяльності та способів розв’язання різних видів завдань.

7. Розвивальна технологія – передбачає організацію навчально-виховної діяльності таким чином, щоб учень був спроможний знайти способи розв’язання будь-яких проблем у різних життєвих ситуаціях, спонукає учнів до різноманітних видів діяльності.

8. Технології диференційованого навчання – передбачають створення таких умов навчання, які б відповідали індивідуальним можливостям і здібностям певного учня, прогнозують різні рівні засвоєння знань (але не нижче за обов’язковий мінімум/стандарт).

9. Модульна технологія передбачає формування навчального процесу за окремими функціональними блоками, відображеними у змісті, організаційних формах і методах, дає можливість навчатися з урахуванням індивідуального темпу засвоєння знань.

10. Технологія проблемного навчання передбачає послідовну та цілеспрямовану постановку пізнавальних задач, під час вирішення яких учні активно засвоюють знання.

11. Інформаційні технології навчання передбачають організацію навчально-виховного процесу з використанням електронних та інформаційно-комунікаційних засобів, допомагають розвинути навички самостійної пізнавальної діяльності, готують до життя в інформаційному суспільстві й позитивно впливають на розвиток творчих можливостей особистості [7, с. 123].

У даному випадку за основу для класифікації взято дещо різнохарактерні ознаки. Окрім того, в цьому переліку відсутня низка сучасних технологій, наприклад «кейс стаді», «портфоліо» тощо.

Слід зауважити, що класифікація і розподіл педагогічних технологій є досить умовними, адже в одній навчальній чи виховній технології можуть поєднуватись, переплітатись та взаємопроникати різні технології.

Для чіткого визначення поняття «педагогічна технологія» звернемось до робіт Г. Селевка. Педагогічна технологія – сукупність психолого-педагогічних настанов, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів, навчально-виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу [197, с. 57].

Доречно звернути увагу й на технологію навчання – сукупність способів організації навчальної праці, що забезпечують досягнення поставленої мети навчання; системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання і засвоєння знань із урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що має завдання оптимізувати форми освіти. При цьому дана сукупність являє собою систему способів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань виховання, навчання і розвитку особистості, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій (О. Лук'янова) [138, с. 94].

До цього визначення, на нашу думку, слід додати педагогічні умови, дотримання яких сприяє успішній реалізації технології.

Отже, педагогічна технологія передбачає певний алгоритм взаємообумовлених дій учасників навчального процесу (викладач – навчальний матеріал – студент – діяльність) з оволодіння необхідними готовностями за наявності наперед визначених педагогічних умов. Тому зупинимось на педагогічних умовах, виконання яких забезпечить успішне формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти.

2.1. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в процесі співробітництва школи та професійно-технічних навчальних закладів.

Спершу необхідно визначити суть поняття «педагогічні умови». У філософському словнику «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає й існує [226]. Словник української мови визначає умови як правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь [209].

Визначенню педагогічних умов, що забезпечують успішне формування різних аспектів професіоналізму учителів присвячені роботи багатьох дослідників. Зокрема, готовності педагога до пошукової діяльності (Г. Макагон) [139], професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін (В. Манько) [140], готовності до застосування особистісно орієнтованих технологій (О. Палько) [161], готовності майбутніх учителів технологій до професійної орієнтації учнів основної школи (Д. Завітренко) [67], та ін.

О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей їх здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [224]. К. Біктагіров педагогічні умови розглядає як обставини, за якими компоненти навчального процесу (зміст, викладання й навчання) подані в найкращому взаємозв'язку та створюють атмосферу плідної співпраці між учителем і учнем, що забезпечує ефективний навчальний процес, а учням – успішне навчання [8].

В. Манько визначає педагогічні умови, як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [140].

Умови самі по собі не є причиною явищ, але вони сприяють чи

перешкоджають дії причин.

Тому для визначення педагогічних умов, що сприятимуть процесу формування готовності майбутніх вчителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ нам необхідно з'ясувати на якому рівні нині перебуває стан готовності майбутніх учителів технологій до взаємодії з закладами профтехосвіти. З цією метою був розроблений комплексний тест-опитувальник, побудований відповідно до розроблених критеріїв та показників. Опитуванням було охоплено 386 студентів спеціальності «Технологічна освіта» вищих навчальних закладів України (західного, центрального, північно-східного регіонів), у яких здійснюється підготовка вчителів технологій. Питання були орієнтовані на виявлення: рівня усвідомлення важливості взаємодії школи з закладами профтехосвіти; спрямованості педколективу школи на співробітництво з колективами ПТНЗ під час профорієнтаційної роботи; обізнаності щодо особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти, форм та методів спільної роботи школи і ПТНЗ; практичного використання отриманих знань співпраці з ПТНЗ під час педагогічних практик.

Охарактеризуємо деякі з отриманих результатів опитування.

Співпрацю школи і ПТНЗ вважають необхідною і важливою 50 % студентів 3-го, 65 % – 4-го і 88 % – 5-го курсів.

Стосовно знання особливостей навчально-виховного процесу в ПТНЗ, то незалежно від вищого навчального закладу і курсу навчання респондентів позитивну відповідь дали 15–27 % опитаних.

На запитання «Чи існує, на Вашу думку, психологічний бар'єр у школярів під час вступу на навчання до ПТНЗ?» дали позитивні відповіді 20 % студентів 3-го, 45 % – 4-го, 33 % – 5-го курсів.

У ракурсі нашого дослідження також важливе значення мають результати відповідей на запитання «Чи доводилося Вам під час педагогічної практики здійснювати спільну роботу з інженерно-педагогічним колективом

закладів профтехосвіти?». Позитивну відповідь дали тільки 7 % студентів 4-го курсу і 9 % – 5-го курсу, тоді як організація та проведення спільних заходів з орієнтації учнів на робітничі професії дають змогу пояснити учням, що навчання в ПТНЗ може бути цікавим, творчим, а отримані знання уможливають подальше здобуття і вищої освіти, кар'єрне зростання, можливість підприємницької діяльності тощо.

На запитання «Чи готові Ви, як учитель технологій, до співробітництва з педагогічним колективом ПТНЗ з проблем підготовки школярів до вибору професії?» позитивні відповіді розподілились таким чином: 45 % – 3-й курс, 35 % – 4-й курс і 30 % – 5-й курс. Під час аналізу результатів відповідей на зазначене питання нами бралось до уваги, що студенти старших курсів більш повно розуміють поняття «готовність».

Аналіз результатів опитувальника, тестування, бесіди з учителями та студентами дозволяють стверджувати, що майбутні вчителі технологій на недостатньому рівні володіють знаннями стосовно: особливостей організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ; методики проведення спільної профорієнтаційної роботи з орієнтації школярів на робітничі професії в системі школа – ПТНЗ. Також можна стверджувати, що під час навчання у студентів практично не сформовані вміння пов'язані з плануванням, організацією, контролем, аналізом спільної профорієнтаційної роботи вчителя з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ.

Таким чином, з метою заповнення прогалин у підготовці майбутніх учителів технологій до проведення профорієнтаційної роботи у співпраці з ПТНЗ потрібно впровадити в навчальний процес ВНЗ науково обґрунтовану методику підготовки випускників до такого виду діяльності. Але при цьому постає питання визначення умов, що забезпечать формування у майбутніх учителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ.

Педагогічні умови формування у вчителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ нами визначаються як чинники,

що забезпечують успішність і ефективність формування у них мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного, рефлексивного компонентів готовності у процесі професійної підготовки.

На основі аналізу літературних джерел, змісту навчального матеріалу та методики підготовки майбутніх учителів технологій в умовах ВНЗ, а також результатів власних досліджень нами було виділено такі основні педагогічні умови:

1. *Розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів з орієнтації школярів на робітничі професії.* Вона розглядається як в аспекті реалізації потенціалу особистості, так і з погляду задоволення потреб регіону, країни кваліфікованими робітничими кадрами.

Учителі технологій є тією ланкою, що пов'язує учня з матеріальним виробництвом. Зміст трудового навчання зосереджений рівною мірою на когнітивних і практичних навичках. Трудове навчання учнів забезпечує залучення їх до всіх сфер соціально-трудової діяльності людини: людина–техніка, людина–людина, людина–знакова система, людина–природа, людина–художній образ. Це створює умови для формування у школярів цілісної системи уявлень про сучасну технологічну діяльність людини, сфери виробництва, розуміння важливості саме робітничих кадрів для розвитку економіки країни, а отже і для засвоєння знань щодо отримання професії у системі ПТО.

Для досягнення зазначеного необхідно сформувати у майбутніх учителів технологій розуміння необхідності доносити до свідомості учнів цю важливу інформацію. Означена умова реалізується насамперед під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», коли студенти засвоюють методи, засоби, форми та різновиди профорієнтаційної роботи в цілому, а у поєднанні зі знаннями, отриманими під час вивчення теорії і методики навчання технологій, майбутні учителі можуть оперувати своїми знаннями для орієнтування учнів на робітничі професії.

2. Визначення та реалізація можливостей навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Ця умова реалізується шляхом детального аналізу ОПП підготовки майбутніх учителів технологій, навчальних програм дисциплін їх психолого-педагогічної та фахової підготовки з акцентуванням уваги на тих дисциплінах і видах навчальної діяльності, в межах вивчення яких можуть бути висвітлені питання щодо шляхів формування у школярів поваги до різних видів трудової діяльності та професій, ролі вчителя технологій у процесі професійного самовизначення учнів, місця професійно-технічної освіти у структурі системи освіти України, особливостей освітнього процесу в професійно-технічних навчальних закладах, розкриття важливості співпраці школи і ПТНЗ для ліквідації дисбалансу в структурі сучасного ринку праці, методичного інструментарію діяльності вчителя технологій з орієнтації школярів на робітничі професії тощо.

Згідно із сучасною освітньою парадигмою пріоритетами освіти є інтереси та потреби особистості, узгоджені з магістральними напрямками розвитку суспільства. Зміна колишньої соціоцентричної парадигми освіти на антропоцентричну (Є. Бондаревська) вимагає перегляду низки питань педагогіки, зокрема педагогічної освіти, з позиції інтердисциплінарності [14].

Зупинимось на сутності інтердисциплінарності.

Завдання традиційної системи освіти, які полягали у формуванні у студента знань, умінь і навичок, не відповідають тій реальності, з якою має справу сучасний фахівець. Метою освітньої галузі «Технології», на досягнення якої спрямовується педагогічна діяльність вчителя технологій, є формування і розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації у суспільстві [56]. Тобто з упровадженням у педагогічну практику компетентнісного підходу освітній процес підготовки вчителя потребує оновлення. Однак донині не подолано істотний негативний момент

цього процесу – відмежованість навчальних дисциплін одна від одної, коли з однієї сторони у процесі вивчення навчального предмета немає прикладів або посилань-нагадувань на раніше засвоєні ключові положення інших субдисциплін, а з іншого нема проектування на подальше поглиблення отримуваних знань. Слабким місцем є роз'єднаність самих педагогів у тому плані, що, маючи ґрунтовні знання зі своїх предметів, вони є недостатньо обізнаними зі змістом інших дисциплін, які викладають їхні колеги.

У вітчизняній та іноземній літературі є чимало визначень понять «інтердисциплінарність», «міждисциплінарність», що дещо відрізняються за змістовим наповненням, яке автори вкладають у ці терміни.

Міждисциплінарні програми ґрунтуються на переконанні в тому, що традиційні дисципліни не здатні охопити важливі проблеми суспільства. Унаслідок цього багато дослідників об'єднали свої зусилля в програмах реалізації технології вивчення курсів, що розробляються фахівцями декількох предметних галузей. Виникають нові терміни й предмети, наприклад «педагогічна синергетика» (О. Вознюк) [37].

Деякі вчені визначають, що міждисциплінарність передбачає дві або більше академічних, наукових або мистецьких дисциплін, інші – що це «співпраця» двох або більше предметних галузей. Міждисциплінарність визначається також як поєднання двох або більше академічних дисциплін, предметних галузей або поєднання двох чи більше технологій.

До цього варто зазначити, що міждисциплінарність зазвичай спостерігається в таких ситуаціях: міждисциплінарне знання містить інформацію з двох або більше дисциплін, міждисциплінарне дослідження об'єднує компоненти двох або більше дисциплін у процесі пошуку нового знання, а міждисциплінарне навчання є поєднанням компонентів двох або більше дисциплін у єдиній програмі.

Треба зазначити, що у свідомості більшості людей закріпився стереотип: кожна дисципліна має своїх фахівців і пов'язана з одним предметом. Таке уявлення про наукові галузі не сприяє взаємопроникненню і

синтезу різних предметних сфер.

Американський педагог Х. Джейкобс, діяльність якого пов'язана з розробленням навчальних програм, визначає інтердисциплінарність як поле знань і підхід до курсу навчання, що свідомо застосовують методологію і мову більш ніж однієї дисципліни для вивчення центральної теми, питання, проблеми, події чи досвіду [250, с. 8].

Зосередження зусиль викладачів різних дисциплін на формуванні готовності майбутнього вчителя до спільної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, забезпечення комплексності впливу – найбільш складна проблема у практиці роботи ВНЗ. Хоча, з філософської позиції, підготовка вчителя є процесом цілісним, поділ на предметні галузі є досить умовним, насправді міжкафедральна взаємодія викладачів – річ непроста. Вона потребує координації зусиль з боку деканату. Реалізація зазначеної умови здійснювалась шляхом організації міжкафедральних семінарів, запрошення викладачів на ці семінари тощо.

3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту.

Реалізація зазначеної умови передбачає включення до програми навчальної дисципліни тем, що узагальнюють знання студентів щодо особливостей освітнього процесу в ПТНЗ, методики здійснення спільної діяльності.

Під час вивчення курсу «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» передбачалось виконання студентами інтердисциплінарного проекту шляхом залучення їх до пошукової діяльності з метою вивчення навколишнього професійного середовища, закладів професійно-технічної освіти, аналізу їх інтернет-сайтів; складання програми роботи спільного з ПТНЗ гуртка, студії; розроблення сайту для представлення професій ПТНЗ тощо.

Численними дослідженнями встановлено, що метод проектів є важливим компонентом системи продуктивної освіти і нестандартним, нетрадиційним

способом організації освітніх процесів через активні способи дій (планування, прогнозування, аналіз, синтез), спрямованих на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу [28, с. 10].

Велике, а іноді й вирішальне значення методу проектів у формуванні готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ зумовлено його перевагами. Є численні наукові доробки, присвячені аналізу переваг методу проектів в освітньому процесі [32; 63; 103; 112; 113; 173].

Деякі аспекти застосування методу проектів у підготовці вчителів технологій окреслені в дослідженні М. Пелагейченка, але вони стосувались проблеми формування їх готовності до організації проектної діяльності учнів [165].

На основі аналізу наукових доробків наведемо ознаки методу проектів, що мають вплив на формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ – метод проектів ставить за мету розв'язання окресленої проблеми, зокрема навчальної, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки та виробництва; забезпечує продуктивний зв'язок теорії та практики; залучення до проектної діяльності тих, хто навчається сприяє формуванню особистісних утворень, становленню життєвих принципів та цінностей.

Обґрунтованість застосування методу проектів визначається певними умовами, за Є. Полат – це наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми, що потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її розв'язання; практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачених результатів; самостійна діяльність студентів; структурування змістовної частини проекту; застосування дослідницьких методів [173].

Проект має містити: систему сформованих «проектних» цілей; фізичні об'єкти, системи, соціальні процеси, які створюються та (або) оптимізуються

для практичної реалізації «проектних» цілей; розроблені і затверджені проектні документи – програми, плани, розрахунки, кошторис тощо; необхідні ресурси – матеріальні, фінансові, трудові, часові; комплекс управлінських рішень, заходів, спрямованих на практичну реалізацію цілей проекту [113, с. 8].

Виконання інтердисциплінарного проекту дає змогу збагатити індивідуальний досвід майбутніх вчителів технології не тільки у проектній діяльності, але й у діяльності комплексного застосовувати знань, умінь для розв'язання нових пізнавальних практичних завдань.

Дослідниця О. Ломакіна виокремила принципи педагогічного проектування, які мають засвоїти студенти: єдності культурного та освітнього простору, багатомодельності, динамізму, повноти, загальнолюдських пріоритетів, інтердисциплінарності, аксіологізації, оптимізації, незалежності, діагностичності, добровільності, завершеності, конструктивної цілісності [136, с. 129–130].

4. Цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Для логічного завершення теоретичного навчання було внесено зміни у процес практичної підготовки майбутніх учителів технологій шляхом розроблення додаткових завдань до педагогічної практики: скласти перелік ПТНЗ регіону, проаналізувати їхні спеціальності; проаналізувати план виховної роботи школи з огляду спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ; проаналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення; розробити рекомендації щодо покращення співробітництва з ПТНЗ; провести один із запланованих заходів (зустріч, конкурс, екскурсія тощо).

Формування готовності до спільної профорієнтаційної діяльності в умовах взаємодії школи і ПТНЗ можливе лише за умови насиченості процесу професійної підготовки активною практичною діяльністю, під час якої поглиблюються теоретичні знання, удосконалюються вміння та навички

майбутнього вчителя. Принцип єдності свідомості та діяльності плідно використовується під час акмеологічного тлумачення особистісно-діяльнісної природи педагогічної і, зокрема, готовності до профорієнтаційної роботи. Дослідження вчених-акмеологів свідчать, що готовність випускників вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності варто вивчати в діяльнісних проявах, коли особистість розвиває свої складні загальні та спеціальні можливості, засвоює нові способи вирішення професійних завдань; розширюється система професійних умінь і навичок, змінюється система потреб і цінностей суб'єкта праці [57].

Визначені педагогічні умови, функції, завдання вчителів технологій у профорієнтаційній роботі в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, а також обґрунтовані структура, критерії, рівні їх готовності до даного виду діяльності уможливають розроблення моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти.

Одним із дієвих методів педагогічного дослідження є моделювання. Воно дає можливість перенести результати спроектованої абстрактної моделі на реальний об'єкт. Використовуючи моделювання та результати аналізу отриманих даних, цілком можливим є розроблення нових концепцій, теорій або перевірка і уточнення раніше отриманих знань.

Моделювання створює можливість більш глибокого проникнення у сутність об'єкта дослідження. Специфічними особливостями моделювання як методу є: цілісність вивчення процесу (можна побачити не тільки елементи, але й зв'язки між ними); можливість вивчення процесу до його здійснення (можливість виявити негативні наслідки і ліквідувати чи послабити їх до

реального прояву) [53, с. 22].

Використання методу педагогічного моделювання є одним із продуктивних шляхів вирішення проблеми підвищення ефективності підготовки фахівців і передбачає побудову системи, що адекватно відображає досліджуваний процес чи явище [200].

Педагогічне моделювання характеризують як метод пізнання, «при якому безпосередньо вивчається не об'єкт, який нас цікавить, а деяка штучна чи натуральна система...» [189].

Педагогічна модель дає змогу продемонструвати характер залежностей між елементами досліджуваного процесу, синтезувати і з'ясувати найбільш важливі сторони об'єкта аналізу, уявити характер його функціонування [148].

Завдяки моделюванню можна визначити сукупність властивостей, які повинна мати модель. Від визначених цілей моделювання залежить вибір й урахування у моделі тих чи інших особливостей і суттєвих параметрів досліджуваної системи-оригіналу [219].

Теоретичною основою моделювання як методу дослідження є теорія подібності, де головним є поняття аналогії, тобто схожості об'єктів за певними ознаками. Аналогія між об'єктами може встановлюватись за якісними та кількісними ознаками. Серед багатьох відомих видів моделювання основними є математичне, імітаційне й статистичне, які можуть продуктивно й спільно застосовуватись у процесі дослідження різних систем, зокрема системи освіти [192].

Сучасні педагоги характеризують такі етапи педагогічного моделювання: 1) входження в процес і вибір методологічних засад для моделювання, якісний опис предмету дослідження; 2) обґрунтування завдань моделювання; 3) конструювання моделі з уточненням залежності між основними елементами досліджуваного явища, визначенням параметрів об'єкту і критеріїв оцінки змін цих параметрів, вибір методик діагностики; 4) дослідження валідності моделі; 5) використання моделі у педагогічному експерименті; 6) змістова інтерпретація результатів моделювання.

Для визначення способів оптимізації формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти, виділення її основних компонентів і суттєвих характеристик доцільним вважаємо вдатися до моделювання, яке дозволяє всебічно охарактеризувати досліджуване явище, сприяє осмисленню основних понять, дає можливість продемонструвати основні властивості майбутньої діяльності, можливості реалізації відповідних правил і засобів тощо.

Моделювання (з лат. – modeling) – спосіб дослідження будь-яких явищ, процесів або об'єктів шляхом побудови й аналізу їх моделей. У широкому розумінні моделювання є однією з основних категорій теорії пізнання і чи не єдиним науково обґрунтованим методом наукових досліджень систем і процесів будь-якої природи в багатьох сферах людської діяльності. Моделювання – дослідження об'єктів пізнання на їх моделях, а також побудова й вивчення моделей реальних явищ [192].

Залежно від завдань, що ставить перед собою дослідник, модель має ті чи інші властивості, увага акцентується на конкретних її аспектах. У зв'язку з тим, що для моделі важливим є відображення лише певних властивостей, необхідно зазначити, що вона часто може бути відмінною від оригіналу. Також оригінал може не існувати в об'єктивній реальності, а бути лише в уяві автора. Отже, під «моделлю» прийнято розуміти уявну або реальну систему, здатну відтворювати об'єкт дослідження таким чином, що у процесі її вивчення з'являється можливість отримання нової інформації про об'єкт. За період розвитку моделювання як способу дослідження відбулася диференціація моделей на дві групи: матеріальні та абстрактні. При цьому кожна група посіла важливе місце у певній галузі науки. У науках, пов'язаних з вивченням суспільства і людини, вагомим значення набувають абстрактні моделі [43].

Обґрунтовуючи модель формування пізнавальної активності майбутніх учителів технологій та підприємництва, Е. Романов пропонує під педагогічною моделлю розуміти «узагальнений, абстрактно-логічний образ

конкретного феномену педагогічної системи, який відображає і репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження, представлений у необхідній наочній формі і здатний давати нове знання про об'єкт моделювання» [189]. Таке трактування моделі дає підстави відмовитися від детального опису конкретних несуттєвих у ракурсі дослідження ознак і зосередити увагу на найбільш важливих властивостях об'єкта.

Вивчення педагогічних явищ і процесів здійснюється на спеціальному об'єкті – моделі, що є проміжною ланкою між суб'єктом – педагогом-дослідником і предметом дослідження [147]. Причому педагогічну модель вчені розуміють як динамічну систему, що враховує структурні, функціональні, технологічні, дидактичні аспекти.

З метою реалізації принципів комплексності, інтегративності й міждисциплінарності нами використано підхід А. Вербицького. Автор розглядає контекст як «систему внутрішніх і зовнішніх чинників, умов поведінки і діяльності людини, що впливають на особливості сприйняття, розуміння і перетворення конкретної ситуації; визначають зміст і значення цієї ситуації як цілого і його компонентів» [31].

У процесі розроблення педагогічної моделі формування у студентів готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії вчителя школи з представниками інженерно-педагогічного колективу закладів профтехосвіти нами враховано, що у них наявні: загальне ціннісно-змістове поле, досвід, набутий у спільній діяльності, подібні емоційні стани, єдність чи узгодженість мети, усвідомлене об'єднання зусиль.

Модель, що застосовується в дослідженнях, має відповідати певним вимогам:

- однозначно відображати відповідні об'єкти дослідження;
- бути натуральним або штучним об'єктом, що замінює оригінал на певному етапі дослідження, яке здійснюється з метою отримання відомостей про оригінал;

– мати ті ознаки оригіналу, які є суттєвими для даного дослідження.

Педагогічна модель, що розробляється нами, також повинна відповідати умовам побудови цілісного педагогічного процесу:

– домінування суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогами і студентами;

– у педагогічному процесі діяльність педагогів і студентів має здійснюватися за одним алгоритмом, що відповідає структурі педагогічного управління: цілепокладання, аналіз ситуації, планування, організація, контроль, корегування, аналіз ефективності;

– здійснення суб'єктами педагогічного процесу цілісної діяльності, спрямованої одночасно і на засвоєння змісту освіти, і на формування (розвиток) якостей особистості як у навчальний, так і у позанавчальний час;

– комплексне планування освітніх, розвивальних і виховних завдань;

– спрямованість діяльності педагогів на організацію змістовної в соціальному і етичному відношенні розвивальної життєдіяльності студентів [108].

Як вказує Є. Лодатко, коли моделювання змісту навчального матеріалу завершено, відбувається наступний етап моделювання – розробка технології навчання, у якій втілюються методичні рішення, що стосуються підходів до викладення матеріалу, застосовуваних методів роботи на різних етапах уроку тощо. Технології навчання розробляються в кожному конкретному випадку відповідно до навчальних потреб й з опорою на наявні можливості і являють собою модельні реалізації методичних рішень [134].

В основу побудови моделі покладено процес формування готовності. Тому зупинимось на ньому детальніше.

Загальними характеристиками будь-якого процесу є суперечності (протиріччя), етапи, рівні розвитку і умови перебігу.

Поняття «процес» (від латинського *processus* – рух, хід) означає послідовну зміну станів або явищ, які приводять до закономірного розвитку системи; сукупність подій, станів, змін, яка має певну цілісність і

спрямованість [226, с. 423]. Розвиток готовності вчителя полягає в переході від управління операціями до управління діями, а від цього – до управління діяльністю учнів [208].

Так, формування у майбутніх педагогів готовності до спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ відбувається у процесі розвитку послідовних, закономірних змін дій, що містять постановку мети і завдань, планування, аналіз, організацію, контроль, коректування і комунікацію.

Внутрішнім джерелом і рушійною силою процесу є суперечності. Основна суперечність, яка характеризує формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ – це невідповідність між досягнутим у майбутніх учителів технологій рівнем знань, умінь, навичок та способів діяльності й тим рівнем компетентності, який потрібен для вирішення нових профорієнтаційних завдань. Ця суперечність на різних етапах розвитку набуває різного змісту і характеру [228].

Згідно із загальним підходом процес формування готовності до профорієнтаційної роботи охоплює такі етапи: а) пропедевтичний період (до вступу у ВНЗ) – формування основ педагогічних умінь і навичок у школі (у процесі навчання і громадсько-педагогічної роботи); б) період навчання у ВНЗ – оволодіння педагогічними вміннями і навичками під час навчальних занять, під час педагогічних практик, самостійної й позааудиторної роботи, участі у діяльності громадських організацій тощо; в) післядипломний період – удосконалення практичних умінь і навичок, а також педагогічної майстерності під час самостійної роботи та перепідготовки.

Наше дослідження обмежене періодом навчання студентів у ВНЗ на бакалаврському ступені. На початку навчання у ВНЗ має місце суперечність між буденними і науковими знаннями студентів, які вони набувають під час вивчення дисциплін різних циклів. Ця суперечність розв'язується за рахунок переоцінювання наявних знань, умінь і навичок з наукового погляду.

У процесі подальшого навчання, коли студенти проходять безвідривну педагогічну практику, виникає суперечність між набутими науково-теоретичними знаннями, вміннями використовувати їх і діяльністю вчителя у навчальному процесі під час здійснення профорієнтаційної роботи. Ця суперечність вирішується за рахунок аналізу і зіставлення діяльності вчителя у конкретних ситуаціях зі своїми можливостями і діями за аналогічних обставин. Вирішити передбачені ускладнення у діяльності майбутніх учителів допомагають предмети методичного циклу, які дозволяють об'єднати теоретичні знання та набутий досвід студентів з практичними вміннями у єдине ціле.

У період педагогічної практики виникає суперечність між наявним рівнем знань, умінь і навичок та особливостями їх використання у змінних умовах реальної педагогічної діяльності, особливо в умовах профілізації навчання. Увесь процес підготовки у ВНЗ майбутніх педагогів можна охарактеризувати загальною суперечністю, яка виникає між вирішенням навчальних і практичних завдань та наявним рівнем готовності до виконання даного виду діяльності, у ракурсі нашого дослідження – готовності до профорієнтаційної роботи у співпраці з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ.

Після закінчення ВНЗ формування готовності до взаємодії з ПТНЗ і розвиток майстерності вчителя технологій пов'язані з суперечністю між багатоваріантністю вирішення будь-якої профорієнтаційної задачі й необхідністю знайти найбільш оптимальний шлях її розв'язання у кожному конкретному випадку із залученням сильних сторін своєї діяльності і особистості. Розв'язання цієї суперечності сприяє виробленню індивідуального стилю профорієнтаційної діяльності [109; 166].

Розглянемо навчальний процес як закономірні, послідовно змінні етапи розвитку особистості, які збагачують її науковими знаннями, інтелектуальними і творчими здібностями, випрацьовують уміння і навички використовувати їх на практиці, розробляють способи творчої діяльності й

водночас формують світогляд і морально-естетичну культуру поведінки.

Основні дидактичні закономірності розкривають: характер процесу навчання, обумовлений суспільними потребами; процес навчання враховує єдність цілей, змісту і методів навчання; ефективність навчального процесу залежить від умов перебігу; має місце взаємозалежність процесу навчання, виховання і розвитку, враховується взаємозалежність навчання і реальних навчальних можливостей тих, хто навчається.

Більш детально зупинимося на закономірностях, які розкривають процес формування готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Такий процес базується на розвитку особистості під час залучення до активної діяльності. Розвиток особистості відбувається внаслідок перероблення і засвоєння суспільного досвіду.

Процес формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи у співробітництві з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти відбувається у діяльності. Структурними компонентами будь-якої діяльності є цільовий, мотиваційний, змістовно-процесуальний і оцінно-результативний.

Можна стверджувати, що основні етапи процесу формування готовності майбутнього вчителя до спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ базуються на виділенні головного завдання, яке на цьому етапі вирішується. Тривалість етапів залежить від складності вирішуваного завдання, яке може починатися або закінчуватися на різних етапах.

Ураховуючи принцип виділення основного завдання під час формування готовності до спільної профорієнтаційної роботи і беручи до уваги діяльнісну теорію навчання (мотивація – орієнтаційна основа – дія – уточнення орієнтаційної основи – дія – уміння – перенесення вміння в нові умови – готовність), нами визначена така структура цього процесу:

1. Мотивація. З'ясувати значення оволодіння готовністю до профорієнтаційної роботи у процесі взаємодії з інженерно-педагогічним

колективом закладів ПТО для виконання професійних функцій на користь учневі та суспільству. Формувати налаштованість на оволодіння готовністю до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

2. Актуалізація наявного рівня знань, умінь і навичок та здатності використовувати їх у конкретній ситуації: а) визначити ступінь оволодіння інформаційною основою готовності; б) встановити рівень активності; в) визначити негативні і позитивні сторони свого досвіду; г) формувати налаштованість на наукове усвідомлення досвіду.

3. Розкриття і характеристика шляхів формування готовністю до профорієнтаційної роботи та перспектив оволодіння даним видом діяльності.

4. Формування у студентів наукових знань і елементів умінь, які складають основу готовності до профорієнтаційної роботи у процесі взаємодії школи і ПТНЗ: а) інформаційно-дидактичних; б) діагностичних; в) консультативних; г) виховних.

5. Закріплення знань і формування навичок і умінь у ході педагогічного тренінгу: а) аналіз профорієнтаційних педагогічних ситуацій; б) вирішення навчальних педагогічних завдань; в) спостереження за роботою педагогів й аналіз; г) аналіз власної діяльності; д) ділові профорієнтаційні ігри.

6. Використання набутих знань і умінь під час проходження безвідривної педагогічної практики. Спостереження за діяльністю вчителів з профорієнтації учнів. Аналіз діяльності вчителів. Уточнення профорієнтаційної основи діяльності вчителя.

7. Систематизація набутих у період безперервної практики знань і вмінь. Визначення критеріїв, які характеризують готовність до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

8. Використання набутого досвіду під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного і методичного спрямування. Аналіз і систематизація знань і умінь співпраці з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ. Педагогічний тренінг: а) рольове виконання і перевірка навчального завдання; б) мікрореконструкція фрагменту профорієнтаційного заходу;

в) аналіз і оцінювання результатів виконаного студентами профорієнтаційного завдання. Підготовка до активної педагогічної практики.

9. Застосовування і розвиток готовності до профорієнтаційної роботи у процесі проходження педагогічної практики. Аналіз успіхів і невдач, які виникали під час організації спільної профорієнтаційної роботи у конкретних ситуаціях.

10. Систематизація і корекція результатів педагогічної практики. Встановлення недоліків під час здійснення досліджуваного виду діяльності майбутнього вчителя технологій, визначення причин і шляхів їх подолання.

11. Визначення шляхів подальшого вдосконалення готовності до профорієнтаційної роботи у процесі взаємодії з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ та формування основ індивідуального стилю діяльності.

Отже, формування знань, умінь, навичок та розвиток особистості відбувається у процесі діяльності. Тому серед основних шляхів формування готовності до профорієнтаційної роботи майбутнього вчителя технологій нами обрані різні види діяльності студентів, які за характером, структурою і спрямованістю відповідають зазначеному аспекту профорієнтаційної роботи, а саме: залучення студентів до роботи, аналогічно до діяльності вчителя технологій у спільній профорієнтаційній роботі школи і ПТНЗ; моделювання окремих дій учителя технологій (педагогічний тренінг); залучення студентів до реального педагогічного процесу співпраці школи і ПТНЗ. Кожен із окреслених шляхів реалізується за допомогою відповідних засобів навчального процесу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Педагогічні шляхи і засоби формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Шлях	Засоби
	1.1. Забезпечення спрямованості змісту навчальних дисциплін на розкриття різних аспектів професійної

1. Залучення до аналогічної діяльності.	орієнтації та взаємодії школи з закладами профтехосвіти. 1.2. Забезпечення спрямованості на розкриття різних аспектів взаємодії школи з закладами профтехосвіти в процесі викладання. 1.3. Забезпечення спрямованості учіння (самостійної та індивідуальної роботи) на розкриття різних аспектів взаємодії школи з закладами профтехосвіти.
2. Моделювання діяльності педагога.	2.1. Розв'язання профорієнтаційних педагогічних завдань, пов'язаних зі взаємодією школи з закладами профтехосвіти. 2.2. Аналіз педагогічних фактів і педагогічних ситуацій, пов'язаних зі взаємодією з закладами профтехосвіти. 2.3. Проведення фрагментів спільних профорієнтаційних заходів у системі школа – ПТНЗ. 2.4. Ділові й імітаційні педагогічні ігри.
3. Залучення до реального педагогічного процесу.	3.1 Спостереження за діяльністю вчителів у спільній діяльності з закладами профтехосвіти. 3.2 Аналіз планів виховної роботи, навчальних планів і програм навчальних дисциплін школи і ПТНЗ. 3.3 Проведення уроків і виховних заходів із профорієнтаційною спрямованістю на робітничі професії. 3.4 Залучення до профорієнтаційної діяльності з набору учнів до професійно-технічних навчальних закладів.

Вагомий вплив на формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах співпраці з інженерно-педагогічним колективом закладів ПТНЗ мають дисципліни професійно-практичної та фахової підготовки, громадські доручення, педагогічна практика, НДРС. У таблиці 2.2 наведені основні дисципліни і види роботи студентів, що забезпечують формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи [228].

Основні дисципліни і види роботи студентів, що забезпечують формування готовності до профорієнтаційної роботи

Навчальні дисципліни	Значення для формування готовності
Дисципліни професійно-практичної підготовки	<p>Актуалізація набутих знань і досвіду; оволодіння науковими знаннями з професійної орієнтації учнів. Систематизація знань.</p> <p>Формування знань про управління суспільними процесами, індивідуальною і колективною діяльністю. Формування вмінь використовувати спеціальні знання у процесі управління профорієнтаційною діяльністю школярів. Формування вмінь педагогічного аналізу, контролю, коректування профорієнтаційної діяльності вчителів, інженерів-педагогів і власної.</p>
Дисципліни фахової підготовки	<p>Формування та систематизація дидактичних знань зі здійснення профорієнтаційної роботи як на уроках, так і в позанавчальний час.</p> <p>Поглиблення знань теоретичної основи професійної орієнтації в школі. Формування і систематизація профорієнтаційних умінь. Систематизація знань щодо особливостей навчально-виховного процесу у ПТНЗ. Оволодіння системою знань і умінь щодо організації спільної профорієнтаційної діяльності школи з закладами профтехосвіти.</p>
Педагогічна практика	<p>Систематизація, конкретизація, диференціація, коректування набутих профорієнтаційних знань. Апробація вмінь зі здійснення спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічним колективом закладів ПТО. Вироблення індивідуального стилю профорієнтаційної діяльності.</p>
НДРС	<p>Аналіз і узагальнення педагогічного досвіду профорієнтаційної роботи, проведення експериментальної роботи, використання отриманих результатів для корекції і апробації в навчальному процесі.</p>

Дисципліни професійно-практичної підготовки та педагогічна практика визначаються багатьма дослідниками як основні чинники формування готовності майбутнього педагога до профорієнтаційної роботи. Однак, важливу роль у процесі формування цієї готовності можуть відігравати дисципліни фахової підготовки. Вони охоплюють основні види навчальних занять (лекційні, лабораторно-практичні, семінарські), які сприяють теоретичному ознайомленню, осмисленню, апробації певної частини профорієнтаційних умінь.

Процес навчання студентів у ВНЗ будується за основними етапами формування профорієнтаційних умінь, на кожному з яких провідними є навчальні дисципліни, що розкривають зміст і напрям цього процесу. На 1–2 курсах у процесі вивчення предметів професійно-практичної підготовки, конкретизується наявний у студентів досвід, збагачуються їх наукові знання з галузі педагогіки і психології, формуються перші уявлення про діяльність учителя і набуваються окремі профорієнтаційні вміння під час розв'язання задач педагогічного практикуму. На 3–4 курсах (до активної педагогічної практики) вивчення дисциплін фахової підготовки сприяє об'єднанню в єдину систему знань і вмінь, отриманих на заняттях з психолого-педагогічних дисциплін. У період педагогічної практики (4-й курс бакалаврської підготовки) відбувається систематизація, конкретизація, апробація, коректування і поглиблення педагогічних знань і вмінь студентів, що належать до складу готовності [228].

Кожний курс навчання студентів у педагогічному навчальному закладі являє собою своєрідний завершений цикл становлення майбутнього педагога.

Компонентами цих циклів (етапів) є педагогічні вміння, які передбачають засвоєння студентами певного обсягу теоретичних і практичних знань, що складають основу розвитку вмінь і готовності; набуття певних елементарних профорієнтаційних умінь під час виконання завдань педагогічного тренінгу та використання в освітньому процесі елементів взаємонавчання, ділових педагогічних ігор; подальше вивчення,

конкретизація, апробація і коректування профорієнтаційних знань і умінь у процесі проходження педагогічної практики.

Загалом систему формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти ми репрезентуємо у вигляді структурно-компонентної моделі, розробленої за принципами комплексного, особистістно-діяльнісного, системного підходів та контекстного навчання.

Технологія моделювання передбачає такі етапи її реалізації:

1. Формулювання мети, для реалізації якої створюється модель.
2. Детальне вивчення досліджуваного об'єкта.
3. Безпосереднє проектування моделі.
4. Експертна оцінка моделі фахівцями.
5. Розроблення педагогічної технології, що реалізує модель.
6. Упровадження розробленої технології в практику.
7. Аналіз результатів упровадження технології та моделювання і формулювання висновків щодо її ефективності.
8. Коригування моделі з метою її уточнення.

Побудова моделі формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з закладами профтехосвіти сприятиме: 1) виявленню основних чинників і умов, що впливають на зміст, рівень формування і структуру готовності; 2) виокремленню основних блоків процесу формування готовності; 3) виділенню в межах процесу формування готовності структурних компонентів, що мають власну структуру і зміст.

Модель формування готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ наведена на рис. 2.1.

Процес формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти в структурно-компонентній моделі представлено через взаємозв'язок трьох блоків: *цільового, організаційно-змістового та оцінювально-результативного.*

Рис. 2.1. Структурно-компонентна модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Виділення цільового блоку у пропонованій моделі пов'язано з детальним вивченням цілей діяльності суб'єктів освітнього процесу (студентів і викладачів) під час формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Цільовий блок розробленої моделі містить мету, яка конкретизується у завданнях, основні підходи та принципи.

Термін «підхід» ми розуміємо як сукупність різноманітних засобів, методів, прийомів та умов, які певним чином організовані й забезпечують ефективне досягнення мети діяльності. З іншого боку, «підхід» можна розглядати як вихідну позицію, що складає основу дослідницької діяльності.

Підходами до формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти є:

1) *системний*: розгляд об'єктів і явищ як єдиного цілого з урахуванням усіх взаємозв'язків об'єктів, їх властивостей і накладених обмежень [120]. Системність у дослідженні є проекцією сутнісних взаємозв'язків реальних об'єктів, процесів і явищ. Вона уможливорює охарактеризувати процес формування готовності майбутнього учителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ з позиції взаємодії основних компонентів;

2) *діяльнісний*: з забезпечує розгляд процесу формування готовності студентів через логічно обґрунтовану послідовність різних видів діяльності; формування і діагностика готовності може здійснюватись тільки в діяльності і через діяльність [17]; діяльнісний підхід визначає структуру процесу формування готовності і її діагностику (мотивація – оволодіння знаннями – формування орієнтаційної основи дія – включення в різні види діяльності – оволодіння уміннями – рефлексія);

3) *компетентнісний*: трансформує процес підготовки учителя з засвоєння знань і оволодіння уміннями (в абстрактній формі) до оволодіння професійно значущими видами діяльності. Це забезпечується модифікацією самого навчального процесу. Викладач – не інформатор, а організатор;

студент – не пасивний приймач, а активний здобувач. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватись у процесі навчання і охоплює знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [231];

4) *акмеологічний*: забезпечує посилення професійної мотивації, стимулювання творчого потенціалу, виявлення і використання особистісних ресурсів для досягнення успіху в професійній діяльності педагога [187]; спрямований на вдосконалення і корекцію професійної діяльності, забезпечує управління і самоуправління індивідуально-професійним розвитком майбутнього педагога, орієнтує його на постійне самовдосконалення і здатність до самореалізації, саморегуляції і самоорганізації; забезпечує розвиток особистості педагога через органічну єдність процесів професійного виховання, соціалізації, а також самовиховання і саморозвитку;

5) *інтердисциплінарний*: забезпечує об'єднання зусиль різних педагогів та змісту різних дисциплін та видів діяльності у напрямі формування і розвитку актуальної на даний час готовності чи компетентності [249], у нашому випадку – готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

У межах дослідження врахування зазначених підходів є важливою умовою формування готовності майбутнього вчителя технологій та свідченням стійкої результативно-цільової спрямованості цього процесу.

Визначені вище підходи тісно пов'язані з низкою *педагогічних принципів*, врахування яких дозволяє забезпечити успішне формування у майбутніх учителів технологій готовності до співпраці з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ під час проведення профорієнтаційної роботи. Нами беруться до уваги як загальнодидактичні, так і спеціальні принципи.

Ми не будемо характеризувати всі педагогічні принципи, а коротко зупинимось на спеціальних, які слугують фундаментом нашого дослідження:

– принцип гуманізації освіти (Є. Бондаревська [14], І. Зязюн [97], С. Кірабаєв [108]), який в центр уваги ставить розвиток особистості студента і одночасно спрямовує майбутнього вчителя технологій на врахування інтересів та потреб учнів у процесі організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, на формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору;

– принцип системності, що передбачає розгляд підготовки майбутнього вчителя до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з школи і ПТНЗ як складної системи, що містить упорядковані компоненти, які взаємодіють між собою таким чином, що виключення чи введення нового компонента закономірно відображається на інших;

– принцип контекстності (А. Вербицький [31], В. Іщук [101], О. Зосименко [96], С. Скворцова [205]), який передбачає побудову навчального процесу з спрямованістю на майбутню професійну діяльність; побудова моделі процесу професійної підготовки майбутніх учителів на базі технології контекстного навчання дозволяє максимально наблизити зміст і процес навчальної діяльності студентів до їх майбутньої професії [101, с. 142].

Наступним блоком розробленої моделі є організаційно-змістовий, який розкриває специфіку підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти, виокремлює її об'єкти, процеси або явища, зумовлює особливості здійснення, визначає проблеми, в яких віддзеркалюються потреби учнів та регіону в галузі професійно-технічної освіти.

До складу організаційно-змістового блоку запропонованої моделі належать зміст роботи, спрямованої на формування у майбутніх учителів технології готовності до профорієнтаційної роботи, який охоплює дисципліни фахової підготовки, дисципліну «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», педагогічну практику та інтердисциплінарне проектування; етапи цього процесу (мотиваційний, актуалізаційний, орієнтаційно-інформаційний, тренінговий, моделювальний,

систематизаційний, спеціальний, реалізаційний, корекційний), педагогічні умови та відповідні засоби, форми і методи.

Зупинимося на формуванні змістових та операційно-діяльнісних аспектів.

1. Формування змістових аспектів:

- мотиваційної готовності – формування у студентів позитивної мотивації та ціннісного ставлення до організації спільної профорієнтаційної роботи з закладами ПТО;

- когнітивної готовності – формування системи знань психолого-педагогічного, методичного та профорієнтаційного спрямування;

- рефлексивної готовності – формування здатності до аналізу власної діяльності, критичне ставлення до неї.

2. Формування операційно-діяльнісних аспектів:

Гностичного: а) визначення стану спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ; б) визначення рівня обізнаності зі сферою матеріального виробництва; в) дослідження інформованості про професії та заклади профтехосвіти.

Проектувального: а) перспективне планування навчально-виховного процесу в спільній профорієнтаційній роботі школи і ПТНЗ; б) планування комунікаційного забезпечення в системі взаємодії школи і ПТНЗ; в) розроблення і створення спільних для учнів школи і ПТНЗ гуртків, клубів та ін., планування спільних заходів.

Конструктивного: а) інформаційне забезпечення спільних заходів школи і ПТНЗ; б) вибір форм, методів, засобів профорієнтаційного впливу; в) психологічне забезпечення – врахування психологічних умов, які сприяють взаємодії учнів школи і ПТНЗ.

Організаційного: а) організація спільної діяльності педагогів школи та інженерно-педагогічного колективу ПТНЗ; б) організація спільної навчально-пізнавальної та трудової діяльності учнів школи та ПТНЗ; в) навчання самоорганізації, саморегуляції, самоконтролю.

Комунікативного: а) структурування груп для залучення їх до процесу взаємодії школи і ПТНЗ; б) регламентація взаємовідносин учнів школи з майстрами виробничого навчання, викладачами спецпредметів, учнями ПТНЗ з метою розвитку відчуття товариства і взаємодопомоги.

Операційно-діяльнісний аспект розробленої моделі відображає педагогічні технології, форми та методи навчання, які адекватно і повно характеризують мету та етапи формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Для реалізації мети дослідження доцільно використовувати такі організаційні форми навчання: лекції (як традиційні, так і проблемні, лекції-діалоги), семінари-диспути та практичні заняття (тренінги), виконання інтердисциплінарного проекту, самостійна робота студентів (науково-дослідні роботи, круглі столи, конференції тощо), педагогічна практика. Названі форми знаходяться у діалектичному взаємозв'язку з відповідними методами навчання: репродуктивними, інтерактивними (дискусія, круглий стіл), імітаційно-тренінговими (аналіз педагогічних ситуацій, вирішення задач, ділові ігри), інтердисциплінарні проекти.

До складу операційно-діяльнісного аспекту запропонованої моделі належать етапи цього процесу з урахуванням компонентів готовності, що були описані у підрозділі 1.3 та відповідні форми і методи (табл. 2.3).

Оцінювально-результативний блок містить у собі критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій та результат.

Критеріями оцінки готовності обрано мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний. *Показниками* їх сформованості визначено: усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як чинника успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; ставлення до робітничих професій; знання системи ПТО;

Етапи формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

Етапи	Завдання етапів	Форми та методи	Компоненти готовності
1	2	3	4
Мотиваційний	З'ясувати значення оволодіння готовністю до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ для виконання професійних функцій з урахуванням потреб учнів та суспільства. Визначити мету формування готовності. Формувати налаштованість на потребу бути компетентним у даному виді діяльності. Формувати мотиваційно-ціннісне ставлення до проблеми нестачі кваліфікованих робітничих кадрів; Формувати налаштованість на здобуття знань про основи профорієнтаційної роботи	Лекції; практичні заняття; самостійна робота; виконання індивідуальних завдань.	Мотиваційно-цільовий, когнітивний.
Актуалізаційний	Визначити ступінь сформованості готовності оволодіння інформаційним матеріалом з проблеми. Встановити рівень активності. Визначити негативні й позитивні сторони власного досвіду студентів. Формувати налаштованість на наукове усвідомлення досвіду як власного, так педагогічної практики.	Лекції; практичні заняття; самостійна робота; виконання індивідуальних завдань.	Мотиваційно-цільовий, рефлексивний
Орієнтаційно-інформаційний	Розкрити шляхи формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ та перспективи подальшого вдосконалення. Формувати у студентів знання і вміння, які складають основу готовності.	Лекції; практичні заняття; самостійна робота; виконання індивідуальних завдань.	Мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний
Тренінговий	Закріпити знання і формувати вміння в ході педагогічного тренінгу: а) аналіз профорієнтаційних ситуацій; б) вирішення навчальних педагогічних завдань; в) спостереження і аналіз за роботою педагогів; г) аналіз власної діяльності; д) ділові профорієнтаційні ігри.	Практичні заняття, виконання індивідуальних завдань, ділові ігри, виконання проектів, самостійна робота	Когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний

1	2	3	4
Моделювальний	Використовувати набуті знання і вміння під час безперервної педагогічної практики. Спостерігати та аналізувати діяльність учителів у напрямі профорієнтаційної роботи на робітничі професії в умовах взаємодії з ПТНЗ.	Спостереження, аналіз	Мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний рефлексивний
Систематизаційний	Систематизувати набуті у період безперервної практики знання і вміння. Визначити критерії, які характеризують профорієнтаційну діяльність учителя технологій.	Спостереження, аналіз	Когнітивний, рефлексивний
Спеціальний	Формувати вміння використання набутого досвіду під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного, фахового спрямування. Закріпити знання і формувати вміння в ході педагогічного тренінгу: а) рольове виконання і перевірка навчального завдання; б) мікрОВікладання фрагменту профорієнтаційного заходу; в) аналіз і оцінювання результатів виконаного студентами профорієнтаційного завдання.	Лекції; практичні заняття; взаємонавчання, взаємооцінка, педагогічний тренінг, ділова гра, проектна діяльність	Когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний.
Реалізаційний	Формувати готовність до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ у процесі педагогічної практики.	Педагогічна практика	Операційно-діяльнісний
Корекційний	Проаналізувати і скорегувати результати педагогічної практики. Визначити шляхи удосконалення з проблеми дослідження.	Аналіз, узагальнення	Рефлексивний

знання функцій працівників ПТНЗ; знання ринку праці; знання професійного оточення; вміння аналізувати стан спільної роботи; вміння планувати; вміння конструювати; вміння організовувати; вміння доцільно спілкуватись; здатність аналізувати свої дії; бачення помилок та недоліків; потреба у підвищенні рівня готовності.

Рівні – вихідний, низький, середній, достатній та високий. Критерії та рівні детально описані у підрозділі 1.3.

Педагогічні умови, що є невід’ємною частиною моделі, детально описані в параграфі 2.1, тому не будемо їх повторювати.

Результат реалізації даної моделі, спрямований на забезпечення у переважній більшості випускників бакалаврату достатнього рівня готовності до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти.

Вище була охарактеризована модель формування у майбутніх учителів технологій готовності. Далі слід розглянути особливості змісту та методики реалізації положень, визначених у моделі.

2.3. Методика формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів.

Зазвичай з метою формування певного аспекту компетентності чи готовності фахівця розробляють і запроваджують спецкурс відповідного спрямування. На нашу думку, це екстенсивний шлях. Більш доцільним вважаємо шлях формування готовності на основі інтертердисциплінарності, комплексності та використання інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об’єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності.

Інтердисциплінарність – це засіб протидії негативним наслідкам надмірної предметної спеціалізації. Дослідники зосереджують увагу на необхідності виходити за межі дисциплін, розглядаючи надмірну спеціалізацію як проблему.

Вважаємо, що в ракурсі нашого дослідження за основу можна взяти те, що інтердисциплінарність – це вид знання і підхід до навчання, які свідомо залучають методологію і термінологію більш ніж однієї дисципліни для

розгляду центральної теми, проблеми, події, факту і досвіду. На відміну від традиційного погляду на суму знань з окремої дисципліни інтердисциплінарність не акцентує уваги на обмежених знаннях, а зосереджує її на зв'язках і відношеннях між різними дисциплінами.

Інтердисциплінарність є основою проектної технології навчання.

Особливу роль інтердисциплінарність відіграє у посиленні профорієнтаційного спрямування всіх предметів і видів діяльності у процесі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Більш точно інтердисциплінарність означає взаємозв'язок між двома чи кількома різними дисциплінами, що може варіювати від простого обміну ідеями до інтеграції цілих концепцій, методологій, процедур, термінологій, результатів організації дослідницької та освітньої діяльності в певній галузі. У нашому дослідженні визначаємо можливості цілої низки дисциплін, передбачених навчальним планом, у їх єдності з погляду формування готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Аналіз ОПП підготовки вчителя технологій, навчальних планів та навчальних програм різних дисциплін уможливив виділення тих, які мають об'єктивно закладені можливості для формування досліджуваної готовності: «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика навчання технологій», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Нові інформаційні технології та ТЗН».

Для прикладу наведемо контекстний зміст за окремими темами курсів «Педагогіка», «Методика виховної роботи», спрямований на формування готовності майбутніх учителів технологій в умовах взаємодії школи і ПТНЗ (табл. 2.4 – 2.5).

Контекстний зміст дисципліни «Педагогіка», спрямований на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Загальні основи педагогіки		
1.	Роль учителя у суспільному розвитку	Учитель і його роль у виконанні соціального замовлення у процесі професійного становлення випускників. Дисбаланс у структурі попиту і пропозиції на ринку праці.
2.	Функції вчителя	Педагогічна діяльність учителя технологій як поєднувальна ланка між школою і ПТНЗ у процесі співпраці з профорієнтаційної роботи.
3.	Структура педагогічних наук	Професійна педагогіка: її функції, предмет, мета, завдання, категорії.
4.	Завдання складових виховання	Шляхи формування загальнолюдських цінностей і поваги до різних видів трудової діяльності та професій. Професійно важливі якості особистості і шляхи їх формування.
5.	Комплексний підхід у вихованні	Роль родини у профстановленні молодого покоління.
6.	Система освіти України	ПТО у структурі системи освіти України. Шляхи реформування системи ПТО у руслі сьогодення.
Теорія навчання		
1.	Типи навчання	Виробниче навчання та його особливості.
2.	Принципи навчання	Використання отриманих у школі компетентностей у процесі професійного навчання та професійної діяльності.

1	2	3
3.	Зміст шкільної освіти	Порівняльний аналіз змісту шкільної освіти зі змістом професійного навчання в умовах ПТО.
4.	Види навчання	Сучасні види навчання в ПТНЗ.
Теорія виховання		
1.	Методи виховання. Методи формування свідомості й переконань	Порівняльний аналіз шляхів реалізації методів виховання у загальноосвітній школі і ПТНЗ. Методи формування у школярів поваги до трудової і професійної діяльності.
2.	Методи організації діяльності й формування досвіду поведінки	Методи формування у школярів інтересу та спрямованості на трудову діяльність.
3.	Моральне виховання	Значення морально-етичних норм у професійній діяльності, розкриття загальнолюдських якостей сучасного робітника.
4.	Трудове виховання	Шляхи формування поваги до робітничих професій.
5.	Робота класного керівника. Напрями роботи	Місце профорієнтаційної роботи в діяльності класного керівника, його взаємодія з закладами ПТО.
6.	Проведення позакласної виховної роботи	Шляхи організації позакласної роботи на базі закладів професійно-технічної освіти.

**Контекстний зміст дисципліни «Методика виховної роботи»,
спрямований на формування в майбутніх учителів технологій готовності
до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ**

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Теоретичні основи організації процесу виховання		
1.	Суть процесу виховання. Складові процесу виховання	Діалектичний взаємозв'язок видів виховання з майбутнім професійним становленням учня.
2.	Сучасні підходи до виховання. Мета, завдання, принципи та стратегії виховання	Антропоцентризм виховної роботи в аспекті підготовки учня до свідомого вибору професії.
3.	Сучасний зміст виховання. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Цільові програми виховання та виховні технології, їх загальна характеристика	Вплив організації позанавчальної виховної роботи на професійне самовизначення учня.
4.	Система виховної роботи у класі та етапи організації виховної діяльності педагога-вихователя	Місце роботи з профорієнтації у системі виховної роботи в класі.
Методичний інструментарій виховної діяльності педагога		
1.	Методи і форми виховання, їх класифікація	Педагогічні умови використання методів виховання з метою професійного становлення учнів, їхньої орієнтації на робітничі професії.

2.	Методика підготовки і проведення бесіди. Проведення фрагментів бесіди, їх аналіз	Особливості проведення профінформаційної бесіди про робітничі професії.
3.	Методика підготовки і проведення диспуту. Проведення фрагментів диспуту та їх аналіз	Особливості проведення диспуту, зорієнтованого на профорієнтаційну тематику.
4.	Методика підготовки і проведення конкурсів. Проведення фрагментів конкурсних програм та їх аналіз	Роль конкурсних програм у процесі ознайомлення учнів зі світом робітничих професій.
5.	Методика КТД – форми колективної творчої діяльності. Основні ознаки методики КТД та етапи її реалізації	Колективна творча діяльність як шлях пізнання особливостей виробничої діяльності у різних галузях виробництва.
Майстерність педагога у виховній взаємодії		
1.	Інтерактив як методична інновація. Методика підготовки і проведення інтерактивного виховного заняття. Проведення інтерактивних вправ, їх аналіз	Використання інтерактивних технологій у профорієнтаційній роботі.
2.	Особливості організації проектної діяльності учнів у позаурочний час. Презентація учнівських проектів	Методика залучення учнів до проектної діяльності, зорієнтованої на профорієнтаційну тематику.
3.	Діагностика ефективності процесу виховання. Методики оцінювання рівнів вихованості	Діагностики оцінювання проявів інтересу учня до різних видів діяльності робітничих професій.

Провідною дисципліною в підготовці майбутніх учителів технологічної освіти, яка має забезпечити теоретичну, практичну і методичну компетентності студентів у організації та проведенні урочної і позакласної технологічної підготовки учнів, є «Теорія і методика навчання технології». Методична компетентність майбутніх учителів базується на сучасних технологіях навчання, якими випускники повинні володіти бездоганно. Зазначена дисципліна розкриває теорію і методику технологічної освіти відповідно до Державних стандартів освітньої галузі «Технології».

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія і методика навчання технології» є:

1. Розкриття основних ідей Концепції технологічної освіти учнів в Україні, змісту основних положень Державного стандарту освітньої галузі «Технології» та нової структури технологічної підготовки школярів у загальноосвітніх навчальних закладах.

2. Оволодіння майбутніми вчителями технологій теоретичними і методичними знаннями та вміннями проведення уроків технологій (трудового навчання) відповідно до нових тенденцій реформування освітньої галузі «Технології», з використанням активних, інтерактивних методик, інформаційних засобів навчання.

3. Розкриття шляхів реалізації провідних принципів технологічної освіти, забезпечення освітньої, розвивальної і виховної функцій технологічної підготовки школярів. Здійснення міжпредметних зв'язків технологій з основами наук, інтеграція знань учнів з різних галузей наук і навчальних предметів у процесі проектно-технологічної діяльності.

4. Визначення змісту роботи вчителя з організації, планування і матеріального забезпечення технологічної підготовки школярів.

6. Підготовка і розроблення необхідної документації для вчителя технологій [215, с. 5–6].

Зазначимо, що зміст дисципліни «Теорія і методика навчання технології» є інтегрованим, він охоплює основи теорії технологічної

підготовки, загальні питання методики навчання технологій, методику технологічної підготовки учнів основної школи, методику вивчення курсу «Технології» у старшій школі. Аналіз мети, завдань, змісту дисципліни дозволив визначити, що центральне місце у розв'язанні окресленої у нашому дослідженні проблематики належить модулям «Основи теорії технологічної підготовки» та «Загальні питання методики навчання технологій» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Контекстний зміст дисципліни «Теорія і методики навчання технологій», спрямований на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

№	Розділ. Тема	Контекстний зміст
1	2	3
Основи теорії технологічної підготовки		
1.	Загальні питання технологічної підготовки учнів	Наступність трудового і професійного навчання робітничих професій.
2.	Історія розвитку трудової підготовки учнів у вітчизняній та зарубіжній системах освіти	Перші професійні школи в Україні, зародження профтехосвіти.
3.	Технологічна освіта в сучасній школі України	Профорієнтаційна робота у структурі технологічної освіти учнів.
4.	Сучасний учитель технологій	Готовність до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ як складова фахової компетентності вчителя технологій.
5.	Системи трудового і професійного навчання	Системи професійного навчання у сучасних закладах ПТО.

1	2	3
6.	Особливості процесу технологічної підготовки учнів у школі	Особистісно орієнтована технологічна підготовка школярів як «проба сил» майбутньої професійної діяльності.
7.	Зміст технологічної підготовки учнів у загальноосвітніх навчальних закладах	Зміст технологічної освіти у старшій школі за умов фахової підготовки за робітничими професіями.
8.	Принципи технологічної освіти	Шлях реалізації принципу педагогічного проектування під час підготовки школярів до свідомого вибору робітничої професії.
9.	Методи навчання технології	Роль пасивних, активних та інтерактивних методик навчання технологій під час розвитку професійно важливих якостей особистості учнів, спроектованих на професійну діяльність у сфері виробництва.
10.	Форми організації навчання технології	Особливості уроків виробничого навчання.
11.	Навчально-матеріальна база технологічної освіти	Вимоги до навчально-матеріальної бази під час професійної підготовки старшокласників за робітничими професіями в умовах ПТНЗ.
12.	Особливості процесу та етапи трудового виховання, його принципи	Шляхи визначення учнями власних можливостей та співвіднесення їх з вимогами різних робітничих професій під час залучення до предметно-перетворювальної діяльності.

Продовж. табл. 2.6

1	2	3
13.	Позаурочна робота з технологій	Використання можливостей позаурочної роботи з технологій в орієнтуванні учнів на робітничі професії. Приклади раціоналізаторства та винахідництва на виробництві.
14.	Трудова діяльність учнів у школі. Організація діяльності трудових об'єднань учнів	Залучення учнів до трудових об'єднань як «проба сил» майбутньої професійної діяльності (сфера робітничих професій).
15.	Професійне самовизначення учнів у процесі технологічної підготовки	Ознайомлення учнів зі шляхами отримання професій у ПТНЗ.
16.	Психофізіологічні основи технологічної підготовки	Психофізіологічні основи набуття професійної майстерності кваліфікованим робітником.
Загальні питання методики навчання технології		
1.	Методика навчання технології як галузь педагогічної науки, її предмет та завдання	Зв'язок методики навчання технології з профорієнтологією.
2.	Державний стандарт освітньої галузі «Технології»: мета і змістові лінії	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів щодо обґрунтованого вибору професії.
3.	Модернізація структури та змісту навчання технології у 5–9 класах загальноосвітньої школи	Зв'язок модернізації змісту технологій з розвитком галузей виробництва, впливом новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці.

1	2	3
4.	Система форм навчальних занять з технології у 5–9 класах	Можливості урочних та позаурочних форм трудового навчання щодо знайомства учнів з робітничими професіями.
5.	Урок технології	Профорієнтаційні можливості уроку технології.
6.	Інноваційні педагогічні технології на уроках технології	Місце інноваційних технологій у досягненні профорієнтаційної мети уроку технології.
7.	Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів	Методика залучення учнів до проектно-технологічної діяльності з метою побудови індивідуальної професійної траєкторії.
8.	Діагностика навчальних досягнень учнів з технології	Методика навчання учнів самооцінювання та самоконтролю під час предметно-перетворювальної діяльності з метою формування активного ставлення до майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії.

Аналогічно проаналізовані дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» і «Нові інформаційні технології та ТЗН» (Додаток М).

Проведений аналіз підтвердив доцільність і обґрунтованість інтердисциплінарного підходу до розв'язання окресленої у дослідженні проблеми. Втім цей підхід потребує виділення системотвірного складника у формуванні готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. У нашому

випадку це дисципліна «Теорія і методика профорієнтаційної роботи».

Метою курсу передбачено формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів освітньої галузі «Технології» та підготовка їх до проведення профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх школах з урахуванням кон'юнктури ринку праці й престижності професій.

Зміст цієї дисципліни містить інформацію про завдання профорієнтації в умовах ринку праці, методики дослідження проблем профорієнтації, загальні форми та методи профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.

Окрім зазначеного, для ефективного формування у майбутніх учителів технологій готовності до визначеного нашим дослідженням напряму профорієнтаційної роботи в змісті дисципліни необхідно розглядати питання про різні аспекти профорієнтаційної роботи, пов'язані з сучасною проблематикою на ринку праці робітничих професій, про систему професійно-технічної освіти, що перебуває на етапі реформування. Програмовий матеріал кожної з тем дисципліни доцільно доповнити відомостями щодо особливостей робітничих професій, зміни іміджу сучасного робітника тощо.

Під час унесення змін до змісту навчальної програми зазначеної дисципліни ми враховували окреслені у нашому дослідженні структурні компоненти, критерії, їх показники та педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя технологій до співпраці у профорієнтаційній роботі з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ.

Зокрема, на лекційних заняттях з дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» (теми: «Профорієнтація як соціально-економічна проблема. Суть, мета, завдання та функції професійної орієнтації», «Професійне самовизначення школярів. Суть, мета і завдання професійного самовизначення. Етапи професійного самовизначення школярів», «Професійна активізація та професійні проби. Методика проведення. Професійна консультація та методика проведення. Професійний відбір та

методика проведення. Професійний добір. Соціально-професійна адаптація», «Зміст та методика проведення профорієнтаційної роботи у процесі трудового навчання») формування організаційно-мотиваційного та когнітивного компонентів готовності відбувається більш цілеспрямовано, якщо лектор акцентує увагу студентів на відомостях про ринки праці, попит на робітничі професії, про важливість проведення спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, про особливості організації навчально-виховного та навчально-виробничого процесів в умовах ПТНЗ, про структуру системи профтехосвіти, про систему ПТО регіону, про сутність і особливості профорієнтаційної роботи у взаємодії з ПТНЗ, про умови здобуття професійної освіти у ПТНЗ, про специфіку праці кваліфікованих робітників тощо. Студентам наголошується, що аналіз досвіду роботи загальноосвітніх закладів дозволяє констатувати той факт, що школа за останні роки значно втратила свої профорієнтаційні позиції, відійшла від профорієнтаційної роботи з учнями у напрямі їх орієнтування на отримання фаху кваліфікованих робітничих професій. У сучасних умовах під час професійного самовизначення старшокласники вважають пріоритетними два чинники: об'єктивний – висока заробітна плата і суб'єктивний – творчий характер праці. Щодо інформації про заробітну плату, то вона з'являється у рекламі й не потребує педагогічного втручання і корекції. Суб'єктивний же погляд на відповідність обраної професії власним інтересам, можливостям містить загрозу фатальної помилки щодо вибору професії у плані ігнорування робітничих професій, якщо школа, ПТНЗ не допоможуть учневі своєчасно і кваліфіковано розібратися в його індивідуально-психологічних особливостях.

Практичні заняття зі студентами під час вивчення дисципліни спрямовані на формування ключових аспектів операційно-діяльнісного блоку готовності – гностичного, проектувального, конструктивного, організаційного, комунікативного, інформаційного, розвивального.

Для цього до тем «Система професійної орієнтації. Системний підхід до профорієнтації. Професійна просвіта: зміст, структура та методика проведення. Професіографія. Класифікація та опис професій. Попередня професійна діагностика. Методи вивчення індивідуальних особливостей школярів», «Професійна активізація та професійні проби. Методика проведення. Професійна консультація та методика проведення. Професійний відбір та методика проведення. Професійний добір. Соціально-професійна адаптація» ми внесли доповнення.

Зокрема, на практичних заняттях не тільки аналізувалися особливості різноманітних видів діяльності вчителя технологій під час здійснення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, зверталася увага на важливість формування позитивного іміджу робітничих професій як для самих школярів, так і суспільства в цілому, але й здійснювалося вдосконалення практичних умінь, зокрема, вивчення діагностичних матеріалів та документації, відпрацювання вмінь цілепокладання та планування, складання орієнтовних планів спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти, також відпрацьовувався алгоритм дій з підписання угоди про співробітництво з ПТНЗ, розроблялись сценарії спільних заходів, формувалися вміння розв'язувати проблемні ситуації тощо. Розглянемо приклади запропонованих проблемних ситуацій:

1. Умова: під час зустрічі з представниками професійного ліцею в 9-му класі загальноосвітньої школи у процесі розповіді про професію перукаря учень Олександр М. висловив думку, що ця професія неперспективна і взагалі його батьки вважають, що в ПТУ йдуть тільки нездари. Ваші дії.

2. Умова: під час проведення екскурсії до ПТНЗ аграрного профілю школярам 8-го класу показали майстерні, в одній із них учні ПТНЗ розбирали двигун трактора. Учениця класу Олена Р. висловила, що така робота не для справжнього чоловіка, бо він постійно буде пахнути мастилом і матиме брудний одяг, що вона нізащо не хотіла б, щоб її майбутній чоловік мав таку професію. Ваші дії.

3. Умова: ви класний керівник. За планом профорієнтаційної роботи під час підготовки до проведення класної години з теми «Світ професій» двом учням Петру С. і Галині З. було запропоновано підготувати розповідь про професію автослюсаря. Але учні відмовились брати участь у цій справі, аргументувавши тим, що їх така професія абсолютно не цікавить і вони разом збираються вступати до університету на юридичні спеціальності. Галина З. навчається добре (середня успішність 10 – 11 балів), а у Петра С. середня успішність – 8 балів. Ваші дії.

4. Умова: під час проведення профорієнтаційної гри «Угадай професію», характеризуючи професію «квітникар-декоратор», учениця 9 класу Тетяна Х. звернула увагу лише на негативні сторони професійної діяльності, висловивши думку про те, що такою професією може оволодіти тільки невдаха. Ваші дії.

Крім того, для формування практичних умінь та навичок, які є показниками критеріїв готовності вчителів технологій у досліджуваному аспекті, передбачалось створення у навчальному процесі педагогічних ситуацій моделювання.

Наприклад, під час вивчення теми «Професійна активізація та професійні проби. Методика проведення. Професійна консультація та методика проведення. Професійний відбір та методика проведення. Професійний добір. Соціально-професійна адаптація» проводилася рольова гра «Вибір профілю навчання».

Умова: у дев'ятому класі планується проведення батьківських зборів. Основне питання – обрання профілю навчання для продовження освіти у десятому класі. Класи матимуть профілі: математичний, фізичний, екологічний (природничо-математичний напрям); української філології, іноземної філології (філологічний напрям); технологічний, інформаційно-технологічний (технологічний напрям).

Завдання: як учитель технологій (класний керівник) має роз'яснити батькам та учням важливість рішення, до якого їм доведеться дійти під час

визначення профілю навчання; на що необхідно звернути увагу батькам, як допомогти школяреві прийняти об'єктивне і обгрунтоване рішення. Зазначимо, що окремим завданням для вчителя було визначення науково обгрунтованих шляхів звернення уваги батьків на переваги технологічного профілю, навчання за яким здійснюватиметься на базі ПТНЗ.

Під час унесення змін до програми «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» бралася до уваги важливість впливу на формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ змісту самостійної роботи студентів.

Наприклад, під час вивчення теми «Профорієнтація як соціально-економічна проблема. Суть, мета, завдання та функції професійної орієнтації» студенти опрацьовували питання «Професійна орієнтація в зарубіжних країнах» їм пропонувалось завдання пошуково-дослідницького характеру: з'ясувати за допомогою мережі Інтернет та автоматичних перекладачів стан попиту на робочу силу в розвинутих країнах світу (США, Канада, Німеччина, Португалія, Польща та ін.). Під час захисту роботи студенти виступали з доповідями, працюючи в малих групах, вели обговорення та робили власні висновки щодо ринків праці на робітничі професії у зарубіжних країнах.

Однак внесення окремих доповнень до змісту окреслених навчальною програмою тем дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» не вирішує проблематики дослідження. Тому до програми дисципліни нами введено такі теми: «Організація профільного навчання на базі ПТНЗ», «Організація спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ».

Зміст теми «Організація профільного навчання на базі ПТНЗ»:

Проблеми профільного навчання учнів з технологічного напрямку в старшій школі: відсутність сучасного технологічного обладнання; брак викладачів і майстрів виробничого навчання з відповідною фаховою

підготовкою; запровадження державних стандартів ПТО; недостатнє навчально-методичне забезпечення.

Можливості та досвід упровадження профільного навчання на базі ПТНЗ. Нормативно-правове забезпечення профільного навчання на базі ПТНЗ. Особливості організації та реалізації профільного навчання на базі ПТНЗ: проблеми та перспективи. Навчально-методичне забезпечення профільного навчання на базі ПТНЗ в Україні.

Робітничі професії промислової галузі, з яких здійснюється профільне навчання у ПТНЗ. Профільне навчання з професій будівельної галузі. Профільне навчання з професій сфери послуг. Профільне навчання з професій аграрної галузі.

Чинники, що гальмують розвиток профільного навчання на базі ПТНЗ.

Документальне оформлення організації профільного навчання школярів на базі ПТНЗ.

Зміст теми «Організація спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ»:

Недоліки у профорієнтаційній роботі стосовно робітничих професій. Основні завдання спільної профорієнтаційної роботи професійно-технічних навчальних закладів і загальноосвітньої школи у професійній орієнтації. Умови ефективності спільної профорієнтаційної роботи:

- зв'язок з усіма організаціями, які проводять профорієнтаційну роботу (школи, підприємства, навчальні заклади, громадськість);
- традиційна взаємодія між ПТНЗ і загальноосвітніми школами, з якими встановлюються найбільш тісні контакти учнівських та педагогічних колективів на основі двосторонніх угод про співпрацю;
- створення у навчальних закладах кабінетів (куточків) профорієнтації, які використовуються з метою популяризації робітничих професій, отримання школами і батьками консультацій щодо професій, їх змісту, умов навчання у професійно-технічних закладах тощо (досвід

організації таких кабінетів і ефективність їх роботи з орієнтування молоді на робітничі професії сьогодні набуває дедалі більшого поширення);

- наявність у ПТНЗ і шкіл спільного плану роботи з професійної орієнтації, не перевантаженого формальними заходами і спрямованого на вирішення конкретних завдань;
- застосування комплексу форм і методів профорієнтаційної роботи;
- профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників школи і ПТНЗ;
- провідна роль учителя технологій у забезпеченні співробітництва школи і ПТНЗ.

Зміст і напрями спільної профорієнтаційної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Форми проведення спільної профінформаційної роботи (професіографічні екскурсії, зустрічі, професіографічні проекти та дослідження, диспути, захисти професій, конкурси професійної майстерності).

Методика підготовки та проведення спільних профінформаційних заходів.

Під час вивчення окреслених тем були сплановані два практичні заняття за темами «Планування та організація спільної профорієнтаційної роботи в системі школа – ПТНЗ» та «Профорієнтаційна робота з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ» (Додаток Л).

Мета першого практичного заняття полягає в узагальненні знань та вдосконаленні вмінь щодо здійснення планування та організації профорієнтаційної роботи в системі взаємодії школи та ПТНЗ.

Під час практичного заняття майбутнім учителям технологій пропонується за допомогою дидактичної гри визначити доцільність взаємодії школи і ПТНЗ з погляду як учнів, так і педагогів школи та ПТНЗ.

Гра є нетрадиційною формою проведення занять, що дає можливість

студентам більш ефективно не тільки засвоїти теоретичний матеріал, а й практично його випробувати.

Запропонована гра орієнтована на вироблення стратегій ефективної взаємодії представників школи і ПТНЗ з позиції забезпечення спільної профорієнтаційної роботи.

Під час проведення гри необхідно чітко визначити послідовність її проведення, сформулювати завдання, що дозволить ефективно досягти мети практичного заняття.

Для проведення ділової гри необхідно:

- визначити проблеми, які повинні вирішити учасники гри стосовно взаємодії школи і ПТНЗ у профорієнтаційній роботі;
- імітувати реальну ситуацію і розіграти її за ролями.

Під час проведення ділової гри «Договір» необхідно дотримуватися основних правил:

- дотримання часового терміну;
- доброзичливе ставлення до всіх учасників;
- використання «Я- висловлювання» для вираження своєї думки;
- правило «STOP»: ведучий має право зупинити учасника, якщо він говорить не по суті й переходить на персоналії.

Під час основного етапу гри, на якому відбувається моделювання діяльності з узгодженням інтересів різних сторін і занурення в ігрову професійну роль, міні-групи працюють над проблемою і шукають актуальне, сучасне і ефективне її вирішення.

Після виходу з гри учасникам пропонується висловити власну точку зору, що дає можливість зробити висновки відносно досягнення поставленої мети та вирішення завдань. Студенти не тільки аналізують доцільність співпраці школи та ПТНЗ, але й залучаються до діяльності з розроблення договору з урахуванням усіх напрацювань.

Мета наступного практичного заняття (тема «Профорієнтаційна робота з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі

ПТНЗ») – поглиблення у майбутніх учителів знань щодо організації та здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

Оскільки окреслене питання пов'язане з аналізом сучасної проблематики та визначенням перспектив упровадження профільного навчання старшокласників на базі закладів професійно-технічної освіти, майбутнім учителям пропонується дослідити способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ методом мозкового штурму (атаки).

Це найбільш поширений метод колективного пошуку ідей через творчу співпрацю всіх учасників, адже колективне генерування нових ідей є ефективнішим, ніж індивідуальне. Сутність мозкового штурму полягає в тому, що необхідно висловити якомога більше варіантів розв'язання запропонованої ідеї за короткий час. Причому беруться до уваги будь-які ідеї. Усі ідеї фіксуються, аналізуються і обираються найкращі [152 с. 83–85].

Визначаючи проблему для вирішення, необхідно врахувати, щоб вона була актуальною, цікавою для майбутніх учителів технологій.

Беручи до уваги мету практичного заняття, проблема, над розв'язанням якої студенти будуть працювати, може бути визначена так: способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

Викладач має звернути увагу студентів на найважливіші аспекти проблеми:

- у чому важливість проблеми;
- які є складнощі в її розв'язанні;
- як поєднати організацію профільного навчання на базі ПТНЗ з іншими напрямками співпраці вчителя з інженерами-педагогами і т. д.

Такий аналіз доцільно здійснювати під час обговорення, тому бажано ці аспекти врахувати при розробленні питань для самопідготовки.

Під час генерації ідей, спрямованих на розв'язання проблеми,

необхідно дотримуватися певних правил:

- заборонена будь-яка критика висунутих ідей;
- підтримуються будь-які, навіть фантастичні ідеї;
- усі запропоновані ідеї обов'язково фіксуються;
- під час висування ідеї обмежується термін одного виступу;
- допускаються багаторазові виступи одного учасника, але по чергово;
- не дозволяється зачитувати список ідей, який може бути підготовлений студентами заздалегідь.

Зазначимо, що для підвищення активності студентів, коли немає нових пропозицій, викладач може трансформувати означену проблему (необхідність спільної профорієнтаційної роботи вчителя технологій та інженерно-педагогічних працівників під час організації профільного навчання на базі ПТНЗ; нагальність цієї проблеми тощо).

Після етапу пропозицій зафіксовані ідеї аналізують і систематизують. Наприклад, можна запланувати таке групування запропонованих ідей: конструктивні, оригінальні, вже відомі, недоречні.

Група аналітиків має обґрунтувати запропоновану класифікацію ідей. Результатом генерації ідей методом мозкової атаки є певна система ідей, причому найбільшу цінність мають ідеї, які виникають як результат об'єднання двох і більше ідей, так звані синтезовані ідеї.

Наприкінці практичного заняття обов'язково має бути етап рефлексії, доречно запланувати більш ґрунтовне дослідження висунутих конструктивних ідей під час виконання інтердисциплінарного проекту.

Упровадження у педагогічну практику зазначеного методу дозволяє отримати за короткий проміжок часу не тільки різні варіанти розв'язання проблеми та визначити найбільш продуктивні з них, але й актуалізувати знання майбутніх учителів з теоретичних основ профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школа – ПТНЗ, більш глибоко розкрити перед ними проблематику та перспективи впровадження профільного навчання за

технологічним напрямом на базі закладів профтехосвіти.

Таким чином, виконання завдань практичних занять спрямовує навчальний процес на формування готовності майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Аналіз навчальних посібників і матеріалів до дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» засвідчив, що у переважній більшості з них на питаннях взаємодії школи з закладами ПТО не акцентується увага. Навіть в одному з найкращих, на нашу думку, навчальних посібників «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи» (автор М. Янцур) немає навчального матеріалу в аспекті нашого дослідження, крім теми 2.10 «Професійна орієнтація з учнями старших класів на базі МНВК», де у плані-зразку або орієнтовному плані бесіди з учнями передбачається розповідь про продовження освіти після 9 класу та систему професійно-технічної та вищої освіти [246, с. 347]. Ми розробили методичні рекомендації «Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти» [85] та «Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів» [88].

Наприкінці вивчення курсу «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» з метою визначення рівня навчальних досягнень майбутніх учителів технологій проводився рефлексивний аналіз їх пізнавальної та моделювальної діяльності, самооцінювання рівня сформованості готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ; студенти готували портфоліо за результатами діяльності (виконані завдання, розробки заходів, профорієнтаційні паспорти шкіл і ПТНЗ тощо).

Зазначимо, що формами організації освітнього процесу під час створення майбутніми вчителями технологій портфоліо є не тільки навчальні заняття, але й самостійна робота.

Центральним компонентом портфоліо є інтердисциплінарний проект.

Є різні підходи до класифікації проектів. Як правило, в їх основу кладуться такі типологічні ознаки: домінантна у проекті діяльність;

предметно-змістова сфера; кількість учасників проекту; термін виконання проекту і т. д. Зокрема, О. Коберник за домінантною діяльністю розрізняє дослідницькі, практико-орієнтовані, інформаційні та творчі проекти; за галуззю виконання: предметні, інтегровані; за змістом: інтелектуальні, матеріальні, екологічні, сервісні, комплексні; за кількістю учасників: індивідуальні, групові й колективні [112; 113].

Нам імпонує підхід до організації проектної діяльності, обґрунтований О. Зосименко, яка зазначає, що зміст навчальних проектів визначають загальна мета та зміст педагогічних дисциплін, а їх тематика співвідноситься з модулями навчальних програм педагогічних дисциплін. Такий підхід забезпечує засвоєння педагогічних знань як цілісної системи, співвідношення цих систем між собою, а також засвоєння способів застосування цих знань на практиці й напрацювання нових [95, с. 129].

У рамках нашого дослідження, беручи до уваги визначений вище підхід до поняття «інтердисциплінарність», вважаємо, що розгляд проекту як інтердисциплінарного є найбільш обґрунтованим. Інтердисциплінарний проект є інтегративним за своєю суттю. Його окремими складниками є напрацювання (міні-проекти), що здобули (розробили) майбутні вчителі технологій під час вивчення низки навчальних дисциплін, у першу чергу тих, в яких можливо визначити контекстний зміст, спрямований на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Теорія і методика навчання технології» кожен студент розробляє проект «Сучасний урок», де методично обґрунтовуються шляхи виконання окресленої теми та змістом профорієнтаційної мети, під час засвоєння навчального матеріалу з теорії і методики виховної роботи майбутні вчителі технологій залучаються до проектної діяльності, пов'язаної з розробленням методики проведення спільних заходів школи і ПТНЗ тощо.

Інтердисциплінарний проект, який пропонується до виконання майбутнім учителям технологій з метою формування готовності до

профорієнтаційної роботи під час взаємодії школи і ПТНЗ, розробляється і здійснюється за логікою реальної взаємодії в умовах освітніх процесів школи і ПТНЗ; спрямований на збір інформації про заклади професійно-технічної освіти регіону та його потреби у кваліфікованих робітниках, на аналіз спільної профорієнтаційної роботи загальноосвітніх навчальних закладів і ПТНЗ, на розроблення пакету документів щодо співпраці педагогічних колективів школи з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ, планів-конспектів уроків з чітко визначеною профорієнтаційною метою, сценаріїв спільних заходів у системі школа – ПТНЗ.

Наголошуємо на важливості засвоєння майбутніми вчителями технологій методології проектної технології на теоретичному, практичному і творчому рівнях, адже в основу опанування трудового навчання на сучасному етапі покладено проектно-технологічну систему.

Проектна діяльність майбутніх учителів технологій характеризується низкою ознак. Загалом будь-яка діяльність починається з усвідомлення мети. О. Коваленко, аналізуючи визначення цілей, спрямовує нашу увагу на те, що у професійному навчанні доцільно визначати цілі як стратегічні, так і тактичні та оперативні. Науковець зазначає, що метою професійного навчання є формування певних якостей і властивостей особистості, які забезпечують для неї можливість здійснювати професійну діяльність у певній сфері. Саме це й має враховуватися під час визначення тактичних цілей вивчення дисципліни [115].

У рамках нашого дослідження вважаємо, що характерною ознакою діяльності під час виконання інтердисциплінарного проекту є чітке визначення «тактичної» мети, тобто формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи з учнями в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. При цьому оперативні цілі окреслюються виконанням таких завдань:

1. Вивчити інформацію про систему ПТО області (регіону) та про окремий ПТНЗ. Розробити профорієнтаційний паспорт ПТНЗ і загальноосвітньої школи.
2. Проаналізувати потреби регіону в робітничих кадрах. Вивчити через мережу Інтернет попит на професії.
3. Розробити професіографічну картку визначеної професії.
4. Підготувати угоду про співробітництво між загальноосвітньою школою і визначеним ПТНЗ.
5. Створити презентаційну WEB-сторінку для представлення ПТНЗ школярам.
6. Розробити презентацію ПТНЗ з розкриттям змісту робітничих професій, за якими здійснюється навчання.
7. Скласти план-конспект нетрадиційного уроку з орієнтацією учнів на робітничі професії.
8. Розробити план-конспект (розробку) спільного виховного заходу з ПТНЗ.

Обмеженість у часі, окресленість дати початку і закінчення є наступною ознакою проектної діяльності майбутніх учителів технологій. Виконання інтердисциплінарного проекту є чинником визначення рівня навчальних досягнень студентів з теорії і методики профорієнтаційної роботи, а отже, терміни його виконання окреслені рамками навчального процесу.

Для залучення до проектної діяльності також передбачається наявність необхідних ресурсів, зокрема інформаційних.

Майбутні вчителі технологій отримують диференційовані завдання з виконання інтердисциплінарного проекту, який потребує інтеграції здобутих знань, умінь, прояву самостійності. Структура і процес реалізації запланованих робіт у інтердисциплінарному проекті підпорядковуються кінцевому результату, отже, проект за своєю суттю є творчим.

Принципами проектної діяльності майбутніх учителів під час виконання інтердисциплінарного проекту насамперед є: принцип самостійності, принцип креативності, принцип відповідності нагальним потребам, принципи елективності та само- і взаємоконтролю.

Цінним і продуктивним, на нашу думку, є підхід Б. Андрієвського до використання проектно-модульної технології у процесі формування у студентів дослідницьких компетенцій з обґрунтуванням такого алгоритму реалізації: інформаційно-діагностичний, прогнозно-проектний, конструктивний, дослідницький, презентаційний і рефлексивний модулі [3].

Критеріїв для оцінювання проектів, виконаних із навчальною метою, дуже багато. Ураховуються вміння планувати, обсяг зібраної інформації, її достовірність, наявність власного бачення проблеми, уміння репрезентувати напрацьоване.

На нашу думку, критерії оцінювання інтердисциплінарних проектів повинні містити еталонні вимоги до підготовки, розроблення, виготовлення, оформлення й захисту проектних робіт.

Оцінювання інтердисциплінарних проектів відбувається на всіх етапах їх виконання і фіксується викладачем у балах за кожен зі складників.

Під час моніторингу діяльності студентів у процесі виконання самостійних індивідуальних завдань, пошуку інформації викладач повинен оцінювати не тільки якість виконаної роботи, а й умотивованість, ґрунтовність, сумлінність, наполегливість майбутніх педагогів. Крім того, під час оцінювання інтердисциплінарних проектів необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного студента й рівень складності проектів.

Методика оцінювання проектів має бути спрямована на активізацію пізнавальної діяльності майбутніх учителів технологій, сприяння розвитку їхньої самостійності, свідоме засвоєння знань, умінь і навичок, націлених на організацію профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. У ході проектної діяльності має здійснюватися корекція системи оцінювання проектних робіт, її вдосконалення.

За результатами виконання проекту створюється електронне портфоліо. Портфоліо всіх студентів групи записуються на один диск. Цей носій є методичним матеріалом до педагогічної практики.

Таким чином, залучення майбутніх учителів технологій до виконання інтердисциплінарного проекту не тільки сприяє формуванню їх готовності до профорієнтаційної роботи, але й дозволяє оцінити рівень розвитку таких її компонентів: мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного.

Важливу роль у формуванні у майбутніх учителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи з інженерно-педагогічними колективами закладів профтехосвіти відіграє педагогічна практика.

З одного боку, практика навчає студентів застосовувати здобуті науково-теоретичні знання (з дисциплін різних циклів) у безпосередній педагогічній діяльності й водночас є обов'язковою умовою свідомого та глибокого засвоєння студентами педагогічної науки, дає безмежний простір для прояву індивідуальності кожного студента, формування елементів власного педагогічного досвіду [97]. Педагогічна практика – важливий чинник формування професійної компетентності [47].

З метою формування готовності майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ під час проходження педагогічних практик нами були допрацьовані їх програми – безвідривної (навчально-методичної) та навчально-залікової (Додаток П).

Безвідривна практика здійснюється в умовах інтеграції навчально-практичної та самостійної діяльності майбутнього вчителя технологій. Це дозволяє спрямувати практику студентів на осмислення сутності профорієнтаційної роботи в умовах загальноосвітнього навчального закладу, потребу в готовності здійснювати її в умовах взаємодії з ПТНЗ.

Серед завдань практики визначаємо ознайомлення як із системою профорієнтаційної роботи загальноосвітньої школи, так і зі змістом роботи класного керівника, вчителя технологій, спрямованої на підготовку учнів до обґрунтованого вибору професії.

До змісту практичної діяльності студента під час проходження безвідривної (навчально-методичної) практики ми додатково внесли: надання допомоги вчителю технологій у виготовленні наочності, доборі цікавої за змістом інформації: до уроку, до профорієнтаційного куточка в закладах ПТО; ознайомлення із педагогічним досвідом роботи класного керівника з батьками щодо майбутнього професійного становлення учнів; відвідування виховних заходів профорієнтаційного спрямування; ознайомлення з фаховими виданнями, виокремлення списку літературних джерел, посилань на інтернет-ресурси, де надаються відомості про ПТНЗ та робітничі професії; внесення матеріалів про ПТНЗ, робітничі професії до педагогічної скарбнички.

Таким чином, під час проходження безвідривної практики акцент зроблено на закріпленні знань, виокремлених у контекстному змісті дисциплін, спрямованому на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Навчально-залікову педагогічну практику розглядаємо як завершальний етап формування готовності майбутніх учителів технології до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Під час внесення змін до програми зазначеної практики перш за все бралось до уваги те, що вона здійснюється за умов, максимально наближених до реальних. У ракурсі нашого дослідження метою навчально-залікової педагогічної практики у 5 – 9 класах є закріплення, узагальнення та систематизація одержаних у ВПНЗ загальнопедагогічних теоретичних знань щодо організації та здійснення спільної з ПТНЗ профорієнтаційної роботи.

У комплексі засобів формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи передбачені такі завдання на педагогічну практику: скласти перелік ПТНЗ регіону, проаналізувати їх спеціальності; розробити план співробітництва з ПТНЗ; провести спільний виховний захід; створити комп'ютерну презентацію до спеціальностей ПТНЗ; дібрати діагностичні методики щодо самооцінки учнями

спрямованості на спеціальності ПТНЗ; проаналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення тощо.

Результативність запропонованої методики формування у майбутніх учителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ перевірена в ході проведення педагогічного експерименту.

Висновки до другого розділу

На основі аналізу літературних джерел, змісту навчального матеріалу та методики підготовки майбутніх учителів технологій в умовах ВПНЗ, а також власних досліджень нами було виділено такі основні педагогічні умови формування їх готовності до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ:

1. Розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів з орієнтації школярів на робітничі професії.

2. Визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарних проектів.

4. Цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Визначені педагогічні умови, функції, завдання вчителів технологій у профорієнтаційній роботі в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, а також обґрунтовані структура, критерії, рівні їх готовності до цього виду діяльності дозволили розробити структурно-компонентну модель формування

готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії із закладами профтехосвіти. Реалізація цієї моделі спрямована на забезпечення у переважній більшості випускників бакалаврату достатнього рівня готовності до спільної профорієнтаційної роботи з закладами професійно-технічної освіти на основі інтерпредметності, комплексності та використання інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності.

На основі аналізу ОПП, навчальних планів та навчальних програм різних дисциплін був виокремлений контекстний зміст за окремими темами курсів «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика навчання технології» і т.д., спрямований на формування готовності майбутніх учителів технологій в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Курс «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» є системотвірним у профорієнтаційній підготовці майбутнього вчителя технологій до спільної роботи з інженерно-педагогічним колективом закладів ПТНЗ.

Обов'язковою складовою формування у майбутніх учителів технологій готовності до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ є виконання студентами комплексного інтердисциплінарного проекту.

Важливу роль у формуванні у майбутніх учителів профорієнтаційної компетентності і готовності до спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти відіграє педагогічна практика. Тому в комплексі засобів формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи розроблені завдання на педагогічну практику.

Матеріал розділу висвітлено в публікаціях автора [80; 82; 83; 85].

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ПТНЗ

3.1. Організація педагогічного експерименту.

Вивчення психолого-педагогічної та методичної літератури, узагальнення досвіду педагогічних навчальних закладів, що здійснюють підготовку вчителів технологій, щодо формування в них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ, засвідчило, що означена проблема досліджена недостатньо, хоча її важливість важко переоцінити як з погляду молодої людини, так і суспільства в цілому. З цього виникла необхідність обґрунтування педагогічних умов, моделі готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти та методики формування цієї готовності, втіленої у розробленій моделі. Ці аспекти дослідження описані у попередніх розділах.

Відповідно до мети дослідження система окреслених завдань вирішується за допомогою розв'язання окремих питань:

1. Здійснити аналіз стану профорієнтаційної роботи в системі «загальноосвітня школа – професійно-технічний навчальний заклад», встановити основні завдання та функції вчителя технологій у спільній профорієнтаційній роботі школи і професійно-технічного навчального закладу.

2. Виходячи з аналізу стану та перспектив розвитку педагогічної освіти уточнити сутність та структуру поняття готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

3. Охарактеризувати змістовий компонент готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ.

4. Визначити критерії і показники оцінки готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ та її рівні.

5. Здійснити визначення вихідного рівня сформованості готовності до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти у студентів напряму підготовки «Технологічна освіта» та вчителів технологій загальноосвітніх шкіл.

6. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

7. Розробити структурно-компонентну модель формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

8. Розробити методика формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

9. Експериментально перевірити розроблену на основі моделі методика формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти.

Послідовне вирішення зазначених питань дозволяє реалізувати загальну мету дисертаційного дослідження.

Органічною частиною дослідження став педагогічний експеримент, котрий логічно об'єднав комплекс методів дослідження з метою перевірки ефективності запропонованої моделі формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти. Процес підготовки й проведення експерименту, а також опрацювання результатів передбачав дотримання основних положень, викладених у працях, присвячених його організації (С. Гончаренко [45],

А. Киверялг [132], В. Нікандров [153], М. Новікова [154], С. Сисоєва [204], А. Піскунов [216] та ін.). Структурно-логічну схему реалізації завдань дисертаційного дослідження і місце педагогічного експерименту в ньому подано на рис 3.1.

Педагогічний експеримент за визначенням С. Гончаренка являє собою «...науковий дослід або спостереження досліджуваного явища у спеціально створених умовах, які дають змогу стежити за його перебігом, керувати ним, відтворювати щоразу при повторенні цих умов. ... Суттєвою ознакою експерименту виступає активне втручання дослідника в об'єкт педагогічного пошуку» [45].

Педагогічний експеримент, є засобом перевірки гіпотез у дослідженнях. Під час експерименту ініціюються певні ситуації, створюються умови, що реалізують ту чи іншу гіпотетичну причину й фіксується ступінь їх відповідності висунутим припущенням. Від якості підготовки і проведення експерименту залежить достовірність сформульованих за його наслідками висновків. Як зазначає А. Киверялг, педагогічний експеримент – це експеримент особливого роду, завданням якого є виявлення порівняльної ефективності методів, що застосовуються у навчально-виховному процесі [132, с.89].

Педагогічний експеримент, на відміну від інших методів, дозволяє: шляхом активного впливу на досліджуване явище перевірити ефективність освітніх новацій; порівняти дієвість різних чинників у структурі педагогічного процесу і обрати оптимальне їх поєднання; виявити необхідні та достатні умови успішного перебігу певних процесів.

В. Нікандров звертає увагу на те, що у педагогіці існують труднощі з організацією експерименту за класичною схемою. Вони пов'язані з:

- 1) інтегративним характером, складністю, багатофакторністю й багатомірністю об'єктів, що їх досліджує педагогіка;
- 2) складністю, а іноді й неможливістю їхньої формалізації та кількісного опису;

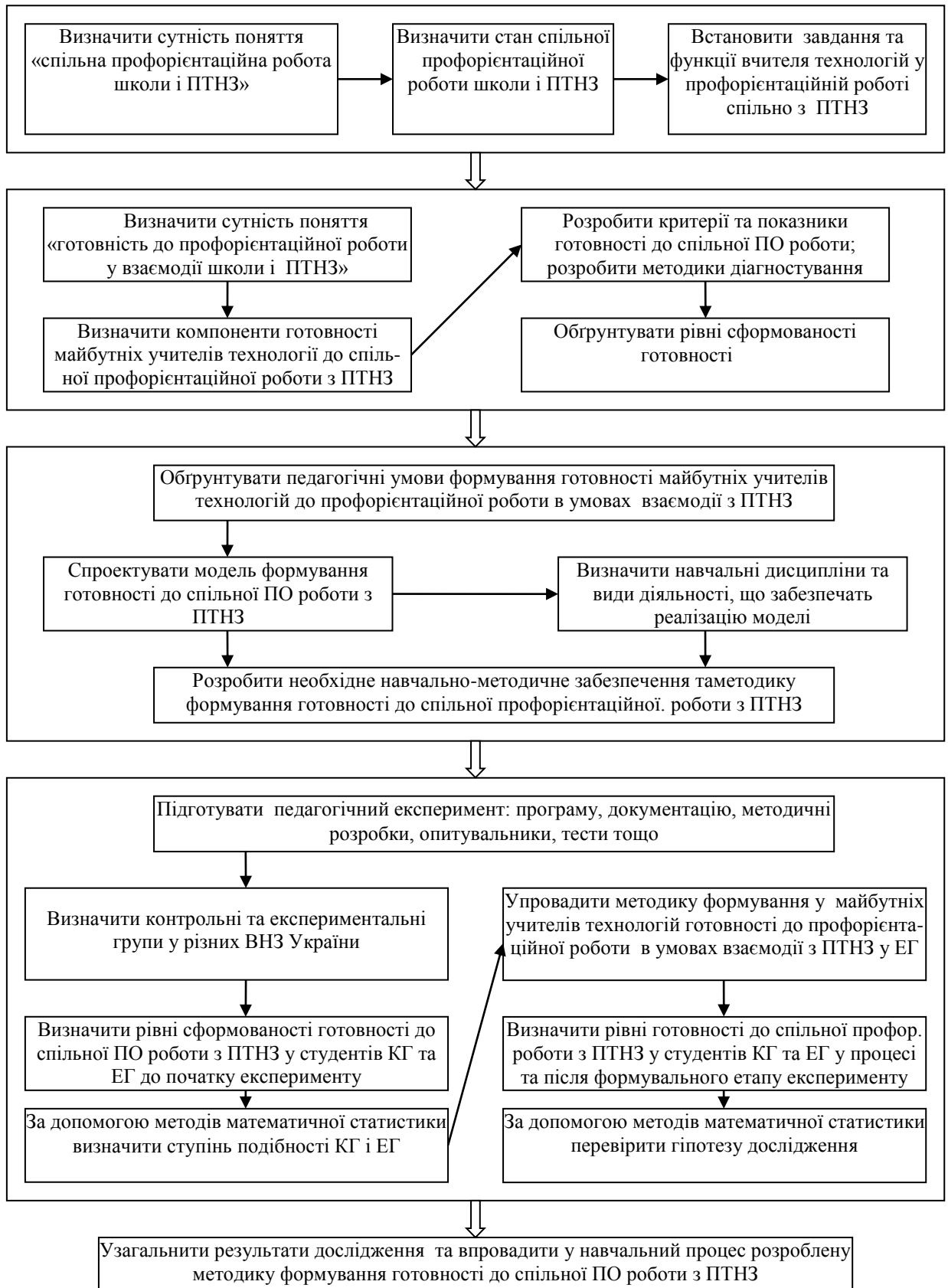

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема розв’язання завдань дослідження

- 3) цілісним, системним і нелінійним характером залежностей у досліджуваних об'єктах;
- 4) організаційними проблемами, пов'язаними з проведенням експерименту;
- 5) проблемою репрезентативності результатів експерименту, проведеного з конкретною групою осіб у певних конкретних умовах [153].

Особливістю методики формувального етапу експерименту є те, що засоби, розроблені для формування готовності, були органічно введені в навчальний процес підготовки майбутніх учителів технологій і не вимагали додаткових занять. Зміст підготовки кардинально не змінювався, а доповнювався, варіювались засоби та умови, за допомогою яких у студентів здійснювалося формування означеної готовності.

Методика формувального етапу експерименту передбачала реалізацію комплексу педагогічних засобів формування готовності протягом двох навчальних років. Ефективність роботи оцінювалася на основі порівняння результатів початкових і кінцевих зрізів, досягнутих рівнів сформованої готовності студентів контрольних і експериментальних груп, а також порівняння їх з рівнем розвитку готовності у масовій практиці.

У зв'язку з тим, що кількість студентів, що навчаються за спеціальністю «Технологічна освіта» у ВНЗ зазвичай обмежується однією групою (ми не беремо до уваги студентів заочної форми навчання), експеримент було побудовано за псевдопаралельною методикою, описаною С. Гончаренком. За такою методикою порівнюються дані аналогічних об'єктів (студентських груп), отримані минулого року (без введення активного фактора), з даними поточного року (з його введенням) при дотриманні інших основних умов перебігу навчального процесу [45, с. 183].

В експериментальній групі реалізовувалися засоби, спрямовані на формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного і методичного циклів, курсу «Теорія і

методика профорієнтаційної роботи», виконання комплексного інтердисциплінарного проекту та педагогічної практики. Склад експериментального комплексу наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Склад експериментального комплексу, спрямованого на формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами

Експериментальний комплекс		
Мета	Засоби	Результат
Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами	Засоби контекстного формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного, методичного та інформатичного циклів.	Мотивація до організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Оволодіння вміннями аналізу системи профтехосвіти. Сформованість елементів знань щодо системи профтехосвіти
	Завдання на безвідривну педагогічну практику	Сформованість елементів знань про систему ПТО регіону та про можливості спільної профорієнтаційної роботи
	Дисципліна «Теорія і методика профорієнтаційної роботи»	Оволодіння системою знань та вміннями здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

	Виконання комплексного інтердисциплінарного проекту	Оволодіння системою умінь проектування профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ
	Завдання на педагогічну практику на робочому місці вчителя	Готовність до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Рефлексія.

Складність реалізації комплексу в дослідно-експериментальній роботі та розтягнутість експерименту в часі полягала в тому, що навчальні дисципліни у різних ВНЗ вивчаються у неоднаковому обсязі, в різних семестрах і, навіть, мають відмінності у назвах. Саме тому в якості експериментальних ми обрали студентів Глухівського, Рівненського, Уманського та Чернігівського університетів, де навчальні плани суттєво не відрізняються.

Більш детальна характеристика засобів, які належать до складу експериментальних груп, подана у параграфі 2.3.

Під час організації експерименту ми виходили з визначення, що готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ є інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру, у якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний), ступінь сформованості яких визначає здатність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Ураховуючи зазначене, нами було розроблено етапи, зміст та методіку експериментальної роботи, виконаної в межах дисертаційного дослідження.

Відповідно до результатів теоретичного дослідження нами був розроблений науковий апарат експерименту.

Мета експерименту: полягає у перевірці педагогічних умов, що реалізуються у запропонованій методиці підготовки майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити контрольні та експериментальні сукупності студентів;
- розробити методики для оцінки рівня прояву різних компонентів готовності майбутніх учителів та виявити вихідний рівень готовності;
- розробити комплекс засобів експериментального впливу на експериментальні групи;
- реалізувати експериментальний комплекс у експериментальних групах;
- виявити проміжні рівні готовності;
- виявити підсумковий рівень готовності;
- здійснити математичну обробку отриманих емпіричних даних і сформулювати висновок щодо ефективності запропонованої педагогічної технології.

Гіпотеза експерименту: в основу експериментальної роботи покладено гіпотезу про те, що достатній рівень сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів, буде забезпечено якщо у процесі професійної підготовки здійснити доцільне поєднання засобів, об'єктивно закладених у змісті психолого-педагогічних, фахових дисциплін та педагогічної практики із застосуванням інтердисциплінарних проєктів з використанням сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Залежна змінна експерименту: рівень готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Часткові залежні змінні:

- рівень розвитку мотиваційного компонента готовності;
- рівень розвитку когнітивного компонента готовності;
- рівень розвитку операційно-діяльнісного компонента готовності;
- рівень розвитку рефлексивного компонента готовності.

Експериментальний чинник (незалежна змінна): міжпредметний комплекс засобів формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, що реалізує визначені педагогічні умови.

Учасники експерименту: викладачі ВНЗ, студенти ВНЗ, інженерно-педагогічні працівники закладів професійно-технічної освіти.

Модель готовності вчителя технологій до взаємодії з ПТНЗ в організації профорієнтаційної роботи наведена у параграфі 1.2.

Модель процесу формування готовності вчителя технологій до взаємодії з ПТНЗ у організації профорієнтаційної роботи описана у параграфі 2.2.

Педагогічний експеримент проводився протягом 2010-2013 навчальних років і включав 5 етапів: діагностичний, організаційно-підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний.

На діагностичному етапі (2010 рік) розроблялись критерії та методики оцінювання стану професійної орієнтованості учнів ПТНЗ, школярів, готовності майбутніх учителів технологій та інженерно-педагогічних працівників до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії. На цьому етапі діагностикою було охоплено 386 студентів різних вищих навчальних закладів України (західного, центрального, північно-східного регіонів), що здійснюють підготовку вчителів технологій.

Необхідний обсяг вибірки визначався за формулою (3.1) [216, с. 151]:

$$n = t^2 \frac{w(1-w)N}{\Delta^2 N + t^2 (1-w)w} \quad (3.1)$$

де n – обсяг вибірки;

N – обсяг генеральної сукупності;

w – вибіркова доля досліджуваного явища;

Δ – гранична помилка вибірки (при $\Delta = 5\%$, $t = 2$).

За відсутності відомостей про вибірку вона приймається рівною 0,5. Тобто $w(1-w) = 0,25$.

На час експериментального дослідження на 4 курсі бакалаврату за напрямом «Технологічна освіта» в Україні одночасно навчалось близько 8000 студентів.

$$n = 2^2 \frac{0,25 * 8000}{0,05^2 * 8000 + 2^2 * 0,25} = 381$$

Шляхом проведення тестування, опитування, експертного оцінювання було виявлено стан спільної роботи школи та ПТНЗ у орієнтації школярів на робітничі професії та готовності майбутніх учителів технологій до цієї діяльності.

На організаційно-підготовчому етапі експерименту (2010-2011 н.р.) розроблено зміст експериментального фактора (експериментальні методичні матеріали, завдання студентам з різних навчальних дисциплін та видів практики, завдання для виконання інтердисциплінарного проекту). Визначено ВНЗ, які будуть брати участь у експерименті, та відповідальних осіб. Здійснено аналіз навчальних планів підготовки фахівців напряму «Технологічна освіта» та забезпечення експериментальними матеріалами відповідних кафедр ВНЗ.

Констатувальний етап експериментальної роботи передбачав: допрацювання методик виявлення рівня готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ; визначення контрольних і експериментальних груп; проведення оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій; зведення і математичну обробку результатів оцінювання; порівняння контрольних і експериментальних груп за статистичними критеріями.

Базою для проведення експерименту були Глухівський національний

педагогічний університет імені Олександра Довженка (22 студенти ЕГ, 28 – КГ), Рівненський державний гуманітарний університет (25 студентів ЕГ, 31 – КГ), Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка (24 студенти ЕГ, 29 – КГ), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (21 студент ЕГ, 32 – КГ). Усього в експерименті взяло участь 92 студенти експериментальної групи та 120 – контрольної. Експериментальні групи складались тільки зі студентів денної форми навчання. На початок експерименту в експериментальних групах студентів було 107 осіб (2011 р.), на кінець експерименту – 92. Це трапилось через відрахування та переведення до інших ВНЗ частини студентів з різних причин. Тому в описанні експерименту використовується тільки «наскрізний» контингент – 92 особи.

На формульовальному етапі експерименту (2011-2013 н.р) здійснювалась реалізація програми формульовальної дії у експериментальних групах та проміжний контроль рівня прояву залежних змінних. Передбачалось 2 етапи проміжного контролю: перший – кінець 6-го семестру (до вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи»), другий – кінець 7-го семестру (після вивчення названого курсу).

На контрольному етапі педагогічного експерименту (2013 р.) проведено оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ; зведення і математичну обробку результатів оцінювання; порівняння контрольних і експериментальних груп за статистичними критеріями та формулювання висновків, щодо ефективності розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ.

Для кількісного аналізу даних, отриманих у процесі педагогічного експерименту, застосовувались методи математичної статистики. Зокрема, в дослідженні використано: описову статистику, яка передбачає групування, ранжування, графічну інтерпретацію, знаходження мір центральної

тенденції, показників розсіяння; кореляційний аналіз, котрий слугує встановленню емпіричних зв'язків між параметрами досліджуваних об'єктів; визначення достовірності різниці даних, які були отримані у процесі експериментальної роботи.

З метою визначення рівня прояву окремих компонентів готовності було розроблено низку діагностичних засобів, що визначали рівні за описаними в параграфі 1.3 критеріями.

Як уже зазначалось у параграфі 1.3, діагностика сформованості різних компонентів готовності – процедура складна і неоднозначна.

Якщо ми стверджуємо, що готовність являє собою складне утворення, у складі якого виокремлено мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти, то виникає бажання просто оцінити їх, додавши результати оцінювання кожного з компонентів і отримати бажаний результат. Але, враховуючи положення системного підходу, слід наголосити, що властивості системи не зводяться до суми властивостей складових частин. Тому, результат такого оцінювання готовності буде недостатньо об'єктивним.

Деякі дослідники, зокрема Г. Дудчак, діагностичний апарат визначення рівня розвитку готовності майбутніх учителів будують на основі самооцінювання студентів [59].

Загалом, самооцінювання може використовуватись у діагностиці, але її об'єктивність має бути перевірена іншими методами. Більш об'єктивним методом є оцінювання різних компонентів готовності експертами (С. Мартиненко [143], Т. Хлебнікова [232]). І в першому, і в другому випадках застосовуються порядкові шкали, що обмежують процедури використання арсеналу математичної статистики.

Найбільш об'єктивними з нашої точки зору є методики, що відображають не самооцінювання чи думку експерта, а реальний результат діяльності чи прояву якостей професіонала, котрий можна зафіксувати. Це може бути: кількість правильно виконаних тестових завдань, кількість

звернень студента до викладача, кількість названих об'єктів тощо.

З метою об'єктивізації ми використовували всі названі методи діагностики. До експертного оцінювання залучались викладачі, що проводять заняття, викладачі, які виконували обов'язки групових методистів під час практики (організація профорієнтаційної роботи розглядається нами як один із видів виховної діяльності), учителі, студенти.

Експертне оцінювання доповнювалась анкетуванням (для оцінювання мотиваційно-цільового та рефлексивного компонентів), тестуванням (оцінювання когнітивного компонента готовності), спостереженням за діяльністю на заняттях та педагогічній практиці (оцінювання операційно-діяльнісного компонента готовності).

Окремим випадком застосування експертного оцінювання можна вважати оцінювання студентів за результатами вивчення деяких тем та підсумкового оцінювання рівня навчальних досягнень з навчальної дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи».

У процесі визначення навчальних досягнень студентів доцільно уніфікувати критерії оцінювання за різними системами: на основі критеріїв оцінювання якості освіти за шкалою ECTS.

Теоретичне узагальнення дозволило узгодити 4-рівневу шкалу оцінки різних компонентів готовності за відповідними критеріями зі стандартною шкалою ECTS та національною шкалою (табл. 3.2 – 3.4).

Як уже зазначалось, при оцінюванні будь-якого педагогічного феномена (в нашому випадку готовності студентів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ) у дослідників виникає бажання знайти арифметичну суму оцінок усіх компонентів і використовувати її як загальне мірило. Але такий підхід, на нашу думку, не можна назвати об'єктивним, тому що педагогічні процеси мають нелінійний характер і не визначаються простими закономірностями, адже цілком можливий такий варіант, коли високий рівень прояву мотиваційно-цільового критерію не переростає у достатній рівень когнітивного і операційно-діяльнісного.

Зведена таблиця систем оцінювання досягнень студентів

Підсумкова оцінка університету (рейтинговий бал)	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою				Рівні готовності до роботи
		Екзамен, диференційований залік	Практика	Інтердисциплінарний проект	Залік	
90-100	A	Відмінно	Відмінно	Відмінно	Зараховано	Достатній
82-89	B	Добре	Добре	Добре		Низький
74-81	C					
64-73	D	Задовільно	Задовільно	Задовільно		
60-63	E					
35-59	FX	Незадовільно	Незадовільно	Незадовільно	Незараховано	Вихідний
1-34	F					

Таблиця 3.3

Методики дослідження рівня сформованості компонентів готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ

Компонент готовності	Методика діагностування
Мотиваційний	1. Анкетне опитування; 2. Експертна оцінка
Когнітивний	1. Тест 2. Експертна оцінка
Операційно-діяльнісний	1. Спостереження; 2. Аналіз продуктів діяльності (комплексних проектів); 3. Експертна оцінка
Рефлексивний	1. Анкетне опитування; 2. Експертна оцінка

**Шкали оцінювання рівня сформованості компонентів готовності
майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах
взаємодії з ПТНЗ**

Критерій	Показник	Методика	Інди- катор	Норма (рівень)
1. Мотиваційно- ціннісний	1.1 Усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як чинника успішної самореалізації особистості;	Анкета	1-4	3-5 – (вихідн.) 6-8 – (низький)
	1.2 Стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ	Анкета	1-4	9-10 – (середн.) 11-12 – (достатн.)
	1.3 Ставлення до робітничих професій	Анкета	1-4	
2. Когнітивний	2.1 Знання системи ПТО	Тест	1-4	4-7 – (вихідн.)
	2.2 Знання функцій працівників ПТНЗ	Тест	1-4	8- 10 – (низький)
	2.3 Знання ринку праці	Тест	1-4	11-13 – (середн.)
	2.4. Знання професійного оточення	Тест	1-4	14 -16 – (достатн.)
3. Операційно- діяльнісний	3.1 Уміння аналізувати стан роботи	Проект	1-4	5-9 – (вихідн.)
	3.2 Уміння планувати	Проект	1-4	10 -13 – (низький)
	3.3 Уміння конструювати	Проект	1-4	14-17 – (середн.)
	3.4 Уміння організовувати	Проект (захист)	1-4	18 -20 – (достатн.)
	3.5 Уміння доцільно спілкуватись	Проект (захист)	1-4	
4. Рефлексивний	4.1 Здатність аналізувати свої дії	Анкета	1-4	3-5 – (вихідн.)
	4.2 Бачення помилок та прорахунків	Анкета	1-4	6- 8 – (низький)
	4.3 Потреба у підвищенні рівня готовності	Анкета	1-4	9-10 – (середн.) 11-12 – (достатн.)

З метою визначення ваги кожного з компонентів готовності нами було запропоновано групі з 10 експертів – фахівців, що здійснюють підготовку майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи і науковців проранжувати вказані критерії оцінювання готовності за їх інформативністю. Всі експерти мали стаж науково-педагогічної чи наукової роботи не менший за 10 років та науковий ступінь кандидата наук. За результатами оцінювання експертами критерії за значущістю розташувались таким чином: 1. Операційно-діяльнісний; 2. Когнітивний; 3. Мотиваційний; 4. Рефлексивний. Тому, допустимо загальний рівень розвитку готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти визначати за рівнем розвитку операційно-діяльнісного та когнітивного компонентів. Вважаємо, що операційно-діяльнісний компонент за своєю сутністю є результативним показником готовності, який інтегрує всі інші компоненти.

У процесі реалізації педагогічного експерименту з метою отримання емпіричних даних на кожному етапі ми використовували комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження, зокрема анкетне опитування, бесіду, тест, педагогічне спостереження, методи математичної статистики. Під час емпіричного дослідження ми керувалися усвідомленням необхідності одночасного охоплення репрезентативної кількості респондентів, що сприяє забезпеченню об'єктивності та достатньої точності отриманих результатів.

Під час складання анкет і тестів для студентів, які були задіяні в експерименті, ми враховували такі вимоги:

1. Анкети і тести мають бути пов'язані як з програмовим матеріалом, що вивчається у процесі опанування різних дисциплін, так і з тими відомостями, які студенти можуть отримати під час виконання комплексних інтердисциплінарних проектів.

2. Зміст анкет повинен виявляти ставлення майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної діяльності в умовах взаємодії школи і ПТНЗ

та здатність до самооцінювання.

3. Запитання тесту розраховані насамперед на виявлення готовності студентів за когнітивним критерієм.

Використаний нами метод тестування є методом педагогічної діагностики, що передбачає застосування стандартизованих завдань. Метод використовується для вимірювання індивідуальних відмінностей особистості, насамперед знань (тести досягнень). Тестування характеризується точністю, відносною простотою, доступністю.

Методика підготовки і проведення тестування передбачала реалізацію таких етапів:

- 1) визначення мети тестування та її декомпозиція (постановка завдань);
- 2) розроблення інструкції до виконання тесту;
- 3) розроблення тестових завдань; шкали оцінювання; оцінювання тесту експертами; перевірка достовірності й надійності тесту;
- 4) проведення тесту;
- 5) математична обробка та інтерпретація результатів.

Анкетування як метод педагогічного дослідження здійснюється за допомогою опитувальників з метою з'ясування поглядів особистості, ціннісних орієнтацій, соціальних налаштувань та індивідуальних особливостей респондентів.

Анкетування використовувалось на діагностичному, констатувальному та контрольному етапах експерименту:

– на діагностичному етапі – з метою визначення стану готовності вчителів технологій та студентів напряму підготовки «Технологічна освіта» та розроблення педагогічно доцільної технології її формування;

– на констатувальному і контрольному етапах з метою вивчення сформованості готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ студентів експериментальних і контрольних груп.

Методика підготовки і проведення анкетного опитування передбачала

такі дії:

- 1) визначення мети анкетного опитування та її декомпозиція;
- 2) розроблення детальної інструкції респондентам;
- 3) розроблення запитань та варіантів відповідей; оцінювання опитувальника експертами; проведення пробного опитування з невеликою кількістю респондентів з метою виявлення зрозумілості термінології;
- 4) проведення опитування;
- 5) зведення, математична обробка та інтерпретація результатів.

Метод експертного оцінювання застосовувався на різних етапах експерименту і передбачав визначення готовності студентів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за виділеними вище критеріями відповідно до показників.

З метою спрощення процедури експертної оцінки та економії ресурсів, рейтинг студентів здійснювався за допомогою двох бланків – інструкції експерту і власне бланка оцінювання (Додаток Ж).

Для кількісного описання результатів дослідження використовувались методи математичної статистики.

З метою виявлення загального стану готовності вчителів технологій до профорієнтаційної діяльності в умовах взаємодії школи і ПТНЗ було розроблено опитувальник і тест (Додатки И, К).

Опитувальник містить такі блоки:

1. Паспортичка (освіта, стаж, досягнення);
2. Мотиваційний блок (наскільки дана робота важлива для особистості учня, суспільства, виробництва; бажання займатись нею);
3. Інформаційний
 - профорієнтаційні відомості (професійна просвіта, професіографія, діагностика, консультація, активізація, добір, інформація, адаптація, виховання тощо);

– відомості про профтехосвіту (види ПТНЗ, рівні освіти, термін навчання, організація навчально-виробничого процесу, соціальне забезпечення учнів ПТНЗ, назви ПТНЗ регіону, спеціальності тощо).

4. Нормативні відомості (документи про профорієнтаційну роботу, про школу, про ПТНЗ).

5. Блок досвіду (частота здійснення спільної профорієнтаційної роботи, укладання угоди про співпрацю, планування, координація роботи).

6. Рефлексивний (самооцінювання, розуміння труднощів, бачення шляхів їх подолання);

Аналогічні анкета і тест були розроблені й для студентів (Додатки Д, Е). Блоки анкети залишились такими ж, але дещо змінилось їх наповнення.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що нами була розроблена програма експерименту (Додаток С), спроектовані етапи її реалізації, визначені параметри перевірки ефективності розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ. На їх основі розроблені методики визначення рівня мотивації, знань, умінь і рефлексії студентів, що уможливило порівняння результатів експерименту та виявлення динаміки розвитку компонентів досліджуваної готовності.

3.2. Результати експериментально-дослідної роботи з формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Для оцінювання ступеня ефективності розробленої методики формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з інженерно-педагогічними працівниками ПТНЗ, в якій втілено обґрунтовані педагогічні умови та модель, розглянемо хід і результати педагогічного експерименту.

Під час проведення експериментальної роботи ми за допомогою попередньо розроблених методик визначили рівень сформованості у вчителів технологій та студентів бакалаврату готовності до проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Це дало підставу зробити узагальнення щодо її рівня, а, отже, й ефективності запропонованої методики формувального впливу. Діагностика проводилася відповідно до попередньо обґрунтованих компонентів готовності: мотиваційно-цільового, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивного. Наприкінці отримані дані було проаналізовано та узагальнено. Розглянемо докладніше діагностику кожного компонента.

Мотиваційно-цільовий компонент. З метою визначення рівня зацікавленості учасників освітнього процесу у проведенні профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ на діагностичному етапі експерименту ми провели анкетування та тестування серед учителів технологій і студентів. У дослідженні брало участь 386 студентів з різних регіонів України та 47 учителів технологій, що проходили підвищення кваліфікації у 2009–2010 роках.

Мета анкет і тестів для студентів: визначити ставлення студентів та рівень їхньої підготовленості до проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ (Додаток А – виявлення інтересу та готовності до профорієнтаційної роботи; Додатки Д, Е – опитувальник і тест на визначення готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ).

Аналогічні анкети й тести проводились з учителями технологій (Додаток И – опитувальник, Додаток К – тест).

Узагальнюючи результати відповідей респондентів на запитання анкети, можна стверджувати, що доцільною і важливою спільну профорієнтаційну роботу школи і ПТНЗ вважають 44% студентів і 83 % учителів. Так аналіз результатів проведеного опитування та бесіди з учителями технологій загальноосвітніх шкіл засвідчили, що більшість із них

(39 осіб) має достатньо високий рівень розуміння важливості спільної профорієнтаційної роботи школи й ПТНЗ, хоча значна частина на перше місце ставить не інтереси та потреби окремого учня, як особистості, а потреби суспільства чи суспільного виробництва (32 особи – 68%). Ця мотивація не узгоджується з позицією гуманістичного (антропоцентричного) підходу, котрий передбачає насамперед урахування інтересів особистості.

Когнітивний компонент. Щодо загальної профорієнтаційної інформованості, то її рівень також загалом задовільний. Більшість студентів (53%) та вчителів технологій (76 %) знали основні компоненти профорієнтаційної роботи, її основні форми й методи роботи, хоча називали в основному традиційні, не звертаючись до педагогічної інноватики.

У той же час знання інформаційного блоку, пов'язаного зі структурою і функціями ПТНЗ як освітнього закладу, перебуває на надзвичайно низькому рівні. Переважна більшість респондентів не змогла охарактеризувати рівні професійно-технічної освіти, типи професійно-технічних навчальних закладів, особливості організації навчально-виробничого процесу та виробничої практики, не знала розміру стипендії учнів тощо. Причому рівень інформованості вчителів технологій суттєво не відрізнявся від рівня знань студентів. Така недостатня поінформованість негативно впливає на проведення роботи з орієнтації школярів на робітничі професії.

Опишемо детальніше результати оцінювання в межах інформаційного блоку. Професійне оточення. Студенти 4-го курсу назвали переважно 1 – 3 заклади профтехосвіти регіону, хоча в кожній області України їх не менше 20-ти, та по 3 спеціальності, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у закладах профтехосвіти. Ситуація з відповідями вчителів не набагато краща – в середньому по 3 – 4 заклади профтехосвіти і по 5 – 6 спеціальностей. Суму стипендії учнів ПТНЗ змогли назвати 31,5 % студентів і 33 % учителів технологій. Слід зазначити, що це запитання тесту містило 5 варіантів відповіді, тому ймовірність угадування дорівнює 1/5

(20 %). З уточненням правильні відповіді на вказане запитання дали 11,5 % студентів і 13 % учителів.

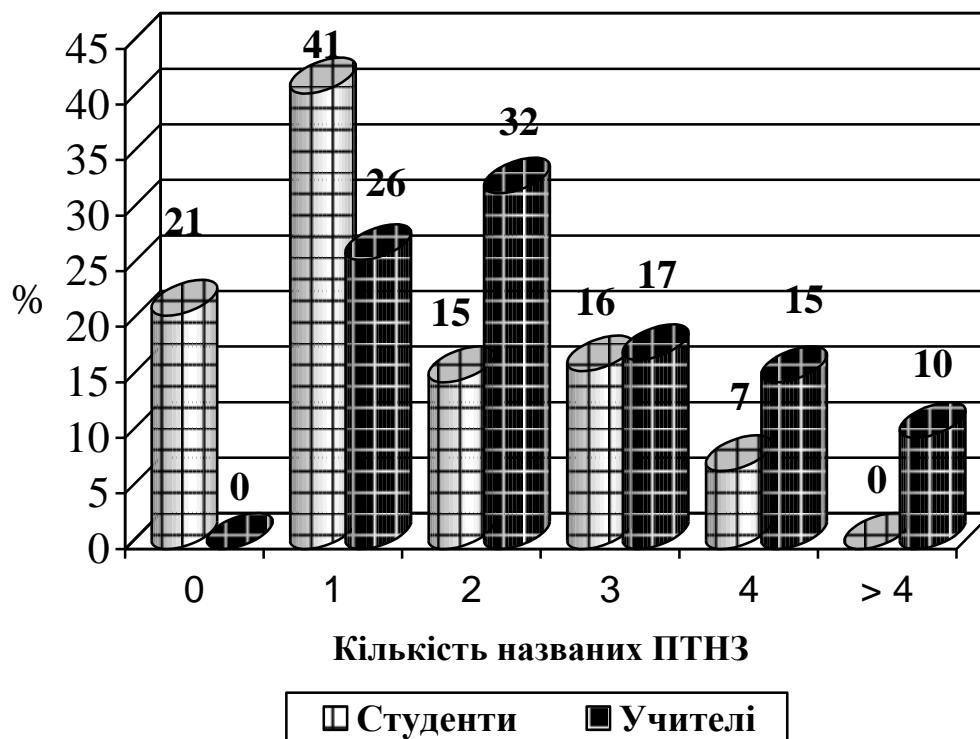

Рис. 3.2 Розподіл учителів технологій та студентів за знанням закладів профтехосвіти регіону (у %).

Рис. 3.3 Розподіл учителів технологій та студентів за знанням спеціальностей, що представлені в закладах профтехосвіти регіону (у %).

На виділені 10 запитань тесту, що передбачали просту відповідь шляхом вибору із запропонованих варіантів студенти відповіли в середньому на 3,5 (стандартне відхилення $\sigma = 2$), учителі – на 4,3 (стандартне відхилення $\sigma = 1,7$).

До об'єктивних показників, за якими можна судити про рівень розвитку операційно-діяльнісного компонента готовності, ми віднесли здатність розробити алгоритм дій учителя технологій з організації профорієнтаційної взаємодії з колективами закладів профтехосвіти. У цьому питанні і студенти, і вчителі технологій продемонстрували вихідний і низький рівні. Насамперед майже ніхто з них не мав уявлення про структуру договору про співробітництво, про методику організації спільних заходів (виняток склали екскурсії до ПТНЗ), тощо. Розроблення ж звичайних профорієнтаційних заходів не викликало труднощів.

Ведучи мову про рефлексивний критерій, зазначимо, що він також діагностує вкрай низький рівень самоаналізу готовності до організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Підготовленими до цієї роботи вважають себе 8% студентів, скоріше готовими, ніж не готовими – 28%, скоріше не готовими, ніж готовими – 52%, не визначились з відповіддю – 4%.

Важливим, на нашу думку, є розуміння труднощів, що можуть виникати на шляху організації взаємодії. Ці труднощі більшість з опитаних не визначають, за винятком недостатнього знання системи профтехосвіти.

З метою визначення зв'язку самооцінювання студентів з об'єктивними показниками було застосовано підрахунок коефіцієнта кореляції. У зв'язку з тим, що шкала відповідей на запитання порядкова, то був застосований коефіцієнт рангової кореляції Спірмена [132, с.299].

Обчислюється коефіцієнт рангової кореляції (ρ) за формулою:

$$\rho = 1 - \frac{6 \cdot \sum(d_i)^2}{n^3 - n}, \quad (3.2)$$

де $d_i = (x' - y')$ – різниця рангів об'єкта за ознаками, між якими встановлюється зв'язок;

x' – ранг значення першої ознаки (x_i);

y' – ранг значення другої ознаки (y_i);

n – обсяг вибірки.

Наявність зв'язку перевірялась на сукупності 22 студентів. Не будемо наводити проміжні результати. Коефіцієнт кореляції $\rho_{emp.} = 0.31$. Критичне значення $\rho_{crit.} = 0,359$. Порівняння отриманого емпіричного значення з критичним засвідчило відсутність достовірного зв'язку між досліджуваними параметрами, що вказує на недостатню об'єктивність самооцінювання.

Охарактеризувавши рівень готовності вчителів технологій та студентів загалом, зупинимось на аналізі отриманих даних у контрольній та експериментальній групах на констатувальному етапі експерименту (табл. 3.5).

У процесі оцінювання використовувались методики та шкали, описані в параграфі 3.1. У ролі експертів виступили науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, що забезпечують викладання дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», «Теорія і методика навчання технології», керівники педагогічної практики. Для проведення експертизи використовувались експертні бланки (Додаток К).

Аналіз даних, наведених у табл. 3.5, засвідчує, що на початку експерименту за виділеними критеріями студенти контрольної і експериментальної груп розподілились у межах вихідного та низького рівнів.

Постає проблема встановлення того, наскільки різниця між експериментальною і контрольною вибірками суттєва, адже для коректного проведення експерименту перед початком формувального етапу вона не повинна бути суттєвою. Для порівняння контрольної і експериментальної вибірок можна використовувати різні статистичні критерії. У дослідженні застосовувався критерій злагоди Пірсона. Доцільність його використання у педагогічних дослідженнях полягає в тому, що критерій злагоди не ставить

жорстких вимог до типу розподілу випадкової величини і порівнює між собою самі розподіли.

Таблиця 3.5

Оцінка сформованості компонентів готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами на констатувальному етапі експерименту

Компоненти готовності		ЕГ (92 особи)		КГ (120 осіб)		Різниця %	χ^2
		Осіб	%	Осіб	%		
Мотиваційно- цільовий	Вихідний	29	31,5	36	30,0	1,5	4,3
	Низький	36	39,2	50	41,7	-2,5	
	Середній	20	21,7	19	15,8	5,9	
	Достатній	7	7,6	15	12,5	-4,9	
Когнітивний	Вихідний	53	57,6	66	55,0	2,6	4,6
	Низький	25	27,2	39	32,5	-5,3	
	Середній	12	13,0	10	8,3	4,7	
	Достатній	2	2,2	5	4,2	-2,0	
Операційно- діяльнісний	Вихідний	56	60,9	64	53,3	7,5	2,8
	Низький	26	28,3	37	30,8	-2,6	
	Середній	8	8,7	15	12,5	-3,8	
	Достатній	2	2,2	4	3,3	-1,2	
Рефлексивний	Вихідний	42	45,7	47	39,2	6,5	4,1
	Низький	28	30,4	47	39,2	-8,7	
	Середній	17	18,5	18	15,0	3,5	
	Достатній	5	5,4	8	6,7	-1,2	

Перед початком формувального етапу експерименту ми проаналізували рівень готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ з метою встановлення подібності розподілів контрольної та експериментальної груп за кожним із

критеріїв.

Сформулюємо нульову H_0 і альтернативну H_1 гіпотези. Нульова гіпотеза H_0 : рівень сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ у експериментальній групі достовірно не відрізняється від рівня контрольної групи.

Альтернативна гіпотеза H_1 : рівень сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ у експериментальній групі достовірно відрізняється від рівня контрольної групи.

За результатами узагальнених даних зрізу, отриманих під час констатувального етапу експерименту, очевидно, що у студентів як експериментальної, так і контрольної груп спостерігається приблизно однаковий рівень сформованості готовності.

Перевіримо достовірність різниці між контрольними і експериментальними сукупностями. Використаємо для цього формулу (3.3) для визначення критерію злагоди К. Пірсона (χ^2 – хі-квадрат) [132, с. 286].

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \left[\frac{(f'_E - f'_K)^2}{f'_K} \right] \quad (3.3)$$

де f'_E – відносна частота i -го інтервалу експериментальної групи;

f'_K – відносна частота i -го інтервалу контрольної групи;

n – кількість інтервалів (у нашому випадку $n = 4$ – за кількістю рівнів).

Уточнимо нульову гіпотезу H_0 , за якою невідповідність між законами розподілу рівнів сформованості готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ експериментальної і контрольної груп випадкова. Порівняння здійснюємо за кожним із критеріїв.

Мотиваційно-цільовий критерій.

$$\chi^2 = \frac{(31,5 - 30)^2}{30} + \frac{(39,1 - 41,7)^2}{41,7} + \frac{(21,7 - 15,8)^2}{15,8} + \frac{(7,6 - 12,5)^2}{12,5} = 4,3$$

На початок експерименту для мотиваційно-цільового критерію $\chi^2 = 4,3$.

Когнітивний критерій. На початок експерименту $\chi^2 = 4,6$

Операційно-діяльнісний критерій. На початок експерименту $\chi^2 = 2,8$

Рефлексивний критерій. На початок експерименту $\chi^2 = 4,1$

За таблицями для рівня значущості $\alpha = 0,01$ і для ступеня вільності $n=3$ знаходимо критичне значення критерію злагоди: $\chi^2_{\text{критич.}} = 11,34$. Звідки виконується нерівність $\chi^2_{\text{спост.}} < \chi^2_{\text{критич.}}$ ($4,3 < 11,34$; $4,6 > 11,34$; $2,8 > 11,34$; $4,1 > 11,34$). отже нульова гіпотеза H_0 приймається. Відмінності між експериментальною і контрольною групами є випадковими за всіма визначеними критеріями.

Проаналізуємо динаміку формування кожного з компонентів готовності впродовж експериментальної роботи. Основні етапи формування готовності описані в параграфі 2.2 (Мотивація. Актуалізація наявного минулого досвіду. Розкриття і характеристика шляхів формування готовності. Формування наукових знань і елементів умінь, які складають основу готовності. Закріплення знань і формування навичок і умінь у ході педагогічного тренінгу. Використання набутих знань і умінь під час проходження безвідривної педагогічної практики та їх систематизація. Використання набутого досвіду у процесі моделювання окремих аспектів діяльності щодо організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Застосовування і розвиток готовності у процесі педагогічної практики. Систематизація і корекція результатів. Визначення шляхів подальшого вдосконалення готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ та формування основ індивідуального стилю діяльності). Але вони занадто деталізовані. Проведення діагностики на кожному з окреслених етапів занадто складне, тому обмежимося вивченням рівня готовності за блоками, що об'єднали деталізовані етапи.

Основними засобами першого блоку (етапу) були: контекстне засвоєння інформації щодо системи професійно-технічної освіти під час вивчення різних дисциплін і виконання окремих частин інтердисциплінарного проекту. Завершувався етап виконання завдань у процесі безвідривної педпрактики. Саме після цього здійснювався перший проміжний зріз рівня готовності студентів на пряму підготовки «Технологічна освіта» до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Другий блок (етап) процесу формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з професійно-технічними навчальними закладами передбачав систематизацію отриманих раніше знань і вмінь та формування всіх інших компонентів готовності. На цьому етапі використовувались можливості, закладені у дисципліні «Теорія і методика профорієнтаційної роботи».

До основного змісту дисципліни додавались відомості про систему профтехосвіти країни і регіону, про особливості робітничих професій, про зміни іміджу сучасного робітника, про шляхи отримання робітничої професії та подальшого кар'єрного зростання про економічні аспекти профорієнтаційної роботи, пов'язані з сучасною проблематикою на ринку праці робітничих професій, тощо.

На цьому етапі використовувались: проблемні лекції та практичні роботи, дискусії, завдання дослідного характеру, моделювання ситуацій, педагогічний тренінг, ділові ігри.

Під час засвоєння змісту дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» здійснювалося формування мотиваційного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів готовності на лекційних та семінарських заняттях. Студенти оволоділи знаннями про сутність, структуру, основні компоненти готовності вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ, ознайомились з існуючим станом професійної орієнтації в школах і ПТНЗ, основними напрямками їх взаємодії, набули досвіду самостійної роботи. Методика роботи

описана в параграфі 2.3. Важливим складником на цьому етапі було продовження виконання інтердисциплінарного проекту. За закінченням блоку здійснювався проміжний контроль.

Третій блок (етап) інтегрував спеціальні завдання на педагогічну практику, спрямовані на підготовку і організацію профорієнтаційної взаємодії загальноосвітньої школи і ПТНЗ. Його реалізація здійснювалася на четвертому курсі.

Студентам пропонувалося дослідити стан профорієнтаційної роботи у визначеній школі й ПТНЗ, розробити і реалізовувати спільні заходи, використовувати результати виконання комплексних проектів.

Зазначимо, що у рамках проекту студенти створювали профорієнтаційні паспорти шкіл та ПТНЗ, аналізували професійне оточення шкіл. Ними визначались навчальні заклади, перелік спеціальностей, умови навчання і проживання учнів ПТНЗ, наявність культурно-побутової сфери тощо. Виконувався профорієнтаційний паспорт професійно-технічного навчального закладу і загальноосвітньої школи.

Після реалізації експериментальної програми була проведена підсумкова діагностика сформованості окремих компонентів готовності.

Отримані результати наведені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Рівні прояву основних компонентів готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ на контрольному етапі експерименту

Рівні	Компоненти							
	Мотиваційно-цільовий		Когнітивний		Операційно-діяльнісний		Рефлексивний	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	4	4,3	9	9,8	11	12,0	2	2,2
Низький	12	13,0	17	18,5	30	32,6	20	21,7
Середній	47	51,1	46	50,0	28	30,4	42	45,7
Достатній	29	31,5	20	21,7	23	25,0	28	30,4

Зіставивши дані, наведені у табл. 3.5 та 3.6, доходимо висновку, що під дією експериментального чинника, який реалізував обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, відбулися суттєві зміни у рівні сформованості компонентів зазначеної готовності. Незначний відсоток студентів залишився на вихідному рівні. Значно менше виявилось студентів з низьким рівнем. Змінилось відсоткове співвідношення студентів із середнім рівнем. Це відбулось за рахунок збільшення кількості досліджуваних, які мають достатній рівень сформованості компонентів готовності.

За підсумками експерименту була здійснена робота з ретельного аналізу та узагальнення даних, отриманих під час його проведення. З метою забезпечення більшої наочності доцільно проілюструвати динаміку формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за окремими компонентами готовності в експериментальній групі.

Відповідно до логіки виокремлення компонентів готовності охарактеризуємо спочатку зміни, що відбулись. Насамперед прослідковані зміни в рівні сформованості мотиваційно-цільового компонента готовності у студентів експериментальної групи (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за мотиваційно-цільовим компонентом

Рівні	Констатувальний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	29	31,5	14	15,2	8	8,7	4	4,3
Низький	36	39,1	33	35,9	21	22,8	12	13,0
Середній	20	21,7	36	39,1	41	44,6	47	51,1
Достатній	7	7,6	9	9,8	22	23,9	29	31,5

Як випливає з табл. 3.7, найбільший розвиток мотиваційно-цільової складової готовності відбувся на початку експериментальної роботи. Помітно зменшилась кількість студентів з вихідним рівнем готовності (з 31,5 % до 15,2 %; динаміка – 16,3 %). Менше змін відбулось у кількості студентів з низьким рівнем (з 39,2 % до 35,9 %). Це пояснюється переходом частини студентів з вихідного рівня на низький. Зросла кількість студентів, які досягли середнього рівня (з 21,7 % до 39,1 %; динаміка – 17,4 %). На першому етапі суттєвих змін у кількості студентів з достатнім рівнем розвитку готовності не зафіксовано (з 7,6 % до 9,8 %; динаміка – 2,2 %). Отримані дані засвідчують, що контекстне навчання та виконання елементів інтердисциплінарного проекту має вплив на мотиваційно-цільовий компонент готовності. Позитивна динаміка простежується і в подальшому. По закінченню другого етапу в експериментальній групі збільшився відсоток достатнього (23,9%) рівня, на підсумковому він склав 31,5 % студентів. Після другого етапу, на якому студенти оволодівали методикою організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ відбулися помітні зрушення у достатньому рівні мотиваційно-цільового компоненту готовності. У значній кількості майбутніх учителів технологій виявилось розуміння важливості спільної роботи в напрямі задоволення інтересів та потреб насамперед особистості. Результати відображені на рис. 3.4.

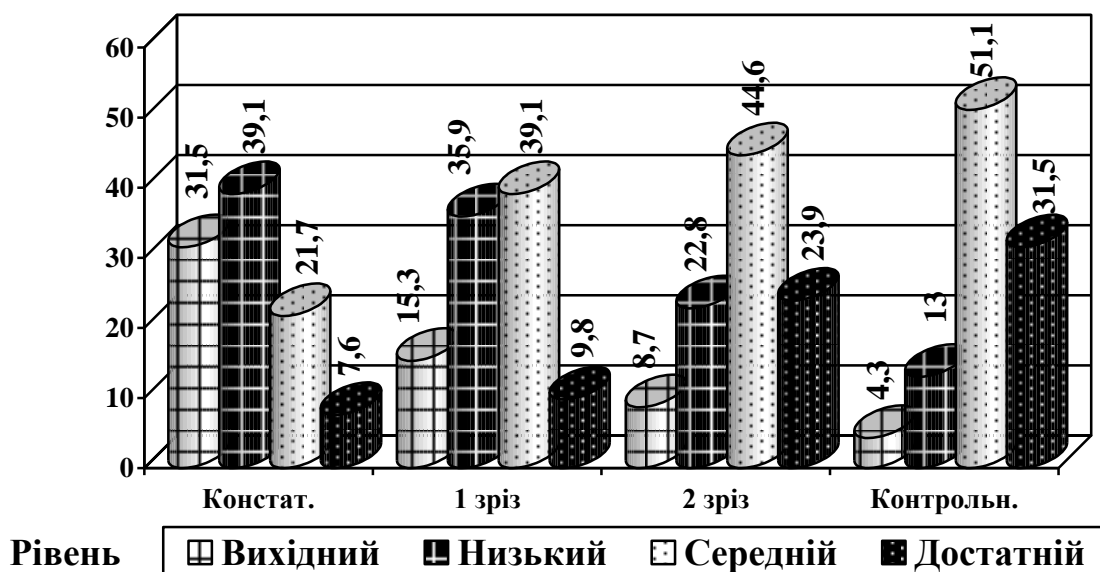

Рис. 3.4 Розвиток мотиваційно-цільового компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Позитивні зміни у мотиваційно-цільовому компоненті готовності зокрема відображають розуміння студентами важливості організації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Розвиток мотиваційної сфери є важливим вихідним пунктом забезпечення формування всіх інших складових готовності. Але, мотивація – «річ в собі», вона з великими труднощами піддається вимірюванню об'єктивними методиками, тому детальніше зупинимось на змінах, що відбулися в когнітивній складовій готовності (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за когнітивним компонентом

Рівні	Констатувальний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	53	57,6	18	19,6	11	12,0	9	9,8
Низький	25	27,2	45	48,9	20	21,7	17	18,5
Середній	12	13,0	23	25,0	43	46,7	46	50,0
Достатній	2	2,2	6	6,5	18	19,6	20	21,7

Дані, наведені в табл. 3.8, засвідчують найбільше зростання когнітивної складової готовності впродовж першого та другого етапів реалізації експериментальної програми. Так, після закінчення першого етапу, суттєво знизилась показники вихідного (з 57,6% до 19,6%) рівня, збільшилась кількість студентів, які досягли середнього (25,0 %) та достатнього (6,5 %). Другий проміжний зріз показав зменшення на 16,3 % частки студентів, що перебувають на низькому рівні та відповідне збільшення частки середнього і достатнього рівнів.

Для інформації про заклади профтехосвіти та особливості профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ студентам були надані спеціально розроблені методичні рекомендації [85; 88]. Розвиток когнітивного компонента готовності в експериментальній групі наведено на рис. 3.5.

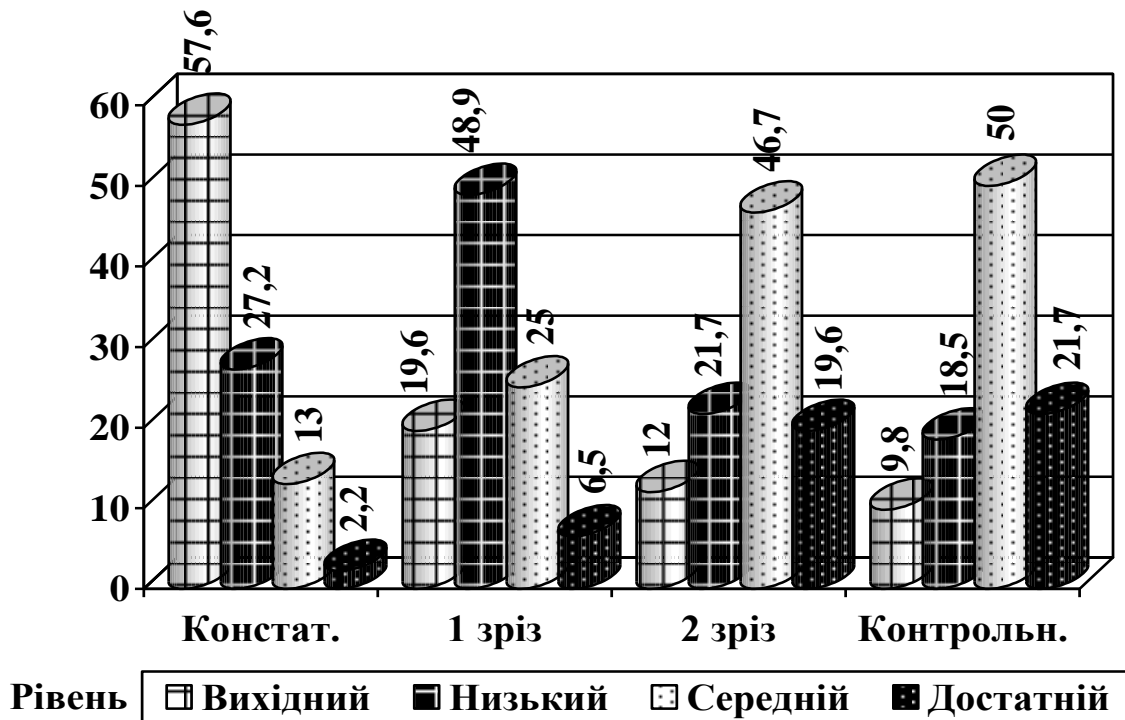

Рис. 3.5 Розвиток когнітивного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Варто вказати й на інші об'єктивні критерії розвитку когнітивного компонента готовності. Це результати виконання тесту та окремих його завдань.

Якщо студенти що не підлягали дії експериментальної методики назвали переважно по 1-3 заклади профтехосвіти регіону та по 3-4 спеціальності, то студенти експериментальних груп на кінець формувального етапу назвали по 5-7 закладів профтехосвіти та 7-9 спеціальностей, за якими здійснюється підготовка у ПТНЗ регіону.

На визначені 10 запитань тесту студенти експериментальної групи відповіли в середньому на 6,8 (стандартне відхилення $\sigma = 2,8$), студенти контрольної групи – на 4,4 (стандартне відхилення $\sigma = 3,1$).

Рівень розвитку операційно-діяльнісного компонента готовності є центральним показником оволодіння профорієнтаційною діяльністю в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, на що звертали увагу експерти. Тому зупинимось на аналізі динаміки цього показника (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за операційно-діяльнісним компонентом

Рівні	Констатувальний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	56	60,9	43	46,7	27	29,3	11	12,0
Низький	26	28,3	29	31,5	28	30,4	30	32,6
Середній	8	8,6	16	17,4	23	25,0	28	30,4
Достатній	2	2,2	4	4,4	14	15,2	23	25,0

Розгляд наведених вихідних, проміжних та підсумкових результатів дозволяє стверджувати, що на першому етапі формувального впливу за операційно-діяльнісним компонентом готовності значних змін не відбулось. Вихідний рівень зменшився з 60,9 % до 46,7 %, інші рівні дещо додали: низький – з 28,3 до 31,5; середній – з 8,6 % до 17,4; достатній – з 2,2 % до 4,4 %. І це закономірно, адже формування операційно-діяльнісного компонента готовності потребує оволодіння не тільки знаннями, а й способами діяльності, що досягалось на наступних етапах – під час тренінгу на заняттях з курсу «Теорія і методика професійної орієнтації», під час

виконання та захисту інтердисциплінарного проекту та в ході педагогічної практики.

Операційно-діяльнісний компонент теж засвідчив позитивну динаміку. На підсумковому (контрольному) етапі експерименту 25 % студентів експериментальної групи досягли достатнього рівня готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Зростання порівняно з констатувальним зрізом склало 22,8%. Це дуже гарний результат. Але, очевидно, що для забезпечення більшого зростання в подальшому слід інтенсифікувати розроблену методику за рахунок застосування інформаційно-комунікаційних технологій та інших засобів.

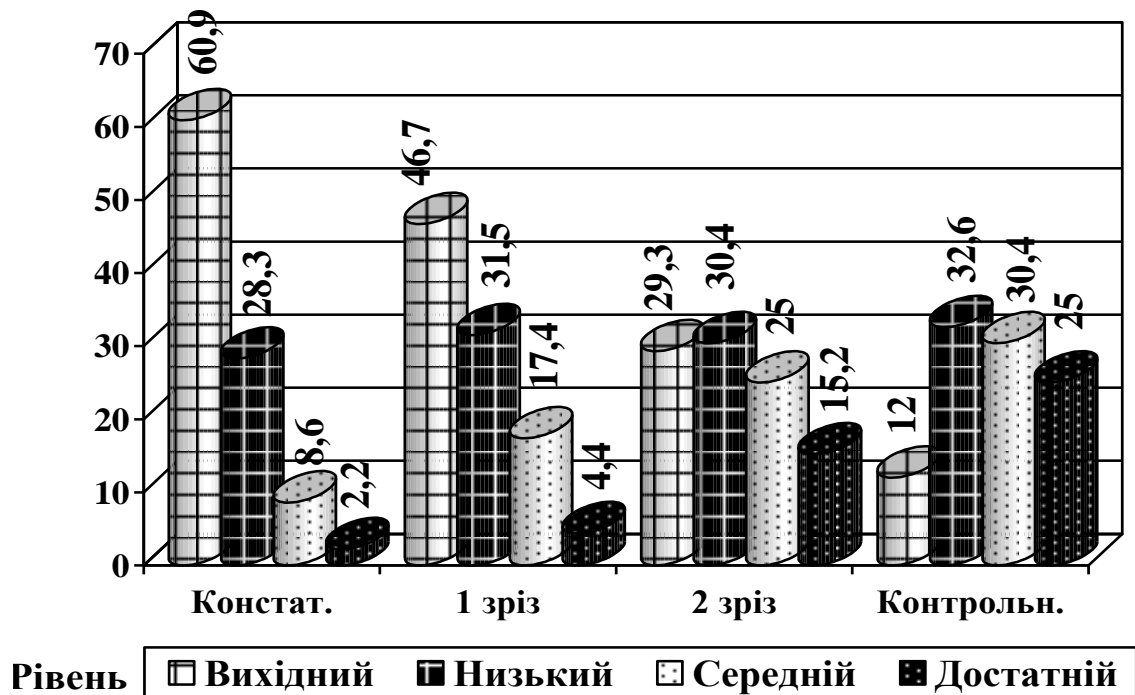

Рис. 3.6. Розвиток операційно-діяльнісного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Рефлексивний компонент – основа для подальшого розвитку готовності та досягнення високого її рівня в майбутньому (в умовах практичної роботи в закладах освіти після закінчення навчання у ВНЗ). Охарактеризуємо зміни, що відбулись у цьому компоненті готовності (табл. 3.10).

Незважаючи на те, що на початку експерименту рівень самооцінки рефлексивного компонента не засвідчив достовірного кореляційного зв'язку з оцінками експертів та з іншими компонентами готовності, після експериментальної роботи студенти стали більш адекватно оцінювати свої можливості, визначати труднощі у плануванні, конструюванні та реалізації профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти.

Таблиця 3.10

Розвиток готовності студентів експериментальної групи до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за рефлексивним компонентом

Рівні	Констатувальний зріз		1 проміжний зріз		2 проміжний зріз		Контрольний зріз	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Вихідний	42	45,7	33	35,9	25	27,2	2	2,2
Низький	28	30,4	26	28,3	17	18,5	20	21,7
Середній	17	18,5	21	22,8	29	31,5	42	45,7
Достатній	5	5,4	12	13,0	21	22,8	28	30,4

Рефлексивний компонент готовності протягом експерименту засвідчив стабільне зростання. Середнього рівня на контрольному етапі досягли 45,7 % студентів експериментальної групи, достатнього – 30,4 %.

Слід зауважити, що основною проблемою в спільній профорієнтаційній роботі з закладами профтехосвіти студенти назвали вкрай низьку інформованість пересічної більшості вчителів технологій та студентів про заклади профтехосвіти і особливості організації освітнього процесу в них.

Взаємоаналіз захистів інтердисциплінарних проектів уможливив цікаве і продуктивне обговорення переваг та недоліків кожного проекту та його презентації, що сприяло формуванню і розвитку рефлексії.

На основі викладеного вище можна констатувати, що в ході формувального етапу педагогічного експерименту вдалось досягти суттєвих

зрушень у формуванні готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ за всіма виокремленими компонентами.

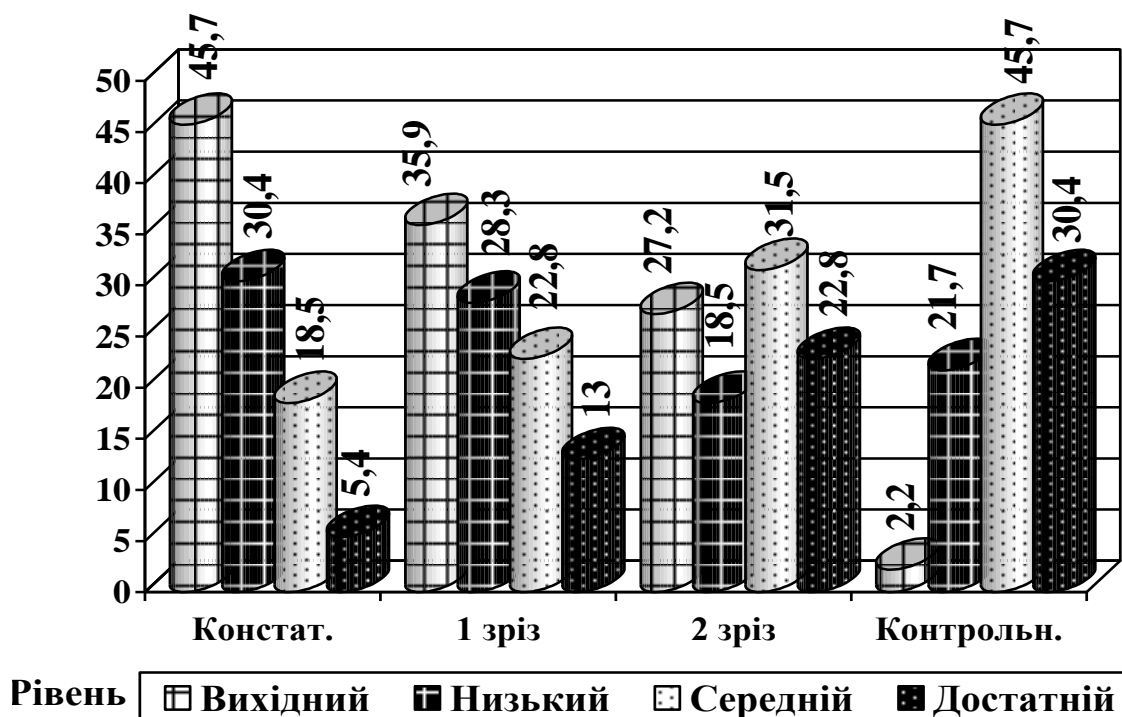

Рис. 3.7 Розвиток рефлексивного компонента готовності в експериментальній групі, (у %)

Після завершення дослідно-експериментальної роботи ми здійснили опитування студентів експериментальних груп. Переважна більшість студентів експериментальної груп, проаналізувавши результати своєї діяльності відзначили, що вони отримали достатнє уявлення про спільну профорієнтаційну роботу загальноосвітньої школи і ПТНЗ, про специфіку діяльності вчителя технологій у загальноосвітній школі під час здійснення спільної профорієнтаційної роботи, про це ж свідчать і дані, отримані від експертів, що оцінювали майбутніх учителів. Але, як свідчать результати виконання об'єктивного тесту (додаток Ж), мало хто зі студентів експериментальної групи правильно відповів більше, ніж на 70% тестових запитань, що стосуються особливостей роботи професійно-технічного навчального закладу, прав і пільг, що належать учням ПТНЗ, тощо. Тому, на нашу думку, доцільно запровадити на старших курсах (ОКР «спеціаліст»,

«магістр») спеціальний курс «Організація навчально-виховного процесу в професійно-технічних навчальних закладах».

У той же час, студенти контрольних груп продемонстрували відсутність достатнього розуміння особливостей профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Результати щодо сформованості у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти у контрольній та експериментальній групах наведені у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Оцінка готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів на контрольному етапі експерименту

Компоненти готовності	Рівень	ЕГ (92 особи)		КГ (120 осіб)		Різниця %	χ^2
		Осіб	%	Осіб	%		
Мотиваційно-цільовий	Вихідний	4	4,3	30	13,3	-9,0	64,6
	Низький	12	13,0	47	42,6	-29,5	
	Середній	47	51,1	27	30,8	20,3	
	Достатній	29	31,5	16	13,3	18,2	
Когнітивний	Вихідний	9	9,8	55	26,7	-16,9	75,0
	Низький	17	18,5	44	40,8	-22,4	
	Середній	46	50,0	14	25,0	25,0	
	Достатній	20	21,7	7	7,5	14,2	
Операційно-діяльнісний	Вихідний	11	12,0	53	31,7	-19,7	72,8
	Низький	30	32,6	43	45,8	-13,2	
	Середній	28	30,4	17	15,0	15,4	
	Достатній	23	25,0	7	7,5	17,5	
Рефлексивний	Вихідний	2	2,2	29	22,5	-20,3	60,5
	Низький	20	21,7	44	38,3	-16,6	
	Середній	42	45,7	29	24,2	21,5	
	Достатній	28	30,4	18	15,0	15,4	

Зіставлення даних, наведених у таблицях, свідчить, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту в контрольних та експериментальних групах показники рівнів вираженості компонентів готовності суттєво не відрізнялись. Переважали вихідний та низький рівні сформованості готовності. Під дією експериментального чинника на формувальному етапі експерименту в більшості студентів експериментальної групи суттєво підвищився загальний рівень кожного з компонентів готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами. Переважна частина студентів досягла середнього та достатнього рівнів. Відповідно, в експериментальній групі зменшилася кількість студентів з вихідним рівнем сформованості готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами. У контрольній групі теж фіксувались деякі позитивні зрушення, але вони не настільки яскраво виражені. У більшості студентів констатовано низький та середній рівні.

Після проведення формувального етапу експерименту ми також здійснили перевірку достовірності отриманих результатів за допомогою критерію злагоди χ^2 за кожним з критеріїв.

Мотиваційно-цільовий критерій. На кінець експерименту $\chi^2 = 64,6$

$$\chi^2 = \frac{(4,3-13,3)^2}{13,3} + \frac{(13-42,6)^2}{42,6} + \frac{(51,1-30,8)^2}{30,8} + \frac{(31,5-13,3)^2}{13,3} = 64,6$$

Когнітивний критерій. На кінець експерименту $\chi^2 = 75,0$

Операційно-діяльнісний критерій. На кінець експерименту $\chi^2 = 72,8$

Рефлексивний критерій. На кінець експерименту $\chi^2 = 60,5$

Отже, $\chi^2_{\text{спост.}} > \chi^2_{\text{критич}}$ ($64,6 > 11,34$; $75,0 > 11,34$; $72,8 > 11,34$; $60,5 > 11,34$;). Відповідно до правил прийняття рішень нульова гіпотеза відхиляється на користь альтернативної. Тобто, можна стверджувати, що має місце позитивний вплив запровадженої нами методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в

умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Для уточнення достовірності отриманих нами висновків, було використано ще один з методів математичної статистики – t-критерій для відносних величин, оскільки результати виражені у відсотках [132, с. 282].

З цією метою використовувалась формула (3.4):

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{\sqrt{\frac{p_1 q_1}{n_1} + \frac{p_2 q_2}{n_2}}} \quad (3.4)$$

Де: p_1 і p_2 - показники досліджуваної ознаки, отримані у двох незалежних групах спостережень (експериментальній та контрольній), виражені у відсотках;

q_1 і q_2 – допоміжні величини, відповідно $100 - p_1$ та $100 - p_2$;

n_1 і n_2 – відповідно обсяги досліджуваних сукупностей;

t – довірчий коефіцієнт.

При $t \geq 2$ відмінність між двома середніми величинами є суттєвою і не випадковою, тобто достовірною. Це означає, що в генеральній сукупності порівнювані відносні величини мають відмінність і при повторенні подібних спостережень будуть отримані аналогічні відмінності. При $t = 2$ надійність такого висновку буде не меншою 95% (тобто рівень значущості $\alpha = 0,05$). Зі збільшенням критерію достовірності (t) ступінь надійності відмінності між відносними величинами також підвищується, а ризик помилки зменшується. При $t < 2$ достовірність різниці відносних величин вважається недоведеною.

Порівняємо експериментальну й контрольну сукупності за відсотком студентів, що мають вихідний та достатній рівні готовності за критеріями. Отримані емпіричні значення менші за критичні. Це свідчить про те, що на початок експерименту достовірної різниці між експериментальною і контрольною групами за всіма виділеними компонентами виявлено не було.

На кінець експерименту відбулись суттєві зміни.

Мотиваційно-цільовий критерій: $t_{\text{низьк.}} = 2,39$, $t_{\text{висок.}} = 3,16$. Висновок: різниця безумовно достовірна.

Когнітивний критерій: $t_{\text{низьк.}} = 3,32$, $t_{\text{висок.}} = 2,89$. Висновок: різниця безумовно достовірна.

Операційно-діяльнісний критерій: $t_{\text{низьк.}} = 3,63$, $t_{\text{висок.}} = 3,42$. Висновок: різниця безумовно достовірна.

Рефлексивний критерій: $t_{\text{низьк.}} = 4,95$, $t_{\text{висок.}} = 2,66$. Висновок: різниця безумовно достовірна.

Отримані дані свідчать про те, що різниця між відносними величинами істотна, достовірна, статистично значуща, адже $t > 2$ і, отже з достовірністю більшою за 95% можна стверджувати суттєве підвищення рівня готовності студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної. В експериментальній групі під впливом розробленої технології безумовно достовірно зменшилась кількість студентів з низьким рівнем готовності й достовірно збільшилась кількість студентів з високим рівнем готовності порівняно з контрольними групами.

Встановлено за критеріями Пірсона χ^2 та Стьюдента t , що відповідно до правил прийняття рішень нульова гіпотеза відхиляється на користь альтернативної. Тобто, можна стверджувати позитивний вплив впровадженої нами моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів.

Отримані в процесі педагогічного експерименту результати, дозволяють зробити висновок про достатню ефективність обґрунтованої моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної взаємодії з закладами профтехосвіти. Означений процес передбачає використання технологій контекстного навчання під час вивчення різних дисциплін, доцільного поєднання різноманітних методів навчання. Унесення відповідних акцентів до курсу «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та виконання інтердисциплінарного проекту зі спрямованістю на педагогічну практику

дозволяє студентам усвідомити значення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ для реалізації сутнісних сил особистості, забезпечення психічного здоров'я громадян, соціальної стабільності та успішного функціонування галузей економіки нашої держави.

Проведене дослідження доводить обґрунтованість педагогічних умов та розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і закладів профтехосвіти.

Висновки до третього розділу

З метою перевірки розробленої технології формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами було організовано педагогічний експеримент, у якому взяли участь 92 студенти експериментальних груп напряму підготовки «Технологічна освіта».

Експериментальний чинник (незалежна змінна): міжпредметний комплекс засобів формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, що реалізує визначені педагогічні умови.

Залежна змінна експерименту: рівень готовності майбутніх учителів технологій до взаємодії з ПТНЗ щодо орієнтації школярів на робітничі професії.

На початку експерименту за компонентами мотиваційно-цільовим, рефлексивним та операційно-діяльним студенти розподілились переважно у межах вихідного та низького рівнів готовності.

Шляхом реалізації розробленої на основі моделі методики формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ, що містила контекстне вивчення матеріалу, пов'язаного діяльністю вчителя технологій з організації профорієнтаційної роботи в

умовах взаємодії з закладами профтехосвіти під час вивчення визначених фахових дисциплін, доповнення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», виконання комплексного міжпредметного проекту та спеціальних завдань на педагогічну практику, забезпечено суттєве підвищення рівня готовності до здійснення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ у студентів експериментальної групи.

Зіставлення отриманих результатів свідчить, що на констатувальному етапі експерименту в контрольній і експериментальній групах показники вихідного, низького, середнього та достатнього рівнів готовності суттєво не відрізнялися. Переважали вихідний та низький рівні сформованості готовності. Під дією незалежного чинника впродовж експерименту в більшості студентів експериментальної групи суттєво підвищився рівень готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами за всіма визначеними критеріями. Переважна частина студентів експериментальної групи досягла середнього та достатнього рівнів готовності. Відповідно, в експериментальній групі зменшилася кількість студентів з вихідним рівнем сформованості готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами.

Отримані в процесі дослідження результати, дозволяють зробити висновок про достатню ефективність обґрунтованої моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної взаємодії з закладами профтехосвіти. Цей процес передбачає використання технологій контекстного навчання під час вивчення різних дисциплін, доцільного поєднання різноманітних методів навчання. Внесення відповідних акцентів до дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та виконання інтердисциплінарного проекту дозволяють студентам усвідомити значення взаємодії школи і ПТНЗ у профорієнтаційній роботі для забезпечення повноцінного розвитку особистості, успішного функціонування економіки держави.

Результати експериментально-дослідної роботи та перевірки вірогідності висунутої гіпотези за допомогою критерію χ^2 (хі-квадрат) дають можливість, дійти висновку про ефективність розробленої на основі моделі методики формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з професійно-технічними навчальними закладами.

Матеріал розділу висвітлений у публікаціях автора [80; 81; 82; 88; 90].

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування й практичне розв'язання важливих наукових завдань щодо формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ.

Результати проведеного дослідження дали можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу теорії та емпіричного досвіду виокремлено завдання вчителів технологій щодо профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів:

а) вивчення та аналіз інформації про систему професійно-технічної освіти регіону;

б) розроблення пропозицій до плану роботи школи щодо співпраці з інженерно-педагогічними колективами ПТНЗ;

в) організація спільної навчальної та позанавчальної діяльності учнів ПТНЗ та школи з метою орієнтації останніх на отримання робітничих професій, підвищення їх престижності;

г) залучення до співпраці викладачів спецпредметів для розкриття на уроках трудового навчання та технологій не тільки змісту, умов праці кваліфікованих робітників різних галузей, але й шляхів отримання професії в умовах ПТНЗ, шляхів подальшого кар'єрного зростання;

д) допомога школярам у визначенні резервних професійних намірів (у разі невступу на навчання до запланованого навчального закладу) шляхом «проби сил» в умовах ПТНЗ.

Означені завдання реалізуються у гностичній, проектувальній, конструктивній, організаційній та комунікативній функціях учителів технологій.

2. Здійснений теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах

взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів дозволив з'ясувати сутність, встановити структуру цієї педагогічної категорії.

Готовність майбутнього вчителя технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школа – ПТНЗ є інтегративним утворенням особистості, що має складну структуру, в якій цілісно взаємодіють і взаємопроникають мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких визначає здатність студентів до виконання цього виду діяльності на достатньому рівні.

Вона передбачає наявність у студентів: розуміння важливості та стійкої мотивації до спільної роботи школи і ПТНЗ з орієнтування школярів на кваліфіковані робітничі професії; системи знань про профорієнтацію в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти та особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ; умінь та досвіду аналізувати, планувати, організовувати спільну профорієнтаційну роботу з інженерно-педагогічним колективом закладів профтехосвіти; здатності до самоаналізу профорієнтаційної діяльності, опори на сильні сторони та корегування слабких.

3. Під час визначення критеріїв і показників оцінки сформованості досліджуваної готовності ми спирались на компонентний аналіз, завдяки якому були обрані однойменні компоненти готовності та критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний).

Показниками їх сформованості були: *мотиваційно-цільовий критерій*: усвідомлення значення профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ як чинника успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; ставлення до робітничих професій;

когнітивний критерій: знання системи ПТО; знання функцій працівників ПТНЗ; знання ринку праці; знання професійного оточення;

операційно-діяльнісний критерій: уміння аналізувати стан спільної роботи; уміння планувати; уміння конструювати; уміння організовувати; уміння доцільно спілкуватись;

рефлексивний критерій: здатність аналізувати свої дії; бачення помилок та недоліків; потреба у підвищенні рівня готовності.

З урахуванням зазначених критеріїв та показників визначено змістові характеристики рівнів формування готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ: вихідний, низький, середній, достатній та високий.

4. Всебічний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури уможливив виділення педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи та ПТНЗ, якими є:

розуміння студентами важливості спільної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів із орієнтації школярів на робітничі професії;

визначення та реалізація можливостей змісту навчальних дисциплін фахової підготовки учителів технологій щодо формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів;

узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» та в процесі виконання інтердисциплінарного проекту;

цілеспрямоване формування у студентів готовності до здійснення спільної профорієнтаційної роботи під час педагогічної практики.

Аналіз стану сформованості готовності до профорієнтаційної діяльності у масовій практиці зумовив потребу розроблення структурно-компонентної моделі формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти, яка об'єднує цільовий, організаційно-змістовий та оцінювально-результативний блоки.

Реалізація розробленої моделі забезпечує формування у випускників бакалаврату готовності до спільної профорієнтаційної роботи із закладами професійно-технічної освіти на основі інтердисциплінарності, комплексності та використання інноваційних освітніх технологій і можливостей, які об'єктивно закладені в різних навчальних дисциплінах і видах діяльності. Методика формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ базується на реалізації технологій контекстного навчання, доповненому змісті програми дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи», впровадженні в освітній процес активних педагогічних технологій, виконанні інтердисциплінарного проекту та виокремлених у програмі педагогічної практики цілеспрямованих завдань.

5. Ефективність запропонованих педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів була перевірена впродовж експериментального дослідження, у якому взяло участь 212 студентів напряму підготовки «Технологічна освіта».

На початку експерименту за компонентами: мотиваційно-цільовим, когнітивним, операційно-діяльним та рефлексивним респонденти розподілились у межах вихідного та низького рівнів. Шляхом впровадження у навчальний процес розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ, що включала реалізацію технологій контекстного навчання, викладання дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи» за доповненою робочою програмою з використанням активних педагогічних технологій, виконання комплексного інтердисциплінарного проекту та спеціальних завдань на педагогічній практиці рівень готовності студентів експериментальної групи до даного виду профорієнтаційної роботи суттєво підвищився.

Значна частина студентів досягла середнього та достатнього рівнів готовності за основними компонентами. Відповідно, в експериментальних групах зменшилася кількість студентів з вихідним рівнем сформованості готовності до спільної профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Якщо до початку проведення формувального етапу експерименту їх наповненість складала для вихідного рівня операційно-діяльнісного критерію 60,9%, то після закінчення експериментально-дослідної роботи на вихідному рівні залишилось 12 % студентів експериментальної групи. Значно збільшилась кількість респондентів з достатнім рівнем готовності (з 2,2 % до 25 %). Водночас, у контрольній групі суттєвих змін не відбулось.

Отримані у процесі дослідження результати та перевірка вірогідності висунутої під час експерименту гіпотези за допомогою критерію χ^2 (хі-квадрат), дали можливість зробити висновок про ефективність та дієвість визначених педагогічних умов та методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної взаємодії з закладами профтехосвіти.

Дослідження не претендує на вичерпне описання всіх аспектів розглянутої в дисертації проблеми і не може бути остаточною відповіддю на порушене питання. Перспективним є подальший розвиток та адаптація розробленої моделі у вищих навчальних закладах за напрямом підготовки «Технологічна освіта». Потребують вивчення можливості використання ефективних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій для активізації навчальної діяльності студентів у напрямі формування їх готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії загальноосвітньої школи і закладів професійно-технічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О. А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1984. – 208 с.
2. Андарало А. И. Формирование профессионально-педагогической готовности будущих учителей к работе по ориентации школьников на сельскохозяйственные профессии : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / А. И. Андарало. – Минск, 1983. – 22 с.
3. Андрієвський Б. М. Проектно-модульна діяльність студентів у системі формування їх професійно-дослідницьких компетентностей / Б. М. Андрієвський // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – №7. – С.7–10.
4. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія / І. В. Андрощук // Педагогічний дискурс. – 2013. – Випуск 14. – С. 13–19.
5. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 369 с.
6. Байденко В. И. Выявление состава компетентностей выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : методическое пособие / В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 72 с.
7. Барладим В. М. Педагогічні технології: аналіз та перспективи їх використання / В. М. Барладим // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – Том 37. – № 5. – С. 116–126.
8. Биктагиров К. Л. Дидактические условия обучения татарскому языку: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец.

13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / К. Л. Биктагиров. – Казань, 1973. – 37 с.

9. Бездухов В. П. Система подготовки студентов к нравственному воспитанию школьников / В. П. Бездухов. – Куйбышев : КГПИ, 1990. – 84 с.

10. Беляева А. П. Интегративно-модульная педагогическая система профессионального образования / А. П. Беляева. – СПб. : Нева, 1997. – 227 с.

11. Білоус П. Проблема професійної орієнтації в сучасних умовах / П. Білоус / Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 3. – С. 175–185.

12. Бірюк Л. Аксиологічний підхід до формування майбутнього вчителя початкової ланки освіти / Л. Бірюк // Шлях освіти. – 2008. – № 4. – С. 24–27.

13. Бобровская А. Н. Сущностные характеристики профессионального самоопределения как цели воспитания / А. Н. Бобровская / Матеріали 1 Міжнародної наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика». Т. VI. – Педагогіка. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – С. 25–27.

14. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17

15. Бондарчук Л. И. Пути совершенствования подготовки студентов педвузов к осуществлению профориентационной работы со старшеклассниками сельской общеобразовательной школы (на материалах пединститутів УССР) : дис. ... канд. пед. наук :13.00.01 / Лилия Ивановна Бондарчук. – К., 1979. – 165 с.

16. Бровченко А. К. Альтернативні погляди на впровадження компетентнісного підходу в системі освіти / А. К. Бровченко // Управління школою. – 2008. – № 22–24. – С. 65–71.

17. Брюханова Н. О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів / Н. О. Брюханова // Проблеми

інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2007. – № 17. – С. 148–162.

18. Брякова И. Е. Готовность студентов к развитию творческих способностей учеников как аспект формирования креативной компетентности будущих учителей-словесников / И. Е. Брякова. – Оренбург : Оренбургский государственный педагогический университет, 2008. – 188 с.

19. Булдашева О. В. Структура готовности студента педвуза к компетентному решению профессиональных педагогических задач / О. В. Булдашева / Проблемы непрерывного профессионального образования в XXI веке. – Шадринск : Шадр. Дом Печати, 2009. – С. 56–59.

20. Вайнштейн М. Л. Информационное обеспечение процесса ориентации учащихся на рабочие профессии : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / М. Л. Вайнштейн. – Казань, 1984. – 20 с.

21. Вайнштейн М. Л. Формирование контингента учащихся ПТУ / М. Л. Вайнштейн. – Социологические исследования, 1982. – № 1. – с. 107–109.

22. Вайсбург А. А. Организация профориентационной работы школы, ПТУ, предприятия : пособие для учителя / А. А. Вайсбург [под ред. М. И. Махмутова]. – М. : Просвещение, 1986. – 126 с.

23. Вайсбург А. А. Ориентация школьников на рабочие профессии в условиях всеобщего среднего образования / А. А. Вайсбург // Советская педагогика. – 1983. – № 2. – С. 39–43.

24. Вайсбург А. А. Совместная работа школы, профтехучилища и предприятия по ориентации школьников на рабочие профессии : метод. рекомендации / А. А. Вайсбург и др. – М. : Высш. школа, 1982. – 69 с.

25. Вайсбург А. А. Школьники выбирают рабочие профессии / А. А. Вайсбург. – М. : Знание, 1992. – 96 с.

26. Васильев И. Н. Социально-психологические аспекты профориентации молодежи на рабочие профессии: автореф дис. канд.

психол. наук : спец. 19.00.05 «Социальная психология» / И. Н. Васильев. – Л., 1984. – 17 с.

27. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.

28. Вдовиченко А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності / А. Вдовиченко, А. Терещук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – №4. – С.10–13.

29. Величко Н. О. Аналіз стану ринку праці як необхідна складова прогнозування потреб робітничих кадрів в освітньому просторі професійно-технічних навчальних закладів / Н. О. Величко / Личность в едином образовательном пространстве : сборник научных статей I Международного образовательного форума [г. Запорожье, 5-7 мая, 2010 года] / под научн. ред. проф. К. Л. Крутий. Часть 2. – Запорожье : ООО «Липс» ЛТД, 2010. – С. 252–255.

30. Величко Н. О. Професійна орієнтація учнівської молоді як шлях до формування контингенту ПТНЗ в умовах демографічної кризи / Н. О. Величко // Професійна освіта: проблеми і перспективи : збірник наукових праць. – Випуск 1. – Київ–Сімферополь : КРП «Кримнавчпеддержвидав», 2010. – С. 107–111.

31. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 206 с.

32. Веселова В.Г. Проектная деятельность будущего учителя: Проблемы профессионального становления / В. Г. Веселова, Н. В. Матяш . – Брянск: Изд-во БГУ, 2002. – 97 с.

33. Весна М. А. Факторы подготовки студентов педагогического института к работе по ориентации учащихся общеобразовательных школ на сельскохозяйственные профессии широкого профиля : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / М. А. Весна. – Челябинск, – 1986. – 19 с.

34. Взаимодействие школы с межшкольным УПК и ПТУ в решении задач профориентации: метод. рекомендации / [Авт.-сост. В. А. Кривоплясов]. – Пермь : ПГПИ, 1985. – 35 с.

35. Винская Л. В. Формирование готовности студентов народного хорового профиля к педагогическому руководству музыкальным восприятием детей : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (музыка)» / Л. В. Винская. - Краснодар, 2006. - 22 с.

36. Витун Е. В. Формирование готовности к здоровому образу жизни у студентов нефизкультурных вузов на основе ценностных ориентаций : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. В. Витун. – Магнитогорск, 2007. – 24 с.

37. Вознюк А. В. Педагогическая синергетика : монография / А. В. Вознюк. – Житомир: Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2012. – 812 с.

38. Войтко А. І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах / А. І. Войтко // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закл. освіти : зб. наук. пр. – Рівне : Рівнен. держ. гуманіт. ун-т., 2002. – Вип. 22. – С. 20–27.

39. Волошина Т. А. Содержание и основные методы работы по профессиональной ориентации Т.А. Волошина / Таврійський вісник освіти : науково-методичний журнал. – № 2 (30). – Херсон, 2010. – С. 9-19.

40. Воронина Ю. В. Формирование профессиональной готовности педагога к реализации профильного обучения старшеклассников в системе дополнительного педагогического образования : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Ю. В. Воронина. – Оренбург, 2008. – 25 с.

41. Гайсина Л. Ф. Готовность студентов вуза к общению в мультикультурной среде и ее формирование : монография / Л. Ф. Гайсина. – Оренбург : РИК ГОУ ОГУ, 2004. – 113 с.

42. Ганин Е. А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования будущих учителей [Электронный ресурс] / Е. А. Ганин // Информационные технологии и образование, 2003. – № 13. – Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html> (дата обращения 15.09.2010). – Заглавие с экрана.

43. Глинский Б. А. Моделирование как метод научного исследования: гносеологический анализ / Б. А. Глинский, Б. С. Грязнов, Б. С. Дынин, Е. П. Никитин. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 248 с.

44. Голобородько Є. П. Актуальні проблеми професійного становлення: Методологічні аспекти / Є. П. Голобородько / Таврійський вісник освіти: Науково-методичний журнал. – № 2 (30). – Херсон, 2010. – С. 19-24.

45. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. — Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

46. Горпинюк В. Ідеологічний контроверс соціально-професійного самовизначення української молоді [Текст] / В. Горпинюк / Освіта і управління : науково-освітній та суспільно-управлінський часопис. – 2012. – Том 15, № 2/3. – С. 111–118.

47. Гуляева Т. В. Формирование профессиональной компетентности студентов в ходе педагогической практики в условиях менеджмента качества / Т. В. Гуляева // Вестник Полоцкого государственного университета : Серия : Педагогические науки. – 2012, – № 15. – С. 52–58.

48. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : монографія / За ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища шк., 1998. – 229 с.

49. Гуревич Р. Трудове навчання і виховання – основа професійного самовизначення учнів / Р. Гуревич // Рідна школа. – 2002. – № 3. – С. 27–29.

50. Гуревич Р. С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко [за ред. проф. Р. С. Гуревича] – Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. – 330 с.

51. Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе / Н. И. Гуткина. – М. : НПО «Образование», 1996. – 160 с.

52. Давыдова Л. Н. Методика оценки профессиональной компетенции педагога : методические рекомендации / Л. Н. Давыдова. – Астрахань : из-во ОГОУ ДПО «АИПК», 2007. – 20 с.

53. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и... неопределенность / А. Н. Дахин // Стандарты и мониторинг. – 2002. – № 4. – С. 22–26.

54. Демиденко Т. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. М. Демиденко. – Луганськ, 2004. – 20 с.

55. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.

56. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення 14.03.2013). – Назва з екрану.

57. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн.1. Методолого–прикладные основы акмеологических исследований / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 1999. – 392 с.

58. Доротюк В. Професійні консультації: Місце профконсультації в системі професійної орієнтації старшокласників./ В. Доротюк.// Завуч. - 2006. - №32. - С.7-9

59. Дудчак Г. І. Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи у процесі професійної діяльності

[Електронний ресурс] / Г. І. Дудчак // Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_4_26.pdf (дата звернення 14.03.2013). – Заголовок з екрану.

60. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / К. М. Дурай-Новакова – М., 1983. – 32 с.

61. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : [уч. пос. для вузов : 2-е изд. перераб. и доп.] / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1981 – 383 с.

62. Дьяченко Н. Н. Профессиональная ориентация и вовлечение молодежи в систему профтехобразования / Н. Н. Дьяченко. – М. : Высш. школа, 1971. – 231 с.

63. Єленич Л. С. Використання методу портфоліо в проектній технології при підготовці вчителя біології / Л. С. Єленич // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. – 2008. – № 10. – С.119–123.

64. Жерноклеєв І. В. Педагогічні умови забезпечення професійного самовизначення учнів основної школи на уроках трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання» / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка / І. В. Жерноклеєв. – Тернопіль, 2002. – 20 с.

65. Жерноклеєв І. В. Актуальність вирішення проблеми професійного самовизначення школярів на сучасному етапі розвитку суспільства / І. В. Жерноклеєв / Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. – 1998. – Випуск 3. – С. 129–134.

66. Жумабоев Р. А. Формирование готовности будущих учителей технологии к профориентационной работе в общеобразовательной школе : автореферат дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01

/ «Общая педагогика и история педагогики» / Р. А. Жумабоев. – Душанбе, 2007. – 22 с.

67. Завітренко Д. Ж. Формування в майбутніх вчителів технологій готовності до професійної орієнтації учнів основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Д. Ж. Завітренко. – Кіровоград, 2013. – 20 с.

68. Загребельний С. Л. Профорієнтація старшокласників на виробничі спеціальності / С. Л. Загребельний / Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 52–54.

69. Загребельний С. Особливості профорієнтаційної роботи на сучасному етапі / С. Загребельний, О. Загребельна / “Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. – Випуск 56. – Слов’янськ : СДПУ, 2011. – С. 92–99.

70. Закатнов Д. О. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії : (проект) / Д. О. Закатнов // Професійно-технічна освіта : науково-методичний журнал, 2011. – № 1. – С. 39–42.

71. Закатнов Д. О. Прогностична модель системи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю / Д. О. Закатнов / Професійно-технічна освіта, 2009. – № 1. – С. 23–27.

72. Закатнов Д. О. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнівської молоді на робітничі професії / Д. О. Закатнов // Професійна орієнтація: теорія і практика : науково-методичний посібник [для педагогічних працівників] / За ред. О. В. Мельника. – Івано-Франківськ : “Тіповіт”, 2011. – Вип. № 2. – С. 53–61.

73. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 12.01.2015). – Назва з екрану.

74. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12> (дата звернення 15.05.2012). – Назва з екрану.

75. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 15.05.2012). – Назва з екрану.

76. Заремба Л. В. Формирование у студентов пединститутотв готовности к организации внеурочной деятельности учащихся : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец.: 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Л. В. Заремба. – К., 1990. – 22 с.

77. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.

78. Зінченко А. В. Взаємодія вчителя технологій і майстра виробничого навчання у профорієнтаційній роботі / А. В. Зінченко // Педагог професійної школи : Методичний посібник [за матеріалами педагогічного подіуму «Авторські методики в підготовці педагога професійного навчання»], [укладач Л. В. Несторова]. – Вип. 3. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – С. 158–159.

79. Зінченко А. В. Засоби формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Інновації, як чинник суспільного розвитку: теорія і практика [Матеріали до III-ї Міжнародної науково-практичної конференції]. – Ч.1. – Суми : НІКО, 2012. – С. 90–92.

80. Зинченко А. В. Интердисциплинарный проект как средство подготовки будущих учителей технологий к совместной профориентационной работе с учреждениями профессионально-технического образования [Электронный ресурс] / А. В. Зинченко // Электронный периодический-научный журнал «SCI-ARTICLE.RU». – 2014. –

№16. – С. 147–156. – Режим доступа : http://sci-article.ru/number/12_2014.pdf (дата обращения 15.05.2012) . – Загльвие с екрана.

81. Зинченко А. В. Оценка готовности будущих учителей технологии к совместной профориентационной работе в учреждениях профтехобразования / А. В. Зинченко // Психолого-педагогические основы проектирования инновационной образовательной среды : Сборник научных работ студентов, аспирантов, молодых ученых [Под ред. докт. психолог. наук, проф. Н. В. Матяш]. – Брянск : РИО, БГУ, ООО «Ладомир», 2012. – С. 178–183.

82. Зінченко А. В. Педагогические средства и условия формирования у будущих учителей технологий готовности к профориентационной работе с учреждениями профтехобразования / А. В. Зинченко // Международный научно-исследовательский журнал [под ред. А.В. Миллер]. – Выпуск 12. – Часть 2. – Екатеринбург : МНИЖ, 2014. – С. 68–73.

83. Зінченко А. В. Педагогічні умови формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Выпуск 6. –Частина 1. – Умань : ПП Жовтий, 2012. – С. 185–190.

84. Зинченко А. В. Подготовка будущих учителей технологии к взаимодействию с профессионально-техническими учебными заведениями как средство повышения престижности рабочих профессий / А. В. Зинченко // Технологизация и инновационность образования как факторы развития экономики в современных условиях [Материалы международной научно-практической конференции 27-28 февраля 2012]. – Брянск : РИО БГУ, 2012 г. – С. 192–194.

85. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти: Методичні рекомендації / В. В. Синявський,

А. В. Зінченко, В. П. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2010. – 64 с.

86. Зінченко А. В. Готовність майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти, як чинник формування інтересу до робітничих професій / А. В. Зінченко // Матеріали Міжнародної інтернет - конференції молодих учених і студентів в ГНПУ ім. О. Довженка «Глухівські наукові читання – 2014». – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка , 2014. – С. – 54–58.

87. Зінченко А. В. Оцінка готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: педагогічні науки. – №24. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014.– С. 77–83.

88. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів / А. В. Зінченко [Методичні рекомендації]. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014 р. – 96 с.

89. Зінченко А. В. Критерії та рівні готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти / А. В. Зінченко // Проблеми трудової і професійної підготовки. – Випуск 17. – Т.2. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – С.162–169.

90. Зінченко А. В. Стан підготовленості майбутніх інженерів-педагогів до профорієнтаційної роботи / А. В. Зінченко // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. – №14. – Глухів РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2009. – С. 194–199.

91. Зінченко А.В. Завдання і функції учителів технологій у спільній профорієнтаційній роботі з професійно-технічними навчальними закладами / А. В. Зінченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного

педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Випуск 3. – Умань : ПП Жовтий, 2011.– С. 235–240.

92. Зінченко В. П. Профорієнтація і методика профорієнтаційної роботи: Програми вищих педагогічних навчальних закладів / В.П. Зінченко, В.К. Сидоренко, В. Б. Харламенко. – К., 2001. – 18 с.

93. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования : учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Э. Ф. Зеер [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2013. – 416 с.

94. Золотоухина С. Т. Подготовка студентов педвуза к профориентационной работе с учащимися : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01. «Теория и история педагогики» / С. Т. Золотоухина. – Киев, 1984. – 20 с.

95. Зосименко О. В. Особливості структурної організації проектної діяльності студентів [Електронний ресурс] / О. В. Зосименко // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 9. – С. 128–133. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2011_9_30.pdf (дата звернення 12.02.2014) . – Назва з екрану.

96. Зосименко О.В. Реалізація ідей контекстного навчання у процесі організації проектної діяльності майбутніх педагогів / О.В. Зосименко // Наук. вісник Чернів. нац. ун-ту імені Юрія Федьковича : зб. наук. праць. – Сер. Педагогіка та психологія. – Вип. 469. – Чернівці, 2009. – С. 54–61.

97. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.–метод. посіб / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.

98. Ильмушкин Г. М. Анализ проблемы подготовки специалистов рабочих профессий / Г. М. Ильмушкин, А. В. Михайлов / Фундаментальные исследования, 2007, № 3. – С. 11–14.

99. Іваненко Р. В. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації старшокласників на медичні спеціальності / Р. В. Іваненко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04

«Теорія та методика професійної освіти» / Р. В. Іваненко. – Вінниця, 2008. – 21 с.

100. Ігнатенко Г. В. Професійна педагогіка: навчальний посібник / Г. В. Ігнатенко, О. В. Ігнатенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 352 с.

101. Іщук В. В. Використання контекстного навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / В. В. Іщук // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 22 (257). – Ч. VII. – С.141–148.

102. Кадченко Л. П. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности средствами иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Людмила Петровна Кадченко. – Харьков, 1992. – 173 с.

103. Кальней В. А. Структура и содержание проектной деятельности. Метод проектов в России и за рубежом / В.А. Кальней, Т. М. Матвеева, Е. А. Мищенко, С. Е. Шишов // Стандарт и мониторинг в образовании. – 2004. – №4. – С. 21–26

104. Капустіна О В. Педагогічні умови активізації професійного самовизначення старшокласників у навчально-виховній діяльності школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Інститут проблем виховання АПН України / О. В. Капустіна. – К., 2004. – 20 с.

105. Кара С. І. Готовність студентів університету до педагогічної діяльності / С. І. Кара // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал, 2007. – № 12. – С. 86–90.

106. Карпова Л. Г. Формування професійної компетенції вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Г. Карпова. – Харків, 2004. – 20 с.

107. Каспрік Н. М. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : метод. посібник для керівників та пед. працівників закладів проф.-техн. освіти / Н. М. Каспрік. – Хмельницький : Видавець Цюпак А. А., 2006. – 60 с.

108. Кирабаев С. Н. Модели современного гуманитарного образования / С. Н. Кирабаев // Высшее образование в России. – 2009. – № 1. – С. 24–32.

109. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы / Е.А. Климов. – Казань : Изд-во КГУ, 1969. – 278 с.

110. Климов Г. И. Подготовка студентов общетехнических факультетов педвузов к комплексной профориентации школьников : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / «Теория и история педагогики» / Г. И. Климов. – Киевский государственный педагогический институт им. М. П. Драгоманова. – К., 1992. – 17 с.

111. Климов Г. І. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи (практикум) / [Г. І. Климов, І. О. Седляр, М. С. Янцур та ін.] ; [за ред. М. С. Янцура]. – К. : МПУ ДЦЗ, МОУ РДПІ, 1995. – 180 с.

112. Коберник О.М. Розвиток методу проектів у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії і практиці //Зб. наук. праць Уманського ДПУ ім. П. Тичини. Спецвипуск. – К.: Наук. світ, 2002. – С. 127–130.

113. Коберник О. Проектно-технологічна система трудового навчання / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №4. – С.8–12.

114. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі / Н. В. Кобзар / Науковий вісник Донбасу [Електронне наукове видання]. – Луганськ : Видавництво Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», 2010. – № 3 (11). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://alma-mater.lnpu.edu.ua/magazines/elect_v/NN11/10knvsop.pdf (дата звернення 15.05.2012). – Назва з екрану.

115. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова, Є. В. Шматков . — Харків : Контраст, 2008. — 488 с.

116. Козырева О. А. Компетентность современного учителя : современная проблема определения понятия / О. А. Козырева // Стандарты и мониторинг в образовании : науч.-информ. журн. – 2004. – № 2. – С. 48–51.

117. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий довід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина] ; [за заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

118. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л. В. Кондрашова. – Київ : Вища школа, 1987. – 53 с.

119. Концепція державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1723-р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1723-2010-%D1%80> (дата звернення 15.05.2012). – Назва з екрану.

120. Корбутяк В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень : [навчальний посібник] / В. І. Корбутяк. – Рівне : НУВГП, 2010. – 176 с.

121. Коржевський П. Врахувати потреби ринку праці / П. Коржевський // Професійно-технічна освіта. – 2008. – №1. С. 10–11.

122. Король В. М. Квазіпрофесійна діяльність у процесі підготовки майбутніх учителів / В. М. Король // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 164. – С. 38–43.

123. Коротаева Е. В. Педагогические взаимодействия и технологии / Е. В. Коротаева. – М. : Academia, 2007. – 256 с.

124. Кочетов А. И. Методология исследования проблем трудового воспитания школьников : методическое пособие / А. И. Кочетов. – Минск : Минский гос. пед. ин-т, 1982. – 84 с.

125. Крившенко Л. П. Теория и практика подготовки студентов педагогического вуза к профессиональному самоопределению школьников : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Л. П. Крившенко. – М., 2000. – 302 с.

126. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : підручник / Я. В. Крушельницька. – К. : КНЕУ, 2003. – 367 с.

127. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.

128. Куліненко Л. Психолого-педагогічні основи системи профорієнтаційної роботи в сучасній загальноосвітній школі / Л. Куліненко / Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. – Спецвипуск 7. – Ч. II. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 199–205.

129. Курок В.П. Інженерна підготовка майбутніх учителів трудового навчання: теорія і практика : монографія / В. П. Курок. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – 376 с.

130. Кусакина С. Н. Готовность к обучению в вузе как психологический феномен : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / С. Н. Кусакина. – М., 2009. – 22 с.

131. Кучерявий О. Г. Інтегральна готовність до педагогічної діяльності як орієнтир професійного самовиховання майбутніх педагогів / О.Г. Кучерявий // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. [Редкол. : Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін.]. – Київ – Запоріжжя. – 2001. – Вип. 18. – С. 19–22.

132. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллинн : Валгус, 1980. – 334 с.

133. Ліненко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія / А. Ф. Ліненко. – Одеса : ОКФА, 1995. – 78 с.

134. Лодатко Є. О. Модельовання в педагогіці: точки відліку / Є. О. Лодатко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – № 1. – С. 98–100.

135. Ломакина Г. Р. Педагогическая компетентность и компетенция: проблемы терминологии / Г. Р. Ломакина // Педагогическое мастерство : материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). – М. : Буки-Веди, 2012. – С. 276–279.

136. Ломакина О.Н. Этапы проектирования деятельности / О. Н. Ломакина // Высшее образование в России. – 2003. – № 3. – С. 127–130.

137. Лузан П.Г. Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів: Монографія / П. Г. Лузан. – К.: Національний аграрний університет, 2004. – 272 с..

138. Лук'янова Л.Б. Освіта дорослих : короткий термінологічний словник / Л.Б. Лук'янова, О.В. Аніщенко. – К.– Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М. , 2014. – 108 с.

139. Макагон К. Умови формування готовності педагога до пошукової діяльності / К. Макагон // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 55–57.

140. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.

141. Марецька Н. Компетенція чи компетентність: що ми формуємо у молодших школярів / Н. Марецька // Початкова школа. – 2007. – № 9. – С. 51–54.

142. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.

143. Мартиненко С. М. Діагностичні методики вивчення особистісно-професійних готовності вчителя початкової школи до педагогічної діяльності / С.М. Мартиненко // Початкова школа. – 2013. – № 3. – С. 44–47.

144. Мельник О. В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання : автореф. дис. на здобуння наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Інститут проблем виховання АПН України. / О. В. Мельник. – К., 2003. – 20 с.

145. Мельник О. В. Профорієнтаційна робота зі школярами в умовах профільного навчання : науково-метод. посіб. для вчителів / Інститут проблем виховання АПН України / О. В. Мельник (ред.). – К. : Педагогічна думка, 2008. – 126 с.

146. Мельник О. В. Післяіндустріальний світ : нові виклики до професійної орієнтації дітей та учнівської молоді / О. В. Мельник // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 1. – С. 24–30.

147. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике : науч.-метод. пособие для педагогов-исследователей, математиков, аспирантов и науч. работников, занимающихся вопросами методики пед. исследований. – М. : Высш. шк., 1987. – 200 с.

148. Модель профессиональной компетентности учителя в соответствии со стандартами образования / В. Д. Больнов, Н. В. Черемушкина // Завуч. – М., 2001. – № 4. – С. 113–126.

149. Монахов В. М. Ведение в теорию педагогических технологий : монография / В. М. Монахов. – Волгоград : Перемена, 2006. – 319 с.

150. Мороз О. Г. Формирование готовности к педагогической деятельности у молодых учителей / О. Г. Мороз // Психолого-педагогические основы совершенствования подготовки специалистов в университете. – Днепропетровск, 1980. – С. 71–75.

151. Морозов В. В. Педагогические условия формирования готовности студентов педагогического вуза к диалогическому обучению школьников / В. В. Морозов // Индивидуальный подход в подготовке будущего учителя: сб. науч. тр. – Кривой Рог, 1995. – С. 128–137.

152. Мухина С. А. Современные инновационные технологии обучения / С. А. Мухина, А. А. Соловьева . – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 360 с.
153. Никандров В. В. Наблюдение и эксперимент в психологии / В. В. Никандров. – СПб. : Речь, 2003. – 103 с.
154. Новикова Т. Г. Проектирование эксперимента в образовательных системах : научно- методическое пособие / Т. Г . Новикова. – М. : АПКиПРО, 2002. – 112 с.
155. Омельченко Г. Сучасні підходи до розробки змісту взаємодії майстра виробничого навчання і викладача спеціальних дисциплін у професійно-технічному навчальному закладі / Г. Омельченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка, 2009. – № 3. – С. 143–147.
156. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті / О. Онопрієнко // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 32–37.
157. Опачко М. В. Теорія і практика профорієнтаційної діяльності педагога : навч.-метод. посіб. / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. – Ужгород, 2000. – 114 с.
158. Орлов А. А. Профессиональное мышление учителя как ценность / А. А. Орлов // Педагогика. – 1995. – № 8. – С. 66–68.
159. Осипов Г. В. Методы измерения в социологии. / Г. В. Осипов, Э. П. Андреев. – Москва : Наука, 1977 г. – 127 с.
160. Павлютенков Е. М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе / Е. М. Павлютенков. – Владивосток : Дальневосточный ун-т, 1990. – 156 с.
161. Палько О. Ю. Готовність майбутніх учителів інформатики до застосування особистісно орієнтованих технологій / О. Ю. Палько // Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2003. – Вип. 12. – С. 147–149.

162. Педагогический энциклопедический словарь [гл. ред. Б. М. Бим-Бад]; [Редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с.

163. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді : монографія [за ред. М. П. Тименка]. – Бердянськ : Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 230 с.

164. Педагогічні технології: теорія та практика : навчально-методичний посібник [за ред. проф. М. В. Гриньової]. – Полтава : АСМІ, 2006. – 230 с.

165. Пелагейченко М.Л. Проблема формування готовності майбутніх учителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів / М.Л. Пелагейченко // Збірник наукових праць БДПУ (Педагогічні науки). – №1. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – С.142-149.

166. Петрова Н.И. Индивидуальный стиль деятельности учителя : Учебное пособие по спец курсу / Н.И. Петрова. – Казань : КГПИ, 1982. – 78 с.

167. Пільова С. Г. Формування професійної компетентності майбутніх учителів під час навчання у вищому навчальному закладі / С. Г. Пільова // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Випуск 146. – Черкаси, 2010. – С. 107–110.

168. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий : учеб. пособие для ПТУ / К. К. Платонов. – М. : Высш. шк., 1984. – 174 с.

169. Платонов К. К. О системе психологии. – М. : Мысль, 1972. – 216 с.

170. Платонов К. К. Структура и развитие личности [отв. ред. А. Д. Плоточкин]. – М. : Наука, 1993. – 255 с.

171. Побірченко Н. А. Вибір успішної професії на ринку праці : посібник / Н. А. Побірченко, А. М. Гончар, О. П. Сергеєнкова. – К. : Науковий світ, 2009. – 77 с.

172. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320 с.

173. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С.Полат, М.Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А.Е.Петров; [под ред. Е.С.Полат] — М.: Академия. — 2009. — 272 с.

174. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається // Інформаційний збірник Міністерства Освіти України. — К., 1995. — № 15. — С. 2–7.

175. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. — 2005. — № 1. — С. 65–69.

176. Попеско Е. Б. Компоненты готовности будущих социальных педагогов к профориентации старшеклассников / Е. Б. Попеско // Проблемы сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія : збірник наукових праць. — Випуск 26. — Частина 3. — Ялта, 2010. — С. 198 – 205.

177. Пригодій М. А. Підготовка майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія / М. А. Пригодій, Х. В. Процко. — Чернігів : ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2011. — 280 с.

178. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа) Постанова Колегії МОН України, Президії АПН України № 12/5-2 від 22.11.01 року [Електронний ресурс] // Освіта UA – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/ (дата звернення 15.05.2012). — Назва з екрану.

179. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи : науково-методичний посібник [(за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи», в рамках Другої міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади – 2011 р.»] / [Укладачі: Нестерова Л. В., Чеснокова Л. Г., Дремова І. Б., Романенко Л. В.,

Герлянд Т. М., Стременко Л. О.] ; [за заг. ред. Л. В. Нестерової]. – К. : ПТО НАПН України, 2012. – 113 с.

180. Професійна орієнтація між минулим та майбутнім профільним навчанням [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу : <http://prof.osvita.org.ua/uk/career/articles/5.html> (дата звернення 15.09.2010). – Назва з екрану.

181. Професійна орієнтація: теорія і практика : науково-методичний посібник [для педагогічних працівників] / [за ред. О. В. Мельника]. – Івано-Франківськ: “Тіповіт”, 2011. – Вип. № 2. – 279 с.

182. Процко Х. В. Визначення рівнів профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій / Х. В. Процко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – № 6. – С. 156–161.

183. Процко Х. В. Підготовка майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / «Теорія та методика трудового навчання» Х. В. Процко. – Чернігів, 2009. – 20 с.

184. Процко Х. В. Характеристика критеріїв та рівнів сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів технологій / Х. В. Процко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 71. Серія «Педагогічні науки». – Чернігів : ЧДПУ, 2009. – № 71. – С. 121–124.

185. Пуни А. Ц. Некоторые психологические вопросы готовности к соревнованиям в спорте / А. Ц. Пуни. – Ленинград : Изд-во ГДОИФК, 1973. – 32 с.

186. Радионова С. А. Социальное взаимодействие / С. А. Радионова // Социология. Энциклопедия [сост. А. А. Грицанов и др.] – Минск : Книжный Дом, 2003. – 965 с.

187. Разина Н. А. Акмелогический подход к развитию

профессионализма современного педагога в инновационной образовательной среде средней школы / Н. А. Разина // Вестник научной школы педагогов «АКМЕ»: научный журнал. – Ульяновск : УИПКПРО, 2009. – Вып. 3. – 60 с.

188. Радченко А. Є. Професійна компетентність учителя / А. Є. Радченко. – Харків : Вид. гр. «Основа», 2006. – 128 с.

189. Романов Е. В. Теория и практика профессиональной подготовки учителя технологии и предпринимательства / Е. В. Романов. – Магнитогорск : МаГУ, 2001. – 245 с.

190. Савустьяненко Т. Л. Модель як системотворчий підхід до забезпечення наступності професійної підготовки учнів (загальноосвітня школа та професійно-технічний навчальний заклад) [Електронний ресурс] / Т. Л. Савустьяненко, Н. В. Верченко // Науковий портал Донбасу : електронне наукове видання. Педагогічні науки. – 2007. – № 3. – Режим доступу : http://alma-mater.luguniv.edu.ua/elect_v/N3/07stlpnz.pdf (дата звернення 10.10.2012). – Назва з екрану.

191. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок / Т. А. Садова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 1. – С. 186–192.

192. Самарский А. А. Математическое моделирование. Идеи, методы, примеры [2-е изд., испр.] / А. А. Самарский, А. П. Михайлов. – М. : Физматиздат, 2001. – 316 с.

193. Сейтешев А. П. Педагогические основы преемственности в профориентационной работе профтехучилища и общеобразовательной школы / А. П. Сейтешев – Фрунзе : Мектеп, 1979. – 132 с.

194. Сейтешев А. П. Пути формирования личности будущего молодого рабочего / А. П. Сейтешев – М. : Высшая школа, 1982. – 152 с.

195. Сейтешев А. Совместная работа школ и промышленных предприятий в подготовке учащихся к выбору рабочих профессий / А. Сейтешев – Фрунзе : Мектеп, 1984. – 64 с.

196. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
197. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
198. Селезнёв В. А. Подготовка будущих учителей к профориентационной работе со школьниками в условиях профилизации обучения : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В. А. Селезнев. – Волгоград, 2009. – 24 с.
199. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. – Суми : Мрія-1, 2005. – 404 с.
200. Семиченко В. Системно-структурне моделювання складних об'єктів у психолого-педагогічних дослідженнях / В. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – № 3. – 30. – С. 26–30.
201. Сидоренко В. Наукові основи професійного самовизначення школярів / В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. – № 1, С. 33–39; № 2, – С. 30–35. – 2000. – № 1. – С. 48–53.
202. Симоненко В. Д. Профессиональная ориентация учащихся в процессе трудового обучения / В. Д. Симоненко. – М. : Просвещение, 1985. – 223 с.
203. Синявський В. В. Профориєнтаційна робота професійно-технічних закладів з орієнтації молоді на робітничі професії : методичні рекомендації / В. В. Синявський, Д. В. Гоменюк. – К. : Київська Русь, 2006. – 61 с.
204. Сисоєва С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: [навч.-метод. посіб.] / С. Сисоєва, Т. Кристопчук. – Луцьк : Волинська обл. друкарня, 2009. – 460 с.
205. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання / С. О. Скворцова //

Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – Випуск 35. – С. 66 – 71.

206. Скрипова Н. Е. Ценность рабочих профессий как социальная доминанта ориентации [Электронный ресурс] / Н. Е. Скрипова // Современные исследования социальных систем (электронный научный журнал). – 2012. – № 8 (16). – Режим доступа : www.sisp.nkras.ru/e-ru/issues/2012/8/skripova.pdf. – Зглавие с экрана.

207. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В. А. Слостенин // Советская педагогика. – 1981. – № 4. – С. 76–84.

208. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.

209. Словник української мови [в 11 т]. – Київ: «Наукова думка», 1970–1980.

210. Соколовская Л. В. Формирование готовности будущих учителей физической культуры к этнопедагогической деятельности : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л. В. Соколовская. – Сургут, 2007. – 24 с.

211. Соф'янець Е. Структура професійної компетентності сучасного педагога / Е. Соф'янець // Управління освітою. – 2006. – № 17. – С. 4–5.

212. Спирин Л. Ф. Формирование профессионально-педагогических умений учителя-воспитателя. Ярославль, Яросл. гос. пед. ин-т, 1976. – 82 с.

213. Стешенко В. В. Система компетенцій в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя технологій / В.В. Стешенко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 30: збірник наукових праць [за ред. проф. М. С. Корця]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 193–197.

214. Стешенко В. В. Зміст трудового навчання (технологій) на наукову основу / В.В. Стешенко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – №3. – С. 2–4.
215. Теорія і методика навчання технологій: Програма для педагогічних навчальних закладів. – К. : Науковий світ, 2011. – 19 с.
216. Теория и практика педагогического эксперимента [под ред. А. И. Пискунова и Г. В. Воробьева] . – М. : Педагогика, 1979. – 208 с.
217. Тименко Л. В. Психологічна готовність майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи із старшокласниками / Л. В. Тименко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : збірник наукових праць. – Випуск 7. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 85–92.
218. Тименко М. П. Педагогічне керівництво професійним самовизначенням : метод. реком. / М. П. Тименко [та ін.] – К. : РУМК МОУ, 1991. – 119 с.
219. Томашевський В. М. Моделювання систем / В. М. Томашевський. – К. : ВНМ, 2005. – 352 с.
220. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 3.00.04 ; 13.00.01 / Ганна Володимирівна Троцько. – К., 1997. – 421 с.
221. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки / Д. Н. Узнадзе. – Тбилиси : Изд-во Акад. Наук Груз ССР, 1961. – 210 с.
222. Утегенова Б. М. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей к профорієнтаційной работе в школе : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Б. М. Утегенова. – Челябинск, 1993. – 36 с.
223. Уткина О. Н. Технология определения содержания предпрофильной подготовки школьников, ориентированных на рабочие

професії / Оксана Николаевна Уткина : дис. ... канд. пед наук : 13.00.01.– Ижевск, 2006 – 234 с.

224. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высшая школа, 1970. – 301 с.

225. Федоришин Б. А. Система профинформационной работы со старшеклассниками / Б. А. Федоришин, С. Е. Карпиловская, Р. И. Миттельман и др. ; [под ред. Б. А. Федоришина]. – [2-е изд., перераб. и доп].– К. : Рад. шк., 1998. – 176 с.

226. Філософський енциклопедичний словник [за ред. В. І. Шинкарука]. – Київ :Абрис, 2002. –752 с.

227. Фокшек А. В. Формування готовності майбутніх педагогів до управління педагогічним процесом / А. В. Фокшек // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – 2009. – № 3. – С. 149–151.

228. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика : монографія / В. П. Зінченко, В. Б. Харламенко [та ін.] / За ред. В. П. Зінченка. – Глухів : РВВ ГНПУ, 2010. – 198 с.

229. Харламенко В. Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Валентина Борисівна Харламенко. – К., 2002. – 205 с.

230. Хільковець В. У. Форми і методи професійної орієнтації старшокласників сільської школи в процесі навчально-трудової діяльності / В. У. Хільковець : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – К., 1996. – 23 с.

231. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя / В. Химинець. – [Електронний ресурс] ; [Інтернет-портал] – Електронні дані. – [Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти] – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010->

08-25-07-10-49 (дата звернення 19.11.2012) . – Назва з екрану.

232. Хлебнікова Т. М. Діагностика професійної компетентності вчителя / Т. М. Хлебнікова // Управління школою: Науково-методичний журнал. – 2006. – № 19–21. – С. 37–39.

233. Ховрич М. Профорієнтаційна діяльність учителя трудового навчання / М. Ховрич / Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 6. – С. 42-45.

234. Ховрич Н. А. Профессиональная подготовка методиста по профориентации в процессе обучения в педвузах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Николай Александрович Ховрич. – Киев, 1989. – 163 с.

235. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

236. Шабдінов М. Л. Формування професійного самовизначення старшокласників у процесі технологічної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / М. Л. Шабдінов. – Київ, 2010. – 20 с.

237. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П. А. Шавир – М. : Педагогика, 1981. – 96 с.

238. Шадиев Н. Ш. Теория и практика подготовки студентов к работе по профориентации школьников : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора пед. наук. : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Н. Ш. Шадиев. – М., 1983. – 42 с.

239. Шадриков В. Д. Базовые компетенции педагогической деятельности / В. Д. Шадриков // Сибирский учитель. – 2007. – № 6 (54). – С. 5–15.

240. Шевчук Л. Структура готовності майбутніх вчителів технологій до використання засобів прикладної інформатики / Л. Шевчук // Технологічна освіта: проблеми, досвід, перспективи. – 2010. – № 5. – С. 194–200.

241. Щербаков А. И. Психологические основы формирования личности учителя в системе высшего педагогического образования / А. И. Щербаков. – М. : Просвещение, 1976. – 191 с.

242. Юрженко В. В. Проблеми професійної орієнтації учнів старших класів загальноосвітньої школи / В. В. Юрженко // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання [тези доп. звітн. наук.-практ. конф. (22-23 квітня 2009 р.)]; [за заг. ред. В. О. Радкевич]. – Х. : Компанія СМІТ, 2009. – С. 127–130.

243. Янцур Н. С. Организация и проведение профессионального отбора на профессии типа «Человек-техника»: пособие для слушателей переподготовки кадров / Н. С. Янцур, В. К. Путинцева. – К.: МТУ ГЦЗ, МОУ РГПИ, 1994. – 72 с.

244. Янцур М. С. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до реалізації професійної активізації учнівської молоді: / М. С. Янцур, А. І. Войтко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць. – Рівне : РДГУ, 2001. – Вип. 15. – С. 53–61.

245. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.

246. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.

247. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

248. Яциніна Н. О. Структура професійної педагогічної компетентності майбутнього вчителя / Н. О. Яциніна // Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізико-технологічного

профілю в умовах євроінтеграції. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – Випуск 16. – С. 132–134.

249. Bowden J. A. Competency-Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. Available [Electronic resource] / John A. Bowden. – Mode of access: <http://crm.hct.ac.ae/events/archive/tend/018bowden.html> (viewed on May 18, 2013). – Title from the screen.

250. Jacobs H. The Growing Need for Interdisciplinary Curriculum Content // *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. Alexandria / H. Jacobs. – VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1989. – p. 1-11.

251. Menon M. E. The Mission of Universities and the Vocational Paradigm: An Investigation of Students' Perceptions. // *Journal of Vocational Education & Training*. – 2002. – v54. – n4. – p. 15-32

252. Hancock D. R. Effects of performance assessment on the achievement and motivation of graduate students [Electronic resource] / D. R. Hancock // *SAGE Journals Online : Active Learning in Higher Education*. – 2007. – Vol. 8 (3). – P. 219–231. – Mode of access : <http://www.alh.sagepub.com/cgi/reprint/8/3/219> (viewed on May 18, 2013). – Title from the screen.

253. What Teachers Should Know and Be Able to Do: The Five Core Propositions of the National Board [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nbpts.org/pdf/coreprops.pdf> (viewed on May 18, 2013). – Title from the screen.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник для студентів для виявлення їх ставлення до профорієнтаційної роботи та рівня розвитку профорієнтаційної компетентності Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх педагогів до проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Просимо Вас відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність _____ Дата _____
2. Курс _____ Форма навчання: а) стац.; б) з/о. Місце проживання _____
3. Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? _____ а) так; б) ні.
4. Як Ви розумієте поняття «Професійна орієнтація» _____

5. Хто, на Вашу думку, має брати участь у підготовці учнів до професійного самовизначення?

А) Батьки.	Д) Учителі-предметники.
Б) Друзі, товариші.	Е) Засоби масової інформації.
В) Класний керівник.	Є) _____
Г) Психолог.	_____

6. При вивченні яких навчальних дисциплін Ви ознайомилися з елементами організації профорієнтаційної роботи в навчальному закладі? _____

7. Чи забезпечує зміст шкільних навчальних предметів із Вашої спеціальності реалізацію завдань професійної орієнтації?

- А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.

8. Чи доводилося Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу? А) так; Б) ні. Як що так, то яку? _____

9. Які, на Вашу думку, форми і методи можна використати при проведенні професійної орієнтації з учнями? _____

10. З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту? _____

11. Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні профорієнтаційної роботи в закладі освіти? _____

12. Яка профорієнтаційна робота проводилася у Вашій школі? _____

13. Чи готові Ви до проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти?

- А) так; Б) скоріше «так», ніж «ні»; В) важко сказати; Г) скоріше «ні», ніж «так»; Д) ні.

14. Чи важливо, на Вашу думку, проводити профорієнтаційну роботу в закладах освіти?

- А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.

Дякуємо за відповіді!

Додаток Б

Опитувальник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей щодо виявлення їх готовності до профорієнтаційної роботи
Шановні колеги!

Пропоноване опитування проводиться з метою визначення шляхів покращення профорієнтаційної роботи у ПТНЗ і школі. Просимо вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

Ваша спеціальність _____ Дата _____

Курс ____; Форма навч: а) стац.; б) з/о. Місце проживання _____

1. Чи навчались Ви до вступу в університет у ПТНЗ? а) так; б) ні.

Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? а) так; б) ні.

2. Як Ви розумієте поняття "ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ"? _____

3. Які, на Вашу думку, основні завдання профорієнтаційної роботи інженера-педагога у ПТНЗ? _____

4. Які компоненти належать до системи профорієнтаційної роботи? _____

5. Чи забезпечує зміст навчальних предметів із Вашої спеціальності реалізацію завдань професійної орієнтації у ПТНЗ?

а) Так. б) Частково. в) Ні. г) Важко сказати.

6. Наскільки важлива, на Вашу думку, профорієнтаційна робота у професійно-технічних навчальних закладах?

а) Дуже важлива. б) Важлива. в) Не важлива. г) Важко сказати.

7. Як Ви вважаєте, наскільки впливає профорієнтаційна робота на вибір майбутньої професії?

а) Дуже впливає. б) Не впливає. в) Важко сказати.

8. Які чинники, на Вашу думку, найбільше впливають на вибір професії?

а) батьки; б) вчителі; в) засоби масової інформації; г) _____

9. Чи потрібне володіння профорієнтаційними знаннями і вміннями інженерам-педагогам?

а) Дуже потрібне. б) Потрібне. в) Не потрібне. г) Важко сказати.

10. На яких предметах під час навчання в університеті Ви ознайомлювалися з основами профорієнтаційної роботи? _____

11. Чи доводилось Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу? а) так; б) ні. Якщо так, то яку саме? _____

12. Чи готові Ви до проведення профорієнтаційної роботи в ПТНЗ?

а) так; б) скоріше «так», ніж «ні»; в) важко сказати; г) скоріше «ні», ніж «так»; д) ні.

13. Чи достатньо навчально-методичної літератури з профорієнтаційної роботи у ПТНЗ?

а) Достатньо. б) Недостатньо. в) Важко сказати.

14. Які форми і методи профорієнтаційної роботи можна застосовувати у ПТНЗ? _____

15. З учителями яких предметів важливо підтримувати зв'язок працівникам ПТНЗ? _____

Дякуємо за відповіді!

Додаток В

**Опитувальник для студентів напряму підготовки «Технологічна освіта» щодо
поліпшення шляхів взаємодії школи і ПТНЗ
Шановний колего!**

Пропоноване опитування проводиться з метою виявлення шляхів поліпшення взаємодії ЗОШ із закладами профтехосвіти. Просимо вас відверто відповісти на поставлені запитання. Для цього підкресліть запропоновані варіанти відповіді або допишіть свої. Отримана інформація буде використана тільки у наукових цілях.

1. Спеціальність: _____
2. Спеціалізація: _____ 3. Курс: _____

4. Чи вважаєте Ви необхідною співпрацю школи і професійно-технічних закладів?

- 4.1) Так; 4.2) Скоріше так, ніж ні; 4.3) Скоріше ні, ніж так; 4.4) Ні;
4.5) Важко сказати.

5. Чи вивчали ви особливості організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ?

- 5.1) Так. 5.2) Ні. 5.3) Важко сказати.

5-а. Якщо так, то у процесі вивчення яких дисциплін?

6. Які форми спільної роботи школи і ПТНЗ Ви можете назвати?

7. Чи існує, на Вашу думку, психологічний бар'єр у школярів при вступі на навчання до ПТНЗ?

- 7.1) Так. 7.2) Скоріше так, ніж ні. 7.3) Скоріше ні, ніж так. 7.4) Ні. 7.5) Важко сказати.

8. Чи проводились під час вашого навчання у школі спільні заходи з ПТНЗ?

- 8.1) Так, постійно. 8.2) Часто. 8.3) Інколи. 8.4) Ні.

9. Чи відвідували Ви коли-небудь професійно-технічний навчальний заклад?

- 9.1) Так. 9.2) Ні.

10. Яка, на вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ПТНЗ?

- 10.1) Підготовка учнів до вибору професії. 10.2) Проведення профільного навчання. 10.3) Трудове виховання учнів. 10.4) Залучення учнів до продуктивної праці. 10.5) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва.

10.6) Інше (допишіть) _____

11. Чи готові Ви як учитель трудового навчання до співробітництва з колективами ПТНЗ у підготовці школярів до вибору професії?

- 11.1) Так. 11.2) Скоріше так, ніж ні. 11.3) Скоріше ні, ніж так. 11.4) Ні.

Дякуємо за відповіді!

Опитувальник для учнів професійно-технічних навчальних закладів щодо виявлення рівня їх професійної спрямованості

Шановний друже!

Ви обрали професію, за якою навчаєтесь. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання. Це дозволить покращити роботу з допомоги молоді у виборі професії. Підкресліть той варіант відповіді, який відповідає дійсності чи допишіть свій.

1. Ваша стать: 1.1. Чоловіча. 1.2. Жіноча. 2. Місце проживання батьків 2.1. Місто. 2.2. СМТ. 2.3. Село.
3. Скільки класів Ви закінчили 3.1. – 9; 3.2. – 11.
4. Спеціальність, за якою Ви навчаєтесь _____

5. Як давно Ви обрали свою спеціальність? 5.1. У дитинстві. 5.2. У школі. 5.3. Після школи.

6. Чи збираєтесь Ви працювати за даною професією після закінчення навчання?
 - 6.1. Так. 6.2. Не вирішено. 6.3. Ні.

7. Чи збираєтесь Ви продовжити свою освіту, якщо збираєтесь, то в якому закладі?
 - 7.1. ВНЗ стаціонарно. 7.2. ВНЗ заочно. 7.3. Технікум стац. 7.4. Технікум заочн. 7.5. Не збираюсь.

8. Чи буде Ваше подальше навчання пов'язане з отриманою в ПЕНЗ професією?
 - 8.1. Так. 8.2. Важко сказати. 8.3. Ні.

9. Що визначило в першу чергу вибір професії, за якою Ви зараз навчаєтесь (можна вибрати кілька пунктів)?

- 9.1. Творчий характер праці.
- 9.2. Можливості професійного зростання.
- 9.3. Матеріальна забезпеченість.
- 9.4. Можливість працевлаштування.
- 9.5. Умови праці.
- 9.6. Думка друзів.
- 9.7. Думка батьків.
- 9.8. Думка вчителів.
- 9.9. Стійкий інтерес до професії.
- 9.10. Розвинуті здібності до професії.
- 9.11. Розташування навчального закладу.
- 9.12. Престижність професії.
- 9.13. Інше _____

10. Чим Ви любите займатися у вільний час (можна вибрати кілька пунктів)?

- 10.1. Читати художню літературу.
- 10.2. Відвідувати дискотеку.
- 10.3. Ходити в кіно.
- 10.4. Дивитись телевізійні передачі.
- 10.5. Займатися спортом.
- 10.6. Відвідувати гуртки художньої самодіяльності.
- 10.7. Займатися громадською роботою.
- 10.8. Займатися комерційною діяльністю.
- 10.9. Грати в комп'ютерні ігри
- 10.9. Інше _____

11. У яких гуртках (факультативах) Ви займаєтесь чи займались у школі?

- 11.1. Науково-технічні (фізичний, радіо, автосправа і т.п.).
- 11.2. Професійні (токарний, швейний, педагогічний, психологічний і т.п.).
- 11.3. Природничі (хімічний, біологічний та ін.).
- 11.4. Літературні.
- 11.5. Історичні.
- 11.6. Математичні.
- 11.7. Художні .
- 11.8. Спортивні.
- 11.9. Які ще? _____
- 11.10. У гуртках (факультативах) не займаюсь і не займався.

12. Оцініть привабливість кожної з перерахованих далі професій за 9-бальною шкалою: найбільш привабливі – 9 балів, найбільш непривабливі – 0 балів, іншим – проміжні значення.

12.1. Токар по металу	_____	12.26. Товарознавець	_____
12.2. Налагоджувач апаратури	_____	12.27. Продавець	_____
12.3. Бармен	_____	12.28. Табельник	_____
12.4. Сталевар	_____	12.29. Офіціант	_____
12.5. Електрогазозварник	_____	2.30. Овочівник	_____
12.6. Штампувальник	_____	12.31. Машиніст локомотиву	_____
12.7. Повар	_____	12.32. Машиніст бульдозера	_____
12.8. Юрист	_____	12.33. Муляр(камінщик)	_____
12.9. Письменник	_____	12.34. Секретар-керівника	_____
12.10. Кравець	_____	12.35. Бухгалтер	_____
12.11. Слюсар-ремонтник	_____	12.36. Службовець банку	_____
12.12. Шофер	_____	12.37. Працівник митниці	_____
12.13. Менеджер	_____	12.38. Військовослужбовець	_____
12.14. Брокер	_____	12.39. Міліціонер	_____
12.15. Фермер	_____	12.40. Вихователь дитсадка	_____
12.16. Підприємець	_____	12.41. Економіст	_____
12.17. Перукар	_____	12.42. Агроном	_____
12.18. Лікар	_____	12.43. Зоотехнік	_____
12.19. Інженер-будівельник	_____	12.44. Викладач ВНЗ	_____
12.20. Учитель	_____	12.45. Журналіст	_____
12.21. Інженер-зв'язківець	_____	12.46. Художник	_____
12.22. Радіотехнік	_____	12.47. Закрійник	_____
12.23. Будівельник-монтажник	_____	12.48. Кондитер	_____
12.24. Медсестра	_____	12.49. Перекладач	_____
12.25. Санітар	_____	12.50. Музикант	_____

12.2. За такою ж шкалою оцініть привабливість професії, якою Ви оволодіваєте _____

13. Чи проводилась у школі, в якій Ви навчались, робота щодо ознайомлення з професійно-технічними закладами? (підкресліть)

13.1. Так, постійно. 13.2. Інколи. 13.3. Дуже рідко. 13.4. Ніколи.

14. Чи проводились у школі, в якій Ви навчались, спільні з професійно-технічними закладами заходи (конкурси, олімпіади, вечори тощо)? (підкресліть)

14.1. Так, постійно. 14.2. Інколи. 14.3. Дуже рідко. 14.4. Ніколи.

15. Чи відбувались під час навчання у школі зустрічі з представниками ПТНЗ?

15.1. Так, постійно. 15.2. Інколи. 15.3. Дуже рідко. 15.4. Ніколи.

16. Чи повинні вчителі школи ознайомлювати учнів з закладами професійно-технічної освіти?

16.1. Так, постійно. 16.2. Важко сказати. 16.3. Ні.

17. Учителі яких предметів знайомили Вас із системою професійно-технічної освіти регіону (напишіть)

Дякуємо за допомогу!

Додаток Д

Опитувальник з виявлення готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами профтехосвіти

Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх учителів технологій до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність _____ Дата _____
2. Курс _____ Форма навчання: а) стац.; б) з/о.
3. Місце проживання _____
4. Чи працюєте (працювали) Ви за фахом? а) так; б) ні.
5. **Чи вважаєте Ви, що учитель технологій повинен співпрацювати з професійно-технічними навчальними закладами у професійній орієнтації учнів?**
А) Так, це дуже важливо. Б) Інколи, в деяких випадках. В) Ні. Г) Важко сказати.
6. **Чи вважаєте Ви, що орієнтація школярів на робітничі професії важлива в сучасних умовах?**
А) Дуже важлива. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
7. **Чи проводилась спільна профорієнтаційна робота з ПТНЗ у Вашій школі?**
А) Так. Б) Ні.
8. **Чи доводилось Вам відвідувати ПТНЗ під час навчання у школі?**
А) Так. Б) Ні.
9. **Чим визначається важливість орієнтації школярів на професії ПТНЗ? (напишіть)**

-
10. **Чи отримували Ви в університеті яку-небудь інформацію, пов'язану з організацією навчально-виховного процесу в ПТНЗ?**
А) Так. Б) Ні. В) Важко сказати.
 11. **Якщо так, то під час вивчення яких навчальних дисциплін (напишіть)**

-
12. **Яка, на Вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ПТНЗ?**
А) Підготовка учнів до вибору професії. Б) Проведення профільного навчання. В) Трудове виховання учнів. Г) Залучення учнів до продуктивної праці. Д) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва. Е) Орієнтація на робітничі професії. Е) Інше (допишіть) _____

-
13. **Чи забезпечує зміст курсу «Технології» реалізацію можливостей взаємодії школи і ПТНЗ у професійній орієнтації?**
А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.
 14. **Чи доводилося Вам під час проходження педагогічної практики здійснювати профорієнтаційну роботу спільно з ПТНЗ?** А) Так. Б) Ні. **Як що так, то яку?** _____

-
15. **Які, на Вашу думку, форми і методи можна використати при проведенні спільної з ПТНЗ професійної орієнтації учнями?** _____

-
16. **З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту?** _____

-
17. **Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ?** _____

-
18. **Чи готові Ви до проведення спільної із закладами профтехосвіти профорієнтаційної роботи?**
А) Так. Б) Скоріше «так», ніж «ні». В) Важко сказати. Г) Скоріше «ні», ніж «так». Д) Ні.

Дякуємо за відповіді!

Додаток Е

**Тест з виявлення рівня розвитку когнітивного компонента готовності
майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи
в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти**

1. Скільки існує рівнів професійно-технічної освіти?

- А) 1. Б) 2. В) 3. Г) 4.

2. Назвіть відомі Вам професійно-технічні заклади, розташовані у Вашому регіоні.

3. За якими спеціальностями здійснюють підготовку ці заклади? (назвіть)

4. У чому полягає різниця між ПТУ, професійним ліцеєм і вищим ПТУ?

5. Чи можна у ПТНЗ отримати освіту на рівні «молодший спеціаліст»?

- А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.

6. Назвіть переваги для молодшої людини оволодіння робітничими професіями.

7. Чи є пільги при вступі до ВНЗ для випускників ПТНЗ?

- А) Так. Б) Є, але не у всі ВНЗ. В) Є, але тільки на певні спеціальності. Г) Немає.

8. Чи всі учні ПТНЗ, що навчаються за державним замовленням, отримують стипендію?

- А) Так. Б) Ні. В) Залежно від успішності навчання.

9. До педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів належать:

- А) майстри, вчителі, вихователі;
Б) вчителі загальноосвітніх дисциплін, учителі спецдисциплін, інженери-педагоги;
В) викладачі, педагоги з професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання.

10. Чи отримують заробітну плату учні ПТНЗ під час виробничої практики?

- А) Не отримують. Б) Отримують у розмірі 50%. В) Отримують у розмірі 25%. Г) Отримують у розмірі 100%.

11. Який термін навчання у ПТНЗ?

- А) Після 11 класів – 1–1,5 року, після 9 класів – 3 – 3,5 роки.
Б) Після 11 класів – 2 роки, після 9 класів – 3 роки.
В) Після 11 класів – 1 рік, після 9 класів – 2 роки.

12. Який розмір стипендії для учнів ПТНЗ?

- А) 150 грн. Б) 200 грн. В) 250 грн. Г) 275 грн. Д) 325 грн.

13. Чи зараховується час навчання у ПТНЗ за денною формою до трудового стажу, що дає право на щорічну основну відпустку?

- А) Так. Б) Так, якщо час навчання менший 10 місяців. В) Ні.

14. Чи можуть учні школи одночасно навчатись у професійному ліцеї?

- А) Так, починаючи з 7-го класу. Б) Так, починаючи з 8-го класу. В) Так, починаючи з 9-го класу.
Г) Так, починаючи з 10-го класу.

15. Чи можуть випускники загальноосвітньої школи отримувати професію в ПТНЗ за скороченим терміном?

- А) Так, при особливій потребі у даних професіях. Б) Так, але тільки ті, що пройшли допрофесійну підготовку в ліцеї під час шкільного навчання. Г) Ні.

16. Які основні завдання спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ? (напишіть)

Дякуємо за відповіді!

**Бланк експертної оцінки рівня розвитку
готовності майбутніх учителів технологій
до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і ПТНЗ
Шановний колего!**

Пропоноване опитування проводиться з метою визначення шляхів поліпшення підготовки майбутніх учителів технологій. У зв'язку з цим дуже важливо знати Вашу думку щодо наявного рівня готовності студентів до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії із закладами професійно-технічної освіти.

Перед Вами два бланки. На першому перераховані складові готовності вчителя технологій до взаємодії із закладами професійно-технічної освіти та охарактеризовані рівні їх сформованості; на другому (бланку відповіді) – зазначені ті ж компоненти та прізвища студентів, яких Ви будете характеризувати.

Рівень прояву компонентів готовності оцінюється таким чином:

вихідний – 1 бал, низький – 2 бали, середній – 3 бали, достатній – 4 бали.

При здійсненні оцінювання допускається використання знаків «+» і «-», які визначають додаткові проміжні рівні.

Мотиваційно-цільовий критерій визначається через сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації на робітничі професії в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Його показниками є: усвідомлення значення професійної орієнтації як основи успішної самореалізації особистості; стійке спрямування на проведення профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ПТНЗ; сукупність різних груп мотивів, спрямованих на проведення ефективної профорієнтаційної роботи спільно з інженерно-педагогічним колективом закладу профтехосвіти.

Вихідний рівень. Індиферентне ставлення до проведення профорієнтаційної роботи і співпраці з представниками закладів профтехосвіти у цьому напрямі.

Низький рівень. Наявний інтерес до проблеми професійного самовизначення особистості в цілому і в умовах взаємодії школи із закладами профтехосвіти.

Середній рівень. Стійкий інтерес до проблеми професійного самовизначення особистості, є розуміння необхідності співпрацювати з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ з метою ознайомлення учнів з робітничими професіями та закладами профтехосвіти як необхідним елементом профорієнтаційної роботи, відсутня упередженість щодо навчання у ПТНЗ.

Достатній рівень. Чітке усвідомлення важливості проведення професійної орієнтації на робітничі професії, проявляє зацікавленість у співпраці з представниками закладів ПТНЗ під час профорієнтаційної роботи.

Когнітивний критерій визначає рівень володіння комплексом психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу в умовах взаємодії школи і ПТНЗ. Це наявність системи спеціальних знань про професійне самовизначення школярів; розуміння специфіки, форм, методів та технологій спільної з ПТНЗ роботи під час професійної орієнтації учнів; знання особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти; знання та розуміння проблем ринку матеріального виробництва свого регіону та мережі закладів професійно-технічної освіти.

Вихідний рівень. Відсутні знання про проблеми та особливості професійного самовизначення школярів, основний та резервний професійні наміри; відсутнє уявлення про проведення профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії. Відсутні знання про особливості організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти.

Низький рівень. Обмежені та фрагментарні знання про проблеми і особливості професійного самовизначення школярів. Відсутні знання про особливості профорієнтаційної роботи, орієнтованої на робітничі професії, відчувається брак

інформації про особливості організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти.

Середній рівень. Здебільшого правильне розуміння проблем та особливостей професійного самовизначення школярів, але недостатньо систематизовані знання про специфіку проведення та організацію профорієнтаційної роботи, спрямованої на робітничі професії. Недостатньо конкретні знання особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти, зокрема, про особливості спільної профорієнтаційної роботи.

Достатній рівень. Характеризується повними, глибокими та систематизованими знаннями щодо особливостей професійного самовизначення школярів; наявна система знань та досвіду пізнавальної діяльності, необхідна для проведення профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти. У майбутнього педагога наявні системні знання про організацію навчально-виховного процесу в закладах профтехосвіти.

Операційно-діяльнісний критерій передбачає характеристику вмінь та досвіду їх практичного застосування для проведення спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ. Володіння вміннями здійснювати аналіз педагогічних профорієнтаційних ситуацій, брати участь в організації та проведенні заходів під час співпраці з ПТНЗ.

Вихідний рівень. Не засвоєно способи вирішення професійних завдань під час проведення спільної профорієнтаційної роботи, вміння відсутні.

Низький рівень. Недостатньо засвоєно способи вирішення професійних завдань під час здійснення профорієнтаційної роботи, вміння розрізнені й несистемні, немає співвіднесення виконуваних дій з основною метою спільної профорієнтаційної діяльності.

Середній рівень. Засвоєно способи виконання конкретних професійних дій у процесі проведення спільної профорієнтаційної роботи, але виникають ускладнення у процесі вирішення педагогічних завдань, які моделюють професійну діяльність під час здійснення профорієнтаційної роботи спільно з закладами профтехосвіти та в процесі педагогічної практики.

Достатній рівень. Володіння досвідом спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ. Уміння характеризуються системністю і здатністю до перенесення в нові умови.

Рефлексивний критерій характеризує здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної зі спільною профорієнтаційною роботою з закладами ПТО. Основними показниками є: уміння аналізувати досвід організації та проведення спільної професійної орієнтації – як власний, так й інших учасників навчально-виховного процесу; помічати недоліки своєї діяльності та визначати шляхи їх подолання; формувати індивідуальний стиль профорієнтаційної діяльності з опорою на свої сильні сторони.

Вихідний рівень. Неспроможність помічати недоліки під час здійснення профорієнтаційної роботи. Відсутні спроби оцінити власну діяльність.

Низький рівень. Неспроможність об'єктивно оцінити результати власної діяльності; усвідомлення недоліків у власній роботі, але відсутність критичного аналізу помилок та визначення шляхів їх подолання.

Середній рівень. Усвідомлення недоліків у роботі, але неспроможність визначити їх причини. Прагнення до підвищення рівня власної профорієнтаційної компетентності у напрямі організації взаємодії з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ, недостатньо підкріплене роботою над собою.

Достатній рівень. Майбутній учитель технологій здатен аналізувати свою профорієнтаційну роботу, помічати помилки в ній та виправляти їх. Сформована потреба у підвищенні рівня власної профорієнтаційної компетентності у напрямі організації спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ.

Що, на Вашу думку, є основною причиною труднощів учителя технологій у організації спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ?

а) брак психолого-педагогічної підготовки; б) відсутність методичних знань і вмінь; в) брак інформації про особливості навчально-виробничого та виховного процесів у ПТНЗ; г) відсутність мотивації.

Дякуємо за допомогу!

Завдання студентам для створення комплексного інтерпредметного проекту

Шановний студенте!

Вам пропонується комплексний проект, що передбачає організацію співробітництва загальноосвітньої школи і професійно-технічного навчального закладу у справі організації профорієнтаційної роботи. Назва професійно-технічного навчального закладу, перелік професій для створення професіографічних карток та створення презентацій погоджуються з викладачем.

Він передбачає виконання таких завдань:

1. Вивчити інформацію про систему професійно-технічної освіти області та про окремий професійно-технічний навчальний заклад (міжпредметі зв'язки – педагогіка). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «inf.doc».

2. Вивчити через мережу Інтернет попит на професії. Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «potr.doc».

3. Розробити професіографічну картку визначеної професії (міжпредметі зв'язки – психологія праці, НІТ і ТЗН). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «kart.doc».

4. Створити презентаційну WEB-сторінку для представлення визначеного ПТНЗ школярам (міжпредметі зв'язки – НІТ і ТЗН). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «web.doc».

5. Розробити презентацію ПТНЗ та його спеціальностей (міжпредметі зв'язки – НІТ і ТЗН). Кількість слайдів – не менше 10. Максимальна оцінка – 20 балів. Файл «prez.doc».

6. Розробити план-конспект (розробку) спільного виховного заходу з ПТНЗ (міжпредметі зв'язки – методика виховної роботи). Максимальна оцінка – 30 балів. Файл «gozr.doc».

7. Підготувати угоду про співробітництво між загальноосвітньою школою і визначеним ПТНЗ (міжпредметі зв'язки – педагогіка). Максимальна оцінка – 10 балів. Файл «dogov.doc».

Примітка:

*Окремі компоненти проекту можуть виконуватись під час вивчення відповідних навчальних дисциплін. Оцінювання частини проекту для цієї дисципліни може бути іншим і здійснює його викладач, що проводить заняття.

* Результати виконання завдань подаються у формі електронного портфолію. Портфолію зберігається на оптичному диску в папці з іменем: прізвище_proekt. Наприклад, retrenko_proekt. У цю папку записуються всі файли і папки, імена яких наведені в завданнях.

Додаток И

Опитувальник з виявлення готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти

Шановний колего!

Пропоноване опитування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх учителів технологій до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність за освітою _____ Дата _____
2. Місце роботи : а) міська школа; б) сільська школа; в) МНВК; г) інше _____
3. Стаж педагогічної роботи: а) до 3 років; б) 4 – 5 р. в) 6 – 10 р. г) понад 10 р.
4. **Чи вважаєте Ви, що вчитель технологій повинен співпрацювати з професійно-технічними навчальними закладами у професійній орієнтації учнів?**
А) Так, це дуже важливо. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
5. **Чи вважаєте Ви, що орієнтація школярів на робітничі професії важлива в сучасних умовах?**
А) Дуже важлива. Б) Скоріше так, ніж ні. В) Скоріше ні, ніж так. Г) Ні. Д) Важко сказати.
6. **Чи проводите Ви спільну профорієнтаційну роботу з ПТНЗ?**
А) Постійно. Б) Часто. В) Інколи. г) Ні.
7. **Чи доводилось Вам відвідувати ПТНЗ?**
А) Так. Б) Ні.
8. **Чим визначається важливість орієнтації школярів на професії ПТНЗ? (напишіть)**

9. **Чи вивчали Ви в коли-небудь інформацію, пов'язану з організацією навчально-виховного процесу в ПТНЗ?**
А) Так. Б) Ні. В) Важко сказати
10. **Якщо так, то яким чином?**
А) Під час навчання у ВНЗ. б) Під час підвищення кваліфікації. в) Самостійно.
г) Інше (допишіть). _____
11. **Яка, на вашу думку, основна мета спільної роботи школи і ПТНЗ?**
А) Підготовка учнів до вибору професії. Б) Проведення профільного навчання. В) Трудове виховання учнів. Г) залучення учнів до продуктивної праці. Д) Ознайомлення з сучасними засобами виробництва. Е) Орієнтація на робітничі професії. Є) Інше (допишіть) _____
12. **Чи забезпечує зміст курсу «Технології» реалізацію можливостей взаємодії школи і ПТНЗ у професійній орієнтації?**
А) Так. Б) Частково. В) Ні. Г) Важко сказати.
13. **Чи звертались до Вас представники ПТНЗ щодо проведення спільної профорієнтаційної роботи?** А) Так, часто. Б) Так, рідко. В) Ні.
14. **Які, на Вашу думку, форми і методи доцільно використати при проведенні спільної з ПТНЗ професійної орієнтації?** _____
15. **З яких джерел Ви можете отримати інформацію профорієнтаційного змісту?**

16. **Які труднощі можуть виникнути у Вас як учителя-предметника, класного керівника при проведенні спільної профорієнтаційної роботи з ПТНЗ?** _____
17. **Чи готові Ви до проведення спільної з закладами профтехосвіти профорієнтаційної роботи?**
А) Так. Б) Скоріше «так», ніж «ні». В) Важко сказати. Г) Скоріше «ні», ніж «так». Д) Ні.

Дякуємо за відповіді!

**Тест з виявлення рівня розвитку когнітивного компонента
готовності вчителів технологій до профорієнтаційної роботи
в умовах взаємодії з закладами профтехосвіти**

Шановний колего!

Тестування проводиться з метою дослідження шляхів підвищення готовності майбутніх учителів технологій до проведення спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти. Просимо Вас відверто відповісти на поставлені запитання, написавши або вибравши варіант відповіді.

1. Ваша спеціальність за освітою _____ Дата _____
2. Місце роботи : а) міська школа; б) сільська школа; в) МНВК; г) інше _____
3. Стаж педагогічної роботи: а) до 3 років; б) 4 – 5 р. в) 6 – 10 р. г) понад 10 р.
4. Скільки існує рівнів професійно-технічної освіти?
А) 1. Б) 2. В) 3. Г) 4.
5. Назвіть відомі Вам професійно-технічні заклади, розташовані у Вашому регіоні.

-
6. За якими спеціальностями здійснюють підготовку ці заклади? (назвіть)

-
7. У чому полягає різниця між ПТУ, професійним ліцеєм і вищим ПТУ?

-
8. Чи можна у ПТНЗ отримати освіту рівня «молодший спеціаліст»?

А) Так. Б) Ні. В) Не знаю.

9. Назвіть переваги для молодшої людини оволодіння робітничими професіями.

-
10. Чи є пільги при вступі до ВНЗ для випускників ПТНЗ?

А) Так. Б) Є, але не у всі ВНЗ. В) Є, але тільки на певні спеціальності. Г) Немає.

11. Чи всі учні ПТНЗ, що навчаються за державним замовленням, отримують стипендію?

А) Так. Б) Ні. В) Залежно від успішності навчання.

12. До педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів належать:

А) майстри, вчителі, вихователі;

Б) вчителі загальноосвітніх дисциплін, вчителі спецдисциплін, інженери-педагоги;

В) викладачі, педагоги з професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання.

13. Чи отримують заробітну плату учні ПТНЗ під час виробничої практики?

А) Не отримують. Б) Отримують у розмірі 50%. В) Отримують у розмірі 25%. Г) Отримують у розмірі 100%.

14. Який термін навчання у ПТНЗ?

А) Після 11 класів – 1–1,5 року, після 9 класів – 3 – 3,5 роки.

Б) Після 11 класів – 2 роки, після 9 класів – 3 роки.

В) Після 11 класів – 1 рік, після 9 класів – 2 роки.

15. Який розмір стипендії для учнів ПТНЗ?

А) 150 грн. Б) 200 грн. В) 250 грн. Г) 275 грн. Д) 325 грн.

16. Чи зараховується час навчання у ПТНЗ за денною формою до трудового стажу, що дає право на щорічну основну відпустку?

А) Так. Б) Так, якщо час навчання менший 10 місяців. В) Ні.

17. Чи можуть учні школи одночасно навчатись у професійному ліцеї?

А) Так, починаючи з 7-го класу. Б) Так, починаючи з 8-го класу. В) Так, починаючи з 9-го класу.

Г) Так, починаючи з 10-го класу.

18. Чи можуть випускники загальноосвітньої школи отримувати професію в ПТНЗ за скороченим терміном?

А) Так, при особливій потребі у певних професіях. Б) Так, але тільки ті, що пройшли допрофесійну підготовку в ліцеї під час шкільного навчання. Г) Ні.

19. Які основні завдання спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ? (напишіть)

Дякуємо за відповіді

**Фрагмент робочої навчальної програми
дисципліни «Теорія і методика профорієнтаційної роботи»
для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напрямку підготовки 6.010103 Технологічна освіта**

Зміст лекційного курсу

№ з/п	Перелік тем лекцій та їх основні питання	Кількість годин
1	<p align="center">Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи професійної орієнтації</p> <p>Тема 1. Профорієнтація як соціально-економічна проблема. Суть, мета, завдання та функції професійної орієнтації</p> <p>Мета і завдання професійної орієнтації. Методологічні основи професійної орієнтації. Професійна орієнтація як сфера наукових знань про місце людини у світі професій.</p> <p>Принципи професійної орієнтації. Теоретико-методологічні й загальнопедагогічні принципи, які використовуються в професійній орієнтації. Аспекти професійної орієнтації: соціально-економічний, психолого-педагогічний і медико-фізіологічний. Етапи професійної орієнтації: початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий, базовий (визначальний), етап професійного навчання, адаптаційний (професійна діяльність, переорієнтація та перепідготовка). Основні поняття професійної орієнтації: професія, спеціальність, кваліфікація, посадова особа, професійні інтереси, професійні нахили, професійні здібності. Форми та методи професійної орієнтації: зустріч, екскурсія, конференція, диспут, гра, конкурс, гурток, факультатив. Форми, методи спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ. Функції професійної орієнтації: соціально-економічна, психолого-педагогічна, медико-фізіологічна, інформаційно-методична.</p>	2
2	<p>Тема 2. Професійне самовизначення школярів. Суть, мета і завдання професійного самовизначення. Етапи професійного самовизначення школярів</p> <p>Система професійної орієнтації та її основні компоненти: професійна просвіта, професіографія, професійна діагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійний відбір, соціально-професійна адаптація, професійні проби, професійне виховання, професійна переорієнтація.</p> <p>Критерії професійного самовизначення: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний.</p> <p>Стратегії професійного самовизначення.</p> <p>Показники результативності професійного самовизначення. Ставлення до робітничих професій як показник професійного самовизначення. Правила вибору професії. Типові помилки у процесі вибору професії.</p> <p>Мета і завдання пізнавально-пошукового етапу професійного самовизначення (5 – 9 класи). Вікові особливості підліткового періоду. Критерії сформованості професійного самовизначення підлітків: когнітивний;</p>	2

	<p>мотиваційний; діяльнісно-практичний. Основні й резервні наміри вибору професії.</p> <p>Мета і завдання базового (визначального) етапу професійного самовизначення (10 – 11 класи). Характеристика вікових особливостей старшокласників. Критерії сформованості професійного самовизначення старшокласників: когнітивний; мотиваційний; діяльнісно-практичний. Основні й резервні плани щодо вибору професії.</p> <p>Засоби вимірювання рівня сформованості готовності до професійного самовизначення.</p>	
3	<p>Тема 3. Система професійної орієнтації. Системний підхід до профорієнтації. Професійна освіта: зміст, структура та методика проведення. Професіографія. Класифікація та опис професій. Попередня професійна діагностика. Методи вивчення індивідуальних особливостей школярів</p> <p>Системний підхід як напрям наукового пізнання. Методологія системного підходу в професійній орієнтації. Системний підхід до визначення структури профорієнтації. Взаємозв'язок компонентів системи. Система професійної орієнтації як організована і координована форма діяльності школи, сім'ї, навчальних закладів, підприємств, громадськості, спрямована на вдосконалення процесу соціального і професійного самовизначення в інтересах особистості та суспільства. Професійна освіта як компонент системи професійної орієнтації.</p> <p>Структура професійної освіти: професійна інформація та професійна пропаганда. Вимоги до профінформації. Функції професійної освіти: ознайомлювальна, розвивальна, виховна. Форми і методи професійної освіти. Основні напрями роботи професійної освіти.</p> <p>Методика проведення професійної освіти на уроках загальноосвітнього циклу, у процесі трудової підготовки, у позашкільній та позакласній роботі. Аспекти професіографії: гуманістичний, практичний. Принципи професіографії: комплексність і цілеспрямованість, соціально-економічна спрямованість, надійність професіографічного матеріалу, диференційований підхід, перспективність і реальність.</p> <p>Етапи пізнання трудової діяльності: інформаційний, аналітичний, синтетичний, експериментальний. Класифікації професій: галузева, міжнародна (МСКП), технологічна, класифікація за типом, відділами, класами, групами (Є. М. Климов), розширена класифікація (В. В. Гусейнова), класифікація за психологічними показниками (Дж. Голланд). Особливості професійної діяльності сучасного робітника за галузями виробництва.</p> <p>Аспекти професійної діагностики. Особистість. Динамічна функціональна структура та підструктури особистості.</p> <p>Методи професійної діагностики: спостереження, анкетування, тестування, рейтинг, бесіда, узагальнення незалежних характеристик. Апаратні методи, їх застосування в професійній діагностиці. Бланкові методики, їх характеристика. Профорієнтаційна характеристика особистості, її зміст і структура. Етика і педагогічний такт під час професійної діагностики.</p>	2
4	<p>Тема 4. Професійна активізація, професійні проби та методика проведення. Професійна консультація та методика проведення. Професійний відбір та методика проведення. Професійний добір. Соціально-професійна адаптація</p> <p>Сутність професійної активізації як процесу залучення школярів до реальної чи змодельованої професійної діяльності. Мета і завдання</p>	2

	<p>професійної активізації. Види професійної активізації учнів у навчальному процесі. Місце співпраці школи і ПТНЗ у професійній активізації. Професійні проби: сутність, мета і завдання. Диференційований підхід і наступність у професійних пробах. Зміст і структура професійних проб. Професійна консультація як компонент системи професійної орієнтації. Мета і завдання професійної консультації. Етапи професійної консультації: підготовчий, завершальний, уточнювальний. Типи професійної консультації: психолого-педагогічний, довідково-інформаційний, медичний. Принципи професійної консультації. Форми і методи професійної консультації. Особливості професійної консультації щодо робітничих професій. Професійний відбір як компонент професійної орієнтації. Мета, завдання професійного відбору. Принципи професійного відбору: принцип об'єктивності, принцип усебічності, принцип динамічності, принцип цілеспрямованості, принцип активності. Соціально-професійна адаптація як компонент професійної орієнтації. Етапи професійної адаптації: підготовка до трудової діяльності в школі; вибір професії; професійна підготовка; працевлаштування як завершальний етап соціально-професійної адаптації. Види соціально-професійної адаптації: професійна й соціально-психологічна. Профадаптація в умовах ПТНЗ.</p>	
<p>5</p>	<p>Змістовий модуль 2. Зміст і методика реалізації системи професійної орієнтації учнівської молоді</p> <p>Тема 5. Завдання, форми та методи проведення профорієнтаційної роботи у процесі трудового навчання</p> <p>Зміст трудового навчання в школі – важливий засіб професійної орієнтації учнів. Фактори формування профорієнтаційного змісту трудового навчання.</p> <p>Мета й завдання професійної орієнтації на уроках трудового навчання та технологій.</p> <p>Технологічний профіль старшої школи за галузями економіки; заклади профтехосвіти, що відповідають цим галузям; особливості профорієнтаційної роботи.</p> <p>Планування роботи з професійної орієнтації вчителем технологій.</p> <p>Форми і методи проведення професійної орієнтації у процесі трудового навчання.</p>	<p>2</p>
<p>6</p>	<p>Тема 6. Організація спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ</p> <p>Стан професійної орієнтації у системі «школа – ПТНЗ». Чинники, що впливають на вибір робітничих професій. Рівень престижності масових робітничих професій в умовах сьогодення. Реальні цінності робітничих професій. Професійні проби. Недоліки у профорієнтаційній роботі стосовно робітничих професій. Основні завдання спільної профорієнтаційної роботи ПТНЗ і загальноосвітньої школи у професійній орієнтації.</p> <p>Умови ефективності спільної профорієнтаційної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зв'язок з усіма організаціями, які проводять профорієнтаційну роботу (школи, підприємства, навчальні заклади, громадськість); • традиційна взаємодія між ПТНЗ і загальноосвітніми школами, з якими встановлюються найбільш тісні контакти учнівських та педагогічних 	<p>4</p>

	<p>колективів на двосторонніх угодах про співпрацю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення у навчальних закладах кабінетів (куточків) профорієнтації, які використовуються з метою популяризації робітничих професій, отримання школами і батьками консультацій щодо професій, їх змісту, умов навчання у ПТНЗ тощо; • наявність у ПТНЗ і шкіл спільного плану роботи з професійної орієнтації, не перевантаженого формальними заходами і спрямованого на вирішення конкретних завдань; • застосування комплексу форм і методів профорієнтаційної роботи; • профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників школи і ПТНЗ; • провідна роль учителя технологій у забезпеченні співробітництва школи і ПТНЗ. <p>Зміст і напрями спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ. Форми та методи проведення спільної профінформаційної роботи (професіографічні екскурсії, зустрічі, професіографічні проекти та дослідження, диспути, захисти професій, конкурси професійної майстерності тощо).</p>	
7	<p>Тема 7. Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання на базі ПТНЗ</p> <p>Нормативно-правове забезпечення профільного навчання на базі ПТНЗ. Можливості та досвід упровадження профільного навчання на базі ПТНЗ. Умови для здійснення профільного навчання учнів за технологічним напрямом (організаційні, педагогічні, кадрові, матеріально-технічні).</p> <p>Документальне оформлення організації профільного навчання школярів на базі ПТНЗ.</p> <p>Проблеми здійснення профільного навчання учнів з технологічного напрямку в старшій школі: відсутність сучасного технологічного обладнання; брак викладачів і майстрів виробничого навчання з відповідною фаховою підготовкою; запровадження державних стандартів ПТО; недостатнє навчально-методичне забезпечення.</p> <p>Методи, форми профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в умовах профільного навчання на базі ПТНЗ: профільне навчання з професій будівельної галузі, сфери послуг, аграрної галузі тощо.</p>	2
8	<p>Тема 8. Ігри та ігрові елементи, методика їх застосування у профорієнтаційній роботі</p> <p>Роль ігрової діяльності у формуванні професійних інтересів та нахилів школярів.</p> <p>Призначення, класифікація, функції та специфіка профорієнтаційних ігор. Ігри як засіб самовдосконалення, самоаналізу, самоосвіти, саморегуляції. Ігри-«загравання». Ігри, які моделюють окремі аспекти професійної діяльності. Ігри, які моделюють процеси професійного й життєвого самовизначення. Морально-ціннісні ігри. Управлінські профорієнтаційні ігри. Етапи проведення профорієнтаційних ігор: підготовчий (постановка мети та завдань, визначення змісту, розроблення сценарію, вироблення правил, підготовка учасників, розроблення інструкцій); безпосереднє проведення (хід гри); завершальний (підведення підсумків гри).</p> <p>Ознайомлювальні ігри: «Стажери-інопланетяни», «Асоціації», «Відгадай професію». Морально-ціннісні ігри: «Прибульці», «Ветеран-нероба» тощо.</p> <p>Основні вимоги до проведення профорієнтаційних ігор.</p> <p>Ігрові елементи у професійній орієнтації: кросворди, анаграми, ребуси,</p>	1

	загадки, прислів'я, «відгадай професію». Методика їх складання. Залучення ігрових елементів до різноманітних форм профорієнтаційної роботи стосовно обрання робітничих професій.	
9	<p>Тема 9. Результативність та критерії оцінювання профорієнтаційної роботи</p> <p>Критерії профорієнтаційної роботи: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний, їх характеристика.</p> <p>Показники результативності: знання про професії (зміст, вимоги до людини, потреби в ній ринку праці), знання власних професійно важливих якостей (самооцінка здібностей, індивідуальних якостей, загальношкільних, спеціальних, комунікативних, організаторських, творчих здібностей), знання про варіативні шляхи професійного самовизначення (наявність професійного плану, його корекція), позитивне ставлення до професійної кар'єри (соціальна значущість, престижність).</p> <p>Адекватне ставлення до себе як до суб'єкта професійного самовизначення (самостійність, упевненість у собі); здатність до самореалізації, орієнтація на творчість (креативність); оригінальність, потяг до освоєння нових технологій, здатність до самовдосконалення (самоаналізу, самоосвіти, саморегуляції).</p>	1
Усього		18

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи професійної орієнтації		
1	Тема: Основи професійної орієнтації	2
2	Тема: Зміст та методи профорієнтаційної роботи	2
3	Тема: Основи професіографії. Класифікація та опис професій	2
4	Тема: Професійне самовизначення учнів	2
5	Тема: Професійна консультація	2
Разом за змістовий модуль 1		10
Змістовий модуль 2. Зміст і методика реалізації системи професійної орієнтації учнівської молоді		
6	Тема: Планування та організація спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ПТНЗ»	4
7	Тема: Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ	2
8	Тема: Ігри та застосування їх у профорієнтаційній роботі	2
9	Тема: Критерії оцінювання профорієнтаційної роботи	2
Разом за змістовий модуль 2		10
Усього		20

Перелік тем для написання рефератів

1. Методика проведення професійної просвіти.
2. Методика проведення попередньої професійної діагностики з метою вивчення індивідуальних особливостей учнівської молоді.
3. Методика проведення професійних проб з метою професійної активізації учнівської молоді.
4. Методика проведення професійної консультації.
5. Методика проведення професійного відбору з метою визначення професійної придатності.
6. Методика розроблення та використання професіографічних матеріалів.
7. Методика проведення профорієнтаційного аналізу змісту трудового навчання у школі.
8. Роль ігрової діяльності у формуванні професійних інтересів та нахилів школярів.
9. Організація навчально-виробничого процесу в ПТО.
10. Зміст і планування профорієнтаційної роботи у ПТНЗ.
11. Організаційно-педагогічні засади профільного навчання школярів на базі ПТНЗ.
12. Планування спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ПТНЗ».
13. Форми і методи спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ПТНЗ».
14. Особливості системи ПТО.
15. Профорієнтаційна спрямованість уроків трудового навчання.
16. Особливості технологічного профілю в старшій школі.
17. Профорієнтаційна компетентність педагогічних працівників школи і ПТНЗ.
18. Методичні засади створення кабінетів профорієнтації.
19. Двосторонні угоди про співпрацю школи і ПТНЗ.
20. Дискусійні методи профорієнтаційної роботи.

Фрагменти робочих навчальних програм дисциплін, які були доповнені в ході дослідження, для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта

Основи науково-педагогічних досліджень

Тематика досліджень до виконання практичних робіт та індивідуальних завдань.

1. Розвиток творчих здібностей учнів у процесі підготовки конкурсів професійної майстерності на базі закладів професійно-технічної освіти.
2. Вплив трудової діяльності на розвиток мислення учнів.
3. Розвиток естетичних почуттів учнів.
4. Формування самостійності й активності в процесі навчальної діяльності.
5. Виховання в учнів пошани та любові до праці в процесі взаємодії школи і професійно-технічного навчального закладу.
6. Формування у школярів інтересу до професій робітничої сфери на уроках трудового навчання.
7. Педагогічні умови формування екологічного мислення учнів.
8. Спільна волонтерська діяльність учнів школи і професійно-технічних навчальних закладів як засіб формування інтересу до професій виробничої сфери.
9. Виховання в учнів позитивного ставлення до робітничих професій у процесі спільної профорієнтаційної роботи школи і професійно-технічних навчальних закладів.
10. Педагогічні умови формування готовності до вибору професії робітничої сфери на уроках трудового навчання.
11. Формування естетичної культури учнів у позакласній роботі.
12. Педагогічні умови формування в учнів позитивної мотивації навчальної діяльності.
13. Формування у школярів резервних професійних намірів у процесі спільної профорієнтаційної роботи школи і закладів профтехосвіти.
14. Розвиток мислення учнів засобами гри.
15. Гра як засіб розвитку естетичних здібностей школярів.
16. Гра як засіб ознайомлення учнів зі світом робітничих професій.
17. Моральне виховання учнів у навчальній діяльності.
18. Шляхи формування національної свідомості в процесі позакласної роботи з учнями.
19. Використання народних традицій у моральному вихованні учнів.
20. Роль комп'ютера в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
21. Організація спільних спортивних заходів як чинник формування у школярів позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів.

22. Вплив рейтингової оцінки знань учнів на успішність навчання.
23. Методи стимулювання самовиховання учнів.
24. Аналіз регіонального ринку праці і професії закладів профтехосвіти.
25. Виховання патріотизму учнів у процесі позакласної роботи спільно з закладом професійно-технічної освіти.
26. Виховання в учнів пошани та любові до праці у навчально-виховному процесі.
27. Шляхи забезпечення взаємодії школи та сім'ї у вихованні учнів.
28. Формування культури поведінки учнів у позакласній роботі.
29. Педагогічні умови забезпечення самопізнання учнями своїх індивідуальних особливостей.
30. Основні напрями забезпечення взаємодії школи та професійно-технічних навчальних закладів у вихованні учнів.
31. Шляхи формування в учнів загальнонавчальних умінь.
32. Педагогічні умови застосування технічних засобів навчання для активізації навчального процесу.
33. Розвиток творчої ініціативи учнів засобами гри на прикладі теми «Професійна структура мого регіону».
34. Використання краєзнавчого, народознавчого матеріалу в навчальній роботі з учнями.
35. Ознайомлення з народними традиціями в процесі трудового навчання.
36. Використання народних традицій у виховній роботі з учнями на прикладі конкурсу-показу моделей одягу спільно з ПТНЗ.
37. Виховна робота з учнями на прикладі конкурсу – показу моделей одягу спільно з професійно-технічним навчальним закладом.
38. Педагогічні умови застосування технічних засобів навчання для активізації навчального процесу.

Нові інформаційні технології та ТЗН

Зміст індивідуальної роботи

№ п/п	Назва теми (модуля, змістового модуля) та зміст індивідуальної роботи	Кількість годин
Змістовий модуль 2. Технологія використання НІТ та ТЗН		
Тема 11	Історія розвитку обчислювальної техніки. Периферійне обладнання. Види програм, їх призначення та функціональні можливості під час роботи периферійного обладнання. Основи роботи з сучасним периферійним обладнанням та ПК.	2
Тема 12	Підготувати реферат на одну із запропонованих тем: Види фото та відеотехніки, їх основні технічні	2

	характеристики. Організація транслявання навчального телебачення. (Розроблення міні-трансляцій передач для школи з використанням інформації про професійно-технічні заклади регіону: Професії мого краю; Шлях у професію; Робітничі професії – запорука добробуту суспільства; Професійний ліцей №__ і його перспективи)	
Тема 13	Підготувати мультимедійну навчальну презентацію за профілем навчання (Початкова професійна освіта – основа успішної кар’єри. Професійний ліцей №__)	2
Тема 14	Створити навчальний матеріал засобами текстових редакторів та електронних таблиць.	2
Тема 15	Створити навчальне відео за фахом (спільна робота вчителя технологій і інженера-педагога).	2
Тема 16	Підготувати реферат на одну із запропонованих тем: Основи організації та проведення демонстрації презентацій. Дидактичний потенціал публікацій.	2
Тема 17	Створити графічні засоби унаочнення навчального матеріалу та підготувати їх до публікації. (Буклет для батьківських зборів про робітничі професії і їх престижність у сучасному суспільстві.)	2
Тема 18	Створити навчальну веб-сторінку («Професійно-технічні заклади регіону», «Потреби регіону в кадрах»).	4

**Методичні рекомендації до проведення практичних занять
з курсу «Теорія і методика профорієнтаційної роботи»**

Практичне заняття з теми «ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ШКОЛА – ПТНЗ».

МЕТА ЗАНЯТТЯ: узагальнення знань та вдосконалення вмінь щодо здійснення планування та організації профорієнтаційної роботи в системі взаємодії школи та ПТНЗ.

ЧАС: 4 години аудиторних занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.

2. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – 72 с.

3. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.

4. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.

5. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ: зошит для практичних занять, інструкція до проведення ділової гри «Договір», картки з назвою ролей учасників («завуч школи», «заступник директора ПТНЗ», «учителі-предметники», «викладачі спецпредметів», «учитель технологій», «учні»), аркуш ватману А0, офісний папір формату А4, ручки, ножиці, маркери, бейджі.

ЗВІТ: аналіз ділової гри, оформлений письмово в зошиті, зразок договору спільної профорієнтаційної роботи в системі «школа – ПТНЗ».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Опрацювати питання:

- 1.1. Наукові підходи до поняття «професійне самовизначення».
- 1.2. Поняття професійної спрямованості особистості та її складники.
- 1.3. Найбільш уживані форми профорієнтаційної роботи в системі «школа – ПТНЗ».
- 1.4. Напрями спільної профорієнтаційної роботи школи і ПТНЗ.
- 1.5. Аналіз закладів професійно-технічної освіти регіону (міста, області тощо).
- 1.6. Активізація профорієнтаційної роботи з учнями шляхом дидактичної гри .

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

1. Проаналізувати питання для самопідготовки.
2. Провести ділову гру за поданими методичними вказівками:

Підготовчий етап

1. Знайомство з темою і проблемою

Викладач. Шановні студенти! Пропоную вам узяти участь у діловій грі під образною назвою «Договір». Вона орієнтована на вироблення стратегій ефективної взаємодії фахівців школи і ПТНЗ у питаннях спільної профорієнтаційної роботи.

Питання даної взаємодії хвилюють багатьох фахівців загальноосвітніх і професійно-технічних закладів.

Необхідною умовою виходу виробництва з кризи є підготовка сучасних висококваліфікованих робітничих кадрів, тобто актуальності набувають питання вступу

на навчання здібної молоді до закладів професійно-технічної освіти. Згідно з дослідженнями соціологів три чверті випускників шкіл упевнені, що диплом вищого навчального закладу – це гарантія високого прибутку в майбутньому. Тимчасом, за даними служби зайнятості, роботодавцям украї необхідні робочі руки: слюсарі, трактористи, бульдозеристи, будівельники, зварювальники, ремонтники та ін. Але практика засвідчує, що внаслідок отримання неповної інформації про робітничі професії школярі виявляють інтерес до обмеженого кола так званих «інтелектуальних» або «романтичних» професій, не знаючи про наявність у сфері матеріального виробництва багатьох інших професій, які вимагають інтелектуального напруження і творчого вирішення трудових завдань.

Однією з причин цього є недостатня орієнтація молоді на робітничі професії та мала популяризація серед молоді професійно-технічних навчальних закладів.

Школярі мають усвідомлювати, що навчання у професійно-технічних закладах – це шлях до професійної творчості та майстерності, який не позбавляє можливості здобуття вищої освіти. Тому необхідно активізувати профорієнтаційну роботу з молоддю в напрямі формування позитивного ставлення до робітничих професій і готовності до свідомого професійного самовизначення.

На жаль, як свідчить досвід, в організації профорієнтаційної роботи, що здійснюється працівниками професійно-технічних закладів і вчителями школи, є суттєві недоліки: періодичність, захопленість масовими формами, відсутність індивідуального підходу. Однією з причин цього є недостатня готовність учителів до спільної профорієнтаційної роботи із інженерно-педагогічними колективами закладів профтехосвіти.

Працівники ПТНЗ зацікавлені у співробітництві зі школами, але дуже часто вони у своїх намірах організації профорієнтаційної роботи наштовхуються на стіну непорозуміння, адже більшість учителів-предметників орієнтує школярів на університети, а не на виробничі (робітничі) професії.

Найчастіше має місце неузгодженість у діях фахівців школи і ПТНЗ, перекладання відповідальності з себе на іншу людину, а також різне бачення шляхів досягнення спільних цілей. Сьогодні ми опрацюємо шляхи вирішення означених проблем.

Послухайте одну східну мудрість. Мені здається, вона найбільш точно відображає важливість допомоги вчителя у професійному становленні учня.

Вчитель – той же садівник.

Працю вчителя можна порівняти з працею садівника, що вирощує різні рослини. Одна рослина любить яскраве світло сонця, інша – прохолодну тінь; одна любить берег струмка, інша – висохлу гірську вершину. Одна рослина найкраще росте на піщаному ґрунті, інша – на жирній глинистій поверхні.

Тобто кожному потрібні свої умови для самореалізації. І призначення вчителя – допомогти випускникові знайти шлях до професійного становлення.

2. Визначення формату та регламенту роботи під час гри

На проведення гри відводиться 2 години. Ділова гра передбачає роботу в міні-групах до 5 осіб, містить загальні завдання, обговорення та дискусії щодо заявленої теми.

3. Встановлення правил роботи в групі

Правила ділової гри:

- дотримання терміну часу;
- доброзичливе ставлення до всіх учасників;
- використання «Я-висловлювання» для вираження своєї позиції;
- правило «СТОП»: викладач (ведучий) має право зупинити учасника, якщо він говорить не по суті й переходить на персоналії.

4. Розподіл ролей у групі

У нас працюватимуть міні-групи по 4–5 чоловік: «представники адміністрації ПТНЗ», «представники інженерно-педагогічного колективу ПТНЗ», «представники

керівництва школою», «учителі технологій» та «учні».

(Розподіл студентів на міні-групи. Визначення лідерів у кожній міні-групі)

Загальний час підготовчого етапу не повинен перевищувати 5 – 7 хвилин.

Основний етап

Моделювання діяльності з узгодженням інтересів різних сторін.

У ході ділової гри спробуємо почути один одного і виробити спільні дії щодо рішення заявленої проблеми.

1. Занурення в ігрову професійну роль

Кожній з міні-груп упродовж відведеного часу належить сформулювати власне уявлення про кінцевий продукт спільної роботи. Іншими словами, уявити образ підсумкового результату з позиції профорієнтаційної взаємодії школи і ПТНЗ.

(Презентація матеріалів кожної міні-групи та їх обговорення)

Уявіть, Ви перебуваєте в торгівельній мережі та бажаєте продати свій «товар» іншим учасникам гри, переконавши їх, що саме цей «товар» дуже потрібний.

(На дошці вивішується ватман, який поділено на чотири сектори відповідно до кількості міні-груп)

Представники від кожної міні-групи повинні позначити свій сектор, в якому і будуть представляти свої ідеї (Процес визначення простору відбувається без втручання викладача)

Час на виконання – 2 – 4 хвилини.

2. Робота в міні-групах

Кожній міні-групі дається час на обґрунтоване вирішення поставленої проблеми, а саме учасники повинні на офісному папері формату А4 викласти свої ідеї стосовно доцільності взаємодії школи з ПТНЗ і, навпаки, визначити, у чому доцільність взаємодії ПТНЗ зі школою.

Доцільність взаємодії школи з ПТНЗ	Доцільність взаємодії ПТНЗ зі школою

(Викладач стежить за процесом обговорення, приймаючи позицію спостерігача. Якщо виникає необхідність, надає консультативну допомогу)

По завершенні відведеного часу (15 – 20 хвилин) представники кожної міні-групи (репрезентатори) прикріплюють свої ідеї, викладені на офісному папері формату А4, на обраний сектор на ватмані (послідовність прикріплення ідей і визначає черговість виступів).

3. Презентація

Час презентації кожної групи – до 7 хвилин.

Викладач. Нам надається можливість вислухати пропозиції від кожної міні-групи, що полягають в обґрунтованому викладі інформації стосовно двосторонньої взаємодії школи та ПТНЗ; ознайомитись зі зразком складеного договору, обговорити предмет договору, права та обов'язки сторін, терміни дії.

4. Вихід із ігрових ролей

Викладач. Презентація кожної міні-групи засвідчила різноманіття форм і методів взаємодії школи з ПТНЗ з погляду «представників ПТНЗ», «представників керівництва школою», «учителів технологій» та «учнів».

Однак давайте згадаємо про те, ким ви є насправді. (Всі учасники сідають на свої робочі місця і стають студентами на занятті)

Підсумковий етап

Викладач. Ви знову стали самими собою – студентами, які ще навчаються, тому

прошу вас ще раз уважно переглянути та проаналізувати те, що було запропоновано кожною групою, проаналізувавши проблему з іншої сторони, зі сторони майбутніх фахівців.

Подумайте, чи можна знайти серед висловлених ідей ті, які ви вважаєте прийнятними для вас, ті, які ви самі в майбутньому можете втілювати в життя? Якщо хочеться сказати «ні», аргументуйте свою відповідь.

– Що зацікавило? Що можна використовувати? – Поставте «+».

– Що було незрозуміло? Про що було важко говорити? Яких знань недостатньо? – Поставте «-».

– Що було незрозуміло? – Поставте «?».

Проблеми, які потребують подальшого вирішення, запишіть на аркуші зі знаком «зигзаг». Нам видається, що цей знак найбільш точно позначає творчість, нестандартність рішень.

Основна вимога: обрати якомога більше прийнятних стратегій ефективної взаємодії школи з ПТНЗ.

(Пропозиції обговорюються всіма студентами, і висловити думку може кожен за бажанням)

Час на обговорення – 15 хвилин.

(Після закінчення відведеного часу з'являється наочний перелік очікувань і інформація про можливий механізм взаємодії)

Викладач. Ось ми і підійшли до завершення ділової гри.

На основі опрацьованого пропоную за поданою схемою розробити договір про співпрацю школи та ПТНЗ

1) Розроблення договору про співпрацю школи та ПТНЗ за поданою схемою:

ДОГОВІР про співпрацю

м. _____ «__» _____ 20__ р.

(найменування ПТНЗ)

далі – «ПТНЗ», в особі директора _____, діючого
(ПІБ)

на підставі Статуту, затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)

з одного боку, і загальноосвітня школа _____,

(найменування школи)

далі – «Школа», в особі директора _____ діючого
(ПІБ)

на підставі Статуту «Школи», затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)

з іншого боку, уклали цей Договір про таке:

1. Предмет договору

1.1. Мета взаємодії Сторін

1.2. Основні напрями діяльності

2. Права сторін

2.1. «ПТНЗ» має право

2.2. «Школа» має право

3. Зобов'язання сторін

3.1. Зобов'язання «ПТНЗ»

3.2. Зобов'язання «Школи»

4. Фінансові взаємовідносини

4.1. Фінансові взаємовідносини сторін визначаються Додатковою угодою, що є додатком до цього Договору.

5. Термін дії договору

5.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами.

5.2. Договір може бути змінений або розірваний за взаємною згодою сторін, а також у разі односторонньої відмови кожної зі сторін від виконання цього Договору з підстав, передбачених чинним законодавством.

6. Обставини непереборної сили

6.1. Перебіг терміну виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором може бути призупинений у разі настання обставин непереборної сили, а саме: пожежі, стихійного лиха, збройного конфлікту, рішень уряду або інших обставин, які перебувають поза контролем Сторін.

6.2. Сторона, яка зазнала дії обставин непереборної сили, має негайно повідомити про це другу сторону. Факт наявності та термін дії обставин непереборної сили підтверджується вповноваженим на те органом.

6.3. При настанні обставин непереборної сили Сторони звільняються від відповідальності за невиконання своїх зобов'язань.

7. Розірвання Договору

Договір може бути розірваний в односторонньому порядку в таких випадках:

- при невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань;
- за бажанням однієї Сторони.

При цьому Сторона-ініціатор зобов'язана письмово повідомити іншу Сторону про розірвання Договору, але не менше, ніж за три місяці до передбачуваної дати розірвання Договору.

8. Розв'язання суперечок

При виникненні розбіжностей під час виконання умов Договору Сторони вирішують їх шляхом переговорів.

У разі недосягнення взаємної згоди спори за цим Договором розглядаються згідно із законодавством України.

9. Термін дії Договору

9.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання її сторонами та діє до

9.2. У разі відсутності заяви однієї зі Сторін про припинення або зміну умов Договору за один місяць до закінчення її дії, вона вважається продовженою на той самий термін і на тих самих умовах, що передбачені цим Договором.

10. Інші умови

10.1. Усі зміни та доповнення до цього Договору вважаються дійсними, якщо вони здійснені у письмовому вигляді та підписані вповноваженими на те представниками Сторін.

10.2. У випадках, не передбачених цим Договором, Сторони керуються законодавством України.

10.3. Цей Договір складений у двох примірниках, що мають рівну юридичну силу, по одному для кожної із Сторін.

10. Реквізити Сторін

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
Юридична адреса «Школи»	_____
Директор школи _____	_____

Юридична адреса «ПТНЗ»

Директор ПТНЗ _____

2) Аналіз договорів взаємодії школи і ПТНЗ. Приклад договору:

ДОГОВІР
про співпрацю

м. _____ «__» _____ 20__ р.

_____ (найменування ПТНЗ)

далі – «ПТНЗ», в особі директора _____, діючого
(ПІБ)

на підставі Статуту, затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)

з одного боку, і загальноосвітня школа _____

_____ (найменування школи)

далі – «Школа», в особі директора _____ діючого
(ПІБ)

на підставі Статуту «Школи», затвердженого _____,
(вказати, дату, номер)

з іншого боку, уклали цей Договір про таке:

1. Предмет договору

Предметом цього Договору є співпраця сторін у галузі організації професійної орієнтації, допрофільного і профільного навчання учнів Школи з метою забезпечення професійного самовизначення учнів, продовження навчання в установі професійної освіти в скорочені терміни за програмами, орієнтованим на потреби соціально-економічного розвитку регіону.

Мета взаємодії Сторін:

- організація ефективної системи допрофільної та профільної підготовки школярів;
- ефективне використання творчого потенціалу педагогічних працівників навчальних закладів;
- раціональне використання навчально-методичної, матеріально-технічної бази сторін;

Основні напрями діяльності:

- впровадження професійно орієнтованої підготовки учнів Школи;
- реалізація державної програми роботи з обдарованими дітьми і молоддю;
- розвиток творчої, науково-пошукової діяльності учнів;
- координація спільної психолого-педагогічної, методичної та профорієнтаційної діяльності;
- ефективне використання педагогічних кадрів, навчально-лабораторної бази та наявної інфраструктури;
- розроблення та впровадження раціональних навчальних технологій і підвищення якості підготовки учнів;
- розроблення навчально-методичного забезпечення;
- створення умов для відпочинку і дозвілля учнів;
- ознайомлення учнів зі структурою ринку праці та спеціальностями ПТНЗ.

2. Права сторін

2.1. ПТНЗ має право:

2.1.1. Здійснювати організаційну, навчально-методичну та консультаційну діяльність, спрямовану на підвищення якості профільного навчання учнів.

2.1.2. Надавати навчально-методичну та матеріально-технічну бази (бібліотека, лабораторії, майстерні, спортивні споруди) для проведення навчальних, практичних занять з предметів, пов'язаних з профільною підготовкою учнів технологічного спрямування.

2.1.3. У рамках профорієнтаційної роботи проводити з учнями Школи анкетування, тестування, залучати їх до участі у заходах спільно з ПТНЗ.

2.2. Школа має право:

2.2.1. Використовувати в процесі навчання методики і технології ПТНЗ.

2.2.2. Брати участь у роботі педагогічних і методичних рад «ПТНЗ» в частині, що стосується діяльності допрофільної і профільної підготовки.

2.2.3. Використовувати навчально-методичну, матеріально-технічну бази, кадровий потенціал ПТНЗ для здійснення якісного освітнього процесу в Школі.

2.2.4. Удосконалювати зміст і організацію освітнього процесу в частині їх інтеграції з предметами ПТНЗ.

3. Зобов'язання сторін

3.1. Зобов'язання ПТНЗ:

3.1.1. Розроблення змісту курсу профільної підготовки для Школи.

3.1.2. Організація проведення профорієнтаційної роботи.

3.1.3. Розгляд пропозицій Школи щодо вдосконалення змісту та організації освітнього процесу в частині забезпечення профільного навчання.

3.1.4. Надання Школі виробничо-технологічної інформації, науково-технічної документації, спеціальної літератури та іншої інформації за профілем підготовки.

3.1.5. Надання Школі навчально-лабораторної, виробничої баз, інших матеріально-технічних ресурсів для реалізації освітнього процесу в коледж-класах.

3.1.6. Забезпечення (при необхідності) навчального процесу кваліфікованими викладачами з профільних дисциплін.

3.2. Зобов'язання Школи

3.2.1. Забезпечення проведення спільної з ПТНЗ профорієнтаційної роботи.

3.2.2. Проведення моніторингу потреби учнів у отриманні початкової професійної освіти.

3.2.3. Участь у розробленні навчального плану та навчальних програм допрофільної та профільної підготовки.

3.2.4. Узгодження з ПТНЗ усіх змін у навчальному плані, пов'язаному з профільним і допрофільним навчанням.

4. Фінансові взаємовідносини

4.1. Фінансові взаємовідносини Сторін визначаються Додатковою угодою, що є додатком до цього договору.

5. Термін дії договору

5.1. Цей договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами.

5.2. Договір може бути змінений або розірваний за взаємною згодою сторін, а також у разі односторонньої відмови кожної зі сторін від виконання цього договору з підстав, передбачених чинним законодавством.

6. Обставини непереборної сили

6.1. Перебіг терміну виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором може бути призупинений у разі настання обставин непереборної сили, а саме: пожежі, стихійного лиха, збройного конфлікту, рішень уряду або інших обставин, які перебувають поза контролем Сторін.

6.2. Сторона, яка зазнала дії обставин непереборної сили, має негайно повідомити про це іншу сторону. Факт наявності та термін дії обставин непереборної сили підтверджується вповноваженим на те органом.

6.3. При настанні обставин непереборної сили Сторони звільняються від відповідальності за невиконання своїх зобов'язань.

7. Розірвання Договору

Договір може бути розірваний в односторонньому порядку в таких випадках:

- при невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань;
- за бажанням однієї зі Сторін.

При цьому Сторона-ініціатор зобов'язана письмово повідомити іншу Сторону про розірвання Договору, але не менше, ніж за три місяці до передбачуваної дати розірвання Договору.

8. Розв'язання суперечок

При виникненні розбіжностей під час виконання умов Договору сторони вирішують їх шляхом переговорів.

У разі недосягнення взаємної згоди у суперечках спори за цим Договором розглядаються згідно із законодавством України.

9. Термін дії Договору

9.1. Цей Договір набирає чинності з моменту підписання його сторонами та діє до _____.

9.2. У разі відсутності заяви однієї зі Сторін про припинення або зміну умов Договору за один місяць до закінчення його дії він вважається продовженим на той самий термін і на тих самих умовах, що передбачені цим Договором.

10. Інші умови

10.1. Усі зміни та доповнення до цього Договору вважаються дійсними, якщо вони здійснені у письмовому вигляді та підписані вповноваженими на те представниками обох Сторін.

10.2. У випадках, не передбачених цим Договором, Сторони керуються законодавством України.

10.3. Цей Договір складений у двох примірниках, що мають рівну юридичну силу, по одному для кожної зі Сторін.

10. Реквізити Сторін

_____	—	_____
_____	—	_____
_____	—	_____
Юридична адреса Школи	—	_____
Директор школи _____	—	_____
	—	Юридична адреса ПТНЗ
		Директор ПТНЗ _____

3) Виконання звіту та захист роботи у викладача.

Практичне заняття з теми «ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА З УЧНЯМИ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ) НА БАЗІ ПТНЗ»

МЕТА ЗАНЯТТЯ: узагальнення знань щодо здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ, поглиблення знань з методики організації профільного навчання за технологічним напрямом.

ЧАС: 2 години аудиторних занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.

2. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2014. – 72 с.

3. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи», в рамках Другої міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади – 2011» / Укладач Л. В. Нестерова. – К. : ПТО НАПН України, 2012. – 113 с.

4. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.

5. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.

6. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово». – 2013. – 176 с.

ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ: зошит для практичних занять, інструкція до проведення мозкового штурму.

ЗВІТ: у зошиті сформульовані шляхи здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Опрацювати питання:

1. У чому важливість проблеми взаємодії вчителя технологій з інженерно-педагогічним колективом ПТНЗ під час профорієнтаційної роботи?

2. Форми та методи профорієнтаційної роботи старшокласників.

3. Нормативне підґрунтя впровадження профільного навчання на базі ПТНЗ.

4. Особливості організації профільного навчання старшокласників на базі ПТНЗ.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

1. Методом мозкового штурму визначити способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

Підготовчий етап:

зручно розташувати всіх учасників за столами, розставленими півколом, посередині розташувати дошку для фіксації ідей.

Ознайомитися з правилами мозкового штурму:

✓ заборонена будь-яка критика висунутих ідей;

✓ підтримуються будь-які, навіть фантастичні ідеї;

✓ усі запропоновані ідеї обов'язково фіксуються;

✓ обмежується термін одного виступу під час висування ідеї;

- ✓ допускаються багаторазові виступи одного учасника, але по чергово;
- ✓ не дозволяється зачитувати підряд список ідей, який може бути підготовлений учасниками заздалегідь.

Етапи мозкового штурму:

Опис проблемної ситуації: способи активізації профорієнтаційної роботи в умовах організації профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

Для деталізації проблемної ситуації відбувається обговорення питань для самопідготовки.

Створення робочих груп: «генератори ідей», «аналітики».

Вибір «фіксатора ідей».

Розминка: продовжити прислів'я:

Звикай до господарства змолоду, то... *(не будеш знати на старість голоду).*

Де господар добре робить, там... *(і поле буйно родить).*

Не доженеш і конем, що ... *(запізниш одним днем).*

Добре тому ковалеві, що ... *(на обидві руки кує!)*

Не взявшись за сокиру, ... *(хати не зробиш).*

Генерування ідей з їх фіксацією.

Аналіз і систематизація ідей. Виявлення ідей, які дублюють і доповнюють одна одну. Вони об'єднуються і формулюються у вигляді однієї комплексної ідеї; виділення ознак, за якими ідеї можуть бути об'єднані.

Після об'єднання ідей складається їх перелік за об'єднаними групами.

- ✓ конструктивні,
- ✓ оригінальні,
- ✓ вживані,
- ✓ недоречні.

Група аналітиків має обґрунтувати запропоновану класифікацію ідей.

Деструктування (руйнування) систематизованих ідей.

На цьому етапі кожна ідея піддається всебічній критиці зі сторони учасників мозкової атаки на предмет можливості її реалізації, можуть бути висунуті продуктивні контрідії, які дозволяють зняти перешкоди або обмеження на шляху реалізації ідей.

Ретельна оцінка зауважень і складання списку ідей, які можуть бути використані.

2. Визначення за результатами мозкової атаки найбільш ефективних шляхів здійснення профорієнтаційної роботи з учнями у процесі профільного навчання (технологічний напрям) на базі ПТНЗ.

3. Складання звіту та захист роботи у викладача.

Додаток П

**Фрагмент
програми безвідривної (навчально-методичної) практики
студентів третього курсу галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта**

Зміст та організація безвідривної (навчально-методичної) педагогічної практики

Основною ознакою безвідривної практики є її одночасне проходження з навчальним процесом у ВНЗ, що досягається шляхом гармонійної інтеграції навчально-практичної та самостійної діяльності студента-практиканта. Ефективна організація завдань пропедевтичного етапу практики допомагає усвідомити складність і привабливість обраної педагогічної професії, осмислення студентом (майбутнім учителем технологій) важливості профорієнтаційної роботи з учнями школи, розвиток педагогічного мислення, сприяє формуванню необхідних для педагогічної діяльності знань, умінь, навичок, створює засади професійної компетентності.

Під час проходження практики студент повинен виконати низку завдань, спрямованих на реалізацію вищезазначеної мети. Основним фактором, який визначає ефективність його роботи, є органічне поєднання педагогічної та психологічної частин безвідривної практики. Важливим завданням є аналіз профорієнтаційної роботи у взаємодії школи і ПТНЗ.

Мета і завдання практики

Мета практики: закріплення й поглиблення знань із психолого-педагогічних дисциплін, ознайомлення студентів із сучасним станом організації навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі, системою роботи класного керівника і вчителя-предметника, аналіз профорієнтаційної роботи, що проводиться в школі, формування психологічної готовності до роботи в школі; розвиток особистих якостей, необхідних у професійній діяльності вчителя; вдосконалення й поглиблення знань з вікової та педагогічної психології.

Основні завдання практики:

- ознайомлення з системою навчально-виховної й профорієнтаційної роботи загальноосвітньої школи;
- вивчення системи роботи класного керівника, форм та технологій організації виховної роботи в учнівському колективі;
- ознайомлення з особливостями організації роботи вчителя-предметника, його посадовими обов'язками, напрямками роботи, документацією, змістом профорієнтаційної роботи вчителя технологій;
- вміння робити загальнопедагогічний аналіз уроку й різних форм виховної роботи;
- формування у студентів прикладних умінь застосовувати знання з вікової, педагогічної психології та профорієнтації в практиці педагогічної діяльності;
- вироблення у студентів навичок самостійного аналізу інтелектуальної, особистісної сфер та їх впливу на ефективність уроку;
- стимулювання самостійного теоретичного пошуку в процесі роботи в бібліотеці.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Зміст практичної діяльності студента під час проходження безвідривної (навчально-методичної) практики охоплює:

1. Ознайомлення з організацією навчально-виховної та профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі.

2. Ознайомлення з педагогічним досвідом учителя-предметника, відвідування й загальнопедагогічний аналіз уроку, визначення його типу та профорієнтаційного змісту.
3. Ознайомлення з навчальним планом, навчальними програмами, підручниками, посібниками з фаху, проведення їх аналізу.
4. Надання допомоги вчителю-предметнику у виготовленні наочності, доборі змісту цікавої інформації: до уроку, до профорієнтаційного куточка щодо закладів ПТО, систематизація наочності кабінету тощо.
5. Ознайомлення із педагогічним досвідом класного керівника, напрямами його роботи, планами виховної роботи, роботи з батьками, виділення питань для роботи з батьками щодо майбутнього професійного становлення учнів, профорієнтаційної роботи.
6. Відвідування виховних заходів, зокрема заходів профорієнтаційного спрямування, та їх загальнопедагогічний аналіз.
7. Надання допомоги класному керівникові в підготовці й проведенні однієї з форм виховної роботи – виховного заходу.
8. Ознайомлення з фаховими виданнями, складання бібліографічного тематичного списку літератури, виокремлення переліку літературних джерел, посилань на інтернет-ресурси, де надаються відомості про ПТНЗ та робітничі професії, укладання переліку ПТНЗ регіону, аналіз їх спеціальностей.
9. Виконання творчих індивідуальних та групових завдань, зокрема профорієнтаційного змісту (розробити завдання профорієнтаційного змісту щодо взаємодії школи і ПТНЗ).
10. Добір матеріалів до педагогічної скарбнички, внесення до неї відомостей про ПТНЗ, робітничі професії.
11. Проведення однієї з форм виховної роботи (профорієнтаційного заходу спільно з ПТНЗ).

Форми звітності студента про практику

По закінченні педагогічної практики у триденний термін студент-практикант повинен представити *груповому керівникові* таку документацію:

1. Індивідуальний план роботи студента-практиканта.
2. Щоденник психолого-педагогічних спостережень і аналізу проведеної під час практики роботи.
3. Звіт про проходження педагогічної практики.
4. Розробку виховного заходу.
5. Педагогічну скарбничку (зібрані й систематизовані матеріали щодо організації виховної, навчальної та профорієнтаційної роботи з учнями, позакласної роботи з предмета).
6. Індивідуальну творчу роботу (фоторепортаж, презентація, інформаційна газета, дослідницька робота, проект спільної роботи школи і ПТНЗ з орієнтації школярів на робітничі професії, розробка екскурсії до ПТНЗ тощо).

Рекомендована література до програми практики

1. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2003. – 576 с.
3. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. посібник / М. В. Даниленко, Л. І. Даниленко. – К. : Вища шк., 1991. – 197 с.
4. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.

5. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2013. – 72 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка [Текст] : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
7. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. пос. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків, 1997. – 338 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : Грані, 2001. – 608 с.
9. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи», в рамках Другої міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади – 2011» / Укладачі: Нестерова Л. В., Чеснокова Л. Г., Дремова І. Б., Романенко Л. В., Герлянд Т. М., Стременко Л. О. / за загальною редакцією Нестерової Л. В. – К. : ПТТО НАПН України, 2012. – 113 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — 544 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 559 с.
12. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.
13. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.
14. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

Додаток Р

Фрагмент
програми навчально-залікової практики студентів четвертого курсу
галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 6.010103 Технологічна освіта

Зміст та організація навчально-залікової педагогічної практики в 5 – 9 класах

Навчально-залікова педагогічна практика здійснюється за умов, максимально наближених до реальних, і триває 6 тижнів для студентів денної та 3 – заочної форм навчання. Базою педагогічної практики для студентів 4 курсу напряму підготовки «Технологічна освіта» є 5 – 9 класи міських та сільських шкіл усіх типів. Головними умовами ефективності педагогічної практики є теоретична обґрунтованість, навчальне, виховальне спрямування практики, комплексний підхід до її змісту та організації, систематичність і наступність.

Мета та завдання практики

Метою навчально-залікової педагогічної практики у 5 – 9 класах є:

- удосконалення й поглиблення психолого-педагогічної підготовки студентів як майбутніх фахівців; закріплення, узагальнення та систематизація одержаних в університеті загальнопедагогічних теоретичних знань, здобуття потрібного практичного досвіду застосування набутих знань у навчально-виховній роботі школи; перевірка на практиці теоретичних основ сучасної методики викладання трудового навчання та креслення, опанування методики позаурочної та позакласної роботи з предмета; залучення до виконання функцій класного керівника та вчителя трудового навчання, зокрема з метою проведення профорієнтаційної роботи;
- залучення студентів до аналізу різних аспектів навчально-виховного процесу, удосконалення знань та вмінь із проведення психолого-педагогічних спостережень;
- виховання зацікавленості, інтересу до педагогічної діяльності, прагнення до подальшого вдосконалення психолого-педагогічної, профорієнтаційної й спеціальної підготовки та творчого підходу до виконання своїх обов'язків.

Завдання навчально-залікової педагогічної практики

1. Забезпечення підготовки студентів до проведення уроків різного типу із застосуванням оптимальних форм організації діяльності учнів і методів навчання, що активізують їхню пізнавальну діяльність.
2. Навчання студентів:
 - а) упроваджувати в навчальний процес блочні системи подання, закріплення та повторення вивченого матеріалу з урахуванням нових педагогічних технологій;
 - б) застосовувати індивідуалізацію і рівневу диференціацію в навчально-виховному процесі з опорою на знання педагогіки, фізіології та психології;
 - в) виконувати функції класного керівника, працювати з колективом школярів, громадськими юнацькими та дитячими організаціями, колективом ПТНЗ.
3. Формування і розвиток у майбутніх учителів технологій педагогічних умінь і професійно значущих якостей особистості.
4. Прищеплення студентам відповідального й уважного ставлення до охорони здоров'я школярів.
5. Формування потреби у вивченні передового педагогічного досвіду, перевірці та впровадженні його у власну педагогічну діяльність.
6. Виховання у студентів стійкого інтересу та поваги (шани) до праці вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті, формування творчого підходу до педагогічної діяльності.

7. Організація та проведення дослідницької діяльності, добір матеріалів для написання курсових робіт та для складання психолого-педагогічної характеристики.

На основі актуалізації теоретичних знань і позитивного ставлення до професії вчителя студенти у процесі практики оволодівають **уміннями**: виходячи із загальної мети навчання і виховання, визначати конкретні навчально-виховні завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів і соціально-психологічних ознак колективу; здійснювати перспективне й поточне планування педагогічної діяльності; аналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення; використовувати різноманітні форми, методи, засоби і прийоми для керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів (ставити й вирішувати освітньо-виховні завдання, обґрунтовано обирати й застосовувати організаційні форми й методи навчання, використовувати різноманітні засоби навчання, встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки тощо); вивчати особистість школяра з метою діагностування і проектування його розвитку, виховання та профорієнтаційного спрямування; проводити виховну роботу з учнями і спрямовувати процес їх самовиховання; аналізувати й узагальнювати педагогічний досвід, організовувати науково-дослідну роботу; проводити педагогічну та профорієнтаційну роботу серед батьків і населення.

Зміст діяльності студентів-практикантів

Перед початком педагогічної практики проводиться настановча конференція, у роботі якої беруть участь викладачі фахових кафедр, а також кафедр педагогіки та психології.

Протягом першого тижня студент-практикант повинен комплексно вивчити навчально-виховний процес та план профорієнтаційної роботи школи:

а) провести бесіди з адміністрацією школи (директором, завучем, організатором позакласної роботи) і з'ясувати:

- науково-методичну проблему, над якою працює школа;
- річний перспективний виховний план роботи школи;
- план роботи методоб'єднання вчителів трудового навчання;
- графік проведення й тематику семінарів учителів трудового навчання;

б) провести бесіду з класним керівником:

– зібрати загальні відомості про клас;

– ознайомитися із планом виховної та профорієнтаційної роботи, класним журналом, особовими справами учнів, медичними картками, щоденниками;

– ознайомитися із розкладом навчальних занять у класі, провести його аналіз;

в) провести бесіду з учителями трудового навчання та креслення з метою:

– ознайомлення з наявним матеріально-технічним забезпеченням кабінету трудового навчання та креслення;

– ознайомлення з календарно-тематичними планами із трудового навчання та креслення, планами тематичних гуртків за фахом на період практики, відповідними розділами і темами навчальної програми, проведення їхнього аналізу;

г) познайомитися з учнівським колективом, що передбачає проведення бесід з активом класу та окремими учнями з метою виявлення їхніх інтересів, уподобань, ставлення до навчання, організації дозвілля тощо; дібрати діагностичні методики щодо самооцінки учнями спрямованості на спеціальності ПТНЗ; проаналізувати стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення;

д) ознайомитися з науковою, навчальною та методичною літературою з проблем виховання та навчання учнів, наявною в школі; скласти перелік ПТНЗ регіону, проаналізувати їх спеціальності.

е) скласти індивідуальний план навчально-залікової педагогічної практики студента та затвердити його у групового керівника;

є) скласти календарно-тематичний план уроків трудового навчання та креслення для

закріпленого класу на період практики, погодити його з учителем трудового навчання та методистом.

У наступні тижні практики студенти працюють згідно з загальним планом педагогічної практики, затвердженими індивідуальним та календарно-тематичним планами, проводять пробні та залікові уроки з трудового навчання, креслення, гурткові заняття та виховну роботу з предмета, розробляють та проводять класні години як помічники класного керівника, аналізують план виховної роботи школи з огляду на спільну профорієнтаційну роботу з ПТНЗ, аналізують стан спрямованості учнів на робітничі професії ПТНЗ та рівень готовності до професійного самовизначення, розробляють рекомендації щодо співробітництва з ПТНЗ. Студенти-практиканти повинні щоденно з'являтися в школу до початку занять і перебувати там повний шестигодинний робочий день. Відвідування школи студентами-практикантами реєструється в журналі, який ведеться старостою групи студентів-практикантів. В окремих випадках (з поважних причин) студент-практикант має право залишити школу раніше встановленого часу з дозволу групового керівника, директора, завуча школи, класного керівника або вчителя трудового навчання чи креслення, до якого він прикріплений. Тижневе навантаження студента-практиканта в період практики становить не менше 1 години з трудового навчання та креслення.

За період педпрактики студенти повинні виконати такі види робіт:

I. Навчальна робота:

- відвідування уроків усіх учителів у закріпленому класі;
- відвідування, аналіз, обговорення і ведення протокольних записів уроків із трудового навчання, креслення, предметних гуртків, які проводять учителі та студенти-практиканти;
- проведення індивідуальної роботи з учнями (відмінниками та невстигаючими);
- перевірка учнівських зошитів, щоденників;
- розроблення планів-конспектів і проведення пробних уроків із трудового навчання та креслення;
- розроблення планів-конспектів залікових уроків та затвердження їх у вчителя технологій та методиста не пізніше ніж за два тижні до проведення уроку;
- підготовка необхідних наочних посібників, зразків виробів, заготовок, інструменту, обладнання, креслень, технологічної документації, інформаційних засобів навчання до уроків;
- проведення 5/3 залікових уроків із трудового навчання, серед яких 1 – із креслення;
- проведення занять предметних гуртків на високому науково-методичному рівні;
- виготовлення наочних посібників за завданням учителя трудового навчання чи директора школи;
- допомога вчителю трудового навчання в обладнанні кабінету трудового навчання.

II. Виховна робота:

- на основі аналізу плану профорієнтаційної роботи школи, плану роботи класного керівника, календарно-тематичного плану з трудового навчання розроблення плану співробітництва з ПТНЗ;
- участь у виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, проведення гурткових занять у векторі «школа – ПТНЗ», створення комп'ютерної презентації до спеціальностей ПТНЗ, КВК, організація брейн-рингів,

спортивних змагань, учнівських бізнес-проектів, допомога в організації трудових, художніх та інших заходів);

- відвідування та аналіз виховних заходів, проведених учителями школи, студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів;
- відвідування та аналіз виховних заходів із трудового навчання, проведених учителем-предметником або студентами-практикантами, ведення їх протокольних записів;
- підготовка й проведення одного спільного з ПТНЗ залікового позакласного чи позашкільного виховного заходу, пов'язаного з професійною орієнтацією на робітничі професії (тематичний вечір, конкурс, вікторина, КВК, екскурсія до ПТНЗ, випуск спецгазети, бесіда тощо);
- участь у роботі з батьками (відвідування учнів удома, участь у підготовці й проведенні батьківських зборів, випуск газети (листка) для батьків з матеріалом щодо отримання робітничої професії на базі ПТНЗ тощо).

Рекомендована література до програми практики

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2003. – 576 с.
2. Гуревич Р. С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко [за ред. проф. Р. С. Гуревича]. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2010. – 330 с.
3. Даниленко М. В. Педагогічні задачі : навч. посібник / М. В. Даниленко, Л. І. Даниленко. – К. : Вища шк., 1991. – 197 с.
4. Зінченко А. В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : методичні рекомендації / В. В. Синявський, В. П. Зінченко, А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2010. – 64 с.
5. Зінченко А. В. Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів : методичні рекомендації до курсів / А. В. Зінченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2013. – 72 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка [Текст] : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : Грані, 2001. – 608 с.
8. Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи [Текст] : науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи» [Укладачі: Л. В. Нестерова та ін.] / [за заг. ред. Л. В. Нестерої]. – К. : ІПТО НАПН України, 2012. – 113 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — 544 с.
10. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 559 с.
11. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методика профорієнтаційної роботи : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 216 с.
12. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навч. посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.
13. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник. / М. С. Янцур. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 176 с.

Додаток С

Програма педагогічного експерименту

№	Зміст роботи	Метод	Обсяг	Результат	Термін	Примітка
I етап експерименту – діагностичний						
1	Розроблення методики оцінки стану готовності до взаємодії.	синтез		Опитувальники: для студентів, учителів, учнів ПТНЗ. Критерії оцінки педагогічного досвіду	До 15.12.2009	
2	Виявлення стану спільної роботи школи та ПТНЗ у орієнтації школярів на робітничі професії	Анкети, бесіда, аналіз досвіду	386 студ., 45 учит.	Стан спільної роботи школи та ПТНЗ у орієнтації школярів на робітничі професії у практиці	2009–2010 н.р.	Студенти стац., заочн.
3	Прогноз можливостей впливу на рівень готовності майбутніх учителів технологій до взаємодії з ПТНЗ	синтез		Передбачувані форми, методи та засоби підготовки студентів	До 1.05.2010	
II етап експерименту – організаційно-підготовчий (2010/2011 н.р.)						
4	Розроблення програми експерименту	синтез		Програма педагогічного експерименту	01.09.2010	
5	Розроблення змісту дії експериментального фактора (програми формуальної дії)	синтез		Методика формування готовності до взаємодії з ПТНЗ умови	2010–2011 н.р.	Загальна програма формуального етапу експерименту
6	Розроблення експериментальних методичних матеріалів	синтез		Методичні рекомендації, завдання, заходи	2010–2011 н.р.	Експертна оцінка
7	Обговорення і затвердження розробленої програми експерименту			Затверджена програма експерименту	До 1.05.2011	
8	Визначення ВНЗ, які будуть брати участь в експерименті, та відповідальних осіб. Підготовка супровідних листів		4 ВНЗ		До 1.05.2011	
9	Передавання експериментальних матеріалів на відповідні кафедри ВНЗ, що будуть		4 ВНЗ		До 15.05.2011	

	брати участь у експерименті					
III етап експерименту – констатувальний (2010–2011 н.р.)						
10	Розроблення методик виявлення рівня готовності майбутніх учителів технологій: до взаємодії з ПТНЗ; до профорієнтаційної роботи; до прорієнтації школярів в умовах взаємодії з ПТНЗ	синтез		Діагностичні методики: опитувальники, тести	2011	
11	Визначення контрольних і експериментальних груп		220 студентів ВНЗ	Контрольні й експериментальні групи	10.09.2011	
12	Проведення оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій			Рівні готовності студентів експериментальних і контрольних груп	15.09.2011	
13	Зведення і математична обробка результатів оцінювання			Узагальнені показники готовності студентів до профорієнтаційної роботи школи спільно з ПТНЗ	20.09.2011	
14	Порівняння контрольних і експериментальних груп за статистичними критеріями	Аналіз, порівняння, методи мат. статист.		Контрольні і експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ	20.09.2011	
IV етап експерименту - формувальний (2011–2013 н.р.)						
15	Реалізація програми формувальної дії у експериментальних групах	Методи формувальної дії	100 студентів ВНЗ	Зміни рівня готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ у студентів експериментальних і контрольних груп	1.10.2011–1.04.2013	
16	Проміжний контроль рівня прояву залежних змінних	Тестування, бесіда, опиту-	100 студентів ВНЗ	Динаміка зміни рівня готовності до профорієнтаційної роботи в умовах	1.10.2011–1.04.2013	

		вання		взаємодії школи з ПТНЗ у студентів експериментальних і контрольних груп		
V етап експерименту – контрольний (2012–2013 н.р.)						
17	Проведення оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ		100 студентів ВНЗ	Рівні готовності студентів експериментальних і контрольних груп	15.04.2013	
18	Зведення і математична обробка результатів оцінювання		100 студентів ВНЗ	Узагальнені показники готовності студентів до профорієнтаційної роботи школи спільно з ПТНЗ	18.04.2013	
19	Порівняння контрольних і експериментальних груп за статистичними критеріями	Аналіз, порівняння, методи мат. статист.	220 студентів ВНЗ	Контрольні й експериментальні групи достовірно відрізняються за рівнем готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ	22.04.2013	
Узагальнення результатів експерименту						
20	Формулювання висновків щодо ефективності розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ	Синтез, порівняння, аналіз, класифікація		Висновки щодо ефективності розробленої методики формування готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи з ПТНЗ	1.05.2013	

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10

E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua

Код ЄДРПОУ 02125674

04.09.2015 № 32

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації Зінченко Альбіни Валеріївни на тему: "Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів" зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

На протязі 2011 – 2015 навчальних років на базі технологічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка в процесі підготовки фахівців напряму "Технологічна освіта" дійсно відбувалось упровадження результатів дисертаційного дослідження Зінченко А.В. на тему: "Формування у майбутніх учителів технології готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів". Розроблені дисертантом матеріали використовувались при викладанні курсів "Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи", "Теорія виховання", "Методика трудового навчання" "Методика профільного навчання", "Основи теорії технологічної освіти" та під час організації педагогічної практики.

Під час упровадження здійснювалась перевірка розробленої дисертанткою моделі формування готовності майбутніх учителів трудового навчання до організації спільної профорієнтаційної роботи з закладами профтехосвіти, в основу якої покладено мультидисциплінарний підхід.

Наслідком навчання за запропонованою моделлю стало підвищення рівня готовності студентів до взаємодії з професійно-технічними навчальними

зкладами у підготовці школярів до професійного самовизначення, про що свідчать результати підсумкового контролю.

Велику зацікавленість викладачів і студентів викликали методичні рекомендації "Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти", "Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів".

Результати впровадження розглядались на засіданні кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти (протокол № 1 від 31.08.2015) та отримали позитивні відгуки викладачів. Розроблені А.В. Зінченко матеріали в подальшому будуть використовуватись у процесі підготовки фахівців напряму "Технологічна освіта".

Апробація обґрунтованих у дисертаційному дослідженні теоретичних положень і практичних рекомендацій дозволяє рекомендувати їх до застосування у навчальному процесі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку майбутніх учителів технологій.

Перший проректор,
проректор з науково-педагогічної роботи

В.О. Дятлов

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 26-78-65, факс (0362) 26-37-15
E-mail: rectorat@rdgu.uar.net, код ЄДРПОУ 25736989

28.09.2015 № 198

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Зінченко Альбіни Валеріївни
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему
"Формування у майбутніх учителів технології готовності до профорієнтаційної роботи в
умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів"
у навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету

Впровадження розробленої А.В. Зінченко технології формування у майбутніх учителів технологій готовності до взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами у профорієнтаційній роботі здійснювалось протягом 2011–2015 навчальних років на кафедрі технологічної і графічної освіти та профорієнтації Рівненського державного гуманітарного університету у процесі вивчення дисциплін "Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи", "Теорія і методика трудового навчання", "Методика викладання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін у ПТНЗ" при виконанні курсових робіт та під час педагогічної практики для студентів напряму підготовки "Технологічна освіта". Вказана робота здійснювалась у відповідності з договором про співробітництво між Рівненським ДГУ і Глухівським НПУ ім. О. Довженка від 26 жовтня 2011 року.

За результатами впровадження можна відзначити, що використання розробленої А.В. Зінченко методики сприяє формуванню у студентів розуміння важливості взаємодії школи з ПТНЗ, знань про систему профтехосвіти та можливостей взаємодії школи і ПТНЗ, здатності конструювати і реалізувати на практиці спільні з ПТНЗ профорієнтаційні заходи і проекти. Результати впровадження розглядалися на засіданні кафедри технологічної і графічної освіти та профорієнтації та отримали високу оцінку (протокол № 10 від 22 вересня 2015 р). Матеріали, розроблені А.В. Зінченко, зокрема методичні рекомендації "Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти", "Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів", будуть використовуватись викладачами в подальшому.

Проректор із наукової роботи

проф. Т.І. Поніманська

Міністерство освіти і науки України

Ministry of Education, Science of Ukraine

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКАOLEKSANDR DOVZHENKO
HLUKHIV NATIONAL
PEDAGOGICAL UNIVERSITY41400, Сумська обл., м. Глухів,
вул. Києво-Московська, 24
E-mail: gdpu@sm.ukrtel.net,
gnpuoffice@gmail.com
Телефон: (05444) 2-34-27
Факс: (05444) 2-34-7424. Kyevo-Moskovska Str., Hlukhiv,
Sumy region, Ukraine, 41400
E-mail: gdpu@sm.ukrtel.net,
gnpuoffice@gmail.com
Telephone: (05444) 2-34-27
Fax: (05444) 2-34-74

« 12 » 06 2015 р. № 1505

На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Зінченко Альбіни Валеріївни на тему "Формування у майбутніх учителів технології готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів" на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Протягом 2011-2015 навчальних років на кафедрах теорії і методики технологічної освіти, загальної педагогіки, психології та менеджменту освіти, професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова здійснювалось впровадження розробленої А.В. Зінченко моделі формування у майбутніх учителів технологій готовності до взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами у профорієнтаційній роботі. Матеріали дослідження знайшли втілення у навчальних заняттях з курсів "Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи", "Методика навчання технологій", "Нові інформаційні технології", "Профорієнтологія", "Педагогіка", "Методика виховної роботи, при написанні курсових робіт та під час педагогічної практики студентів напряму підготовки "Технологічна освіта".

Аналіз результатів впровадження свідчить, що використання розробленої А.В. Зінченко моделі сприяє підвищенню рівня розвитку компонентів готовності майбутніх учителів технологій до спільної профорієнтаційної роботи з професійно-технічними навчальними закладами.

Матеріали, запропоновані А.В. Зінченко, серед яких методичні рекомендації "Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти", "Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів" знайдуть застосування у подальшій роботі викладачів і можуть бути рекомендовані до використання в практиці роботи вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців напряму "Технологічна освіта".

Ректор

О.І. Курок

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2, тел. (04744) 3-45-82, факс (04744)
 3-45-82, E-mail: udpu@udpu.org.ua УДПУ р/р 35228202004420, банк одержувача УУДКСУ
 в Черкас.обл. МФО 854018, код 02125639

24.06.2015 № 1576/01
 На № _____ від _____

Г

Г

Г

Г

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Зінченко Альбіни Валеріївни:

«Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів» зі спеціальності 13.00.04 - теорія та методика професійної освіти

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Зінченко А.В. на тему «Формування у майбутніх учителів технологій готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії школи і професійно-технічних навчальних закладів» здійснювалося протягом 2012–2015 навчальних років на факультеті професійної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в процесі підготовки фахівців напряму 06.010103 «Технологічна освіта».

Методичні матеріали, діагностичні методики, розробки, розроблені А.В. Зінченко, викладені у методичних рекомендаціях «Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти», «Спільна профорієнтаційна робота школи і професійно-технічних навчальних закладів» застосовувались викладачами кафедри технологічної освіти при викладанні курсів «Основи теорії технологічної освіти», «Методика навчання технологій», «Профорієнтація та методика профорієнтаційної роботи», «Теорія і методика професійного самовизначення» та під час педагогічної практики.

Результати впровадження матеріалів обговорювались на засіданнях кафедри і засвідчили суттєве підвищення готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з професійно-технічними навчальними закладами, що дозволяє стверджувати про доцільність їх використання у навчальному процесі вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців напряму «Технологічна освіта».

Перший проректор

002748

А. М. Гедзик